

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
MALİYE BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE FUTBOL SEKTÖRÜNE YÖNELİK MALİ
TEŞVİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Gökhan SAYIN

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yunus DEMİRLİ

BOLU - 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Gökhan SAYIN'a ait "TÜRKİYE'DE FUTBOL SEKTÖRÜNE YÖNELİK MALİ TEŞVİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ" adlı çalışma, jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle/ oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

25.06.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Yunus DEMİRLİ	
Üye : Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim KÜLÜNK	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum, “**Türkiye’de Futbol Sektörüne Yönelik Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi**” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntuların adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gökhan SAYIN
25.06.2019

ÖNSÖZ

Türkiye'de Futbol Sektörüne Yönelik Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi başlıklı tezimde benden desteklerini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Yunus DEMİRLİ 'ye, Okulumuzu bizlere kazandıran büyük insan İzzet BAYSAL'a, bölük komutanım Piyade Yüzbaşı Mustafa AVCI 'ya, mesai arkadaşım Veteriner Asteğmen Ali Fuat GÜL, Sağlık Asteğmen İbrahim Halil ADAK, Piyade Asteğmen Murat AKTAŞ'a desteklerini esirgemeyen Nevşin TURAN'a, Aynur GÜNENDİ'ye, bilgi ve tecrübesiyle yanımda olan değerli arkadaşım Mehmet DOĞAN'a, Helin Şifa ATLIĞ'a, Boluspor başkanı Necip ÇARIKÇI, Boluspor Genel Menajeri Hakkı ÖZTABAĞ ve futbolcu menajeri Cem KARGIN ağabeyime, İsmail TOPKAYA ve ilkokul öğretmenim merhum Tahir ŞENER'e ayrıca bugüne kadar yetişmemde her türlü imkân ve fedakârlıktan çekinmeyen, varlıkları ile kuvvet bulduğum yakın zaman önce kaybettığım babaannem ve dedeme, değerli aileme;

Teşekkür ve şükranlarımı sunarım.

Gökhan SAYIN

25.06.2019

ÖZET

TÜRKİYE'DE FUTBOL SEKTÖRÜNE YÖNELİK MALİ TEŞVİKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gökhan SAYIN

Yüksek Lisans Tezi

Maliye Anabilim Dalı

Danışman: Doç . Dr. Yunus DEMİRLİ

Haziran, 2019 – 156 + xv Sayfa

Günümüzde en yaygın spor dalı olan futbol, ortaya çıkmış olduğu ilk dönemden itibaren toplumların yüksek ilgisi ile karşılanmıştır. Futbol, insanlık tarihinde yerine yenisi gelmediği sürece en popüler spor dalı olarak kalacaktır. Futbol, son yüzyılda gönüllü yapılan bir spor olmaktan sıyrılmış ve küreselleşmenin de etkisiyle bir endüstri haline gelmiştir. Ekonomik olarak her geçen yıl daha da büyüyen bu sektör, hem sosyo-ekonomik hem de siyasal nedenlerle devlet tarafından desteklenmektedir. Türkiye’de devlet, Anayasa gereği “sporun kitlelere yayılımını teşvik etmekle” ve “sporu ve sporcuyu korumakla” görevlendirilmiştir. Bu kapsamda futbol kulüpleri, futbolcular ve teknik adamlar, merkezi hükümet ve yerel idareler tarafından farklı araçlarla teşvik edilmektedir.

Bu tez çalışması ile Türkiye’de futbol sektörüne vergi aracı ile sağlanan mali teşviklerin, Türk futbolunun gelişimine ve başarısına sağladığı katkıyı ve yabancılar için çekim merkezi olduğuna yönelik etkiyi tespit etmek amaçlanmıştır. Bu tespitleri yapabilmek ve konunun kavranması amacıyla öncelikli olarak sektörün gelişimi ve Türkiye’de futbolun taraflarının vergilendirilmesi hükümleri incelenmiş, diğer bazı ülke örnekleri ile Türkiye’deki vergileme koşulları örneklerle karşılaştırılmış, ardından da Türkiye’de sektöre, kulüplere, futbolcu ve teknik adamlara yönelik teşviklerin, Türk futboluna ve futbolcularına etkileri tespit edilen bazı verilerle değerlendirilmiştir.

Yapılan bu inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, Türkiye'nin futbolcuların vergilendirilmesinde düşük oran uygulayan ülkeler arasında yer aldığı, düz oranlı vergilemenin vergileme adaletsizliğine neden olduğu, yine düşük ve düz oranlı vergilemenin Türkiye'yi yaş ortalaması yüksek yabancı futbolcular için cazip kıldığı, kulüplerin teşvikleri doğru yerlerde değerlendirip borçlarını azaltmayı başaramadıkları ve sektöre sağlanan teşvik ve desteklerin Türk futbolunun başarisına katkı sağlamadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Futbol, Futbolda Vergi, Devlet Teşvikleri

ABSTRACT**EVALUATION OF FINANCIAL INCENTIVES FOR FOOTBALL SECTOR IN
TURKEY****Gökhan SAYIN****Master Thesis****Department of Finance****Supervisor: Assoc. Dr. Yunus DEMİRLİ****June, 2019 – 156 + xv Pages**

Football, which is the most common among sports branches, has been met with a lot of interest from the first period of society. Football will remain the most popular sport as long as it is not replaced by a new one in human history. Football has ceased to be a voluntary sport in the last century and has become an industry under the influence of globalization. Growing economically every year, this sector is supported by states for both socio-economic and political reasons. In Turkey, the state has been tasked with “promoting the spread of sport to the masses” and “protecting sport and sportsman” in accord once with the constitution. In this context, football clubs, football players and technical staffs encouraged by the central government and local administrations with different tools.

With this thesis, it is aimed to determine the contribution of financial incentives to the development and success of Turkish football to the football industry by means of tax tool in Turkey and the effect of attraction Center for foreigners. In order to make these determination sand to understand the subject, the development of the sector and the provisions of the taxation of football in Turkey have been examined, and the taxation conditions in Turkey have been compared with examples, and then the

incentives for the sector, clubs, footballer and technical men in Turkey have been evaluated with some data that have determined.

As a result of these review sand evaluations, the taxation of Turkey's footballers low rate is among implementing countries, flat-rate taxation caused by the injustice, yet the average age low and flat-rate taxation in Turkey, which makes it attractive to high foreign players, the promotion of clubs that fail to reduce their debt to evaluate the right places and the incentives and supports provided to the sector did not contribute to the success of Turkish football.

Keywords: Sports, Football, Tax In Football, Government Incentives

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xii
GRAFİKLER ve ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

1. FUTBOLUN TARİHİ, PAYDAŞLARI VE EKONOMİK GELİŞİMİ	5
1.1. Futbolun Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi	6
1.1.1. Futbol Kurallarının Oluşumu ve Spor İçerisindeki Yeri	9
1.1.2. Türklere Futbolun Gelişimi	11
1.1.3. Türkiye Futbol Federasyonu	13
1.2. Futbolun Paydaşları	15
1.2.1. Futbolcular ve Teknik Direktörler	15
1.2.1.1. Amatör Futbolcular	15
1.2.1.2. Profesyonel Futbolcular	16
1.2.2. Teknik Direktörler ve Menajerler	17
1.2.3. Futbol Kulüpleri ve Kulüp Şirketleri	18
1.2.4. Futbol Ligleri	19
1.2.5. Futbol Federasyonu	20
1.2.6. Taraftarlar	22

1.2.7. Sponsorluk ve Reklam Veren Şirketler	24
1.2.8. Devlet.....	25
1.3. Türkiye’de Lig, Takım ve Profesyonel Futbolcu Verileri	26
1.4. Futbol Sektörünün Ekonomik Gelişimi	27
1.4.1. Futbolda Küreselleşme Süreci ve Ekonomik Gelişim	31
1.4.2. Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi	32
1.4.3. Futbol Kulüplerinin Şirketleşme Nedenleri	35
1.4.4. Futbol Ekonomisinde Ortaya Çıkan Faktörler.....	36
1.4.5. Futbol Kulüplerinde Şirketleşme Türleri	38
1.4.6. Futbol Kulüplerinde Şirketleşme Verileri.....	42

II.BÖLÜM

2. TÜRKİYE’DE FUTBOLUN TARAFLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

VE BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİ	50
2.1. Türk Vergi Sisteminde Futbolun Taraflarının Vergilendirilmesi	50
2.1.1. Türkiye’de Futbol Kulüplerinin Vergilendirilmesi.....	52
2.1.1.1. Kulüplerin Stopaj Yükümlülüğü.....	54
2.1.1.2. Futbolcuların Kiralanmasının KDV Yükümlülüğü	56
2.1.1.3. Kulüplerin Şirketleşmesi ve Vergisel Yükümlülükleri.....	58
2.1.1.4. Sponsorluk ve Reklam Gelirleri	60
2.1.2. Sektördeki Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi	63
2.1.2.1. Aylık/Yıllık Maaş Ödemeleri	67
2.1.2.2. Transfer Ücretleri.....	67
2.1.2.3. Prim ve Ödüller.....	68
2.1.2.4. Kişisel Sponsorluk ve Reklam Gelirleri	69
2.1.2.5. Tazminat Ödemeleri	69
2.2. Futbolculara Yönelik Mali Teşvikler.....	70
2.3. Futbolcuların Vergilendirilmesine İlişkin Hukuki Düzenlemeler	75
2.4. Diğer Bazı Ülkelerde Futbolcuların Vergilendirilmesi	77

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE FUTBOLA YÖNELİK TEŞVİKLERİNİN SEKTÖREL ETKİLERİ	83
3.1. Futbol-Devlet İlişkisi	84
3.2. Devletin Türk Futboluna Çeşitli Açılardan Teşvikleri	86
3.2.1. Sektörün Gelişimine Yönelik Teşvikler	87
3.2.2. Kulüplere Yönelik Teşvikler	92
3.2.3. Futbolcular ve Teknik Adamlara Yönelik Teşvikler	108
3.3. Devlet Teşviklerinin Futbola ve Futbolculara Etkileri	112
3.3.1. Futbolcular Üzerinde Oluşan Etkiler	113
3.3.2. Futbol Kulüplerine Yansıyan Etkiler	118
3.3.3. Futbol Sektörüne Yönelim Hususunda Oluşan Etkiler	124
3.3.4. Türk Futbolunun Uluslararası Alandaki Durumuna İlişkin Etkiler	125

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ	130
KAYNAKLAR	139

EKLER

EK-1: BOLUSPOR Başkanı Necip ÇARIKÇI ile Mülakat.....	153
---	-----

ÖZ GEÇMİŞ	156
------------------------	------------

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Futbolun gelişiminde önemli olayların kronolojik sırası.....	10
Tablo 1.2: Spor Toto Süper Lig 2018-2019 ilk yarı seyirci sayıları	23
Tablo 1.3: TFF'ye bağlı olarak faaliyet gösteren profesyonel futbolcu sayıları	26
Tablo 1.4: Finansal fair-play kabul edilebilir zarar tablosu	40
Tablo 1.5: Dört büyüklerin şirketleşme verileri.....	43
Tablo 1.6: Dört büyüklerin şirketleşme gelirleri.....	44
Tablo 1.7: Dört büyüklerin şirketleşme giderleri.....	45
Tablo 1.8: Dört büyüklerin 2015-2018 (3 sezon) çeşitli ekonomik gelirleri (TL).....	47
Tablo 2.1: Doğrudan ve dolaylı vergi gelirlerinin dağılımı.....	51
Tablo 2.2: Süper Lig'de yer alan kulüpler ve hukuki yapıları.....	52
Tablo 2.3: Bakanlar Kurulu Kararı ile kulüplerinyaptığı vergi kesintileri	54
Tablo 2.4: Ücretliler içingelir vergisi tarifesi(2019).....	71
Tablo 2.5: Futbolculara sağlanan gelir vergisi teşvikinin hesaplanması	72
Tablo 2.6: En alt ligde oynayan futbolcu ile aynı miktarda ücret geliri elde eden kişinin vergisi yükünün karşılaştırması	72
Tablo 2.7: Futbolcuları vergilendiren kanunların kronolojisi.....	75
Tablo 2.8: Çeşitli ülkelerin futbolculara uyguladıkları marjinal vergi oranları.....	78
Tablo 2.9: İngiltere'de uygulanan Gelir Vergisi Tarifesi	79
Tablo 2.10: İngiltere'de ücret geliri elde eden futbolcunun gelir vergisi yükü	79
Tablo 2.11: Almanya'da uygulanan vergi tarifesi	79
Tablo 2.12: Almanya'da ücret geliri elde eden futbolcunun gelir vergisi yükü	80
Tablo 2.13: Bazı ülkelerde futbolcuların gelir vergisi yükü karşılaştırılması	80
Tablo 2.14: Dünyada en çok takipçisi bulunan kulüpler	81
Tablo 2.15: Dünyadaki en değerli kulüplerin piyasa değerleri tablosu	82
Tablo 3.1: Süper Lig'de yer alan kulüpler ve oyuncu bilgileri.....	90
Tablo 3.2: Merkezi yönetimin 2017 yılı futbol tesis projeleri	96
Tablo 3.3: Dört büyük kulübün geçmiş dönem vergi borçları (Bin TL)	105

Tablo 3.4: Bazı ülkelerde futbolcuların sosyal güvenlik primi ve toplam maliyeti.....	107
Tablo 3.5: Süper Lig takımlarının yabancı futbolcu bilgileri	115
Tablo 3.6: Futbolcuların vergi sonrası net maaşları.....	116
Tablo 3.7: Diğer bazı ülkelerde futbolcunun kulübüne maliyeti	119
Tablo 3.8: Ülkeler bazında futbol şirketlerinin maliyetleri(2014-2016)	121
Tablo 3.9: Dört büyüklerin 2016-2017-2018 yıllarına ait borç verileri.....	123
Tablo 3.10: Ülkeler bazında gelir-gider ve borç tutarları	126
Tablo 3.11: Ülkeler bazında kar-zarar tutarları.....	128

ŞEKİLLER VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Futbolun yapısal gelişimi	28
Şekil 1.2: Futbol ekonomisinde taraflar	37
Grafik 3.1: Süper Lig sponsorların sektörel dağılımı(2016-2017).....	102
Grafik 3.2: Avrupa kulüplerinin borç tutarları	127

KISALTMALAR LİSTESİ

A.Ş.	: Anonim Şirketi
akt.	: Aktaran
BTGM	: Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association
FC	: Football Club
GSGM	: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü
GVK	: Gelir Vergisi Kanunu
JK	: Jimnastik Kulübü
KDV	: Katma Değer Vergisi
KDVK	: Katma Değer Vergisi Kanunu
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
NBA	: National Basketball Association
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
PFSTT	: Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı
PFT	: Profesyonel Futbol Talimatı
SK	: Spor Kulübü
TAVAK	: Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı
TFF	: Türk Futbol Federasyonu
THY	: Türk Hava Yolları
TİCİ	: Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı
TL	: Türk Lirası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TV	: Televizyon
UEFA	: Union of European Football Associations
USD	: Amerikan Doları
vd.	: ve diğerleri

GİRİŞ

Spor dalları içerisinde futbolun uzun bir geçmişinin olduğu bilinmektedir. Tarihsel gelişim bakımından futbol toplumların her dönem ilgi göstermiş olduğu bir spor dalıdır. M.Ö. 3000'lerde topluca oynandığı bilinen futbol, insanların kitlesel aktivitesini ve bedeni güçlü tutmalarını sağlaması bakımından olumlu bir etkiye sahiptir.

19'ncü yüzyıla değin insanlar sadece savaş öncesi antrenman düşüncesi ile spor yaparken 19'ncü yüzyıl ortaları ile birlikte eğlence ve sportif faaliyet kapsamında çıkararak büyük kitlelerin takip ettiği, kazanç sağladığı bir sektör haline gelmiştir. 20'nci yüzyıl ile birlikte ülkelerin sınırları dışına çıkan futbol uluslararası rekabetin bir başka boyutunun ortaya çıkarması önemli bir gelişim sağlamıştır. Özellikle son yüzyılda küreselleşmenin de etkisi ile ekonomik bir çıkar kapısı haline gelen futbol, artık gönüllülük esasından sıyrılıp tamamen çıkar odaklı bir endüstri haline gelmiştir. Bununla beraber gerek futbol kulüplerinin gerekse futbolcuların büyük gelirler kazanmaya başladıkları bilinmektedir. Futbol kulüplerinin söz konusu kazancı 20'nci yüzyılın sonlarına kadar taraftar ve yönetim desteği ile süregelmiş, fakat bu tarihlerden itibaren naklen yayınlardan ve sponsorluklardan büyük finansal destek gelmiştir. Bunun yanında futbolcu ücretlerinde meydana gelen hızlı artış, futbol kulüplerinin üzerine çifte bir yük bindirmiştir. Şöyle ki, kulüpler bir yandan futbolcuları yüksek ücretler karşılığında takıma kazandırırken, diğer yandan da futbolcularına ödemiş oldukları bu ücretlerin vergilerini vergi sorumlusu olarak devlete ödeme durumu ile karşı karşıya kalmışlardır.

1995 yılında Bosmann Kararlarının hayata geçirilmesi ile birlikte futbolcuların serbest dolaşım imkânı doğmuş ve kulüpler arası rekabet daha da artmıştır. Futbolcuların yüksek ücretler ile takımlara transfer edilmesi futbol kulüplerini

maliyetlerini karşılama amacıyla çeşitli yollara başvurmuşlardır. Bunlar, sponsorluk sözleşmeleri, reklamlar, medya ve yayın hakları, stadyum gelirleri ve isim hakları olarak gösterilebilir. Bosmann Kararları sonrasında artan oyuncu transferleri, ödenen yüksek ücretler neticesinde futbol kulüplerinin bütçeleri açık vermeye başlamıştır. Bununla beraber futbol kulüplerinin borçlanma yoluna başvurmuş oldukları görülmektedir. Bu borçlanma zaman geçtikçe daha da artmış kulüpler borçlarının faizini bile ödeyemez hale gelmişlerdir. Söz konusu borçlanmanın önüne geçebilmek için şirketleşen kulüpler malvarlıklarını kurmuş oldukları ortaklık şirketlerine devrederek borçlanma yolunda bankalara ipotek vererek vergi muafiyetlerinden yararlanmayı amaçlamışlardır. Şirketleşen kulüpler hisse senetlerini değerlendirmek için bir kısmını halka arz ederek elde etmiş oldukları sermayeyi yatırım yaparak kullanan kulüpler var olsa da birçoğu bu sermaye ile yatırım yapmak yerine günü kurtarmayı düşünmüşlerdir. Kulüp şirketlerinin bu halka arzlar sayesinde binlerce ortağı olmuştur. Böyle bir düşünce beraberinde taraftarların kulüp şirketlerinin ortağı haline gelmelerini sağlamıştır.

Türkiye'de Futbol Sektörüne Yönelik Mali Teşviklerin Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışmanın amacı, Türk futboluna devlet tarafından verilen teşvik uygulamalarının Türk futbolunun daha başarılı daha verimli bir performans ortaya koyabilmesi ve dünya futbolunda etkili bir yer edinebilmesi için devlet tarafından uygulanan çeşitli mali teşviklerin olumlu/olumsuz anlamda etkilerini araştırmaktır.

Çalışmanın yöntemine bakıldığında, çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde futbolun tarihçesi ve Türk futbolunun tarihi gelişimi ile başlamakta, futbolun paydaşlarına yer verilmekte ve futbolda küreselleşme süreci üzerinden futbol ekonomisinin oluşumuna değinilmektedir. Bu bölümde ayrıca futbol kulüplerinin şirketleşmelerinin nedenleri, türleri ve boyutları da veriler ile desteklenmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünü Türkiye'de futbolun taraflarının vergilendirilmesi ve bazı ülke örnekleri oluşturmaktadır. Bu bölümde Türk vergi sistemi bağlamında Türkiye'de futbol kulüpleri ve futbolcuların vergilendirilmeleri, şirketleşen kulüplerin vergisel yükümlülükleri, sektörde bulunan gerçek kişilerin vergilendirilmeleri ile futbola ve futbolculara yönelik çeşitli mali teşvik uygulamalarına yer verilmiştir. Bölümün son kısmında ise Türkiye'deki futbolcular ile bazı ülkelerdeki futbolcuların vergilendirilme

ölçütlerine kıyaslamalı olarak değinilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünü ise, futbol-devlet ilişkisi ekseninde devletin Türk futboluna çeşitli açıdan teşvikleri ve söz konusu teşviklerin etkilerine yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde elde edilen veriler ışığında değerlendirmelere yer verilmiştir. Çalışma sonunda ise Boluspor başkanı ile yapılan mülakat ve Türk futboluna yönelik değerlendirmeler vardır.

Çalışmada elde edilen veriler ve bunlara ilişkin yapılan değerlendirmeler neticesinde Türk futbol kulüplerinin çağdaş yönetimden uzak kalmaları ve kişisel hırs ve çıkarlara kurban edilerek zor duruma düştükleri gözlemlenmiştir. Futbol kulüplerinin ekonomik sıkıntılar ile boğuşması ve kapanma noktasına gelmesi, futbolseverleri ve tarafları olumsuz etkilemektedir. Devlet özellikle genç nesillerin futbola ve spora yönelimlerini hususunda regülasyonlara başvurarak futbolu geliştirmeyi, genç nesilleri spor sayesinde kötü alışkanlıklardan uzak tutmayı sosyal bir amaç edinmiştir. Devletin Türk futboluna yönelik gerek başarının yakalanması gerekse verimliliğin ve etkililiğin artırılması yönündeki teşvik uygulamaları karşısında futbol kulüplerinin aşırı derecede borçlanmaları, alt yapıdan futbolcu yetiştirememeleri ve uluslararası futbol müsabakalarında başarısız bir performans göstermeleri, yapılan teşviklerin hedeflenen amaca ulaşmadığını ortaya koymaktadır. Galatasaray'ın en son 2000 yılında kazanmış olduğu UEFA ve Süper Kupa başarıları, Türkiye milli futbol takımının 2002 yılındaki Dünya Kupasındaki başarısı haricinde başka somut bir başarı örneği sergileyemeyen Türk futbolu, her ne kadar kimi sezonlarda başarı ihtimalini zorlasa da elle tutulur bir başarıya imza atmamıştır. Günü kurtarma amacı ile hareket eden kulüpler futbolda gerekli olan yatırım ve transferleri yapamamakta; bu durum sezon içerisinde kulüplerin başarı düzeyini olumsuz etkilemektedir.

Özellikle devletin futbola yönelik uygulamış olduğu vergi teşviklerine rağmen, kulüplerin aşırı borçlanmaya devam etmeleri ve yüksek ücretler ödenerek Türkiye'ye getirilen futbolcuların beklenen performansı gösterememesi, Türk futbolunun diğer ülke futbolu ile karşılaştırıldığında başarı düzeyi olarak geride kalmasına neden olmaktadır. Futbolda başarının yakalanması için günübürlük planlara değil uzun vadeli programlara ihtiyaç duymaktadır. Futbol sektörünün en büyük ihtiyacı kulüplerin kendi bağımsız yönetimleri ile piyasa koşullarında devlet yardımı olmaksızın ayakta

kalabilecek yapıya kavuşturmak elzem bir meseledir. Teşvik uygulamaları sonraki bir aşamadır. Daha sonrasında ise futbol kulüpleri devletin de teşvik ettiği üzere gençlere ve altyapıya önem vererek toplum içerisinden nitelikli sporcuların yetiştirilmesini sağlamalıdır. Bu sayede Türk futbolu, futbolcu temininde dışa bağımlı olarak başarı koalamaktan kurtulduğu gibi aynı zamanda da ekonomik olarak da aşırı borç yükünün altına girmemiş olacaktır.

I. BÖLÜM

1. FUTBOLUN TARİHİ, PAYDAŞLARI VE EKONOMİK GELİŞİMİ

Futbol, üzerine kitaplar yazılan, araştırmalar yapılan ve milyonlarca insanın zevkle oynadığı bir spordur. Toplumun en popüler oyunlarından biri olan futbolun ortaya çıkışı ile ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamakta olup futbol tarihinin milattan öncesine kadar uzandığı bilinmektedir. İnsanlar tarih boyu farklı sporlar bulmuş onlarla ilgilenmişlerdir. Günümüzde insanların ilgilendikleri sporlardan biri de futboldur. Futbol, “*topu ayak kafa vuruşları ile karşı kaledeki çizgiden içeri sokmayı hedefleyen kendine özgü kurallara dayanan karşılıklı on birer kişilik iki takım arasında oynanan top oyunu*” olarak tanımlanmaktadır (TDK 1998: 805).

İlk çağlardan bu yana toplumsal hayatta birçok değişiklik olmuştur. Teknolojik gelişmelerle üretim artmış, buna paralel sosyal hayatta değişmiştir. İnsan, maddi ve düşünsel hayatını üretirken, doğal ve yaratılmış gereksinimlerini karşılamak için varolan pratiklerini geliştirir ve yenilerini ekler. Futbol bu pratiklerden biridir. Dolayısıyla futbol, belli yer ve zamanda, belli koşullarda, belli tarihi geçmişi olan insan etkinliğidir. Bu nedenle futbolu anlama ve futbolu örgütlü insan pratiğindeki konumunu belirleme, futbolun insan yaşamında oluşumunun anlaşılmasını, yani futbol tarihini bilmeyi gerektirir (Erdoğan 2008:3).

Bugün futbol gönüllü olarak yapılan sportif faaliyetlerin ötesine geçerek endüstri haline gelmiş, bir anlamda ekonomik temelli bir faaliyet halini almıştır. Fakat ilk ortaya çıkışına ve gelişimine bakıldığında bir spor dalı olarak futbol genel ihtiyaç, toplumsal bir eğlence ve kültür aktarımı olarak görülmüştür. İnsanlık tarihinde ortaya koyulan bir şey hakkında merak edilen öncelikle onun ne zaman ortaya koyulmuş olduğu değil, insan ihtiyaçlarının hangisi ya da hangilerine cevap vermiş olduğu, amacı ve

sonuçlarının neler getirdiğidir. Futbol, bir yerlerde birilerinin günlük yaşamlarını sürdürmeleri sırasında ortaya çıkan gereksinimi karşılamak için çıkmıştır. Bu gereksinim, bir grubun kendini gerçekleştirilmesiyle ilgili olabileceği gibi gruplar ve geniş toplumsal yapılar arasındaki ilişkisel bir gereksinim de olabilir. Bu gereksinim bir başarıyı kutlamayla ilgili olabileceği gibi, bir ilişkiye başlangıç veya sonuçlandırma, bir egemenliği perçinleme, bir yönetsel yapıyı yeniden üretme gibi gereksinimler olabilir. Futbol faaliyetinin gereksinim dâhilinde görülmesi rekabet, savaş, yarış, ekip ruhunun kazandırılması ve eğlence gibi nedenlerle açıklanabilir (Erdoğan 2008:10). İnsanlar, futbol ile bedensel fonksiyonlarını ve zamanla bu alanda kendilerini geliştirmişler. Bir süre sonra beden eğitimi ve spor aktiviteleriyle yalnızca fiziksel gelişim değil, zihinsel ve sosyal gelişimin de sağlandığı görülmüştür (Bucher ve Wuest 1987:9-10).

1.1. Futbolun Ortaya Çıkışı ve Tarihsel Gelişimi

Futbolun ortaya çıkışına yönelik ortaya koyulan tüm gerekçeler tahminidir. Futbolun tarihinin M.Ö. Sümerlere kadar uzandığını savunanlar da vardır. İleri sürülen tahminlerden birisi olarak futbolun İngiltere’de ortaya çıkıp daha sonra Avrupa’nın çeşitli bölgelerinde yığın futbolu olarak Romalılara karşı kazanılan zaferin kutlamasında ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Oyunun öldürülen Danimarka prensinin kesik kafası ile oynandığı söylenmektedir. Söz konusu tahminin bir benzerinin Anadolu’da futbol oynanmasına karşı çıkanlarca ileri sürülmüş olduğu görülmektedir. Bu tahmine göre Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edildikten sonra kafasının kesilerek oynanmış olduğu da belirtilmektedir. Bir başka tahmin ise yılın hasat dönemlerinde verimli geçen mevsimlerde ayinler esnasında oynanmış olduğuna ilişkindir. Bu oyunlarda yenilen takımların ayin esnasında adak olarak kurban edildikleri rivayet edilmektedir (Erdoğan 2008:19).

Yer olarak futbolun hangi ülkede doğduğu soruları da futbolun tarihçesine yönelik olarak ileri sürülmektedir. FIFA tarafından kabul edilen öngörü ise M.Ö. 5000-2500 tarihleri arasında Çin’de başlamış olduğu belirtilmektedir. Çin’de ayak ile

vurularak oynanan bu oyunun adı “TsuChu” dur. Tsu “ayakla vurma” anlamına gelir iken, Chu, ise “içerisi doldurulmuş deri top” anlamı taşımaktadır. Çinlilerin oynamış olduğu bu oyunda amaç topu ayakla 30-40 cm çapındaki ağla örülü bir deliğe göndermektir. Çin’de bu oyunun imparatorun yapmış olduğu kutlamalarda eğlence ve merasimlerde oynanmış olduğu belirtilmektedir. Kutlamalarda bu oyun oynanmaktadır. Bu yönü ile futbol ilk ortaya çıktığı yerde kitlelerin oynadığı bir oyun olmaktan daha çok, egemen kesimin eğlence ihtiyacını giderme amacı taşıyan bir özelliğe sahiptir (Urartu 1994:5; Erdoğan 2008:11).

Futbolun ortaya çıktığı yere ilişkin bir diğer görüş ise futbolun Mısır’da ortaya çıktığıdır. Mısır’da futbolun ne zaman ortaya çıktığına sorusuna en iyi cevap Beni-Hasan Kurganından çıkan boyama figürleri futbolun Mısır’da M.Ö. 2.500’lü tarihlerde oynandığını işaret etmektedir. Mısır’da top oyunlarının Firavunlar için yapılan merasimlerde sahnelenmiş olduğu, tanrılar için ayin amaçlı yapıldığı tahmin edilmektedir. Mısır’da Merruka Kurganlarında bulunan duvar resimlerinde de çeşitli futbolcu figürlerinin yanında top oynayan insan şekillerine rastlanılmıştır. Mısır’ın kurak bir iklim yapısına sahip olması o dönemlerden kalma bir topun bugüne değin ulaşmasını sağlamıştır. Örneklerinin Kahire, Berlin ve Londra müzelerinde olduğu topların 7,5 cm çapında deri ve sık dokunmuş ketenden yapılmış olduğu, aynı zamanda çapraz dikişlerle dikilen bu topların içlerinin yosun otu ve kepeklerle doldurulmuş olduğu görülmüştür. Bu toplar uzmanların vermiş olduğu bilgiye göre takriben 2500 yıl önceden kalmadır (Erdoğan 2008:12).

Modern futbol hakkında ise, çeşitli iddialar ileri sürülmüştür. M.S.500’lü yıllarda Roma’da özellikle askerler arasında oynanan “Harpatsum” isimli bu oyunun bugünkü modern futbolun esasını teşkil ettiği ve Romalıların bu oyunu Helenlerin “Episkyres” adlı oyunlarından esinlenerek ortaya çıkardıkları ifade edilmektedir. Ancak Harpatsum’un eski Helence’de “el topu” anlamına geldiği ve bundan da bu oyunun hem elle, hem de ayakla oynanan bir oyun olabileceği düşünülmektedir. Pilla, Follis veya Pagonica adı verilen, içi hava veya kuştüyü ile doldurulmuş toplarla oynanan bu oyunun sayı bakımından eşit iki takım arasında oynandığı; amacın bu topu, karşı takımın oyuncularını tarafından savunulan sahaya geçirilmesi olduğu bilinmektedir. Bu oyunda

her iki takımının amacının topu kapmak sureti ile el ve ayaklarını kullanarak rakip takımın alanına bu topu götürmektir. Topu karşı alana yerleştirmek için her iki taraf da oldukça sert hareketler sergileyebilmektedirler. Bu durumda Harpatsum'un futboldan çok rugby (ya da Amerikan futbolu) veya hentbol ile bir benzerliği olabileceği düşünülmektedir (Erdoğan 2008:13-14, Arıpınar 1992:8).

İlk zamanlar belirli kurallar çerçevesinde oynanmayan futbol, 19'ncü yüzyıl ile birlikte belirli kurallara kavuşturulmağa başlanmıştır. Futbolun kurallar çerçevesinde yer bulması aynı zamanda modern futbolun da doğuşu anlamına gelmektedir. Futbol kuralları ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmış ve dünyaya yayılmıştır. 1863 tarihinde Londra Futbol Federasyonu futbolu elle oynanan futbol (Rugby ve daha gelişmiş hali Amerikan futbolu) ile elin kullanımının yasaklandığı futbol olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Futbol bu dönemde işçi sınıfının çocuklarının ağırlıklı olarak oynamış olduğu amatör bir spor dalı halini almıştır. 1888 tarihine gelindiğinde İngiltere'de 12 adet profesyonel futbol kulübü birleşerek profesyonel futbol liginin kurmuşlardır. Futbolda ulusal birleşmeler kısa zaman sonra yerini uluslararası işbirliklerine dönüştürmüş ve bu yeni oluşumlara uygun olarak 1904 tarihinde Paris'te FIFA (Federation Internationale de Football Association) kurulmuş ve 1906 tarihinde ilk uluslararası yarışmalar yapılmaya başlanmıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı nedeniyle ilk Dünya Futbol Şampiyonası 1930'da Uruguay'da yapılmıştır (Erdoğan 2008:14).

İnsanın sporla yaşamı, varoluşundan bu yana etkileşim içinde olduğu çevre koşulları, gelişmişlik ve medeniyet seviyesi ile sahip olduğu olanakların iyileşmesine bağlı olarak sürekli ilerleme kaydederek bugüne kadar gelmiştir. Bugünün modern spor anlayışı, bireye fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişim özelliklerini kazandırmaya ve toplumsal yaşam kalitesini arttırmaya yöneliktir. Bu bağlamda spor sağlıklı yaşam, hobi, performansı artırma, özgüven kazanımı, kişilerarası ilişkiler ve yaşama aktif katılımın sağlanması amaçlı yapılmaktadır (Lumpkin 1990:8). Sporun günlük hayatta yapılma amacının genel olarak futbolda da görmek mümkündür. Diğer spor dalları kısıtlı bir amaca hizmet ederken, futbol toplumsal tabanda yaratmış olduğu etki ile sporun yapılma nedenlerinin çoğunun bir araya toplandığı bir spor dalı olmuştur.

1.1.1. Futbol Kurallarının Oluşumu ve Spor İçerisindeki Yeri

Basketbol,koşu, yüzme, atıcılık, masa tenisi, güreş, okçuluk gibi çok sayıda spor dalı vardır.Bu spor dallarının her birinin kendisine has kuralları oynama şekilleri vardır. Kimisi el ile oynanır iken, kimisi ayak ile oynanmakta; kimi yüksek fizik gücü gerektirir iken, kimisi dezeka gerektirmektedir. Futbol kendine has özelliği gereği yüksek fizik gücü ve zekâ gerektirmektedir. Bu özelliği sayesinde diğer spor dallarından öne çıkmakta ve insanları davet ettiği düşünülmektedir. Yoğun bir fiziksel temas olması beraberinden kurallara göre oynanması gerektirmektedir. Kurallara bağlı olmadığı takdirde eşitsizliğe neden olabilmekte ve eşitsizliğe aykırı olmaması adına bir kurallar bütününe bağlı kalınması gerekmektedir.

Futbolun modern bir görünüme kavuşturulması belirli kurallar çerçevesinde oynanmasını, belirli disipline sahip olmasını gerektirmiştir. Bu başlık altında futbolun modern futbolun geçmişten bugüne değin geçirmiş olduğu değişimler ve kurallaşma aşamaları kronolojik bir liste halinde sunulmaktadır.

Genel anlamda askeri bir egzersiz olarak görülen spor, ilerleyen süreçte eğlence halini almış ve kulüpleşme ile birlikte kurumsal bir yapıya bürünmüştür. Spor dallarının ortaya çıkışı sadece askeri gerekliliğe bağlanmamaktadır. Spor, aynı zamanda toplumların kültürlerini ve coğrafi farklılığa bağlı olarak çıkış noktası itibarı ile toplumsal içsellığe sahip olmalarını da betimleyici bir özelliğe sahiptir. Bu hususa verilebilecek birçok örnek vardır. Türklerin güreş, okçuluk, cirit gibi spor dallarını dünyaya tanıtan bir toplum olması örnek olarak verilebilir. Bu spor dalları toplumların uğraş alanındaki yoğunluğu yansıtması bakımından önem teşkil etmektedir.

Spor dalları arasında futbol oyunu, mücadele, hırs, azim gerektirmesi ve baskın kültürdeki popülerliği televizyon ve internet yayınları ile birlikte diğer spor dallarından öne çıkmış ve toplumda daha fazla tercih edilmesine neden olmuştur. Birçok spor dalı sadece olimpiyatlarda, ülkelerarası yapılan spor müsabakalarında görülürken, futbol tüm bu olguların yanında yerelde de yoğun bir uğraş alanına sahiptir. Hemen hemen her

ilçede hatta köyde futbol sahasının bulunması bile öne sürülen bu düşüncüyü doğrular niteliktedir.

Kulüpleşme sayısına bakıldığında yine futbol kulüpleri sayısının diğer spor dallarına oranla oldukça fazla bir rakama ulaştığı ifade edilebilir. Hatta diğer spor dallarında kurulan kulüplerin tamamı futbol kulüplerinin sayısı kadardır denilebilir.Şu an uluslararası futbolun yönetimi olarak bilinen FIFA bünyesinde 209 üye 6 federasyon bulundurmaktadır. Dünya’da futbolun toplumlarda edinmiş olduğu yer, futbolun kurallar bütünlüğüne kavuşması ile birlikte diğer spor dallarına nazaran oldukça artmış ve büyük bir kitlesel eyleme dönüşmüştür. Bu sebeple sporun futbol ağırlıklı olarak etki alanını arttırmakta olduğu ifade edilebilir (Bora ve Erdoğan 1993:221). Futbolun gelişimi sürecinde ortaya çıkan önemli gelişmeler aşağıda yer almaktadır (Devecioğlu 2008:2; Orta 2008:461-476; Arıpınar 1992:9-10):

Tablo 1.1: Futbolun gelişimindeki önemli olayların kronolojik sırası

Tarih	Gelişme
1841	Futbol topunun tam bir küre şeklinde olmasının kabulü
1848	Tüm futbol kurallarının “Cambridge Kuralları” adı altında birleştirilerek, tüm İngiltere’de aynı standartta futbol oynanmasının sağlanması ve bu kurallara göre Cambridge’de öğrenciler arasında ilk futbol maçının oynanması
1857	İngiltere’de ilk futbol kulübü Sheffield Club’ün kuruluşu
1863	Futbolun İngiltere’de uyandırdığı büyük ilgi karşısında 11 kulüp temsilcisinin Londra’da, Great Queen Street’te ki Lincoln Hanı altındaki bir birahane de toplanıp futbol dünyasının ilk federasyonu olan İngiltere Futbol Federasyonu Football Association’u kurlmaları (26 Ekim 1863). Bu tarih, modern futbolun doğuş tarihi olarak kabul edilmektedir
1872	İngiltere- İskoçya: İlk Milli maç
1875	Kalelere üst direk konulması ve topa kafa ile vurulmasına izin verilmesi
1876	Korner kuralının kabul edilmesi
1878	Hakemlerin ilk kez düdüğü kullanması
1879	Glasgow’dan Darwen’e para teklifiyle futbolcu getirilerek profesyonellik yolunun açılması
1882	Futbol kurallarında değişiklik yapmaya yetkili “International Board”ın kurulması
1883	Taç atışlarının el ile atılmaya başlanması
1885	Profesyonelliğin İngiltere’de kabul edilmesi
1886	Ofsayt kuralının kabul edilmesi
1889	Sürenin 90 dakika, ölçülerin 118,4x91,4 olarak belirlenmesi
1891	Penaltı vuruşu kuralı getirilmesi
1904	FIFA’nın kurulması
1906	Kıtalararası ilk maçta Güney Afrika’nın Brezilya’yı 5-0 yenmesi
1908	Londra Olimpiyat oyunlarında futbolun ilk kez yer alması
1970	İlk defa sarı ve kırmızı kartlar 1970 Meksika Dünya Kupası’nda kullanılmaya başlanması(İlk sarı kart 31 Mayıs’ta MexicoAztek Stadı’ndaki, Meksika-SSCB maçında hakem Tschenscher tarafından Sovyetler Birliğinden Asatiani’ye gösterilmiştir. 45 sarı kartın gösterildiği Meksika’da 1970’de tek kırmızı gösterilmiştir. Kırmızı kart görerek oyun dışı bırakılan ilk oyuncu Şili takımından Carlos Caszely olmuştur.)
1979	Direkt serbest vuruş ile indirekt serbest vuruş arasındaki farkın ayırt edilebilmesi için; hakem bir kolunu yukarı kaldırarak işaret vermesi kuralının getirilmesi
1980	Serbest vuruşlarda barajın toptan 9.15 metre uzaklıkta kurulması
1992	Kalecilerin geri pası elleriyle kontrol etmelerinin yasaklanması
1997	Kalecilerin topa sahip oldukları andan itibaren 5-6 saniye ellerinden çıkarma zorunluluğu. Kale atışından doğrudan atılan topun gol kaydedilme kuralının çıkartılması.
2010	Aut çizgilerine yardımcı hakemler konulması
2017	Video hakem(VAR) uygulamasının başlaması

Kaynak: Devecioğlu 2008:2; Orta 2008:461-476; Arıpınar 1992:9-10.

1.1.2. Türklerde Futbolun Gelişimi

1072-1074 yılları arasında Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınan ve Türk yazın tarihinin başucu eserlerinden birisi olarak bilinen DivanuLügati't-Türk adlı esere göre Türklerin futbol ile tanışıklığını oldukça eskiye dayandırmaktadır. Eserde Türk boylarının Asya'da "Tepük" adı ile bilinen bir ayak topu oyununu oynadıklarından bahsedilmektedir. DivanuLügati't-Türk'te "Tepük" kelimesinin tercümesi şu ifadelerle yer almaktadır (Yıldırım 1997:56; Atalay 2013:386):

"Kurşun eritilerek iş ağırşığı şeklinde dökülür, üzerine keçi kılı veya benzeri bir şey sarılır, çocuklar bunu teperek oynarlar."

Türkler "Tepük" adlı oyunu yuvarlak kalıplara dökülen dokuma için kurşun madeninin üzerine keçi kılı ya da keçe sararak oynamış oldukları; zaman içerisinde top olarak kullanılan bu malzemenin değişime uğrayarak daha yumuşak maddeler ile yapılmaya başlandığı bilinmektedir. Kuzu tulumlarının hava ile doldurulup top yerine kullanılması bu formüllerden birisidir. Türkler bu oyunu karşılıklı olarak dikilen iki mızrak arasından kuzu tulumundan yapmış oldukları topu ayakla vurmaları sureti ile geçirmeye çalışarak oynamaktaydılar. Tepük oyununun Orta Asya'da bulunan Türklerce uzun bir süre önce oynanmış olduğuna dair "Hitay-ı Name" ve "Baybars Tarihi" ile Ayasofya Kütüphanesi'nde 3020 numarada kayıtlı bulunan "Tarih-i Timur" adlı eserde yer verilen bilgilerde rastlanılmaktadır (Sarı 2017:68-69).

Timur döneminde M.S. 1300'lü yılların sonu askerlerin çeviklik antrenmanı yapmak için Tepük oyununun oynamış oldukları, oyunda topa elle vurmanın ve belirlenen çizgilerden dışarı çıkarmanın yasak olduğu bilinmektedir (Erdoğan 2008:15-16). Ferah (2007:44), Orta Asya'daki Türk Spor Şenlikleri'ni Kivişka'da¹ seyretmiş olan Çinli Song Ven'in eserinde şu gözlemlere yer vermiş olduğunu ifade etmektedir (<https://anatolian.wordpress.com/turklerde-futbol/> 08 Temmuz2018'de erişildi):

¹ Orta Asya'da Türklerin yerleşim bölgelerinden birisidir.

“...Tapınaklara bağlı spor kulüpleri sık sık büyük bayramlar düzenliyorlar, üç gün üç gece süren bu bayramlarda pehlivanlar güreşir, insanlar koşar, atlar koşturulur, ok atılır ve top oynanır.”

Orta Asya Türkleri’ne yönelik Fransızca olarak kaleme alınan La Tartarie adlı eserde Kazakistan yakınlarında Tsang kentinde kız ve erkeklerin ayak topu oynadıkları; söz konusu oyunu takip eden meraklı ve heyecanlı olarak oyunu seyreden Hiuan isimdeki Çinlinin ifadelerine göre (Erdoğan 2008:19):

“... Büyük mabetlerde sık sık ayak topu müsabakaları yapılır. Bu oyunda topa elle dokunulamaz. Ya ayakla, ya da başla vurulur ve böylece topu hasım kaleden içeri sokmak için uğraş verilir...”

Türkler Orta Asya’dan göç etmeleriyle beraber gittikleri yerlere bu oyunu beraberinde götürmüşlerdir. Futbolun Avrupa’ya gelişi hakkında öne sürülen rivayetlerden biri de Futbolu Avrupa’ya göçen eden Türklerin getirmiş olduğudur. Anadolu ve Mezopotamya bölgesine yerleşen Türklerin İslamiyet’i kabul etmeleriyle birlikte, futbol oyununun dini görüşlere uygun olmadığı için popülerliğini yitirmeye başladığı düşünülmektedir. Osmanlı Devleti’nde Müslümanlara yasaklı olan futbol sadece gayrimüslimler tarafından oynanmıştır. Osmanlı’ya futbol 19’uncu yüzyılın ikinci yarısında İngiliz tüccarlar tarafından gelmiştir. Kendi aralarında takımlar kurarak bu oyunu oynayan gayrimüslimler bir süre sonra Türk komşularına da bu oyunu göstermişlerdir (Erdoğan 2008:14). Futbolda gelişim yaşanmış ve akabinde 1884 yılında İzmir’de İngilizler tarafından “Football Club Smyrna” kurulmuştur. 1885 yılında İstanbul’da İngilizler Rumlar tarafından “Cadikeuy Football Club” kurulmuştur. Osmanlı topraklarında ilk futbol maçı 1897 yılında İstanbul karması ile İzmir karması arasında oynanan müsabakadır. Türkler tarafından kurulan ilk futbol takımı ise “Black Stocking” adı ile Fuat Hüsnü Bey ve Reşat Bey tarafından 1899’da kurulmuştur. 1901 yılında Rumlarla Türklerin oynadığı maç bir Türk takımının ilk maçı olarak kabul edilmektedir. 1903 yılında Beşiktaş Jimnastik Kulübü, 1905’te Mekteb-i Sultani’de (Galatasaray), 1907 yılında Fenerbahçe Kulübü, 1914 yılında İzmir’de kurulan Altay Kulübü ilk futbol kulüpleri arasında yer almaktadır. Sonrasında Anadolu’da birçok kulüp kurulmuş, ama uzun ömürlü olmamıştır. Şehir kulüplerinin asıl kuruluşları 1960

sonrasına şehir takımları kurulmasına teşvik edilmesiyle olmuştur. Türk futbol takımlarının ilk şampiyonluğu ise 1907-1908 sezonunda Galatasaray ile yaşanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti dönemine gelindiğinde Gençlik Spor Genel Müdürlüğü'nün temelini oluşturan “Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı” (TİCİ),14 Temmuz 1922'de 16 kulübün birleşerek, sporu disipline etmek amacıyla kurulmuştur. İlk başkanlığını Ali Sami Yen, asbaşkanlıklarını da Burhan Felek ve Ali Seyfi'nin yaptığı Türkiye'nin ilk “çok sporlu spor örgütü” TİCİ, sporda demokrasi yolunda önemli adımlar atmıştır. Devletin spor yönetimine ağırlığını koyması, spor konseyinin önerisi üzerine, 1936 yılında Türk Spor Kurumu'nun kurulmasıyla başlamış ve bunu, 29 Haziran 1938 tarihinde 3530 sayılı yasayla bugünkü Spor Genel Müdürlüğü'nün kurulması izlemiştir. Müdürlüğün başına da eski bir asker olan General Cemal Tahir Taner getirilmiştir (<http://sgm.gsb.gov.tr/Sayfalar/112/105/Tarihce,08> Ocak 2019 tarihinde ulaşıldı).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra birçok alanda olduğu gibi futbol alanında da gelişmeler olduğu görülmektedir. 1923 yılında Türkiye Futbol Federasyonu kurulmuştur. Türk futbolu kendisini geliştirmiş ve Türk futbol kulüpleri Türkiye milli takımını bugüne değin birçok ulusal-uluslararası müsabakalarda boy göstermişlerdir. (<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=293>, 08 Temmuz2018'de erişildi.)

1.1.3. Türkiye Futbol Federasyonu

Sportaki önemli aktörlerden birisini de şüphesiz olarak spor kulüpleri oluşturmaktadır. Bu kulüpler sadece sportif başarı peşinde koşmamakta, aynı zamanda genç sporcuları yetiştirmek ve sporun gelişmesine bir altyapı desteği de sağlayarak sporun gelişmesine önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Yapısal bakımından kulüp; *“söyleşmek konuşmak spor yapmak gibi amaçlarla kurulmuş yalnız üye olanların faydalandıkları kuruluşlar”* olarak adlandırılmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2499a2e48619.75390935 27 Temmuz 2018'de erişildi).

Bu spor kulüpleri ilk etapta dernek şeklinde oluşturulmakta ve bu oluşum içerisinde faaliyetlerini yürütmekteydiler. Fakat zamanla ekonomik gelişme sporda da kendisini göstermesi ile birlikte spor bir endüstri alanı olarak ortaya çıkmıştır. Oluşan bu yeni alan, kulüplerin de dernek yapısından sıyrılıp şirketleşme yoluna gitmelerine sevk etmiştir. Bu olay futbol, basketbol, voleybol başta olmak üzere birçok spor dalında kendisini göstermiştir. Şirketleşme neticesinde spor kulüpleri profesyonel şubelerini anonim şirketlere devrederek faaliyetlerine devam etmektedir.

Bu kulüplerin birleşmesiyle de 1923 yılında Türkiye Futbol Federasyonu kuruldu. Federasyon; amaç birliği bulunan birçok örgütün, kuruluşun birleşerek oluşturduğu üst birliktir.

Spor dalları içerisinde en fazla toplumsal katılımın olduğu alan futboldur. Türk futbolu son yıllarda artan yatırımlarla birlikte tamamen profesyonel bir spor dalı hâlini almıştır. Türkiye’de futbol kurumsal olarak Türkiye Futbol Federasyonu tarafından idare edilmektedir. Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), 1988 yılında Türkiye Futbol Federasyonu’nun Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun² ile diğer spor dalları arasından ayrı bir kurumsal yapıya kavuşturulmuştur. TFF’nin kuruluş amacı 1’inci maddede, “*profesyonel futbol faaliyetlerini millî ve milletlerarası kaidelere göre yürütmek, teşkilatlandırmak, geliştirmek ve Türk futbolunu yurtiçi ve yurt dışında temsil etmek üzere; özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzelkişiliğe sahip Türkiye Futbol Federasyonunun teşkilat, görev ve yetkilerine ait esas ve usulleri düzenleme*” olarak belirlenmiştir. TFF’nin görevleri ise 2’nci maddede sıralanmıştır. Buna göre TFF’nin görevleri:

- “a) Profesyonel futbol faaliyetlerini yürütmek, profesyonel futbolun gelişmesini ve yurt sathına yayılmasını sağlamak, bu konularda her türlü düzenlemeyi yapmak, kararlar almak ve uygulamak,*
- b) Millî ve milletlerarası kaidelerin ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamak ve Türkiye’yi futbol ile ilgili konularda, yurt dışında temsil etmek,*

² 27 Mayıs 1988 Tarihli ve 3461 Sayılı Resmi Gazete.

c) *Yurtiçi ve yurt dışı profesyonel futbol faaliyetleri ile millî müsabakalar için plan, program ve benzeri her türlü düzenlemeyi yapmak ve başarılı sonuç sağlanması için gerekli tedbirleri almak” tır.*

1.2. Futbolun Paydaşları

Futbolun oynanabilmesi için belli başlı şartların yerine getirilmeleri gerekmektedir. Buna göre futbolun paydaşlarını futbolcular, futbol kulüpleri, futbol şirketleri, futbol ligleri, futbol federasyonları, taraftarlar, sponsorlar ve üreticiler ve devlet futbolun paydaşları olarak yer almaktadır.

1.2.1. Futbolcular ve Teknik Direktörler

Futbol ile ilgilenen kişiler ilk dönemlerde eğlence, spor, savaşa hazırlık gibi çeşitli toplumsal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik faaliyetlere katılır iken, futbol zamanla mesleki bir obje halini almıştır. Futbolcu: TFF’ye kayıtlı olarak bir kulübe bağlı veya bağlı olmaksızın futbol oyununu meslek edinen bu işten kazanç sağlayan kişiler olarak adlandırılmaktadır. TDK’da futbolcu “futbol oynayan kimse” olarak adlandırılmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f62f07a1ea5.68277362, 27 Aralık 2018’de erişildi).Futbol, toplum nazarında mesleki bir şekilde anılmaya başlanınca profesyonellik olgusu ortaya çıkmıştır. Böylece futbol amatör-profesyonel temel ayrımı üzerine şekillenmiştir. Söz konusu çalışmada ana hatları ile amatör ve profesyonel olmak üzere ikili bir sınıflandırma yapılmıştır.

1.2.1.1.Amatör Futbolcular

Amatör, Fransızca “*amateur*” kelimesinden türetilmiş olup, Latince “*sevmek, hoşlanmak*” anlamına gelen “*amare*” (Küçükgüngör1999:40) kelimesinden türetilmiş ve “*bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan kimse, hevesli, profesyonel karşıtı*” anlamını taşımaktadır. Bir başka anlam olarak da amatör, “*bir işi para*

kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan kimse” olarak tanımlanmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f637daf7353.85860439, 9 Şubat 2018’de erişildi). Bu tanımlardan yola çıkarak amatör futbolcu; gönüllülük esasına dayanan, para kazanmak gayesi taşımaksızın, futbolu yalnızca hobi, keyif veya sağlığının iyileşmesi gibi kişisel nedenlerle yapan kişi olarak tanımlanabilir. Amatör futbolcular bir işverene bağlı olmaksızın futbol oyununu icra ederler bu yüzden bu işten ücret geliri elde etmezler ancak oynadığı takım futbolcunun masraflarını karşılar. Amatör futbolcuların oynadıkları kulüpten bir ücret alsalar dahi GVK’nın 23’ncü maddesi ile amatör futbolcuların aldıkları ücret, asgari ücretin iki katına kadar vergiden istisna tutulmuştur.

Amatör futbolcularda maddiyat ikinci plandadır ve ilke olarak gönüllülük esastır. Futbolun toplum geneline yayılmasında oldukça etkili olan amatör futbol, artık müsabakalarda gönüllülük hususunu yitirmiştir. Çünkü uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda profesyonelliğin içerdiği birçok olgu amatör yapı içerisinde de kendisine yer bulmuştur (Küçükgüngör1999:42).

1.2.1.2. Profesyonel Futbolcular

“Profesyonel” kavramı, *“bir işi kazanç sağlamak amacıyla yapan kimse”* olarak tanımlanmaktadır

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f64036989b5.69902884, 10 Şubat 2018’de erişildi). Spor literatüründe sporcunun maddi kazanım sağlama amaçlı yapmış olduğu faaliyeti bir organizasyona bağlı olarak yapması, profesyonellik olarak karşılık bulmaktadır. Sporun bir hobi olmaktan öte meslek olarak yer bulduğu alan profesyonellik kapsamı içerisinde (Küçükgüngör1999:40). Dolayısıyla, profesyonel futbolcular, futbolu bir meslek olarak seçmiş olan ve kazanç elde etmek amacı güden kişilerdir. Profesyonel futbolcular futbol branşında Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı (PFSTT) kapsamında yer bulmaktadırlar (TFF 2016:4).

Kaldırılan Profesyonel Futbol Talimatı'na (PFT) göre profesyonellik; futbolun bir sözleşmeye bağlı olarak ücret karşılığı yapılmasıdır. PFT hükümlerini yürürlükten kaldıran PFSTT'de profesyonellik tanımına yer verilmemekle birlikte, profesyonel futbolcu tanımlanmıştır. PFSTT'nin 3'ncü maddesi uyarınca profesyonel futbolcu: *“Bir kulüple yazılı sözleşme yapmış olan ve kendisine futbol faaliyetleri kapsamında yaptığı harcamalardan daha fazla miktarda ödeme yapılan kimse profesyonel futbolcu olarak”* şeklinde tanımlanmaktadır (TFF 2016:4).

Futbolda profesyonelleşme, beraberinde sportif etkinin kaybolmasına ve parasal düzeyde işleyen futbol ekonomisine evrilmiştir. Özellikle kapitalist sürecin dizayn ettiği yeni devirde futbolcular gelir elde etmenin birer öznesi halini almışlardır. Artık kazanç güdüsünün sportif kaygıların yerini aldığı görülmektedir. Fair-play olarak adlandırılan değerlerin yerini kazanmak için her yolun mubah olduğu düşüncesi almış, profesyonel futbolcular da bu değişen yapının birincil etkenleri olarak ön sıralarda bulunmuşlardır (Talimciler, 2005:196). Profesyonel oyuncular, ekonomik olarak güçlü olan kulüpleri, daha çok ücret teklif eden kulüpleri tercih etmeye başlamışlar ve böylece futbolda başlayan profesyonelleşme, ekonomik kazanım algısının olmazsa olmazı haline gelmiştir.

1.2.2 Teknik Direktörler ve Menajerler

Direktör kelimesi için en moda deyimiyöneten, yönetmen tabirleri kullanılabilir. Bir anlamda teknik direktörler futbol sinemasının yönetmenleridir, her spor dalında olduğu gibi bu spor dalının da olmazsa olmazlarıdır. Bir spor takımını düzenleyen, takımı oluşturan ve bir taktik ve teknik disipline sokan, çalıştıran kimsedir. Profesyonel futbolcular gibi bir işverene bağlı olarak çalışırlar takım ve kulüp yönetimi arasında köprü görevi olan bir anlamda kulübün balans ayarını yaparlar. Günümüz Türk futbolunda ortada bir başarı varsa bunu birçok kişi sahiplenmek isteri ama başarısızlık durumunda ise çoğunlukla bütün oklar teknik direktörü gösterir.

Teknik direktörlerin birçoğu eski futbolculardan oluşmaktadır. Teknik direktörler de bu işi meslek olarak yapan, bu işten ücret elde eden profesyonel kişilerdir.

Teknik direktör olmak için belli bir şart koşul öne sürülmemektedir. TFF tarafından lisans verilmesi yeterlidir. Ancak TFF ve UEFA tarafından teknik direktörler için çeşitli düzeylerde düzenlenmiş olduğu kurslar bulunmaktadır. Bu kurslardan verilen belgelerin teknik direktörleri kariyerlerinde öne çıkardığı lisans çıkarmalarında etkili olduğu görülmektedir.

Menajerler her alanda olduğu gibi bu alanda da kendini göstermektedirler. Futbolcu menajerleri kulüpler ve futbolcular arasında köprü görevini yaparlar. Sözleşmelerin imzalanmasına ve transferlere aracılık ederler. Menajer olmak için TFF tarafından verilen kurslara katılıp menajer lisansı almak gerekmektedir. Menajerlerin lisans almaları için lisans mezunu olması, Türkiye’de yerleşik bir adresleri olması gibi gereklilikler vardır.

1.2.3. Futbol Kulüpleri ve Kulüp Şirketleri

Sportdaki önemli aktörlerden birisini de şüphesiz olarak spor kulüpleri oluşturmaktadır. Bu kulüpler sadece sportif başarı peşinde koşmamakta, aynı zamanda genç sporcuları yetiştirerek, sporun gelişmesine bir altyapı desteği de sağlayarak önemli katkılarda bulunmaktadırlar. Terimsel bakımından kulüp; *“söyleşmek, konuşmak, spor yapmak gibi amaçlarla kurulmuş yalnız üye olanların faydalandıkları kuruluşlar”* olarak adlandırılmaktadır (TDK 1998:1403).

Bu spor kulüpleri ilk etapta dernek şeklinde oluşturulmakta ve bu oluşum içerisinde faaliyetlerini yürütmekteydiler. Fakat zamanla ekonomik ve sosyal gelişim paralelinde sporda da kendisini göstermesi ile birlikte spor bir endüstri alanı olarak ortaya çıkmıştır. Oluşan bu yeni alan, kulüplerin de dernek yapısından sıyrılıp şirketleşmesine öncülük etmiştir. Bu olay futbol, basketbol, voleybol başta olmak üzere birçok spor dalında kendisini göstermiştir. Şirketleşme neticesinde spor kulüpleri profesyonel şubelerini anonim şirketlere devrederek faaliyetlerine devam etmektedir.

Osmanlı döneminde futbol ilk olarak İstanbul, İzmir ve Selanik’te ortaya çıkmasına rağmen İstanbul, diğer kentlere nazaran futbolun en hızlı geliştiği kent

olmuştur. İlk futbolun 1895 yılında İstanbul'da (Kadıköy ve Moda'da) oynanmış olduğu görülmektedir. İstanbul'da kurulan ilk futbol kulübü İngiliz ve Rumlar tarafından 1885'de kurulmuş olan Cadikeuy Football Club'tür (Akşar ve Merih 2006:71). İkinci Meşrutiyet ile birlikte meydana gelen hürriyet atmosferinde yeni takımlar da yerlerini almışlardır. İstanbul'un ardından İzmir, Ankara Bursa, Trabzon, Eskişehir ve Adana gibi kentlerde futbol yayılmaya başlamıştır. İstanbul Şampiyonluğu Ligi, Cuma Ligi, Pazar Ligi ve İstanbul Türk İdman Birliği Ligi gibi futbol organizasyonlarının bu dönemde faaliyete geçmiş olduğu görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte bu spor dalının uygulanmasında uzun bir süre boşluk oluşmuştur (<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=293>, 08 Temmuz 2018'de erişildi).

1.2.4. Futbol Ligleri

Lig, köken olarak Fransızca "*Ligue*" kelimesinden gelmekte olup terimsel olarak, "*küme*" kelimesinin eş anlamlısıdır (TDK 1998:1464). Her ülke futbolu kendi bünyesinde bir federasyona sahiptir. Bu federasyona bağlı olarak da futbol ligleri bulunmaktadır. Türk futbolu, Türkiye Futbol Federasyonu'na bağlı olarak Süper Lig, 1'nci Lig 2'nci Lig, 3'ncü Lig ve Amatör Lig olmak üzere alt lig gruplarına göre faaliyet göstermektedir (bkz. www.tff.org.tr, 09 Ocak 2019'da erişildi). Süper Lig'de 18 takım mücadele etmektedir. 1'nci Lig'de 18 takım mücadele etmektedir. 2'nci Lig'de ise kırmızı ve beyaz grup olmak üzere her iki grupta da 18'er takımdan 36 takım mücadele etmektedir. Gruplarında ilk sırayı alan takımlar direkt olarak 2'nci Ligin yolun tutarken gruplardaki diğer 4'er takımın aralarında yaptığı play-off müsabakalarının galibi de 2'nci Lig'e yükselmektedir. 3'ncü Lig ise 3 gruptan ve 54 takımdan oluşmaktadır. Bu grupları lider bitiren takımlar direkt olarak 2'nci Lig'e çıkmaktadırlar.

Türkiye'de ulusal lig kurulması çalışmalarına 1950'li yıllarda başlanmış olup, ulusal ligin kuruluşu 1959 yılına tekabül etmektedir. Daha önce bölgeler kendi liglerini oluşturmuşlardır. 1958-1959 sezonu ile birlikte İstanbul Profesyonel Ligi'ndeki ilk 8 takım (Galatasaray, Karagümrük, İstanbulspor, Beşiktaş, Beykoz, Adalet ve Vefa); Ankara ve İzmir Profesyonel Ligi'ndeki ilk 4 takımların (Ankara Demirspor, Ankaragücü, Gençlerbirliği ve Hacettepe ile Karşıyaka, Altay, İzmirspor ve Göztepe)

bir araya gelmeleri ile Türk Ulusal Milli Ligi oluşturulmuştur. 1962 yılında ligin adı Türkiye 1'nci Futbol Ligi olarak değiştirilmiştir. 2001 yılında ise Süper Lig adını almıştır. İki devreli müsabakalara göre ayarlanan ve 34 maçın yapıldığı Süper Lig'de 18 futbol kulübü mücadele etmekte ve en fazla puan toplayan takım şampiyon olmaktadır. Son üçte yer alan takımlar ise bir alt lig olan 1'nci Lig'e düşmektedirler. Düşen takımların yerini 1'nci Lig'de ilk iki sırada bulunan takımlar ile play-off müsabakalarının galibi bir takım üst lige adını yazdırmaktadır. (<https://www.yeniakit.com.tr/ansiklopedi/spor/759/super-lig-nedir>, 09 Ocak 2019'da erişildi).

1.2.5. Futbol Federasyonu

Federasyon, kelime anlamı olarak, “*aynı alandaki çeşitli kuruluşları bir arada toplayan dayanışma birliği*” olarak adlandırılmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f645946d634.78037129, 27 Şubat 2018'de erişildi). Futbolun küreselleşmesinden başlayarak, her ülkede futbol kulüpleri ve buna bağlı federasyonlar kurulmuştur. Uluslararası alanda futbolu yönetecek organın eksik olması yüzünden, 20'nci yüzyıl futbolun yaygın olduğu Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İspanya, İsveç ve İsviçre'nin önderliğinde, Almanya'nın ise telgrafla katıldığı toplantıda, 21 Mayıs 1904'te Paris'te FIFA kurulmuştur (FIFA 2011:2). İngiltere 1906 yılında Türkiye ise, 1923 yılında FIFA'ya dâhil olmuştur.

Dünya futbolunun yöneticisi olan FIFA bugün bünyesinde 209 üye bulundurmaktadır. Paris'te kurulmuş olmasına rağmen merkezi İsviçre'nin Zürih kentindedir. FIFA'ya bağlı 6 adet federasyon mevcuttur. Bu federasyonlar kendi bünyelerinde çeşitli organizasyonlar düzenlemektedirler. Federasyonlara üye olan toplam 209 ülke yer almaktadır. Bu federasyonlara bakıldığında (FIFA, <http://www.fifa.com/associations/index.html>, 08 Temmuz 2018'de erişildi):

- *Avrupa Futbol Federasyonlar Birliği (UEFA)*: İtalya, Fransa ve Belçika futbol federasyonları arasındaki görüşmeler sonrasında İsviçre'nin Basel şehrinde 15 Haziran 1954 tarihinde kurulmuştur. Tüm üye Avrupa takımlarının katılmış

olduğu Avrupa Futbol Şampiyonası'nı düzenlemektedir. Şampiyonlar Ligi ve UEFA kupasını organize etmektedir.

- *Asya Futbol Konfederasyonu (AFC)*: 1954'te Filipinler'in Manila kentinde kurulan kuruluşun bugünkü genel merkezi Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'dadır. Asya Futbol Konfederasyonuna 47 üye federasyon olup, bu üyeler dört bölgeye ayrılmıştır. Bunlar: Orta ve Güney Asya, Doğu Asya, Batı Asya, Güneydoğu Asya'dır. AFC, tüm üye Asya takımlarının katılmış olduğu Asya Futbol Şampiyonası'nı düzenlemektedir.
- *Afrika Futbol Konfederasyonu (CAF)*: 1957'de kurulmuştur ve 55 ulusal futbol federasyonunun üyesi bulunmakta ve Afrika ülkelerini temsil etmektedir. Tüm üye Afrika futbol federasyonlarının millî takımlarının katıldığı Afrika Uluslar Kupası'nı düzenlemektedir.
- *Kuzey Orta Amerika ve Karayip Futbol Konfederasyonu (CONCACAF)*: 1961'de kurulmuştur ve 40 ulusal futbol federasyonunun üyesi bulunmaktadır. Tüm Kuzey Amerika, Orta Amerika ve Karayipler'i temsil etmektedir. Tüm üye futbol federasyonlarının katılmış olduğu CONCACAF Gold Kupası'nı düzenlemektedir.
- *Güney Amerika Futbol Konfederasyonu (CONMEBOL)*: Güney Amerika Kıtası'ndaki futbol organizasyonlarını yöneten kuruluştur. 1914 yılında Arjantin'de kurulmuştur. Kendisine bağlı 10 ülke vardır.
- *Okyanusya Futbol Konfederasyonu (OFC)*: 1966'da Yeni Zelanda'da kurulmuştur ve 16 ulusal futbol federasyonunun üyesi bulunmaktadır. Konfederasyon, Okyanusya ülkelerini temsil etmektedir. Tüm üye Okyanusya futbol federasyonlarının milli takımlarının katıldığı OFC Uluslar Kupası'nı düzenlemektedir.

Dünya genelinde faaliyet gösteren ve futbolun en üst düzey yönetim organı olarak bilinen FIFA, futbolun küreselleşmesinde rol oynayan en büyük kuruluştur. Uluslararası birleştirici bir etkiye sahip olmasının yanı sıra futbol alanında uluslararası sınırların kaldırıldığı büyük bir kurum olma işlevine sahiptir. Futbolun küreselleşmesinde büyük bir aktör olmaktadır. Bu hususta bir diğer etken ise, futbol kurumlarının almış olduğu kararlardır. Bunların yanında 1995'de Bosmann Kararları

futbolun küreselleşmesinde büyük bir faktör olarak görülmektedir. Belçika'nın Royal FC Liege takımında forma giyen Marc Bosmann, Temmuz 1990'da takımıyla olan sözleşmesinin sona ermesi üzerine sözleşmesini tazelemek için takım yetkilileriyle görüşmüş ancak anlaşamamıştır. Bunun üzerine Fransa takımlarından Dunkerque ile anlaşmıştır. Söz konusu dönemde takımların sözleşmesi biten futbolcularından bonservis bedeli talep etme hakkı bulunmaktaydı. Liege kulübü yeni takımdan bonservis ücretinin ödenip ödenmeyeceği hususunda kararsız kalınca Belçika Futbol Federasyonu'na Bosmann'ın bonservisi ile ilgili başvuruyu yapmamıştır. Bonservisini elde edemeyen Bosmann'ın Fransız kulübüne transferi de bu nedenle gerçekleşmemiştir. Bosmann, bu oluşan durum sonucunda kulüpsüz ve kadro dışı kalmıştır (Schmidt 2007:16). Bunun üzerine Bosmann kulübünü mahkemeye vermiştir. Yerel mahkeme de olayı Avrupa Toplulukları Adalet Divanı'na (ATAD) taşımıştır. 5 yıl süren davada Avrupa Adalet Divanı mahkemeyi karara bağlamıştır. ATAD'ın 15 Aralık 1995 yılında aldığı karar, futbol dünyasında bir dönüm noktası sayılmaktadır. Birçok maddesi olmakla beraber kararın en önemli maddesi, sözleşmesi biten futbolculara serbest dolaşım hakkının tanınmasıdır (Akşar ve Merih 2006:159; Aktaş ve Mutlu 2016:231; Koning 2000:419).

1.2.6. Taraftarlar

Taraftarlık, insanların spor takımlarına yönelik göstermiş olduğu ilginin bir üst aşamaya geçerek gönül bağının meydana gelmesi ile ortaya çıkmaktadır. Kendilerine hitap eden renk, futbolcu ya da takımın genel olarak bir başarı yakalaması insanların o takıma gönül bağlarını arttırmaktadır. 2000 yılında Galatasaray'ın UEFA kupasını kazanması o dönemde Türkiye ve Avrupa'da insanların büyük sempatisini toplamıştır. Spor taraftarlığı, bireylerin spor organizasyonu ile çeşitli nesnelere bağlanma ve duygusal bütünleşme içerisine girmeleri olarak tanımlanabilir (Shank 1999:191; Akt Eskiler vd. 2011:1430). Bu bütünleşme neticesinde taraftarlar maç biletleri alarak, reklamı yapılan ürünlere yönelerek ve müsabakalara seyahatler yaparak takımlarını desteklemektedirler. Bu gibi hususlar kulüplere taraftarlardan ekonomik gelir olarak yansımaktadır.

Taraftarlar, geçici taraftar, yerel taraftar ve sadık taraftar olmak üzere üç sınıfta ayrılmaktadır. Geçici taraftarlıkta kişiler takımları başarısızlığa uğradığı zaman kendilerini o takımdan soyutlamaktadırlar. Yerel taraftarlık coğrafi olarak anlam kazanmaktadır. Kişilerin memleketi olduğu takımı tutmaları bu taraftarlık türüne girmektedir. Bu taraftarlar memleketlerinden ayrıldıklarında takımlarına olan ilgileri de azalmaktadır. Sadık ya da adanmış taraftarlık olarak da adlandırılan taraftarlık türünde insanlar için coğrafya ya da takımın başarı/başarısızlık durumu bu kişilerde herhangi bir soyutlamaya neden olmamaktadır (İnan 2007:30).Türkiye Süper Lig’de mücadele eden takımlara ilişkin taraftar sayıları değişkenlik göstermekle birlikte, stadyumlarda oynanan futbola ilişkin seyirci sayıları Tablo 1.2’de yer almaktadır. Buna göre:

Tablo 1.2: Spor Toto Süper Lig 2018-2019 ilk yarı seyirci sayıları

Sıra	Takım Adı	Seyirci Ortalaması
1	Fenerbahçe A.Ş.	35.806
2	Galatasaray A.Ş.	34.958
3	Beşiktaş A.Ş.	31.422
4	Trabzonspor A.Ş.	29.267
5	Büyükşehir Belediye Erzurumspor	18.408
6	AtikerKonyaspor	18.232
7	Bursaspor	17.666
8	Antalyaspor A.Ş.	17.494
9	İstikbal Mobilya Kayserispor	11.462
10	EvkurYeni Malatyaspor	11.303
11	Demir Grup Sivasspor	10.226
12	Akhisarspor	8.256
13	Göztepe Sportif A.Ş.	7.726
14	Çaykur Rizespor A.Ş.	7.146
15	Aytemiz Alanyaspor	6.590
16	MKE Ankaragücü	4.381
17	MedipolBaşakşehir Futbol A.Ş.	2.464
18	Kasımpaşaspor A.Ş.	2.212

Kaynak:<https://www.transfermarkt.com.tr> verilerinden yararlanılarak tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

2018-2019 futbol döneminde Spor Toto Süper Lig’de mücadele eden futbol kulüplerine ait taraftar sayılarına bakıldığında, en fazla seyirci 35.806 kişi ile FenerbahçeA.Ş.’yeaittir. Onu 34.958 taraftar ile Galatasaray A.Ş. takip etmektedir. Üçüncü sırada ise, 31.422 taraftar ile Beşiktaş gelmektedir. En az taraftara sahip olanlar ise MKE Ankaragücü 4.381, MedipolBaşakşehir A.Ş. 2.464 ve Kasımpaşaspor A.Ş. 2.212 kişidir. Trabzonspor A.Ş. 29.267 ile 4’üncü sıradadır. Görüldüğü üzere Dört Büyükler, en fazla taraftar sayısına sahip olan futbol kulüpleridir.

Özellikle futbolun bir ekonomik gelir kapısı olarak görülmeye başlanması ile taraftarlık olgusu, salt takımları motive eden, başarıya ulaşmalarında destek olan bir yardımcı rolden sıyrılmış, spor endüstrisinin dinamosu olarak görülmeye başlanmıştır. Taraftarlık her ne kadar kavramsal temelde bir takım tutma olsa da taraftarlara yeni dönem ile birlikte futbolda taraftar, potansiyel müşteri gözüyle bakılmaktadır.

1.2.7. Sponsorluk ve Reklam Veren Şirketler

Sponsorluk kelime anlamı olarak: “*bir işin, bir faaliyetin maddi ve manevi yönünün üstlenilmesi*” olarak adlandırılmaktadır (TDK 1998:2028). İşletmeler ekonomik kazanç sağlamanın yanı sıra kurumsal prestij kazanmak, halkın kendilerine yönelimlerini arttırmak, medyada etki oluşturmak ve pazarlama alanlarını geliştirmek amacı ile sponsorluğa başvurumaktadırlar. Medyada yasaklanan ya da yeterli yer bulamayan herhangi bir ürünün satışını artırma yollarından birisi de şüphesiz ki sponsorluk anlaşmalarıdır. Ünlü futbolcuların tüketimini yapmış oldukları nesnelere takipçiler tarafından da ilgi görmektedir. Bir ürünün pazarda yer bulması, yeni ürünlerle inovasyona gidilmesi, ürünlerin kullanımının teşviki ve uluslararası pazar çalışmalarında daha aktif olarak rol almak sponsorluğun pazarlama araçlarıdır. Bu açıdan bakıldığında, sponsorluğun pazarlama amaçları, reklam ve halkla ilişkiler amaçlarını kapsamakta, bu amaçlar aynı zamanda sponsorluk faaliyetlerinin ardındaki temel sebep olarak görülmektedir (Tokmak ve Aksoy 2016:76).

Sponsor firmalar; spor ligleri, spor kulüpleri, futbolcular ya da taraftar dernekleri ile çeşitli anlaşmalara yönelebilmektedirler. Şöyle ki, TFF'nin en üst ligi olan Süper Lig, Federasyon ile yapılan sponsorluk anlaşmasına binaen Spor-Toto Süper Lig olarak anılmaktadır. Spor kulüpleri sponsor firmalarla anlaşarak kullanmış oldukları formların üzerinde, statların çeşitli yerlerinde ve hatta medyada sponsorluk reklamları yapabilmektedirler. Geçmiş dönemlerde Avea, Vodafone, Marshall, Etibank gibi birçok firmanın spor kulüpleri ile bu şekilde anlaşmalar yaptıkları bilinmektedir. Galatasaray'ın geçmiş sezonlarda Marshall firmasının logosuna takım formasında yer vermesi buna örnektir.

Sponsor firmaların en önemli amaçları reklam olup, bunun için de sporcular ile anlaşıp onları reklam yüzü olarak kullanılabilirler. Reklam, kelime anlamı olarak, “bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen yol” olarak adlandırılmaktadır (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f68b41fd046.24066481, 03 Mart 2018’de erişildi). Bu firmalar özellikle uluslararası alanda ünlenmiş sporculara yüklü miktarlarda paralar ödeyerek medyanın da desteği ile kendi ürünlerinin reklamlarını yaptırabilmektedirler. Ünlü milli basketbolcu Kerem Tunçeri’nin İng Bank isimli banka firması ile reklam anlaşması gereği bu bankanın televizyon reklamlarında yer alması ya da dünyaca ünlü futbolcu Cristiano Ronaldo’nun Clear adlı şampuan firmasının reklamlarında bulunması buna örnek gösterilebilir. Bu gibi sponsorluk uygulamaları tüketiciden üreticiye olumlu bir dışsallık örneği teşkil etmektedir.

Kitlelerin spor ile iletişimi sadece kulüpler ve futbolcular etkisi ile olmamaktadır. Aynı zamanda taraftar dernekleri de toplumun spora yöneliminde büyük bir etkiye sahiptir. Çeşitli firmalarla yapılan anlaşmalar neticesinde taraftar dernekleri kullanmış oldukları malzemelerden, müsabakalarda kullanmış oldukları sloganlara kadar sponsor firmaların reklamında araç olarak yer alabilmektedirler. Beşiktaş, Galatasaray, Fenerbahçe, Trabzonspor gibi takımların bankalarla anlaşarak taraftarlarına özel olarak çıkartmış oldukları kredi kartları buna örnektir.

1.2.8. Devlet

Futbolun paydaşlarından sonuncusunu ve en önemlisini devlet oluşturmaktadır. Devletler vatandaşlarının her alanda sosyal ve ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılamayı amaç edinmiştir. Devletin ekonomik ve sosyal amaçlarına ulaşmak amacıyla Futbol ile aynı paydada buluşmuştur. Devlet vatandaşlarının istek ve şikâyetlerini dikkate alarak gelişimine katkı sağlamayı amaçlamıştır. Bu amaçlarına ulaşmak için bu alanlarda regülasyon yapmıştır. Sporda genel anlamda insanların fiziksel ve zihinsel gelişimine katkı sağlayan eylemlerden biridir. 1982 Anayasa’sının³ 59’ncü maddesinde, “Devlet,

³ 9 Kasım 1982 Tarihli ve 17863 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirler alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet, spor ve sporcuyu korur” ifadeleri ile spora ilk kez yer verilmiştir. Böylece Türkiye’de spor ilk kez Anayasa’nın teminatı altına alınmıştır.

Futbol kulüplerinin kurulması, federasyonlara dahil olmaları ve yerel/ulusal/uluslararası müsabakalarda mücadele etmeleri devletin çıkarmış olduğu kanunlar çerçevesinde mümkün olmaktadır. Devlet, aynı zamanda futbolun gelişimini desteklemek, gençlere sevdirmek amacı ile futbol kulüplerine çeşitli açılardan destekte bulunabilmektedir. Çalışmanın diğer bölümlerinde bu hususa değinilmiştir.

1.3. Türkiye’de Lig, Takım ve Profesyonel Futbolcu Verileri

Türkiye’deki futbolcuların çeşitli açılardan sınıflandırılması mümkündür. Türk futbolunda amatör-profesyonel şeklinde ikili bir sınıflandırmaya gidilmiştir. Yapılan bu sınıflandırma ile statülerinin belirlenmesi, aralarındaki farklılıkların ortaya konulması gibi hususlar sporcuların vergilendirilmesinde önemli yer tutabilmektedir. 2018 yılı itibarı ile TFF’ye bağlı olarak faaliyet gösteren profesyonel kulüp sayılarına bakıldığında:

Tablo 1.3:TFF’ye bağlı profesyonel futbolcu sayıları (2017-2018 sezonu)

Lig	Kulüp Sayısı	Futbolcu Sayısı		
		Yerli	Yabancı	TOPLAM
Spor Toto SüperLig	18	463	238	701
Spor Toto 1. Lig	18	590	86	676
TFF 2. Lig	36	1.207	-	1.207
TFF 3. Lig	54	1.871	-	1.871
TOPLAM	126	3.411	324	3.735

Kaynak: <http://www.tff.org.tr/Default.aspx?pageID=119>,(15 Mayıs 2018’de erişildi.)

2017-2018 futbol sezonunda TFF’ye bağlı olarak faaliyet gösteren spor kulüpleri 4 lig grubunda yer almışlardır. Spor Toto Süper Lig ve Spor Toto 1’nci Lig’de 18 takım yer almaktadır. TFF 2’nci Lig’de 36 kulüp faaliyet gösterir iken, TFF 3’ncü Lig’de ise 54 kulüp faaliyet göstermektedir. Profesyonel olarak Türkiye’de futbol oynayan futbolcu sayılarına bakıldığında Spor Toto Süper Lig ile Spor Toto 1’nci Lig haricinde

yabancı futbolcu bulunmamaktadır. Spor Toto Süper Lig'de bulunan 701 futbolcunun 463 tanesi yerli, 238 tanesi yani %33,9'u yabancıdır. Spor Toto 1'nci Lig'de bulunan 676 futbolcunun 590 tanesi yerli, 86 tanesi yani %12,7'si yabancıdır. TFF 2'nci Lig ve TFF 3'ncü Lig'de bulunan futbolcu sayıları sırası ile 1.207 ve 1.871 olup bu liglerde yabancı futbolcu bulunmamaktadır. TFF'de profesyonel olarak kayıtlı toplam 4.455 tane futbolcu bulunmaktadır. Tablo1.3'te oyuncu sayısı 3.735 olarak verilmiştir. Aradaki fark ise, profesyonel olup herhangi bir takımda görev yapmayan futbolcular oluşturmaktadır.

1.4.Futbol Sektörünün Ekonomik Gelişimi

Toplumların gerek spora yaklaşımları gerekse spordan elde edilen kazançlar ve ulusal/uluslararası spor gündemlerinin büyük bir bölümünün futbol üzerine kurulması futbolun diğer spor dallarından çok daha fazla ilgi görmesine ve yüksek tutarlarda maddi gelire sahip spor dalı olmasına sebebiyet vermektedir.

Kapitalizmin toplumlar üzerinde etki kurmaya başlamış olduğu dönemden bu yana insanlar iş zamanları haricinde tüketim odaklı bir bakış açısı ve yaşam standardı belirlemeye başlamışlardır. Post fordist dönem olarak adlandırılan dönemde “*insanlar tüketmek için çalışmalıdır*” düşüncesihakimdir (Yanıklar 2010:25). Bu düşünce yapısı insanları zamanla tüketmek için çalışmaya yöneltmiş ve evrensel bir tüketim toplumu ortaya çıkmıştır.

Tüketim toplumu içerisinde spor, özellikle futbol, nasibini almış gönüllülük ve eğlence amacından saparak bir ekonomik sektör halini almıştır. Modern futbol dönemi, ekonomik hayat ile futbolun içselleştirilmesinden ortaya çıkmıştır. Futbol ilk dönemlerde bir sportif etkinlik, eğitim olarak algılanmasına rağmen 1990'dan itibaren ekonomik bir kazanım yolu şeklinde toplumda kendisine yer bulmuştur. Futbol ekonomisinin gelişmesi 1900'lü yıllarda başlamış olsa da asıl büyüme 1950'lerden sonra gerçekleşmiştir. 2.Dünya savaşından sonra hayat normal akışına dönmeye başlamıştır. Uluslararası turnuvalar, televizyon teknolojisinin yaygınlaşması, futbol

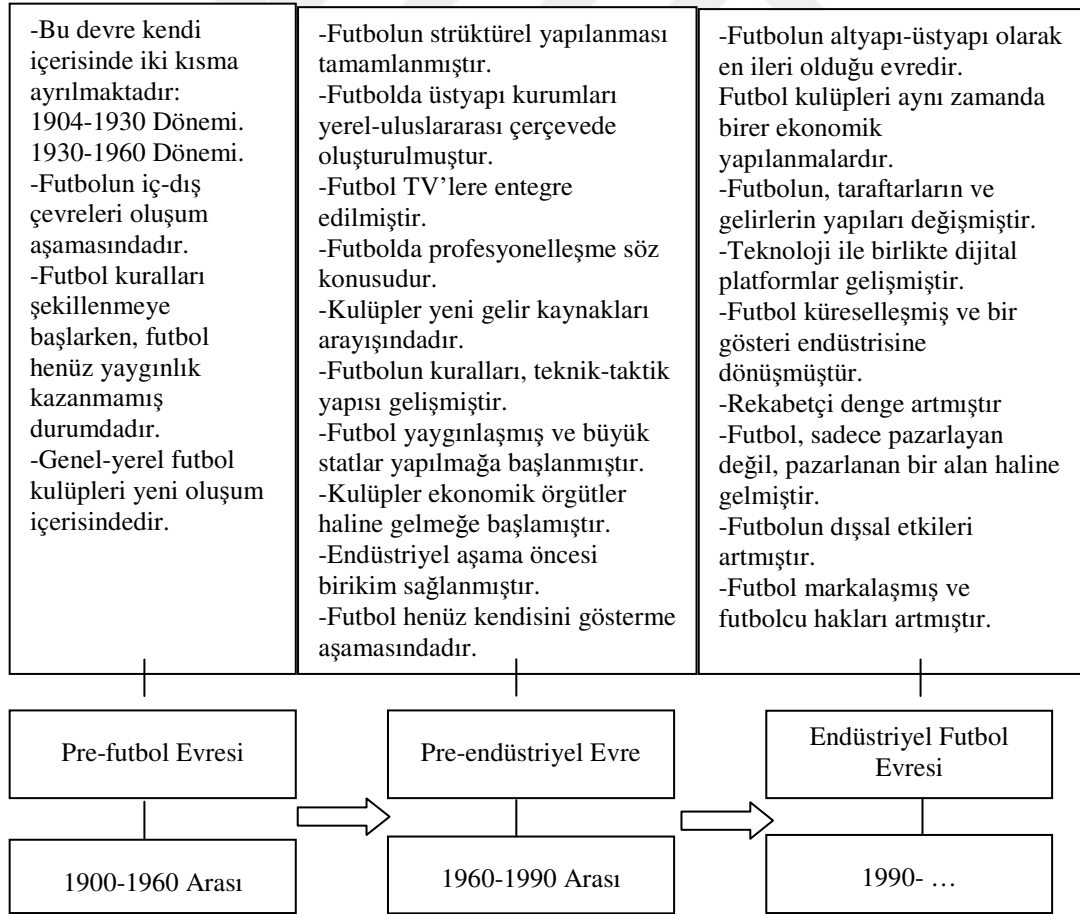
maçlarının canlı yayınlanması futbolun gelişimine katkıda bulunmuştur. Çünkü bu dönem aynı zamanda kapitalizmin de büyük bir etki alanı oluşturduğu dönemdir. Futbolun ekonomik yaşama entegre edilmesi kulüpler arasında bulunan rekabeti de etkilemiş ve ekonomik olarak gücü elinde bulunduran kulüpler lehine rekabetin bozulmasına neden olmuştur. Medyanın futbola eklenmesi de futbolun toplum hayatının tamamına etki etmesi sonucunu doğurmuştur. Medya-futbol ilişkisi futbolu büyük sahalarda birlikte aynı anda ev odalarına kadar sokmuştur.

Akşar ve Merih (2006:138)'e göre, futbolun yapısal gelişimi olarak 3 ayrı dönemden söz edilmektedir:

Birinci dönem olarak, 1904-1960 arası pre-futbol evresi,

İkinci dönem olarak, 1960-1990 pre-endüstriyel evre,

Üçüncü dönem olarak da, 1990- ... endüstriyel futbol evresi.

Şekil 1.1: Futbolun yapısal gelişimi (Akşar ve Merih 2006:137).

Avrupa literatüründe geçen modern futbol deyimi, Türkiye’de kullanım olarak endüstriyel futbol üzerinde yapılan çalışmalar ve tartışmalar son yıllarda artarak sürmektedir. Futbolun ekonomik gelişimi, ekonomik, toplumsal, sosyolojik ve diğer birçok açıdan genel konuları muhtevasında barındırması ile özellikle son yüzyılın en önemli toplumsal olguları arasında yer almaktadır. Futbolun modernleşmesi ile birlikte gerek muhteva olarak gerekse sosyal açıdan büyük bir değişime ve gelişime uğradığı ifade edilebilir. Bu bakımdan futbol, içerisinde yer alan konular açısından tek bir alanda değerlendirilememektedir. Her ne kadar ilk zamanlarda sadece sportif çabalar futbolun odak noktasını oluşturmuş olsa da ilerleyen zamanla ekonomik sektör olarak kendisinden söz ettirmiştir.

Küreselleşme ile birlikte profesyonelleşme sürecinin hızlanması sporun bir oyun, toplumsal obje şeklinden sıyrılarak ekonomik bir sektör haline geldiği görülmektedir. Bunun neticesinde, kapital düzen spor üzerinde hegemonyasını kurmuş, ekonomik gelir elde etme dürtüsü ve rant, spor değerlerinin önüne geçmiştir (Talimciler 2008:89). Futbolun ekonomik etkileri, futbol endüstrisinin gelişmesi ve büyümesiyle birlikte, üretilen mal ve hizmetlerin artışına bağlı olarak, bu sektörün parasal hacminin büyümesi çok yüksek meblağlara ulaşması nedeniyle insanların ve büyük şirketlerinin dikkatini bu yöne çekmiştir. Toplumsal hayatta önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. Spor ekonomik yönünün yanı sıra kültürel yayılma aracı olarak da çeşitli fikirlerin oluşturulmasında toplumda taraf bulmasında kullanılabilir. Küreselleşme süreci ise bir yandan bu fikri gelişmeleri etkilerken, diğer taraftan sportif ürün ve hizmetlerin üretilmesi, pazarlanması, tüketimi ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli istihdamı sağlayarak dünya ekonomisinin oldukça önemli bir payını temsil etmektedir (Talimciler2008:95). Küresel ekonominin evrensel bir etkiye sahip olması ile birlikte meydana gelen futbolun bir endüstri alanı oluşturup ekonomik bir etkiye sahip olması belli başlı öğelerin birleşmesi ile mümkün olmuştur. Özer (2017:55), bu öğeleri şu şekilde sıralamaktadır:

“Katılımcılar: Spora aktif ya da pasif olarak katılım sağlayan kişilerdir.

Organizasyonlar: Spor ile ilgili yapılan müsabakalar, oyunlar ve bunun gibi çeşitli etkinliklerdir.

Medya: Televizyon, uydu, kablolu yayınlar, gazeteler, dergiler ve internet gibi iletişim organlarıdır.

Sporla İlgili Eğitim Hizmetleri: Üniversiteler veya özel kuruluşlar tarafından spora yönelik sağlanan eğitim hizmetleridir.

Araç Gereç ve Giyim: Aktif veya pasif katılımcıların kullanmakta oldukları spor malzemeleri ve bu gibi lojistik unsurlardır.

Spor Tesisleri: Spor etkinliklerinin sürdürüleceği alanlar, binalar ve yapılarıdır.

Yönetim Hizmetleri: Spor organizasyonlarının sevk ve idaresi ile ilgili verilen profesyonel hizmetlerdir.

Sponsorlar: Sponsorluk yoluyla spora katkı sağlayan tüm paydaşlardır.”

Özer (2017)'in yukarıda sıralamış olduğu futbol endüstrisinin ögelerine bakıldığında:

Katılımcılar ögesini, taraftarlar, futbolcular, teknik adamlar, futbol kulüpleri, gibi futbolun tarafları oluşturmaktadır. Organizasyonlar ögesini, yerel, ulusal ya da uluslararası müsabakalar oluşturmaktadır. Spor Toto 1'nci Ligi, Şampiyonlar Ligi bu öğeye örnektir. Medya ögesini, futbol faaliyetlerin toplumun geneline yayılmasını sağlayan televizyon, gazete, dergi, internet gibi yayım organları oluşturmaktadır. Futbol endüstrisinin en büyük oyuncularından birisi medyadır. Sporla ilgili eğitim hizmetleri ögesini, spora yönelik yapılan eğitim hizmetleri oluşturmaktadır. Üniversitelerin yapmış olduğu beden eğitimi etkinlikleri, çeşitli futbol okulları bu grupta yer almaktadır. Araç gereç ve giyim ögesini, futbolcuların söz konusu spor ile uğraşır iken kullanmış oldukları malzemeler oluşturmaktadır. Futbol topu, formalar vs. bu grupta yer alan malzemelerdir. Spor tesisleri ögesini, futbolun yapılabilmesi için öze olarak ayrılmış alanlar oluşturmaktadır. Stadyumlar, futbol kulüplerinin spor tesisleri bu grupta değerlendirilir. Yönetim hizmetleri ögesini, futbolun yapılması için alınan kararlar, uygulamalar içermektedir. Sponsorlar ögesini ise, futbola katkı sağlayan destek unsurları içermektedir. Bu firmalar futbol kulüpleri ile yapmış oldukları anlaşmalar neticesinde belirli bir ücret karşılığında kendi reklamlarının yapılmasını sağlamaktadırlar.

Futbol kulüplerinin şirketleşmeleri, sponsorluk faaliyetlerinin hızlanması ile sponsor firmalardan büyük tutarlarda getiri sağlanması ve taraftarlık olgusunun gün geçtikçe artan oranlı gelişimi futbol kulüplerinin ekonomi merkezli bir yönelim içerisine girmeleri sonucunu ortaya çıkarmıştır.

1.4.1. Futbolda Küreselleşme Süreci ve Ekonomik Gelişim

Küreselleşme, “dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaşma ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek” olarak tanımlanabilir (TDK 1998:1440). Özellikle İkinci Küreselleşme Dönemi olarak da bilinen 1970 sonrası dönemde iletişim, ulaşım olanaklarındaki hızlı değişim, sınırların sadece kâğıt üzerinde kalmaya başlamıştır. Mal/insan/sermaye dolaşımının kolaylaşması kendisini futbolda da göstermiş ve futbol kulüpleri, bunları satın alan büyük iş adamlarının, medya patronlarının kar amaçlı işletmiş oldukları birer ekonomik gelir kaynağına dönüşmüştür.

Modern futbol döneminde futbol kurallarının güncellenmesi ve toplumun geneli üzerinde etki sahibi olmasıyla birlikte futbol ülkeler arası sınırları kaldırmış ve küresel bir aktör halini almıştır. Küreselleşmenin de etkisi ile ekonomik olarak bir endüstriye dönüşen futbol ekonomisi literatürde futbol iş kolu, futbol ticareti, futbol işletmesi gibi kavramlarda karşılık bulmuştur (Güngör 2014:134). Futbolda yaşanan söz konusu ekonomik alanlı dönüşüm zamanla iktisadi olarak futbola yönelik parasal eğilimin artmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin toplumlarda meydana getirmiş olduğu tüketim amaçlı üretim olgusu futbolu da etkilemiş; futbol gönüllülük esasından ekonomik bir muhtevaya revize edilmiştir.

Kapitalizm olgusu sayesinde profesyonelleşen modern futbolda 1900’lü yılların sonuna değin, parasal yaklaşım ve ticari düşünce ile iç içe olsa da bir “*futbolekonomisi*” ya da “*futbolendüstrisi*”nden bahsetmek erkendir. 1970’ler ve neo-liberalizm düşüncesi ile kapitalizm karşıtı hükümetlerin yıkımı futbol ekonomisini tamamen ortaya çıkarmıştır(Yiğit 2012:43).

Futbolun ekonomik bir alana dönüşmesi ile birlikte futbolcular da parasal bir değer haline evrilerek yüksek miktarda ücretler karşılığında yeteneklerini pazarlamaya başlamışlardır. Oynanan futbol ise, artık spor oyunu olmaktan çıkmış medya ve iletişim ağının gelişmesiyle pazarlamaya açık bir alan halini almıştır. Futbolun yaygınlaşmasında küreselleşmenin söz konusu etkileri ile birlikte kitle iletişim araçları ve medyanın rolü oldukça fazladır (Krabenbos 2013:8). Futbol organizasyonlarında elde edilen sponsorluk, bahis, bilet, kira, ürün ve reklam gelirleri gibi çeşitli gelirlerden daha başka TV, yayın hakkı gelirleri gibi medyatik kalemler de kitle iletişim aracı medyanın artan rolü ile birlikte futbola girmiştir (Cerrahoğlu 2016:312). Bu gelişmeler futbol ekonomisinin gelmiş olduğu noktayı göstermesi bakımından önemli bir yere sahiptir.

Futbolun spor içerisinde kitle bazında ilk sırayı almaya başlaması, futbol kulüplerinin de yapısını değiştirmeye zorlamıştır. Ekonomik bir alanın oluşması futbol kulüplerini de birer işveren haline getirmiştir. Ticari örgütlenmelere ve şirketleşmeye yönelik futbol kulüpleri, futbol patronları olarak modern dönemde yer almışlardır. Modern futbolun beşiği olarak görülen İngiltere hakkında Tischler, 1884-1914 yılları arasında futbol kulübü yöneticilerinin %38'ini sanayicilerin, %13'ünün alkol-tütün tacirlerin oluşturduğunu ifade etmektedir (Aydın vd. 2008:296). Yüz yıl öncesine ilişkin verilen bu rakamlar futbola sirayet eden ticari kaygıyı işaret etmektedir. Bugüne doğru geldikçe futbol kulüplerinin sayısındaki artış, yönetsel mekanizmada ekonomik çıkarların da artışına ve rekabet ortamının da gittikçe yoğunluk kazanmasında rol oynamıştır. Futbol kulüplerinin ticari bir ağırlık kazanması sadece ekonomik güç elde etme düşüncesine bağlanamaz. Aynı zamanda iş adamlarının isim yapma, prestij kazanma, çevrelerini genişletme düşünceleri de bu kişileri futbola yöneltmektedir.

1.4.2.Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesi

Bosmann Kararları ile birlikte serbest kalan futbolculara talip olan futbol kulüpleri arasında büyük bir rekabet başladığı bilinmektedir. Futbolcular bu emsal karar ile birlikte astronomik ücretler ile çeşitli kulüplere transfer olmuşlardır. Ekonomik açıdan güçlü olan kulüpler başarılı futbolcuları bünyelerinde toplamışlar, sonuçta da dünya futbol başarıları büyük oranda belli başlı kulüplerin eline geçmiştir. Türkiye'de

bu uygulamaya verilebilecek en net örnek “Dört Büyükler” olarak adlandırılan, Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor’un yer aldığı kulüplerdir. 1957-2017 arasında geçen 60 yıllık sürede “Dört Büyükler” adı ile anılan futbol kulüplerinden başka 2010 yılı şampiyonu Bursaspor haricinde bir futbol kulübünün lig şampiyonluğu bulunmamaktadır. Lig şampiyonluğu Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor arasında bir döngü halinde gerçekleşmektedir. Ekonomik açıdan güçlü olmak, kulüplerde kaliteli oyuncuların yer almasını sağlamakta; bu şekilde oluşturulan kaliteli bir takımın başarıları sonucunda kulüp daha da zenginleşmektedir. Dev bütçeli kulüp, takım kalitesini zamanla daha da yükseltmektedir. Bu dev bütçeler zamanla açık vermeye başlamıştır. Kulüp yönetimlerinin umursamaz tavırları, günü birlik başarıların gölgesinde bu borçlar zamanla çok büyük rakamlara ulaşmıştır. Bu kulüplerin yakın dönem borçlarına ilişkin veriler ilerleyen bölümlerde detaylı olarak ele alınmıştır.

Futbol kulüpleri ilk ortaya çıktıkları dönemlerde faaliyetlerini örgütlenmeden resmi statü olmaksızın devam ediyorlardı. Sonrasında bu kulüpler dernek çatısı altına girdiler ve faaliyetlerini 5253 sayılı Dernekler Kanunu’na⁴ tabi olarak gerçekleştirdiler. Bugün ise, dernek statüsünde olan kulüplerin ekonomik hacmi ve ekonomik ihtiyaçları artmıştır, Kredi temini, ticari faaliyetler ve UEFA lisansı almak gibi işlemler şirketleşmeyi gerektiren başlıca unsurlardan sayılırlar. Bu nedenlerle dernek çatısı altında faaliyetlerine devam etmeleri zorlaşmıştır. Bu durum beraberinde şirketleşmenin yolunu ortaya çıkarmıştır.

Futbolun toplum hayatında ekonomik kaygılar ve başarı sağlama endeksli olarak yapılmaya başlanması futbol kulüplerinin de revizyona gitmelerine neden olmuştur. 1990’lı yıllarda oldukça hızlı gelişim gösteren yayıncılık, seyirci sayısını da arttırmış ve beraberinde meydana gelen bütçe artışları kulüpleri dernek statüsü ile bu bütçeleri yönetemez hale getirmiştir (Sultanoğlu 2008:16). Yine şirketleşen futbol kulüpleri sadece sportif faaliyetler alanında değil, bir takım ticari faaliyetler alanında yaratılan gelir kaynaklarından da pay almayı hedeflemişler ve bu tür ticari faaliyetlerin icrası için ayrı tüzel kişilikler oluşturmak durumunda kalmışlardır (Akşar ve Merih 2006:470-

⁴23 Kasım 2004 Tarihli 25649 Sayılı Resmi Gazete.

471). Sultanoğlu (2008:16-17)'na göre futbol kulüplerinin şirketleşmelerinin nedenleri şunlardır:

- Dernek çatısı altında oluşan büyük bütçelerin idari zorluğu,
- Profesyonelleşmenin artışı ve kurumsallaşma,
- Halka arz,
- Dernek çatısı altında gerçekleştirilemeyen ticari faaliyetlerin önünün açılması,
- Bağlı bulunulan spor kulüplerine fon sağlayabilme düşüncesi,
- UEFA'nın 2004/2005 sezonundan itibaren lisans hakkı için zorunlu kıldığı kriterlere uyum açısından kurumsal yönetim ilkelerini uygulayabilmek,
- Ulusal ve uluslararası boyutta marka değeri kazanmak,
- Kredi temini kolaylığı yaratabilmek,
- Büyüyen rekabet ortamında büyük ölçeklerde artan maliyetleri karşılayabilmek için vergi avantajlarından faydalanabilmek ve yeterli kaynaklara ulaşabilmek.

Taraftarların futbola eğiliminin arttırılması için birçok düzenleme yapılmıştır. Süper Lig, dünyada ilk olarak İngiltere'de uygulamaya koyulmuştur. Stadyumlar modernleştirilmiş, hızlı bir şekilde büyük transferler yapılmıştır. Elbette ki, spor kulüpleri bu büyük bütçe gereksinimini karşılayabilmek için şirketleşme yoluna gitmişler ve hisselerini halka arz etmişlerdir (Kocaoğlu 2011:106). Dünyada başarılı futbol kulüpleri, ekonominin gereklerine göre medya, telekomünikasyon ve internet alanında global sponsorlar sayesinde uluslararası arenada başarı yakalamaya ve yeni yatırımlara yönelmektedirler.

Futbol kulüplerinin şirketleşmelerinin avantajları yanında dezavantajları da bulunmaktadır. Sportif başarı ve deneyim, ulusal ve uluslararası ölçekteki hayran potansiyeli, taraftar gücü, gayrimenkul ve altyapı varlığı, kamuoyundaki itibar avantaj olarak görülebilir iken; kurumsallaşmanın eksik olması, bireysel sahiplenme endişesi, amatör duyguların endüstriyel futbolun gölgesinde kalması, planlama ve strateji yoksunluğu, başarıların ticari getiriye dönüşmemesi, mali ve idari yönetimde organizasyon eksiklikleri, geleceği ipotek altına alan ölçsüz borçlanmalar, yönetimde

kalite erozyonu, bürokrasi ve saydam bütçe eksikliği dezavantaj olarak görülebilmektedir (Devecioğlu vd. 2012:37).

Dünya futbolunun şirketleşme yapısı ele alındığında futbol kulüplerinin şirketleşerek halka açılmalarında en başarılı örnekler İngiltere’de görülmektedir. Hatta bazı kulüplerin yabancı yatırımcılara satışı ile doğrudan yatırım çekilebilen bir sektör olmuştur. Chelsea ve Roman Abramovich örneği buna verilebilecek en doğru örneklerden biridir. Öncesinde finansal sorunlarla boğuşan başarıdan çok uzak kalan Chelsea, Abramovich’ingelmesiyle büyük bir sermaye girişi olmuş üst sıralarda oynayan Avrupa’da söz sahibi bir kulüp haline gelmiştir.

1.4.3. Futbol Kulüplerinin Şirketleşmesinin Nedenleri

Futbol kulüplerinin şirketleşmesinin nedenleri yukarıda da yer verildiği üzere şu şekilde ifade edilebilir (Devecioğlu, vd. 2012:36): kurumsallaşma ve profesyonelleşme markalaşma, şirket statüsünde daha kolay kredi bulabilme imkanı, şirket statüsünde halka arz yapabilme, şirket statüsünde tahvil ihraç edebilmek, dernek konumunda yapılamayan ticari faaliyetleri yapabilmek, büyüyen bütçelerin dernek statüsünde yönetiminin zorluğu, UEFA’nın 2004-2005 sezonundan itibaren lisans hakkı için zorunlu koyduğu kriterlere uyum açısından kurumsal yönetim ilkelerini uygulayabilmek.

Futbolun diğer spor dalları arasından ön plana çıkması, futbol ekonomisinin teşkili ile mümkün olmuştur. Futbol ekonomisinin varlığı futbol kulüplerini medya, sponsorluk, reklam gibi yollara bağımlı kılmıştır. Profesyonel futbol liglerinde maliyetlerin artması ve futbolcu transferlerinin büyük bir çekişmeye sahne olması, futbol kulüplerini gelir arayışı içerisine itmiştir. 1990’lı yıllar ile birlikte bu arayış kendisini önemli ölçüde göstermiş ve futbol kulüpleri reklam ve medya araçlarına hızla yönelmiştir. Belirtilen gelişmeye Bayern Münih gibi o dönemin zirve takımlarının sezon bütçelerinin %70’ini reklam ve televizyon gelirlerinin oluşturması örnek olarak gösterilebilir (Klose 2001:377).

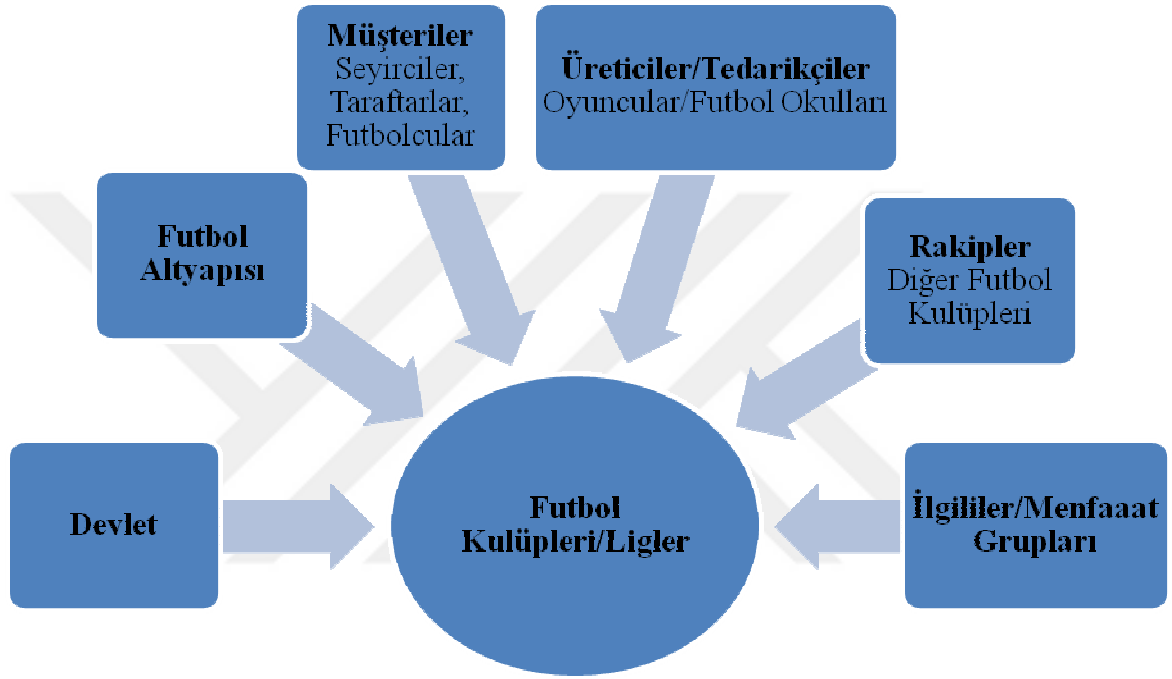
Milenyum ile birlikte futbol kulüpleri ve ticari firmalar arasındaki sponsorluk ilişkileri oldukça artış göstermiştir. Bağlı bulunulan sektörde logoların marka olarak kullanılması gerekliliği bu dönemde sektör dışı alana kaymış; sponsorluk ve reklam uygulamaları ile sektör dışı alanlarda görülmeye başlanmıştır. Diğer sektörlerden gelir elde etmek için reklam alan kulüplerin (kulüp formalarında reklamı olan yapılan firmalar, TV’lerde firmaların reklamında yer alan kulüp logoları vs.) artık yurtdışı firmalara sponsor olmaya başladığı bilinmektedir. Buna verilebilecek en güncel örnek, Türk Hava Yolları’nın (THY) Avrupa’nın iki büyük futbol kulübü olan Manchester United ve Barcelona’nın logolarına uçaklarında ve uçuş reklamlarında yer vermesidir.

Futbol sektörünün parasal büyüklüğünün her geçen yıl artması, futbol kulüplerinin ortaya çıkan gelir pastasının paylaşımında büyük bir rekabete girmelerine yol açmıştır. Kulüpler bir taraftan daha fazla gelir elde etmek için rekabet halinde olur iken, diğer taraftan da rekabetin arttırdığı futbolcu maliyetlerini üstlenmek zorundadırlar. Futbolun parasallaşmasının ve artan maliyetlerin birincil etkisini futbolcu ücretlerinin azami artışı oluşturmaktadır (Güneş 2006:386). Üst kısımda değinilen Bosmann Kuralları ile futbolcuların ücretlerinde oldukça büyük artışların yaşanması, kulüpleri birtakım önlemler almaya götürmüş ve böylece ortaya futbolcu ücretinin azami tutarını belirleyen “*Ücret Tavanı Modeli*” çıkmıştır.

1.4.4. Futbol Ekonomisinde Ortaya Çıkan Faktörler

Futbol küresel sermayenin de etkisi ile ülkelerin ve uluslararası kuruluşların ekonomik yapılarında da azımsanamayacak bir boyuta ulaşmıştır. Taraftar, sponsorluk, uluslararası yarışmalar, medya ve reklam gibi faktörler futbolun önemli getirileri arasındadır. Futbol kulüplerinin birçoğu bu bakımdan birçok sanayi kuruluşundan daha fazla gelire sahip olmaktadır. Türkiye Avrupa Eğitim ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı (TAVAK)’nın yapmış olduğu araştırmaya göre, Türkiye’deki birçok futbol kulübü ülkedeki birçok sanayi kuruluşundan daha fazla gelir elde etmekte ve aynı zamanda sağlanan iş istihdamında da futbol kulüpleri birçok firmaya nazaran daha önde bulunmaktadırlar (Ekonomik Forum 2013:30-32).

Futbol ekonomisinin teşkilinde doğrudan ya da dolaylı olarak birçok faktör ön planda yer almaktadır. Bu sebeple futbol kulüplerinin elde etmiş oldukları gelir kalemleri ele alınmadan futbol ekonomisinin tam olarak anlaşılması mümkün değildir. Futbol kulüplerinin gelir kaynağını oluşturan kalemlerin hemen hemen tamamı aynı zamanda futbolun ekonomik olarak ayrı bir alan haline gelmesinde etkili olmaktadır.

Şekil 1.2: Futbol ekonomisinde taraflar (Karpavicius ve Jucevicius 2009:87).

Şekil 1.2’de görüldüğü üzere futbol kulüpleri ve liglerin teşkilinde yer alan faktörler arasında rakipler olarak diğer futbol kulüpleri yer almaktadır. Çeşitli menfaat grupları ve futbol altyapısı diğer faktörlerdir. Üreticiler/tedarikçiler kısmında yer alan oyuncular ve futbol okulları kulüp ve liglerin başarılarını doğrudan etkilemesi bakımından önemlidir. Futbol okullarında yetiştirilen futbolcular gerek kulüpler gerekse ligler için bir katma değerdir. Bu sebeple futbol okulları birer üretim merkezi olarak adlandırılmaktadırlar. Futbol ekonomisinin olmazsa olmaz faktörlerinden birisi de müşteriler yani taraftarlar/seyircilerdir. Futbolcular da transfer talep ve getirileri oranında aynı zamanda birer müşteri olarak yer almaktadırlar (Karpavicius ve Jucevicius2009:87). Alışveriş merkezi ile birleştirilen statlar ve kulüp mağazaları bulunduran stadyumlar futbol kulüplerine gelir kazandıran bir başka faktördür. Bu

açından bakıldığında stadyumlar artık sadece futbol oynanan yerler değil, aynı zamanda buldukları çevrelerin canlanmasında, hareketlenmesinde ve nüfus yoğunluğunun oluşmasında başat bir rol oynamaktadırlar.

Futbol devlet ilişkisinde devlet her zaman olduğu gibi yönetici baba rolünde konumlandığı görülmektedir. Futbol kulüplerinin devletten beklentisi spor tesis yapımı vergisel kolaylıklar devlet eliyle yatırımlar beklemektedir.

1.4.5. Futbol Kulüplerinde Şirketleşme Türleri

Futbolun profesyonel bir yapı kazanması, toplumun geneli tarafından kabul görmesi ve endüstriyel futbol döneminin başlaması ile birlikte futbol kulüplerinin maliyeti azaltmak amaçlı olarak varlıklarını şirketlere devretmesinin yolunu açmıştır. Futbol pastasından daha fazla pay alabilmek ve gelir maksimizasyonu sağlayabilmek için futbol kulüpleri şirketleşme yoluna başvurmuşlardır

Şirketleşme ile birlikte hisse senetlerinin işlem görmesi, futbol kulüplerine belli oranda gelir kaynağı sağlamasına rağmen futbolcu maliyetlerinin artması ile kulüpler hedeflenen gelire ulaşamamış; tam tersine milyarlarca borca girmişlerdir. Zarar edip rekabette geri kalan kulüplerin çöküşünün önlenmesi için UEFA “Finansal Adil Oyun Kuralları” (Financial Fair Play) adlı bir uygulamayı getirmiştir. Söz konusu uygulama ile ekonomik açıdan güçlü kulüplerle zayıf kulüpler arasındaki rekabet farkı azaltılarak kulüpler arasında rekabetçi dengenin yeniden sağlanması amaçlanmıştır. Kuralın geçerlilik kazanması için kulüplerin Finansal Adil Oyun Kuralları’na uymayı taahhüt etmesi gerekmektedir. Finansal Adil Oyun Kuralları kulüplerin finansal olarak daha sağlıklı bir mali yapıya sahip olmaları ve rekabeti ekonomik olarak daha eşit koşullarda sürdürebilmelerine olanak sağlamak için kulüplerin uyması gereken kurallar bütünü olarak UEFA tarafından ortaya koyulmuştur. UEFA, bu kuralı ortaya koyarak kulüpleri ekonomik açıdan 2014-2015 sezonundan itibaren belirli bir kontrol ve denetim altında tutmayı amaçlamaktadır (İçöz 2015:349,362). UEFA’nın ortaya koymuş olduğu Fair Play Kuralları’nın kriterleri ve kulüplere yönelik yapmış olduğu yaptırımlarına bakıldığında (Şen 2014):

- Kulüp başkanları ve yöneticiler kulübün borçlarına yönelik kendi hesaplarından harcama yapmayacaklardır. Bu hususa Fenerbahçe'de MoussaSow örnektir.
- Yönetici ya da iş ortaklarına borcu bulunan kulüpler borçlarını bu kişi ve ortaklarına iade edeceklerdir. Bu hususa Yıldırım Demirören'e borcu bulunan Beşiktaş örnektir.
- Denk Bütçe uygulaması gereğince 2012-2013 futbol sezonundan itibaren kulüpler, transfer yaparken transfer gelirlerinden daha fazla harcama yapamayacaklardır.
- Kulüp geliri olarak sadece kulüp adına hibe edilen ve söz konusu kulübe ait gelirler sayılacaktır. Bu hususa kulüp başkanının kulübe borç verilmesi kulüp geliri arasında sayılmamaktadır.
- Kulüplerin bir başka kulüp ya da devlete vergi borçları ve futbolcuya vadesi geçmiş borcu bulunmayacaktır. Borçlu bulunması durumunda söz konusu kulüp, söz konusu borcunu ödeyinceye değin transfer yasağı uygulamasına tabi tutulacaktır. Kulüplerin futbolcularına olan borcu hususuna Eskişehirspor'un eski futbolcularına olan borcu örnek teşkil etmektedir.
- Kulüplerde bulunan öz sermayenin sıfırın altına düşmemesi gerekmektedir. Kulüpler denk bütçe kapsamında gelir-gider tahmininde başa baş noktasını yakalamalıdır. Bu kuralın işleyiş kazanması için ilk zamanlarda belirli oranlarda zarar edilmesi istisna tutulmuştur.
- Kulüpler futbolculara yapacak oldukları ücret, maaş ya da prim ödemelerini toplam bütçelerinin % 70'inden yüksek tutamayacaklardır.
- Toplam bütçesi 5 Milyon Euro'nun altında bulunan futbol kulüpleri söz konusu kriterlerden muaf tutulacaktır.
- Kulüplerin oldukça yüksek ya da düşük tutarlarda yaptıkları anlaşmalarla kurulan şirketler ile olan ilişkilerine gider-gelir tablosunda yer verilmeyecek ve emsal tutar hangisi ise o esas kabul edilecektir. Söz konusu hususa Manchester City'nin Etihad şirketi ile olan 642 Milyon Dolarlık 10 yıllık sponsorluk anlaşması örnek teşkil etmektedir.

- Altyapı, antrenman sahası ve stadyum gibi kulüplerin yatırım amaçlı yapmış oldukları harcamalar kulüplerce başa baş noktası hesaplamalarından dışarıda tutulacaktır.

UEFA, ortaya koymuş olduğu söz konusu kriterlere kulüplerin ilk etapta uyum sağlayabilmelerinin oldukça zor olduğunu düşünerek kulüpler nezdinde aşamalı bir geçiş imkanı sağlayarak başa baş noktasında belirlemiş olduğu tutar oranında sapma istisnası getirmiştir. Altyapılarla ilgili tesis yapımı gibi yatırımlardan bu hesapların dışında tutulmuştur. Bu sayede amatör yapıların etkilenmemesi amaçlanmıştır. Yönetim değişiklikleri sonucunda yerine gelen yönetimlerin etkilenmesi en aza indirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu istisna Tablo 1.4'te yer almaktadır. Buna göre:

Tablo 1.4: Finansal fair-play kabul edilebilir zarar tablosu

Sezon	İncelenecek Olan Sezonlar			Kabul Edilebilir Zarar
2013-2014	---	2011-2012	2012-2013	45 Milyon Euro
2014-2015	2011-2012	2012-2013	2013-2014	45 Milyon Euro
2015-2016	2012-2013	2013-2014	2014-2015	30 Milyon Euro
2016-2017	2013-2014	2014-2015	2015-2016	30 Milyon Euro
2017-2018	2014-2015	2015-2016	2016-2017	30 Milyon Euro
2018-2019	2015-2016	2016-2017	2017-2018	30 Milyon Euro'dan Az

Kaynak: Şen 2014: 12.

UEFA, 2013-2014 futbol sezonundan 2015-2016 futbol sezonuna kadar kulüplerin kabul edilebilir zarar tutarını en fazla 45 Milyon Euro olarak belirlemiştir. Bu tutarın üzerine çıkıldığında kulüpler UEFA müsabakalarından men cezası almaktadırlar. 2015-2016 futbol sezonundan 2018-2019 futbol sezonuna kadar kabul edilebilir zarar tutarının ise 30 Milyon Euro olduğu görülmektedir. 2018-2019 futbol sezonunda söz konusu tutar 30 Milyon Euro'dan az olmak durumundadır. Söz konusu tutarların belirlenmesinde bulunulan sezondan önceki son üç sezon baz alınmaktadır. 2018-2019 sezonundan sonra kabul edilebilir zarar tutarının tekrardan belirlenip belirlenmeyeceği ise netlik kazanmamıştır.

Kulüpler şirketleştikten sonra şirket hisselerinin çoğunluğunu ellerinde bulundurmaları sureti ile hisselerin bir kısmını satarak (halka arz) emisyonkarı elde etme yoluna gitmişlerdir. Bunun için halka arz uygulamasına başvurup hisselerini halka

açmaları ilk olarak İngiltere’de 1983 yılında yapılmış bir uygulamadır. Tottenham Hotspur Kulübü tarafından gerçekleştirilen halka arz, dünya futbolunda bir ilk olma özelliğine sahiptir. Tottenham Hotspur adındaki bir holding bünyesinde Tottenham Hotspur FC adlı şirket kurularak kulübün futbol faaliyetlerinin bu şirket üzerinden yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu uygulama kısa süre içerisinde diğer kulüpleri de etkileyerek kulüplerin şirketleşmeleri ve hisselerini halka arz etmeleri yaygınlaşmıştır (Sultanoğlu 2008:10).

Şirketleşme ile birlikte halka arz uygulamasının dünya genelinde yaygınlaşması ise, 1995 yılında yine bir İngiliz futbol kulübü olan Manchester United ile gerçekleşmiştir. Manchester United şirketleştikten on yıl sonra Avrupa kulüpleri arasında ekonomik olarak ikinci büyük kulüp haline gelmiştir. Söz konusu başarı diğer kulüplerin de halka arz girişiminde bulunmalarını hızlandırmıştır (Akşar ve Merih 2006:463). Halka arzlarda meydana gelen sıkıntı iş adamlarının büyük paralar karşılığında şirket hisselerini tek elde toplamalarına ve futbol kulüplerinin ekonomik rant kapısı haline dönmelerine neden olmuştur. Böylece futbolda rekabetçi denge ekonomik olarak büyük iş adamlarının etkisi ile kaybolmaya başlamıştır.

Kulüplerin halka arz uygulamasına gitmelerinin bir diğer sonucu da hisselerin birçok kişi tarafından satın alınması ile birlikte futbol kulüplerinin çok ortaklı bir yapıya sahip olmalarıdır. Oyunculara ödenecek ücretler, yeni tesis yapımının maliyeti gibi birçok giderin karşılanmasında halka arz yoluyla kaynak temini hedeflenmiştir. Kulüp dışı kişilerin almış oldukları hisselerle birlikte spor kulüpleri çok ortaklı bir yapıya dönüşmüşlerdir.

Avrupa’da başlayan şirketleşme ve halka arz uygulamaları Türkiye’de de kısa süre sonra görülmeye başlanmıştır. Futbol endüstrisinin artan maliyetli yapısı, Türk futbol kulüplerini olumsuz etkilemiş ve hisselerin halka arzı uygulaması yoluyla söz konusu maliyetlerin azaltılması hedeflenmiştir. Sunay (2004:74)’a göre, şirketleşme Türkiye’de iki şekilde gerçekleşmektedir:

1. Profesyonel futbol kulüplerinin varlıklarını mevcut bir şirkete devretmeleridir. Bu uygulama kendi içinde ikiye ayrılmaktadır;

- Dernekler kanununa tabi ve futbol branşı olağan genel kongrede şirketleşme kararının alınması ile (Karşıyaka Spor Kulübü örneği),
 - Kulübün başka bir şirkete devredilmesi ile oluşan şirketleşme (İstanbul Spor Kulübü örneği).
2. Anonim şirket olarak kurulan futbol kulüpleri ile doğrudan şirketleşerek kulüp kurdukları için amatör kümeden organizasyona katılan kulüplerdir (Örneğin Acar Spor Tesisleri ve Yatırımlar Anonim Şirketi).

Akşar ve Merih (2006:515)'e göre, kulüplerin şirketleşmeleri sadece futbol ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda ticari olarak da çeşitli faaliyetlere yönelmişlerdir. Lisanslı ürün satışları ve menkul/gayrimenkul değerlerin pazara sunumunda şirketleşme yoluna giderek vergi avantajı elde etmişlerdir. Dört büyük takımın lisanslı ürünlerinin satışının şirketler üzerinden gerçekleştirilmesi bu hususa örnek teşkil etmektedir.

Şirketleşme ve halka arz uygulaması kulüplere kısa zamanlı olarak büyük getiriler sağlamasına rağmen maliyet artışı ve futbolda hedeflenen başarının yakalanamaması yüzünden hisse senetleri zamanla değer kaybına uğramıştır. Giderlerini bünyelerinde tutan kulüpler futbol piyasasına çok yüksek kârlar açıklamışlar ve bu nedenle çok büyük temettü ödemek durumunda kalmışlardır. Örneğin, Galatasaray ve Fenerbahçe, 2002 yılında halka arz yoluyla elde ettiği gelirlerden daha fazlasını izleyen yıllarda yapmış olduğu yüksek karlılık sebebiyle temettü olarak ortaklara ödemek zorunda kalmıştır. Bu durumla karşılaşan diğer futbol kulüpleri, varlıklarının erimeleri neticesinde ya iflas etmişler ya da büyük iş adamlarının eline düşmüşlerdir. Söz konusu hususa Avrupa'da İngiltere Premier Ligi'nde yer alan Chelsea Futbol Kulübü örnek verilebilir.

1.4.6.Futbol Kulüplerinde Şirketleşme Verileri

Spor kulüpleri şirketleşmeden evvel 5253 Sayılı Dernekler Kanunu'na göre işlem görmekte ve işletilmektedir. Sporda şirketleşme konusunda yasal düzenlemeler incelendiğinde Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında

Kanun'un⁵ “Profesyonel Spor” başlığını taşıyan 24'ncü maddesinde, “*Spor kulüpleri, profesyonel takımlarını, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kuracakları veya kurulmuş olan şirketlere devredebilirler veya profesyonel futbol takımlarını kiraya verebilirler*” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm gereğince spor kulüpleri faaliyetlerini kuracak oldukları şirketler aracılığıyla Türk Ticaret Kanunu'na aykırı olmama koşuluyla yürütebilmektedir. Spor ile ticaret bu hüküm kapsamında kanuni bir hal almaktadır.

Türkiye'de ilk şirketleşen kulüpler Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray, Malatyaspor, Vanspor, Adanaspor, İstanbulspor, Çanakkalespor, Karşıyaka, Antalyaspor ve Siirtspor'dur. Ancak şirketleşen kulüpler arasında kulüplerin birçoğu hisselerini borsaya açamamış, sadece dört büyükler olarak bilinen Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe ve Trabzonspor hisselerini borsaya açma başarısını gösterebilmiştir (Akşar 2005:220). Tablo 1.5'te söz konusu kulüplerin şirketleşme verileri yer almaktadır. Buna göre:

Tablo 1.5: Dört büyüklerin şirketleşme verileri

	Beşiktaş JK	Galatasaray SK	Fenerbahçe SK	Trabzonspor SK
Halka Arz Tarihi	21/02/2002	21/02/2002	18/02/2004	15/04/2004
Halka Arz Edilen Nominal Tutar (TL)	326,50	325,60	379,40	6,30
Ödenmiş Sermaye (TL)	40.000.000	2.035.000	25.000.000	25.000.000
Halka Açıklık Oranı (%)	15	16	15	25
Halka Arz Geliri (Milyon USD)	14	21	30	24
Halka Arz Piyasa Değeri (Milyon USD)	90	128	193	96

Kaynak: İkiz 2007:713-715.

Dört büyüklerin şirketleşme verilerine ilişkin yer alan Tablo 1.5 incelendiğinde ilk olarak 21 Şubat 2002 tarihinde Beşiktaş ve Galatasaray'ın halka arz edildiği görülmektedir. Takriben iki yıl sonra 18 Şubat 2004 tarihinde Fenerbahçe ve 15 Nisan 2004 tarihinde Trabzonspor kulüpleri halka arz edilmişlerdir. Halka arz edilen nominal gelir tutarına bakıldığında ise hisse başına Beşiktaş 326,50 TL, Galatasaray 325,60 TL,

⁵28 Mayıs 1986 Tarihli ve 19120 Sayılı Resmi Gazete.

Fenerbahçe 379,40 TL ve Trabzonspor 6,30 TL halka arz etmişlerdir. Beşiktaş'ın 40 Milyon TL ödenmiş sermaye tutarına karşılık Galatasaray'ın 2 milyon 35 bin TL ödenmiş sermayesi, Fenerbahçe ve Trabzonspor'un ise 25 Milyon TL ödenmiş sermayesi bulunmaktadır. Beşiktaş ve Fenerbahçe hisselerinin % 15'ini halka arz ederken, Galatasaray hisselerinin % 16'sını, Trabzonspor ise % 25'ini halka arz etmiştir. Belirlenen halka arz gelir oranlarına bakıldığında, Beşiktaş'ın 14 Milyon USD, Galatasaray'ın 21 Milyon USD, Fenerbahçe'nin 30 Milyon USD ve Trabzonspor'un 24 Milyon USD halka arz gelirin olduğu görülmektedir. Halka arz piyasa değeri en yüksek oran 193 Milyon USD ile Fenerbahçe'ye aittir. Fenerbahçe'yi 128 Milyon USD ile Galatasaray, 96 Milyon USD ile Trabzonspor ve 90 Milyon USD ile Beşiktaş takip etmektedir. Dört büyüklerin şirketleşme gelirlerine ilişkin bilgilerin yer aldığı Tablo 1.6'da gelirlerin kalemleri ve nicel durumlarına ilişkin veriler bulunmaktadır. Buna göre:

Tablo 1.6: Dört büyüklerin şirketleşme gelirleri

Futbol A.Ş. Gelirleri	Beşiktaş Sportif	Galatasaray Sportif	Fenerbahçe Sportif	Trabzonspor Sportif
Yıl	2002	2002	2004	2004
Yayın Hakkı	+	+	+	+
Sponsorluk	+	+	+	+
Reklam	+	+	+	+
Lisans ve İsim Hakkı	%100 iştiraki Beşiktaş Sportif ürünler üzerinden temettü	+	+	+
TV Kanalı	-	-	FB TV'nin vergi öncesi karının %50'si	-
Maç Hasılatı	+	-	Yıllık 8,5 Milyon USD	Net satış hasılatının %80'i
Bahis	+	-	+	+
Ticaret Merkezi	-	-	Devreye alındığında Kulübün elde edeceği gelirler FB Sportif'e	-
Şampiyonlar Ligi Gelirleri	+	Başlangıç ve 1. Grup maç primleri üzerinden %60'ı, çeyrek final, yarı final ve final primlerinden net gelirin %50'si	Brüt gelirlerin %20'si	Brüt gelirlerin %20'si
Transfer ve Bonservis	+	-	-	-
UEFA Yayın Havuzu	+	+	+	+

Kaynak: İkiz 2007:713-715.

Tablo 1.6'da dört kulübün de yayın haklarını, sponsorluk gelirlerini, reklam gelirlerini ve UEFA yayın havuzu gelirlerini kurmuş oldukları şirketlere aktarmış

oldukları görülmektedir. TV kanalı gelirlerinde Fenerbahçe gelirlerinin vergi öncesi karının yarısını şirkete aktarmış iken diğer üç kulüp TV kanalı gelirlerini şirkete aktarmamışlardır. Maç hasılatı gelirlerinde ise Galatasaray bu geliri şirkete aktarmaz iken Beşiktaş gelirinin tamamını şirkete aktarmakta, Fenerbahçe yıllık 8,5 Milyon USD ve Trabzonspor ise net satış hasılatının %80'ini şirkete aktarmaktadır. Bahis gelirlerine bakıldığında Galatasaray bu geliri şirkete aktarmaz iken diğer üç kulübün gelirlerini şirkete aktarmış olduğu görülmektedir. Şampiyonlar Ligi gelirlerinde Galatasaray Başlangıç ve 1'nci Grup maç primleri üzerinden %60'ını, çeyrek final, yarı final ve final primlerinden net gelirin %50'sini şirkete aktarır iken, Beşiktaş gelirinin tamamını aktarmakta, Fenerbahçe ile Trabzonspor ise brüt gelirlerinin %20'sini aktarmaktadırlar. Transfer ve bonservis gelirlerinde Galatasaray gelirlerini şirkete aktarmaz iken diğer üç kulüp gelirlerinin tamamını şirkete aktarmaktadır. Fenerbahçe ve Beşiktaş'ın daha çok geliri şirkete aktardıkları tespit edilmiştir. Dört büyüklerin şirketleştikten sonra gider kalemleri Tablo 1.7'de yer almaktadır:

Tablo 1.7: Dört büyüklerin şirketleşme giderleri

Futbol A.Ş. Giderleri	Beşiktaş Sportif	Galatasaray Sportif	Fenerbahçe Sportif	Trabzonspor Sportif
Genel Yönetim	+	+	+	+
Antrenör-Futbolcu	+	-	-	-
Bonservis	+	-	-	-
Transfer	+	-	-	-
Pazarlama Şirketi	+	+	-	-
Stadyum	Kullanım ve İşletim bedeli olarak Aralık 2003'te 11,5 Milyon USD ödenmiş	-	2004/2005 sezonundan itibaren yıllık 500.000 USD	-
Lisans Bedeli	Aralık 2003'te Beşiktaş JK'den 18 Milyon USD bedel ile satın alınmıştır.	Haziran 2005'ten itibaren yıllık gelirlerin KDV hariç brüt %1'i (Min. 200.000 USD)	-	-
Profesyonel Futbol Takımı Kirası	-	Kulübe Şampiyonlar Ligi başlangıç ve 1. tur maç primleri üzerinden %30 ve 2005/2006sezonunda n itibaren %1,5'i (Min. 300.000 USD)	Spor kulübüne 2004/2005 sezonundan itibaren gelirlerin %2'si (Min. 500.000 USD)	Spor kulübüne 2004/2005 sezonundan itibaren bir önceki sezon brüt toplam gelirlerin %1'i

Kaynak: İkiz 2007:713-715.

Tablo 1.7’de yer alan kulüplerin gider kalemleri incelendiğinde, dört kulübün de genel yönetim giderlerini şirkete devretmiş oldukları görülmektedir. Beşiktaş, antrenör ve futbolcu giderlerini, bonservis giderlerini ve transfer giderlerini şirkete devrederken diğer kulüpler bu giderleri bünyelerinde tutmuşlardır. Galatasaray ve Beşiktaş pazarlama şirketi giderlerini şirkete devrederken, Fenerbahçe ve Trabzonspor’un bu giderleri devretmedikleri görülmektedir. Stadyum giderlerine bakıldığında Trabzonspor ve Galatasaray’a ait şirketler stadyum kirası olarak spor kulübüne bir ücret ödemezken, Beşiktaş’a ait şirket spor kulübüne kullanma işletme hakkı bedeli olarak 11,5 Milyon USD ödemiş, Fenerbahçe’ye ait şirket ise 2004/2005 sezonundan itibaren yıllık 500 Bin USD ödemektedir. Lisans bedeline bakıldığında Galatasaray’a ait şirket, spor kulübüne 2005 yılından itibaren KDV hariç yıllık gelirin %1’i (minimum 200 Bin USD), Beşiktaş’a ait şirket ise 2003 yılında 18 Milyon USD bedel ile bu hakkı satın almıştır. Fenerbahçe ve Trabzonspor’a ait şirketler ise, spor kulüplerine bir ödemede bulunmamaktadırlar. Son olarak profesyonel futbol takımı kirası ele alınacak olunursa Galatasaray’a ait şirket spor kulübüne Şampiyonlar Ligi başlangıç ve 1. tur maç primleri üzerinden %30 ve 2005/2006 sezonundan itibaren aynı primler üzerinden %1,5’u (minimum 300 Bin USD) ödemektedir. Beşiktaş’a ait şirketin futbol şubesi kirası gideri mevcut olmamakla birlikte Fenerbahçe’ye ait şirket, kira geliri olarak 2004/2005 sezonundan itibaren bir önceki sezona ait gelirlerin brüt toplamının %2’sini (minimum 500 Bin USD) kira olarak ödemektedir. Bu oran Trabzonspor’da ise Spor kulübüne 2004/2005 sezonundan itibaren bir önceki sezon brüt toplam gelirlerin %1’i olarak kendisini göstermektedir. Genel olarak giderlere bakıldığında Beşiktaş’a ait şirketin diğer kulüp şirketlerine nazaran daha fazla gidere sahip olduğu tespit edilmektedir.

Futbol kulüplerinin son dönem gelir kalemlerinde yaşanan değişimler önemli bir gösterge sayılmaktadır. Özellikle Dört Büyüklerin naklen yayın havuz gelirleri (ziraat Türkiye Kupası gelirleri dahil), Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi gelirleri, ticari gelirler (sponsorluk, reklam, isim hakkı ve ürün satış gelirleri, Spor Toto hakkedışleri vb.) ve maç günü gelirlerine (bilet ve kombine satış gelirleri) bakıldığında büyük tutarlarda ekonomik kazanç elde etmiş oldukları görülmektedir. Bu rakamlar Türk futbolunun parasallaşmasının son dönem gelmiş olduğu noktayı yansıtmaları bakımından oldukça önemlidir. Takımların gelirlerinde gözle görülür bir artış vardır. Bu artışlarda

takımların sportif başarıları çok etkili bir konuma sahiptir. Zira gelirler takımın performansına bağlılık göstermektedir.

Tablo 1.8: Dört büyüklerin 2015-2018 (3 sezon) çeşitli ekonomik gelirleri (TL)

Gelir	Sezon	Beşiktaş	Galatasaray	Fenerbahçe	Trabzonspor
Naklen Yayın Havuz Gelirleri	2014-2015	76.457.577	100.886.827	94.374.637	54.474.052
(Ziraat Türkiye Kupası gelirleri dahil)	2015-2016	98.589.897	96.740.969	116.632.817	48.572.320
	2016-2017	107.136.152	101.600.873	114.398.794	62.382.133
Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi Gelirleri	2014-2015	20.189.248	52.336.351	-	18.769.997
	2015-2016	39.589.897	107.812.374	45.069.859	5.688.184
	2016-2017	145.434.831	8.228.959	46.489.843	-
Ticari Gelirler (Sponsorluk, reklam, isim hakkı ve ürün satış gelirleri, Spor Toto hak edişleri vb.)	2014-2015	95.387.195	162.072.174	146.913.490	28.689.505
	2015-2016	138.383.827	198.727.661	220.469.910	24.126.306
	2016-2017	198.587.543	173.890.844	208.060.479	66.550.275
Maç Günü Gelirleri (Bilet ve kombine satış gelirleri)	2014-2015	25.563.916	90.082.381	65.872.187	4.435.790
	2015-2016	46.909.390	92.493.457	94.265.124	3.098.397
	2016-2017	69.999.646	63.537.055	67.985.552	18.788.269
	2014-2015	217.597.936	405.377.733	307.160.314	106.369.344
TOPLAM	2015-2016	323.473.011	495.774.461	476.437.710	81.485.207
	2016-2017	521.158.172	347.257.731	436.934.668	147.720.677

Kaynak: Ekolig2017:74-98.

Tablo 1.8’de Beşiktaş, 2014-2015 futbol sezonunda 217,5 Milyon TL, 2015-2016 futbol sezonunda 323,4 Milyon TL kazanırken; 2016-2017 futbol sezonunda devam eden sportif başarı, siyah beyazlıların finansal verilerine de olumlu yansımış; kulüp, sezon sonunda gelirlerini 521,1 Milyon TL’ye taşımıştır. Beşiktaş’ın üç sezonda gelirleri arasında en büyük artışı Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi Gelirleri oluşturmaktadır. Kulüp, bu gelir kaleminde 2014-2015 sezonunda 20,1 Milyon TL olan gelirini 2015-2016 sezonunda 39,5 Milyon TL’ye ve 2016-2017 sezonunda 3 kattan fazla arttırarak 145,4 Milyon TL’ye yükseltmiştir. Galatasaray’ın 2014-2015 sezonunda Şampiyonlar Ligi/UEFA Avrupa Ligi gelirleri 52,3 Milyon TL iken 2015-2016 sezonunda bu geliri 107,8 Milyon TL’ye ulaşmıştır. Fakat son iki sezonda şampiyonluk yarışından erken kopuşu ve 1 sezon boyunca Avrupa müsabakalarından men cezası alışı ile birlikte başta Şampiyonlar Ligi/UEFA Avrupa Ligi gelirleri ve maç günü gelirleri olmak üzere 2 büyük gelir kaleminde ciddi oranda bir düşüş yaşamıştır. 2015-2016 sezonunda Şampiyonlar Ligi ve UEFA Avrupa Ligi Gelirleri 107,8 Milyon TL’den

2016-2017 sezonunda 8,2 Milyon TL'ye düşmüştür. Yine Maç Günü Gelirleri kalemi de 2014-2015 sezonunda 90 Milyon TL ve 2015-2016 sezonunda 92,4 Milyon TL olarak görülürken, 2016-2017 sezonunda bu gelir 63,5 Milyon TL'ye düşmüştür. 2014-2015 sezonunda 405,3 Milyon TL olan toplam gelirini 2015-2016 futbol sezonunda 495,7 milyon TL'ye yükselten Galatasaray, 2016-2017 futbol sezonunda %30'luk bir gelir kaybı yaşamış ve 347,2 milyon TL kazanmıştır.

Fenerbahçe'nin Maç Günü Gelirleri ve Ticari Gelirler haricinde diğer iki gelir kaleminde fazla bir değişiklik görülmemektedir. Naklen yayın gelirleri dağıtım kriterlerine göre Fenerbahçe 2014-2015 sezonunda 94,3 Milyon TL olan gelirini 2015-2016 futbol sezonunda 116,6 milyon TL'ye yükseltmiş ve ligin en fazla naklen yayın geliri elde eden kulübü olmuştur. 2016-2017 futbol sezonunda zirvedeki yerini bırakmayarak, toplam 114,3 milyon TL'lik naklen yayın geliri elde etmiştir. Fenerbahçe'nin Maç Günü Gelirleri, 2014-2015 sezonunda 65,8 Milyon TL iken, 2015-2016 futbol sezonunda 94,2 milyon TL'ye yükseltmiş, bu rakamlar 2016-2017 sezonunda şampiyonluk yarışında yer alamaması ile birlikte seyirci sayısındaki azalma nedeniyle % 28'lik bir kayıp yaşayarak 67,9 Milyon TL'ye gerilemiştir. Fenerbahçe'nin toplam gelir tutarı 2014-2015 futbol sezonunda 307,1 Milyon TL'den 2015-2016 sezonunda 476,4 Milyon TL'ye artış gösterir iken, 2016-2017 sezonunda bu rakam 436.9 Milyon TL'ye düşmüştür.2015-2016 futbol sezonu ile karşılaştırıldığında hem sportif performans hem de finansal gelirler açısından 2016-2017 futbol sezonunu daha başarılı geçiren Trabzonspor, bu başarısını gelirlerine de yansıtmıştır.

Naklen Yayın gelirlerinde 2014-2015 futbol sezonunda 54,4 Milyon TL'den 2015-2016 futbol sezonunda 48,5 Milyon TL'ye düşüş yaşayan Trabzonspor, 2016-2017 yılında bu tutarı %28,4 oranında arttırmış ve 62,3 Milyon TL kazanmıştır. Yine Ticari gelirden 2014-2015 futbol sezonunda 28,6 Milyon TL gelir sağlayan Trabzonspor, 2015-2016 futbol sezonunda bir düşüş göstermiş ve 24,1 Milyon TL elde etmiştir. 2016-2017 futbol sezonunda bu gelir kalemini %75,8 oranında artırarak 66,5 milyon TL'ye ulaştırmıştır. 2014-2015 futbol sezonunda Maç Günü gelirleri 4,4 Milyon TL ve 2015-2016 futbol sezonunda 3,1 milyon TL olan kulüp, 2016-2017 futbol sezonunda büyük bir artışla bu gelirini 18,7 milyon TL'ye yükseltmiştir. Toplam gelir tutarlarına

bakıldığında 2014-2015 futbol sezonunu 106,3 Milyon TL, 2015-2016 futbol sezonunu da 81,4 Milyon TL toplam gelire kapatan kulüp, 2016-2017 sezonunda toplam gelirlerini daha da arttırmış ve toplam gelir 147,7 Milyon TL'ye yükselmiştir.

2.BÖLÜM

2. TÜRKİYE'DE FUTBOLUN TARAFLARININ VERGİLENDİRİLMESİ VE DİĞER BAZI ÜLKE ÖRNEKLERİ

Devletlerin devamlılığı, kamusal ihtiyaçların giderilmesi ve toplumsal hizmetlerin görülmesi için çeşitli kaynaklarla finansmanına bağlıdır. Ortaya koyulan ekonomik sistem içinde elde edilen kamu gelirleri toplumsal yapının devamlılığı, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için harcanır. Devletler çeşitli hizmetleri yerine getirebilmek için (adli, güvenlik gibi) kurumlar oluşturur ve burada hizmetlerin görülmesi maddi kaynaklara sahip olmayı gerektirmektedir. Bu kaynaklar toplanırken de kişilerin gelirlerine göre vergilendirilmesi vergi adaleti açısından çok önemlidir. Devletler bir yönden hizmetlerin görülmesi için finansmana ihtiyaç duyarken bir yanda da vergi harcamaları yoluyla sosyal ihtiyaçları karşılamaktadır. Türkiye'de futbolcular ve kulüpler de vergi mevzuatı gereği muallakta olmakla birlikte, sosyal amaçlar doğrultusunda çeşitli mali teşviklerden yararlanılmaktadır.

2.1. Türk Vergi Sisteminde Futbolun Taraflarının Vergilendirilmesi

İktisadi ekonomik gelişmeler aynı zamanda toplumsal refahın da artışını beraberinde getirmesi ve toplumların maddi manevi daha huzurlu bir ortama kavuşması amaçlanır. İhtiyaçların giderilmesi ve hizmetlerin görülmesi kamu giderlerinin finansmanına bağlıdır. Bu hizmetlerin gerçekleşmesinde en önemli etken elde kıt kaynak olan devletin gelirleridir. Bu kaynaklardan biri ve en önemli olanı ise kuşkusuz vergilerdir. Vergiler kamu gelirlerinin %87'sini oluşturmaktadır. Vergiler gelir, harcamalar ve servet üzerinden alınmaktadır. Servet üzerinden alınan doğrudan vergiler toplanan vergi gelirleri içinde daha düşük bir orana karşılık gelirken (%32.9) gelir ve

harcamalardan üzerinden alınan vergilerin toplanan vergiler içinde önemli bir kaynak (%67.1) oluşturmaktadır (Öz ve Akçay 2013:1-2).

Tablo 2.1:Doğrudan ve Dolaylı vergi gelirlerinin dağılımı

Doğrudan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı	Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı
%32.9	%67.1

Kaynak: <http://www.bumko.gov.tr/TR,7453/2017-butcesi-vergi-gelirlerinin-dagilimi.html>,(12 Ocak 2019 tarihinde ulaşılmıştır. 2017 vergi gelirlerini baz almaktadır.)

Dolaysız vergi olarak nitelendirilen vergilerin payındaki bulunan artış, “ödemegücüilkesi”⁶ üzerine oturmaktadır. Bunun haricinde dolaylı vergilerin toplam vergiler içindeki payının yüksekliği ise “mübadeleilkesi” ya da resim harç gibi gelirlerin payı yüksek ise “yararlanmailkesi”nin⁷ üzerinde bulunduğu ifade edilebilir (Karayılmazlar 2004:273).

Vergi sistemlerinde genel olarak ödeme gücü ilkesine dayalı bir yapı önerilmekte iken, Türkiye’de dolaylı vergilerin payı yüksektir (Öz ve Akçay 2013:2).Vergi sistemleri tarihsel bağlamda tek vergili ve çok vergili olmak üzere iki başlıkta değerlendirilmiştir. Sadece enerji ya da toprak üzerinden alınan vergiler tek vergi sistemi içerisinde dirler. Bugün kamu hizmetinin boyutunun ve alanının genişlemesinden ötürü tek vergili sistemi uygulamak imkânsız hale gelmiştir. Vergi sistemleri için en yaygın kullanılan sınıflandırma vergi konusunun esas kabul edilerek yapılan sınıflandırmadır. Bu sistemde gelir, servet ya da harcamalar üzerinden yapılan vergilendirmelerden söz etmek mümkündür (Gürdal vd. 2016: 35). Türkiye’de iktisat öğreniminin gelişmesinde ve gelir vergisi yasalarının hazırlanmasında önemli katkıları olan Alman iktisatçı F. Neumark’a göre gelir vergisi, kapitalizmin ileri dönem bir eseri ve tipik bir ifadesi olarak adlandırılmaktadır (Öz ve Akçay 2013:2).

⁶ Uygunluk ilkesi olarak da bilinen ödeme gücü ilkesi, kişilerin ekonomik ve kişisel durumları göz önüne alınarak vergilendirilmeleri olarak tanımlanır. İlgili bilgi için bkz. Selçuk ve Buzkıran, 2016:2083.

⁷ Yararlanma ilkesi, Adam Smith ve daha sonraki kamu maliyesi teorisyenleri tarafından vergi sistemlerinin yapılandırılmasında önerilmiştir. Bu ilkeye göre vergiler, insanlar arasında herkese açık şekilde sağlanan mal ve hizmetlerden elde ettikleri faydalar ile ilişkili olarak paylaştırılmalıdır. Konu ile ilgili bkz. Şentürk 2017:2,13.

2.1.1. Türkiye’de Futbol Kulüplerinin Vergilendirilmesi

Türkiye’de spora verilen önem ve değer kanunlar ile de desteklenmektedir. Nitekim Anayasanın 59’ncu maddesinde “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyla korur” hükmü yer almaktadır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere bireylerin spor yapması beden ve ruh sağlıklarını koruması devletin bir görevi gibi görülmektedir. Devlet doğrudan bu olaya müdahil olmazken bu görevini yasal zemin oluşturarak spor kulüpleri vasıtasıyla yerine getirmektedir.

Futbol kulüplerinin vergilendirilmesi konusuna başlamadan önce kulüplerin hukuki niteliklerine bakmak gerekir. Türk hukukunda spor kulüpleri iki ayrı şekilde faaliyetlerini yürütebilmektedirler. İlk olarak Dernekler Kanunu hükümlerine göre kurulan dernek statüsündeki kulüpler ve diğeri de Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerine göre şirket şeklinde faaliyet gösteren spor kulüpleridir.

Eğer kulüp dernek statüsünde faaliyet gösteriyor ise dernekler kanununa, kulüp şirket statüsünde faaliyet gösteriyor ise TTK hükümlere tabi olmaktadır. Bugün Spor Toto Süper Lig’de faaliyet gösteren 18 takımdan 9 tanesi faaliyetlerini A.Ş. olarak sürdürmekte 9 tanesi de dernek olarak faaliyet göstermektedir.

Tablo 2.2: Süper Lig’de yer alan kulüpler ve hukuki yapıları

KULÜP ADI	STATÜSÜ
MedipolBaşakşehir Futbol A.Ş.	Anonim Şirket
Kasımpaşa A.Ş.	Anonim Şirket
Beşiktaş A.Ş.	Anonim Şirket
Galatasaray A.Ş.	Anonim Şirket
Antalyaspor A.Ş.	Anonim Şirket
EvcirYeni Malatyaspor	Dernek
Trabzonspor A.Ş.	Anonim Şirket
Atiker Konyaspor	Dernek
MKE Ankaragücü	Dernek
Bursaspor	Dernek
Göztepe Sportif A.Ş.	Anonim Şirket
Demir Grup Sivasspor	Dernek
Aytemiz Alanyaspor	Dernek
B.B. Erzurumspor	Dernek
Fenerbahçe A.Ş.	Anonim Şirket
Akhisarspor	Dernek
İstikbal Mobilya Kayserispor	Dernek
ÇaykurRizespor A.Ş.	Anonim Şirket

Kaynak: <http://www.tff.org/Default.aspx?pageID=119> (9Aralık 2018’de erişildi)

5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun⁸ 2'nci maddesinde derneğin “kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade ettiği” belirtilmiştir. Spor kulüplerinin büyük bir kısmı da bu kanuna göre kurulmuş dernekler şeklinde faaliyetlerini yerine getirmektedirler. Derneklerin kuruluş amacı ticaret yapmak, gelir elde etmek olmasa da gelir ve giderlerini açısından uyması gereken bir takım yasal gereklilikler vardır. Dernekler her yıl sonunda 5283 Sayılı Kanun'un 19'ncü ve Dernekler Yönetmeliğinin 83'ncü maddelerine göre beyanname vermeleri zorunludur. Bu yönetmelikte tutulması gereken zorunlu defter ve kayıtlarla ilgili düzenlemeler de bulunmaktadır. Dernek statüsünde faaliyet gösteren spor kulüplerinin vergisel mükellefiyeti yoktur. Çünkü dernekler kural olarak vergi mükellefi değildirler. Ama burada dikkat edilmesi gereken husus derneklere bağlı faaliyet gösteren iktisadi işletmelerdir. Dernek bünyesinde bir iktisadi işletme var ise buradan devamlı bir gelir elde ediliyorsa bu gelirden dolayı derneğin kurumlar vergisi mükellefiyeti doğmaktadır. Örnek verilecek olunursa, Boluspor Kulübü Derneğinin bir vergi mükellefiyeti yoktur. Ancak Boluspor Kulübü Derneği'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Boluspor kulübüne ait halı saha işletmeleri bir iktisadi işletmedir ve bu nedenle vergi mükellefiyeti doğmaktadır.

Kulüplerin diğer bir yapılanması ise anonim şirket şeklinde gerçekleşmektedir. Anonim şirket statüsünde faaliyet gösteren spor kulüpleri, Türk Ticaret kanunu (TTK) ve Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)'na göre anonim şirketlerin uyması gerek bütün hüküm ve esaslara tabidirler. Anonim şirket bir sermaye şirkettir. Burada da devlet kanun koyucu sporu ve sporcuyu desteklemek maksadıyla bir takım vergisel avantajlar ve muafiyetler vermiştir. Anonim şirket şeklinde faaliyet gösteren bir spor kulübünün KVK madde 4/1-j hükmünden yararlanabilmesi için sadece idman ve spor faaliyetlerinde bulunuyor olması gerekmektedir. Neyin spor ve idman faaliyeti kapsamında değerlendirileceği sorusuna tam olarak bir cevap alınamamıştır. 1 No'lu KVK Genel Tebliği'nde⁹ idman ve spor faaliyetler kapsamında sayılan gelirler tebliğin

⁸ 23 Kasım 2004 Tarihli ve 25649 Sayılı Kanun.

⁹ 03 Nisan 2007 Tarihli ve 26482 Sayılı Tebliğ.

4.12 numaralı kısmında tahdidi olarak sıralanmamaktadır. Genel Tebliğde sıralananlara benzer nitelikte veya onlar kapsamında değerlendirilecek gelirler de muafiyet kapsamına girebilmektedir. Tebliğ’de açıkça, “*maç bilet satışları, sporcuların formalarına aldıkları reklamlar, maç yayın hakkının satılması gibi faaliyetler idman ve spor faaliyet kapsamında değerlendirilecek*” denilmiştir. Transfer ve bonservis gelirleri ile saha reklam gelirlerinin de idman ve spor faaliyet olarak değerlendirilmesi gerektiği de belirtilmiştir (Durmuş 2016: 251).

2.1.1.1. Kulüplerin Stopaj Yükümlülüğü

Futbol kulüpleri aldıkları hizmetler karşılığında ödeme yapmaktadır. Ancak bu ödemelerin bazılarında dolayı KVK’nın 15’nci ve GVK’nın 94’üncü maddesi gereğince kulüplerin tevkifat yükümlülüğü meydana gelmektedir. Bu maddeye göre dernek, vakıf, onların iktisadi işletmeleri ödeme yaptıkları hak sahiplerine kurumlar vergisine mahsuben 2009/14594 sayılı BKK’da belirlenen oranlarda kesinti yapmak zorundadırlar. Söz konusu kesintilere bakıldığında:

Tablo 2.3: Bakanlar kurulu kararı ile kulüplerin yaptığı vergi kesintileri

GVK Madde 94	Açıklama	Stopaj Oranı (%)
1	Hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61 inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (istisnadan faydalananlar hariç), Futbolculara ödenen ücretler üzerinden sabit oran % 15	GVK 103 ve 104’ncü maddelere göre
2	Yaptıkları serbest meslek işleri dolayısıyla bu işleri icra edenlere yapılan ödemelerden (noterlere serbest meslek faaliyetlerinden dolayı yapılan ödemeler hariç); a) 18 inci madde kapsamına giren serbest meslek işleri dolayısıyla yapılan ödemelerden b) Vakıflar (mazbut vakıflar hariç) ve derneklere ait gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden	- 20 20
3	75 inci maddenin ikinci fıkrasının (5) numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iratlarından (Kanunla kurulan dernek ve vakıflar, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar, kamu menfaatine yararlı dernekler ile dernek ve vakıf olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi vergi uygulamalarında dernek ve vakıf olarak kabul edilenler hariç, dernek ve vakıflar dahil)	-
4	Mevduat faizlerinden (Kanunla kurulan dernek ve vakıflar, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar, kamu menfaatine yararlı dernekler ile dernek ve vakıf olmamakla birlikte; odalar, borsalar, meslek örgütleri ve bunların üst kuruluşları, siyasi partiler, emekli ve yardım sandıkları gibi vergi uygulamalarında dernek ve vakıf olarak kabul edilenler hariç, dernek ve vakıflar dahil)	15

Kaynak: Veriler 103 No’lu Gelir Vergisi Tebliği’nden alınmış olup, tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Vergi kesintisi yapmakla sorumlu tutulan gerçek kişi ve kurumlar, kestikleri vergileri muhtasar beyanname ile beyan etmektedirler. Muhtasar beyanname işverenler veya vergi tevkifatı yapan diğer kimseler tarafından kesilen vergilerin matrahları ile birlikte, toplu olarak vergi dairesine bildirilmesi için kullanılmaktadır. Bu yöntem ile gelir sahibinin eline dahi geçmeden vergi kesintisi yapılarak devlete beyan edilebilmektedir. Kesinti, vergi sorumlusu tarafından vergi mükellefi adına ödetilmektedir.

Özetle anlatılması gerekirse futbol kulüpleri hak sahiplerine yapılan ödemelerde vergi sorumlusu sıfatıyla kesinti yapılmakta ve bunu ilgili ayda vergi dairesine bildirilmektedir. Futbol kulüplerinde futbol oynayan futbolcuların gelirlerine bakılmaksızın kesinti oranı sabittir. Bu oran ülkemizde amatör oyuncularda vergiden istisna olmakla birlikte, profesyonel oyuncularda düz oranlı % 15 olarak uygulanmaktadır. Devletimizin futbolculara verdiği en büyük teşvikin düz oranlı tarife olduğu söylenmektedir. Kulüpler oyuncuların maaşlarını öderken bu oranda vergi sorumlusu sıfatıyla kesinti yapıp ve bunu aylık veya 3 aylık olarak vergi dairesine bildirmek ve ödemekle yükümlüdürler. Futbol kulüplerinin hukuki yapısı ister şirket, ister dernek olsun yukarıdaki işlemleri yaparken stopaj yapmak zorundadırlar. Yaptıkları bu kesintileri, yapıldıkları ayın muhtasar beyanname ile bildirmeleri gerekmektedir.

Futbol kulüpleri menkul gayrimenkul kiralama işleri yaptığında da vergi sorumlusu sıfatıyla kesinti yapmakla yükümlüdür. Bir futbol kulübü menajerlik hizmeti aldığı da bu kesintiyi yapmakla yükümlüdür bu hizmeti veren kuruluşun kanuni merkezi yurt dışında olsa da bu kuruluşlar KVK'nın 3'ncü maddesinin 2'nci fıkrası gereğince dar mükelleftirler ve Türkiye'de elde ettikleri bu gelir GVK'nın 65-68'de yer alan serbest meslek kazancının vergileme koşullarına sahiptir

KVK'nın 30'ncü maddesinin 1 numaralı fıkrasında da, dar mükellefiyete tabi kurumların bu fıkrada bentler halinde sayılan kazanç ve iratları üzerinde, bu kazanç ve iratları ödeyen veya tahakkuk ettirenler tarafından %20 oranında kurumlar vergisi

kesintisine tabi olduğu hükme bağlanmıştır. Bu durum Bursa Vergi Dairesi Başkanlığı'nın vermiş olduğu özalgede¹⁰ daha detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

Tevkifat yükümlüğü yalnızca menajerlik hizmetini değil futbolcu değış tokuşu (transferi) sebebiyle yapılan ödemeler için de geçerlidir. KVK'nın 30'ncu maddesinin 2'nci fıkrasında “*ticari ve zirai kazançta dahil olup olmadığına bakılmaksızın telif, imtiyaz, işletme, ticaret unvanı, marka ve benzeri haklar satışı, devir ve temlik karşılığında dar mükellef kurumlara nakden veya hesaben ödenen tahakkuk ettirilen bedeller üzerinden kurumlar vergisi kesintisi yapılacağı*” hükme bağlanmıştır. Örneğin dernek statüsündeki Boluspor, Almanya'dan 100.000 bonservis bedeli Euro karşılığında bir oyuncu transfer ettiğinde bu tutardan %22 oranında tevkifat yapmak zorundadır. Aynı hüküm şirket olan Trabzonspor A.Ş. içinde geçerlidir. Bu husus futbol takımının hukuki yapısına göre değışmemektedir. Buradaki olası tek değışiklik iki ülke arasında yapılan çifte vergilemeyi önleyici bir anlaşma ile bu tevkifat için farklı bir oran bulunup bulunmamasıdır.

2.1.1.2. Futbolcuların Kiralanmasının KDV Yükümlülüğü

Kelime anlamı olarak, “*bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürme*” (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4ff70d9132e0.20380388, 26 Ocak 2019'da erişildi) olarak tanımlanan transfer kavramı, sporda takım ya da kulüp değıştirme anlamında kullanılmaktadır. PFSTT'nin 2'nci maddesinin c bendinde (TFF 2016:3) transfer kelimesi, “*futbolcunun ilk kez profesyonel sözleşme imzalamasını, mevcut kulübünden başka bir kulüp ile sözleşme imzalamasını veya geçici olarak kulüp değıştirmesini*” ifade etmektedir. Üst kısımda belirtilen üç hususta sporcuya ödenen ücret, transfer ücreti olarak adlandırılmaktadır. Sporcu ilk kez profesyonel olarak sözleşme imzaladığı, bir kulüpte iken başka bir kulüple sözleşme imzaladığı ya da geçici olarak bir başka kulübe gittiği durumlarda bunun için geldiği kulübe ödenen tutar transfer ücreti olarak kabul görmektedir. Bu tutar futbolcunun kendisine değil kulübüne ödenmektedir. Burada oyuncu ve yeni sözleşme

¹⁰ Bursa Vergi Dairesi Bşk. 17192610-125[ÖZG.12-21]-341 Sayı ve 16 Ağustos 2012 Tarihli Özalgesi.

imzaladığı kulüp arasında ikili anlaşma gereği imza karşılığında bir ücret ödenebilir. Bu bir zorunluluk değil, iki taraf arasındaki anlaşmaya bağlı bir durumdur. Örneğin Galatasaray Sportif A.Ş. profesyonel futbolcu Batefimbi Gomis için geldiği kulübe 2,5 Milyon Euro transfer ücreti ve oyuncuya 2,5 Milyon Euro imza parası ödemiştir (<https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/614110>, 27 Haziran 2018 tarihinde ulaşıldı).

Bu anlaşma kapsamında, sporcuların Türkiye'deki bir kulüpte oynatılabilmesi hakkının devri karşılığı olarak sporcunun eski kulübüne ödenen bonservis bedelleri ile mahiyeti itibarıyla buna benzeyen ödemelerin gayri maddi hak satışı bedeli olarak değerlendirilmesi ve bunlarla ilgili olarak dar mükellef kurumlara nakden veya hesaben yapılan ödemelerden, KVK'nın 30'ncü maddesi uyarınca %20 oranında kurumlar vergisi tevkifatı yapılarak takip eden ayın yirmi üçüncü günü akşamına kadar muhtasar beyanname verilmek sureti ile beyan edilmesi gerekmektedir¹¹.

Sözleşmeli bir futbolcu başka bir kulübe transfer olmak isterse kulüplerin aralarında anlaşmaları gerekmektedir. Bu durumda sözleşme fesih bedeli ödenir. Dernek statüsünde faaliyet gösteren futbol kulüpleri transferlerde elde ettikleri sözleşme fesih bedelinde KDV ödemezler. Bu durum Maliye Bakanlığı 24 Nisan 1996 tarih ve 22620 Sayılı Resmi Gazetede yayımladığı Katma Değer Vergisi 54 No'lu Genel Tebliği¹² ile açıklamıştır. Söz konusu tebliğde Maliye Bakanlığı'nın, "*Ticari nitelikten ziyade faaliyetin zorunlu bir unsuru olarak yapılan futbolcu transferleri ile kiralamaları karşılığı kulüplerce elde edilen bedeller Katma Değer Vergisi Kanununun 1/3-g maddesi kapsamında sayılamayacağından verginin konusuna girmemektedir.*" şeklindeki açıklamasına göre, futbolcu transfer bedelleri ve futbolcu kiralama bedelleri KDV'ye tabi değildir.

Kiralama işlemini yapan kulüp dernek değil de bir sermaye şirketi olduğu zaman yapılan bu geçici transfer işlemi KDV'ye tabi hale gelmektedir. Katma Değer Vergisi

¹¹Gelir İdaresi Başkanlığı'nın B.07.1.GİB.4.16.16.02-300.10.151-30 Sayılı ve 20 Ocak 2012 Tarihli Özelgesi.

¹² 24 Nisan 1996 Tarihli ve 22620 Sayılı Resmi Gazete.

Genel Uygulama Tebliği'nde, anonim şirket statüsünde sportif faaliyetlerde bulunan kuruluşların bütün teslim ve hizmetlerinin KDV'ye tabi olduğu belirtilmiştir.

Buna göre, sermaye şirketi şeklinde faaliyet gösteren spor kulüplerinin futbolcu bonservis satışları (sporcuların Türkiye'deki bir kulüpte oynatılabilmesi hakkının devri) ve kiralama (futbolcuların bir kulüpte oynatılabilmesi hakkının kiralınması) işlemleri KDV Kanunu'nun 1/1'nci maddesi gereğince KDV'ye tabi bulunmaktadır. Dolayısıyla, anonim şirket şeklinde faaliyet gösteren spor kulüplerinden bonservis ödeyerek futbolcu satın alan veya kiralayan futbol kulüpleri, bonservis ve kiralama bedellerine ilave olarak ayrıca %18 oranında KDV ödeyeceklerdir (Tolu 2014:56).

2.1.1.3. Kulüplerin Şirketleşmesi ve Vergisel Yükümlülükleri

İlk bölümde detaylı bir şekilde yer verildiği üzere futbol kulüpleri genel itibarıyla dernek çatısında yürütülemeyen ticari faaliyetleri yürütmek, fon kaynağı bulmak, UEFA lisansı gibi etkenler nedeniyle futbol kulüpleri şirketleşmeye gitmişlerdir. Futbolda şirketleşme bazı kaygıları da beraberinde getirmektedir. Önceleri spor, hobi amaçlı oynanan bu oyunun giderek daha resmi, daha kurumsal, daha profesyonel olmasıyla birlikte sektörde hacim büyümesi ve amatör ruhun geri planda kalması ve bireysel sahiplenme endişeleri oluşturduğu görülmektedir.

Dernek faaliyetleri, KDV Genel Tebliği ile doğrudan KDV'nin konusuna alınmamıştır. Şirketler ise hukuki yapıları gereği derneklere nazaran birçok vergisel yükümlülük ile karşı karşıyadır. Kulüpler şirketleşme ile birlikte dernek statüsünde iken sahip oldukları bazı vergisel avantajları kaybetmişlerdir. Bunların başında şirketlerin KDV sorumluluğuna girmesinden bahsedilebilir. Dernek statüsünde örgütlenmiş spor kulüplerinin yararlandığı bazı hakları aşağıda sıralanmıştır (Akşar 2005:219):

- KDV ile damga vergisi ve harç istisnasını uygulama hakkına sahiptirler. KDV'nin 17'nci maddesinde kamuya yararlı derneklerin yapmış oldukları kültür, sosyal hizmetler ve eğitim hizmetleri KDV'den istisna tutulmaktadır.
- Bu kulüpler Veraset ve İntikal Vergisi muafiyetinden yararlanmaktadırlar. Buna göre Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun 3'ncü maddesi b fıkrasında

kamu yararına yapılan eğitim, sanat, sağlık, bilim, kültür ve sportif faaliyetlere yönelik teşkil edilen dernekler bu faaliyetleri süresince(bağış ve yardımlar dahil) veraset ve intikal vergisinden muaftır.

- Emlak vergisi ve Gümrük vergi istinasına tabidirler. Emlak Vergisi Kanunu'nda yer alan 4/e ve 14/c maddelerinde Kurumlar Vergisi'ne tabi işletmeler arasında yer almamaları ve kiraya verilmemeleri ya da bunlara tahsis edilmiş bulunmamaları kaydıyla söz konusu kamu yararına faaliyet gösteren derneklere ait bina ve araziler emlak vergisinden sürekli olarak muaf tutulmuştur.
- Damga Vergisi Kanunu'nun¹³ 9'ncü maddesi ile damga vergisinden istisna edilen kağıtların belirtildiği Kanuna ekli (2) sayılı tablonun "Kurumlarla ilgili kağıtlar" başlıklı bölümünün 17 numaralı fıkrasına göre kamu yararına dayalı faaliyet gösteren dernekler her türlü işlemlerinde düzenlenmiş olunan ve Damga Vergisi ödemekle yükümlü kağıtlar hususunda söz konusu vergiden muaf tutulmuşlardır.
- Dernek statüsündeki kulüplerin bağış ve yardımları gelirlerden indirebilmektedir. Buna göre, dernekler, eğer gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri tarafından Gelir Vergisi Kanunu'nun 89'ncü maddesi ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10'ncü maddesinde yer alan şartları taşıyor ise, bu derneklere yapılmış olan bağış ve yardımlar gelir vergisi ve kurumlar vergisi matrahı tespitinde indirim tabi tutulabilmektedirler.

Türkiye'de bazı futbol takımları aynı anda iki çatı altında faaliyetlerine devam etmektedirler. Bunun yegâne ve tek amacı ise yukarıda sayılan avantajları kaybetmek istememeleridir. Bu sayede hem dernek olmanın avantajlarından, hem de şirket olmanın avantajlarından yararlanmaktadır. Örnek olarak Fenerbahçe, hem Fenerbahçe Spor Kulübü Derneği hem de Fenerbahçe Futbol A.Ş. olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

¹³ 11 Temmuz 1964 Tarihli ve 11751 Sayılı Resmi Gazete.

2.1.1.4 .Sponsorluk ve Reklam Gelirleri

Spor kulüplerinin maliyet azaltma yöntemlerinden birisi de sponsor desteğidir. Tarihsel olarak bakıldığında sponsorluğun ilk gelişimi İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde görülmektedir. İlk ortaya çıkışı ekonomik kaygılardan uzak, desteklemek adına yapılan sponsorluk teknolojik gelişmeler ve kapital ekonomik düzenin sporun içinde yer alması ile birlikte reklam uygulamaları ticari bir gelir kapısı olmuş; sonuçta sponsorluk kavramı maddi bir meta haline dönüşmüştür (İmamoğlu 2003:38-39). Sponsorluğun futbola girmesi ise İngiltere'dedir. 1883 tarihinde FA Kupa finalinde Blackburn Iron Foundry takımına Mr. Sydney Yates, OldEtnias takımına karşı galip gelmelerini desteklemek amacı ile 100 pound vermiştir (Orton'danakt: Okay 1998:75). Sponsorluğun Avrupa'da yaygınlaştığı tarih ise 1970'li yıllardır. Türkiye'de ise 1990'lardan sonra uygulama alanı bulmuştur (İmamoğlu 2003:39). Söz konusu bu anlaşmalar ile kulüpler ya da organizasyon yönetimleri bu ilişkiden ekonomik olarak kazanım sağlarken, sponsor firmalar da çeşitli avantajlara sahip olmaktadır. Baş (2008:115)'a göre bu avantajlar:

- Saha kenarına firma reklamları yerleştirme,
- Sponsor firmanın karşılamış olduğu teçhizat, forma ve diğer kullanılan malzemeler üzerinde isim ve marka reklamını yapması,
- Ulusal/uluslararası organizasyonları yaparken sponsor firmaların organizasyon isimlerinde bulunması (Örneğin Spor Toto Süper Lig gibi),
- Organizasyon yapılan yerlerde taraftarların rahatça görebilecekleri kısımlara sponsor firmaların tabela, ekran gibi reklam araçlarının koyulması,
- Spor kulüpleri ile sponsor firmaların takım isminde birleşmeye gitmeleri (Örneğin, Evkur Yeni Malatyaspor) gibi şekillerde kendisini göstermektedir.

Yukarıda yer verildiği üzere birçok uygulama ile sponsor firmalar reklamlarını yaparken, kulüpler de gelir kalemlerini arttırmaktadırlar. Sponsor firmalara devlet tarafından verilmiş kanunlarla belirlenen haklar da mevcuttur. GVK'nın 89'ncu maddesinin 8'nci fırcasına göre, "3289 sayılı *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan*

sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si" gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden indirilebilmektedir. Ayrıca 5520 Sayılı KVK'nın 10'ncu maddesi 1-b fırfkasında da söz konusu indirim tutarına yer verilmiştir. Ayrıca 1 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği'nde¹⁴ de sponsorluk konusu "Diğer İndirimler" başlığı altında yer bulmuştur. Söz konusu tebliğde sponsorluk harcamalarına ilişkin şu ifadeler yer almaktadır:

"Sponsorluk harcamaları, ticari kazancın elde edilmesi ile doğrudan ilişkili olmayan veya ilişkisi ölçülemeyen, sosyal amacı öne çıkan harcamalar olup ticari kazancın elde edilmesi ile doğrudan ilişkili olan reklam harcamalarından farklılık arz etmektedir.

- *Sponsor olan kurumun adının anılması koşuluyla,*
- *Resmi spor organizasyonları için yapılan saha, salon veya tesis kira bedelleri,*
- *Sporcuların iâşe, seyahat ve ikamet giderleri,*
- *Spor malzemesi bedeli,*
- *Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün uygun göreceği spor tesisleri için yapılan aynı ve nakdi harcamalar,*
- *Sporcuların transfer edilmesini sağlayacak bonservis bedelleri,*

Spor müsabakaları sonucuna göre sporculara veya spor adamlarına prim mahiyetinde aynı ve nakdi ödemeler gibi harcamalar sponsorluk harcaması olarak değerlendirilecektir. Sponsorluk Yönetmeliği kapsamında aynı ya da nakdi olarak yapılan harcamalar, kurumlar vergisi mükelleflerince harcamanın yapıldığı yılda indirim olarak dikkate alınabilecektir."

Kapsamı belirtilen sponsorluk harcamalarının indirimi için söz konusu beyannamelerin ekinde herhangi bir belgenin ibraz zorunluluğu bulunmamaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler, süresiz bir şekilde sponsor olamayacakları gibi; bunların herhangi bir şekilde vergi borçları da bulunmamalıdır. Bu nedenle kurumların sponsor olabilmeleri için bağlı buldukları vergi dairesine müracaat ederek, vergi borcu olmadığına dair bir yazı almaları ve yapılan sponsorluk sözleşmesinin bir örneğini bağlı

¹⁴ 03 Nisan 2007 Tarihli ve 26482 Sayılı Resmi Gazete.

buldukları vergi dairesine vermeleri gerekmektedir. Sponsorluğun maddi olarak sağladığı yararın yanı sıra isim yapma, ön plana çıkma ve toplum nezdinde itibarını artırma gibi yararlar da vardır. Örnek olarak Türk Hava Yolları, şu an dünya üzerinde aynı sektörde bulunan rakip firmalar arasında prestijli uçuş firmaları arasında yer almaktadır. Bu prestijini Avrupa'nın iki dev kulübü olan Barcelona ve Manchester United futbol kulüplerinin sponsorluğunu yapması büyük oranda etkilediği düşünülmektedir. Söz konusu kulüplerin futbolcuları Türk Hava Yolları'nın çeşitli reklam filmlerinde de sahne almış; bu sayede firma adını ve prestijini uluslararası alanda yükselmesine katkı sağlamıştır.

Sponsorluk ile birlikte gelir oranlarında yaşanan artış, bir yandan firmalar ve kulüpler açısından olumlu bir gösterge olur iken, diğer yandan da kulüplerin daha fazla gelir sağlamak amacı ile başvurduğu rüşvet, şike gibi anlaşmaları bozucu engellerle karşılaşmaktadır. Sponsor firmalar bu olaylara bulaşan kulüpler ya da organizasyonlar ile anlaşmadan çekilebilmektedirler. Bu durum da oluşan maliyetin kulüp ya da organizasyon kurumları üzerinde kalmasına neden olmaktadır. Bu duruma verilebilecek güncel bir örnek 2015 yılında FIFA'da yaşanan rüşvet olayıdır. 2018 Dünya Kupası'nın Rusya'da, 2022 Dünya Kupası'nın ise, Katar'da yapılması kararının ardından FIFA'da ortaya atılan rüşvet iddialarının ardından 5 sponsor firma (Sony, Emirates, Castrol, Continental ve Johnson and Johnson) desteğini çekmiştir. Sponsor firmaların bu çekilişi FIFA üzerinden dolaylı olarak federasyonları da olumsuz etkilemektedir. Yapılacak olan şampiyonalarda FIFA sponsor anlaşması yapamaz ise şampiyonaya katılan federasyonlara ödenecek olan ücretlerin azaltımı yoluna gitmek zorunda kalacaktır.

Bu firmalar büyük organizasyonların dışında da özellikle uluslararası alanda ünlenmiş sporculara yüklü miktarlarda paralar ödeyerek medyanın da desteği ile kendi ürünlerinin reklamlarını yaptırabilmektedirler. Ünlü futbolcu Alex de Souza'nın Türkiye Finans isimli banka firması ile reklam anlaşması gereği bu bankanın televizyon reklamlarında yer alması ya da dünyaca ünlü futbolcu Lionel Messi'nin Türk Hava Yolları (THY) reklamlarında bulunması buna örnek gösterilebilir.

Sponsorluk ve reklam ögelerini birbirinden ayırmak pek mümkün değildir. Çünkü iki organizasyonun da amacı tanıtım, bilinirlik, adını duyurma gibi ortak amaçlara sahiptirler. Reklam, “*bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen her türlü yol*” (TDK 1998:1853) anlamından hareketle sponsorluk ile eşdeğer görülmektedir.

2.1.2. Sektördeki Gerçek Kişilerin Vergilendirilmesi

Futbolcuların ücretlerinin vergilendirilmesi, 193 sayılı GVK'nın 61'nci maddesi uyarınca; “*işverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara hizmetlerinin karşılığı olarak verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatler*” olarak tanımlanmıştır. Buna göre bir işverene bağlı olmak ve işverenin talimatları ekseninde hizmetin yapılması karşılığında işveren tarafından yapılan ödemeler ücret olarak adlandırılmaktadır. Avans, zam, aidat, maaş, prim, ikramiye ya da araç/ev gibi para ile karşılık bulan değerler ücret kapsamında vergilendirilmektedir.

Normalde ücret gelirleri GVK'nın 103'ncü maddesinde düzenlenen tarifeye göre vergilendirilmektedir. Ancak 193 sayılı GVK'nın 61'inci maddesinde ücret tanımlanmış olup, maddenin 6'ncı bendinde, sporculara transfer ücreti veya sair adlarla yapılan ödemeler ve sağlanan menfaatlerin de GVK uygulamasında ücret olarak sayılacağı hüküm altına alınmıştır. 5766 sayılı Kanun'un¹⁵ 06 Haziran 2008 tarihli düzenlemesinde yer alan 8'inci maddesinin ç bendinde bulunan geçici 8'nci maddesinde:

“*31/12/2017 tarihine kadar sporculara yapılan ücret ve ücret sayılan ödemelerden aşağıdaki oranlarda gelir vergisi tevkifatı yapılır:*

- a) *Lig usulüne tabi spor dallarında;*
 - 1) *En üst ligdekiler için %15,*
 - 2) *En üst altı ligdekiler için %10,*
 - 3) *Diğer liglerdeki için %5,*

¹⁵ 06 Haziran 2008 Tarihli ve 26898 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

b) *Lig usulüne tabi olmayan spor dallarındaki sporculara yapılan ödemeler ile milli sporculara uluslararası müsabakalara katılmaları karşılığında yapılan ödemelerden %5. Bu ödemeler üzerinden 94 üncü madde kapsamında ayrıca tevkifat yapılmaz.*” hükmüncce yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenleme uyarınca 31 Aralık 2017 tarihine kadar sporculara yapılan ödemelerde yukarıda belirtilen oranlarda gelir vergisi tevkifatı yapılması öngörülmüş,20 Aralık 2017 Tarihli ve 7063 Sayılı Kanun ile söz konusu son geçerlilik tarihi 31 Aralık 2019’a kadar uzatılmıştır. Bu tevkifat dışında ücretli çalışanlardan kesildiği gibi binde 7,5 oranında damga vergisi kesilmektedir.

Aylık maaş ödemeleri profesyonel sporcuya her bir ay içinde yapmış olduğu çalışmaların karşılığı olarak yapılan ödemelerdir. Bu ödemeler sporcuya, kulüpte yapmış olduğu çalışmaların bir karşılığı olarak taraflar arası kararlaştırılan tutarı ifade etmektedir. Çeşitli spor dalları sporu düzenleyen talimat ve yönergelerinde, sporcuya ödenecek asgari aylık ya da yıllık ödemeyi belirlemeyi amaçlamıştır. Aylık maaş ödemeleri üst kısımda yer alan PFSTT’nin 21’inci maddesinde futbolcuya ödenen ücretin aylık olarak belirlendiği görülmektedir.

Amatör futbolcuların vergilendirilmesi, profesyonel futbolculardan farklılık göstermektedir. Profesyonel futbolcu belli bir işverene bağlı olarak mesleğini icra eder, amatör futbolcular ise belli bir işverene bağlı çalışmadıkları için aldıkları ödeme prim ve bunun gibi şeyler ücret olarak sayılmaz. Alınan bu ödemeler ücretten ziyade amatör futbolcunun şahsi masrafları gibi görünmektedir. Amatör futbolcular da ücret alırlar. Ama GVK’nın29’ncü maddesi gereğince amatör futbolcuya yapılan ödemeler asgari ücretin iki katını geçmemek suretiyle vergiden muaf tutulmuştur.

Teknik direktör, “*spor takımının oyuncularını kurduğu düzene göre oynatan, oyuncularla spor kulübü arasındaki ilişkileri düzenleyen kişi*” olarak adlandırılmaktadır (TDK 1998:118). Teknik direktörler sporcuyu, takım sporlarında çalıştırdığı takımı yapılacak karşılaşmada ne tür bir çalışma planı (taktik) gerçekleştireceği, oyuncu veya oyuncuların karşılaşmalarda nasıl bir görev yapacağını belirleyen, takımda kimlerin kadroda bulunacağını tespit eden en yetkili kişidir. Antrenmanlarda sporcuların

çalışmalarını ve durumlarını gözlemleyen ve bu kişilerin antrenman performanslarını dikkate alarak karşılaşmalarda kimin oynayacağını belirleyen kişi olup aynı zamanda sporcuların oyun bilgilerini ve mücadele şekillerini daha önceden belirlenen taktiklere uygun gerçekleştiren kişidir (Başaran,2010).

Teknik direktörler de futbolcular gibi bir sözleşme gereği bir işverene tabi bir şekilde çalışırlar ve aldıkları ödemede ücret olarak kabul edilmektedir. Burada teknik direktörleri futbolculardan ayıran en önemli fark ise geçici 72'nci madde gereğince teknik direktörlerde sporcular ile aynı kategoride yer verilmesine karşın daha sonra bu kategoriden çıkarılmışlardır. Bütçe komisyonunda kabul edilen bu yasa tasarısı, genel kurul görüşmelerinde yaşanan tartışmalar sonucunda verilen bir önerge ile metinde değişiklik yapılmıştır. Metinden teknik direktör ve antrenör kısmı çıkartılmıştır. O dönemde milli futbol takımı teknik direktörü Fatih Terim örneği üzerinden vergi oranının %5'e düşürülmesi, spor kamuoyu toplum ve medya tarafından yoğun bir eleştiri yapılmıştır. O dönemde Fatih Terim milli takım teknik direktörlüğü için yıllık 3,5 Milyon Euro ücret geliri elde etmekteydi. Bu kadar yüksek bir gelire sahip bir kişinin %5 gibi bir oranda vergilendirilmesi vergilemede eşitlik ilkesine ters düştüğü fikri ortaya atılmış ve kanun maddesinden teknik direktörler ve antrenörler ibaresi çıkarılmıştır. Teknik direktörlerin ücret geliri artan oranda vergilendirilmemektedir. İlgili konu hakkında Bolu Vergi Dairesi'nin "*Spor kulüplerinde çalışan antrenör, aşçı, saha görevlisi, ofis elemanları gibi çalışanlara yapılan ödemeler ücret olarak değerlendirilmektedir. GVK'nun 61, 63, 94, 103 ve 104 üncü maddeleri uyarınca (artan oranlı) gelir vergisi hesaplanması gerekmektedir*"¹⁶ ifadesi yer almaktadır.

Sporcu temsilcileri daha popüler adıyla "*menajer*" adıyla gündeme gelmektedirler. Genel olarak yaptıkları iş ise sporcu ve kulüp arasında köprü görevi görmektedir. Genellikle sporcu ve kulüp arasında anlaşma yapılmasına aracılık ederler. TFF bu anlamda kargaşaya yer vermemek için sporcu temsilciliği lisansı çıkarmıştır. Bu lisansa sahip olmayanların resmi olarak sporcu temsilciliği yapmalarına olanak yoktur. Sporcu temsilcisi olabilmek için aranılan şartlar da bulunmaktadır. Bunun için TFF

¹⁶ Bolu Vergi Dairesi'nin 05 Nisan 2019 Tarihli ve E.5631 Sayılı Resmi Yazısı.

tarafından istenilen şartları yerine getirmek ve açılan sınavda başarılı olmak gerekmektedir. Bütün bu aşamaları geçmesi halinde sporcu temsilcisi mesleki zorunluluk sigortası yaptırmak ve bunu TFF'ye ibraz etmesiyle sporcu temsilcisi lisansı çıkmaktadır. Bundan sonra ise sporcu temsilcisi sporcular ile anlaşma yaparak onları resmen temsil etmeye başlamaktadır. Sporcu temsilcileri aracılık ettikleri sözleşmeler gereğince bir gelir elde etmektedirler. Bu gelirin tutarı sözleşme gereği sporcu ve kulübü ile yapılan anlaşmaya göre değişmektedir. Sporcu temsilcisi, gerçek kişi veya dar mükellef kurum olarak bu işi yapıyorsa bu kazanç serbest meslek kazancı olarak kabul edilmekte ve GVK'ya tabi olmaktadır. Sporcu temsilcisi bu işi tam mükellef şirket olarak yapıyorsa bu kazanç ticari kazanç kapsamına girmekte ve Kurumlar Vergisine tabi olmaktadır.

Sektördeki gerçek kişiler arasında yer alan hakemler ise bir futbol maçının, futbol kurallarına göre yönetilmesini, karşılaşmanın düzenli ve disiplinli bir şekilde oynanmasını amaçlayan tarafsız kimsedir. Burada asıl önem arz eden unsur hakemlerin tarafsızlığı ve tesir altına alınıp alınmamasıdır. Böylesi milyonları ilgilendiren ve stadyumda binlerce kişiye karşı kayıtsız kalmak tesir altına girmemenin de kolay bir iş olduğu düşünülemez. Bu zor görev vergisel bir avantaja da sahiptir. Yalnızca futbol hakemleri değil voleybol, basketbol hakemleri de aynı vergisel avantaja sahiptirler. GVK'nın "Teşvik ve İkramiyeler" başlıklı 29/4'ncü maddesi gereğince: "*spor yarışmalarını yöneten hakemlere ödenen ücretlerin gelir vergisinden istisna olduğu*" belirtilmektedir. Nitekim bu konuda, Gelir İdaresi Başkanlığı'na yapılan bir başvuruya: "*Her türlü spor yarışmalarını yöneten hakemlere yapılan ödemeler, "ücret" olarak kabul edilmekle birlikte, gelir vergisinden istisna edildiğinden, vergi kesintisine tabi tutulmaması gerekir*" şeklinde görüş bildirilmiştir¹⁷. Türkiye'de FIFA kokartlı olarak hakemlik faaliyetlerini sürdüren yedi hakemimiz bulunmaktadır.

Böylesine kapsamlı bir organizasyonda kulüp çalışanları da işin olmazsa olmazdır. Kulüplerde faaliyetlerin yerine getirilmesi amacıyla birçok çalışan istihdam edilmektedir. Kulüp çalışanları belli bir işverene tabi olarak çalışırlar ve bunun

¹⁷GİB. 28 Şubat 2012 Tarihli ve 4.41.15.01-GVK -2011/11-53 Sayılı Özelgesi.

karşılığında ücret geliri elde ederler. Bu çalışanlar spor kulüplerinde çalıştıkları için herhangi bir vergisel avantaj ve muafiyete sahip değildirler gelirlerine göre artan oranlı olarak vergilendirilirler.

2.1.2.1. Aylık/Yıllık Maaş Ödemeleri

Aylık maaş ödemeleri profesyonel sporcuya her bir ay içinde yapmış olduğu çalışmaların karşılığı olarak yapılan ödemelerdir. Bu ödemeler sporcuya, kulüpte yapmış olduğu çalışmaların bir karşılığı olarak taraflar arası kararlaştırılan tutarı ifade etmektedir. Çeşitli spor dalları sporu düzenleyen talimat ve yönergelerinde, sporcuya ödenecek asgari aylık ya da yıllık ödemeyi belirlemeyi amaçlamıştır. Aylık maaş ödemeleri üst kısımda yer alan PFSTT'nin 21'nci maddesinde futbolcuya ödenen ücretin aylık olarak belirlendiği görülmektedir.

2.1.2.2. Transfer Ücretleri

Kelime anlamı olarak *“bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürme, bir profesyonel sporcunun para karşılığı kulübünden başka bir kulübe geçmesi”* (TDK 1998:2246) olarak tanımlanan transfer kavramı, sporda takım ya da kulüp değiştirme anlamında kullanılmaktadır. PFSTT'nin 2'nci maddesinin c bendinde transfer kelimesi *“futbolcunun ilk kez profesyonel sözleşme imzalamasını, mevcut kulübünden başka bir kulüp ile sözleşme imzalamasını veya geçici olarak kulüp değiştirmesini”* (TFF 2016:3) ifade etmektedir. Üst kısımda belirtildiği gibi sporcunun sözleşmesinin fesih edip geldiği kulübe ödenen para, transfer ücreti veya bonservis ücreti adıyla adlandırılmaktadır. Sporcu profesyonel olarak sözleşme imzaladığı, mevcut bir kulüpten başka bir kulüple sözleşme imzaladığı ya da geçici olarak bir başka kulübe gittiği durumlarda sadece bunun için eski kulübüne yeni kulübü tarafından ödenen tutar transfer ücreti olarak kabul edilmektedir.

Sözleşmeli bir futbolcu başka bir kulübe transfer olmak isterse kulüplerin aralarında anlaşmaları gerekmektedir. Bu durumda sözleşme fesih bedeli bir diğer anlamıyla bonservis bedeli ödenmektedir. Bu bedel oyuncuya değil, kulübüne ödenir.

Örneğin; Fenerbahçe Galatasaray kulübünden x isimli sözleşmeli futbolcusunu transfer etmek istediğinde öncelikle iki kulüp mevcut sözleşme için fesih bedeli üzerinde anlaşması gerekmektedir. Bu iki takım KDV dâhil 100 Bin Lira bedel üzerinde anlaşma yapılması durumunda Fenerbahçe Galatasaray kulübüne bu bedeli öder. Ardından Fenerbahçe bu X isimli futbolcu ile çalışma şartları, ücret gibi konularda anlaşma yapabilir. Sözleşme gereği sporcu transferde imza parası adı altında bir ücret de alabilir, bu futbolcu ile kulüp arasındaki anlaşmaya bağlıdır. Genel anlamda transfer ücreti sporcunun geldiği kulübe ödenir. Dernek statüsünde faaliyet gösteren futbol kulüplerinin yaptıkları işlerin KDV konusuna girmediği için transferlerde elde ettikleri veya ödedikleri sözleşme fesih bedelinde KDV'ye tabi değildir. Ancak şirket statüsündeki futbol takımları sözleşme fesih bedellerine ek %18 KDV ödemek zorundadırlar.

2.1.2.3.Prim ve Ödüller

Prim kelimesi, *“işveren tarafından iş yaparı isteklendirip verimini artırmak veya sonuca daha kolay ve çabuk ulaşmasını sağlamak amacıyla verilen para veya para ile ifade edilebilen menfaatler”* anlamına gelmektedir (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4ff36c5545d9.6264921810 Mart 2018'de erişildi). Prim, terimsel olarak ikramiye ile eşanlamlıdır. Futbol alanında prim ödemeleri futbolculara sözleşme haricinde yapılan ödemelerdir. Kulüp bu ödemeleri, futbolcuları başarıya teşvik etmek, verimliliğini arttırmak amacıyla ödenmektedir. Bu ödemeler; aylık ücretler ve transfer ödemelerinin dışında kulüplerce belirlenen maç başı ücreti, galibiyet primi, şampiyonluk primi gibi ödenmektedir. Sadece aynı olarak yapılmayan prim ödemeleri, kimi zaman futbolcuların çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması noktasında da kendisini gösterebilmektedir. Oyuncuya yapılan ücret niteliğindeki tüm ödemeler gelir vergisi tevkifatına tabi tutulur. Ancak futbol oynadığı dönem için oyuncunun kullanıma verilen ev, araba gibi diğer menfaatlerin herhangi bir vergiye tabi tutulmadığı görülmektedir. Şampiyonluk, büyük başarılar sonrası verilen ve tamamen oyuncuya ait olan ev, araba gibi hediyeler ise direk oyuncular adına fatura edildikleri normal satışı yapılan ev araba gibi işlem görmekte ve vergiye tabi tutulmaktadır.

Uluslararası başarılarında devlet tarafından verilen ödüller ise GVK'nın 29/1 maddesi ile; ülke bakımından faydalı olan işleri ve faaliyetleri teşvik etmek, başarı düzeyini arttırmak amacıyla verilen ikramiye ve mükafatlar, gelir vergisinden müstesna tutulmuştur.

2.1.2.4. Kişisel Sponsorluk ve Reklam Gelirleri

Milyonlarca kişinin ilgilendiği her gün basın yayın organlarında internet ortamlarında popüler hale gelen futbol kuşkusuz reklam sektörünün de dikkatinden kaçmamıştır. Şirketler ürünlerinin tanıtımlarında dünyaca ünlü futbolcuları kullanarak hedef kitlelerine ulaşmada daha etkili daha hızlı olmak için futbolu ve futbolcuları kullanmaktadır. Günümüzde sosyal medyada milyonlarca takipçisi her yaptığı haber olan futbolcuların kuşkusuz büyük bir reklam değeri taşımaktadır. Reklamlarında dünyaca ünlü futbolculara yer veren reklamlar büyük izlenme sayılarına eriştiği görülmektedir. Bugün dünyaca ünlü futbolcuların reklam ve sponsorluk gelirleri futbolculuktan elde ettiği gelirlerin üzerine bile çıkabilmektedir.

Sporcuların sponsorluk ve reklamlardan elde ettikleri kazançlar serbest meslek kazancı, gayrimenkullerinin kiralanmasından elde ettikleri gelirler sermaye iradı, futbolcunun ticari işten elde ettiği kazanç ticari kazanç, sermaye şirketi ortaklığından elde ettiği gelir ise menkul sermaye iradı olarak vergilendirilir. Gelir Vergisi Kanunu'nda sporcunun ve teknik adamların sportif faaliyetlerden elde ettikleri kazanç ücret kapsamında ele alınmaktadır. Bunun dışındaki reklam, sponsorluk gelirleri serbest meslek kazancı kapsamında değerlendirilmektedir.

2.1.2.5. Tazminat Ödemeleri

İş hukukunda futbolcular, futbol kulüplerinin bordrolu çalışanı olarak görülmektedir. Kulüp ve futbolcu arasındaki bazı durumlardan dolayı tazminat ödemesi söz konusu olmaktadır. Futbolcu ve kulüp arasında bir anlaşmazlık çıkması durumunda taraflar sözleşmeyi fesih edebilirler. Bunun sonucunda birbirine tazminat ödeme yükümlülükleri bulunmaktadır. Futbolcu ve kulüp arasında süreli bir hizmet sözleşmesi

mevcuttur. Bu sözleşme taraflara bazı yükümlülükler yüklemektedir. Sözleşmenin taraflardan biri haksız nedenle fesih edilmesi halinde karşı tarafta tazminat ödeme yükümlülüğü doğmaktadır. Bu ödemeler mahkeme kararıyla da olabilmekte ve tümüyle tazminat olarak kabul edilmektedir (Başaran ve Atay, 2003:339). Sporculara yapılan bu gibi ödemelerle sağlanan kazanımlar da ücret kapsamında değerlendirilmektedir.

Futbolculuk mesleği yoğun bir fiziksel güç ve efor gerektirmektedir. İnsan vücudu ise, sürekli aynı kalmamakla beraber yaş ilerledikçe işlevini yitirmekte ya da iş gereği bazı sakatlanmalar sonucunda futbolcular uzun süre bu mesleği icra edememektedirler. Bunu göz önüne alan futbolcular ise kendilerini sigorta şirketlerine sigorta yaptırmaktadırlar. Futbolcular bu sigorta poliçesi ile kendilerini güvence altına almışlardır. Bu poliçede belirtilen rizikonun gerçekleşmesi durumunda sigorta şirketi futbolculara ödeme yapmaktadır. Bu ödemelerde tazminat kapsamında değerlendirilmektedir. Emekli sandıkları ve 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun¹⁸ 20'nci maddesi hükmüne göre, personellerin yaşlılık, mamullük ya da ölümleri ile birlikte almış olunan tutarlar ücret kapsamında değerlendirilmektedir.

2.2. Futbolculara Yönelik Mali Teşvikler

Futbolcular ve teknik adamlara yönelik teşviklerin en önemlisi düşük ve düz oranlı vergi tarifesidir. Bunun yanında çifte vergilendirmenin önlenmesi, amatör sporcuların tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanması göze çarpmaktadır.

193 sayılı GVK'nın 61'nci maddesinde futbolcu kazançları ücret olarak tanımlamıştır. Bugüne kadar birkaç değişikliğe uğramasına karşın son olarak 06 Haziran 2008 tarihli 5766 sayılı Kanun'un geçici 72'nci maddesiyle Süper Lig oyuncularının %15 oranında gelir vergisi tevkifatına tabi tutulması yasalaştırılmıştır. Bu sayede Türkiye'de bu mesleği icra eden futbolcular, diğer Avrupa ülkelerindeki meslektaşlarına göre büyük vergi avantajlarına sahip olmuşlardır. Türkiye'de futbola yönelimi artıran ve

¹⁸ 01 Ağustos 1964 Tarihli ve 11779 Sayılı Resmi Gazete.

yabancı futbolcuların gelmesindeki en büyük etkenin vergi tevkifatı olduğu düşünülmektedir.

Burada bahsedilmesi gereken önemli bir husus ise futbolcular kulüpler ile anlaşma yaparken alacakları net tutarlar üzerinden anlaşma yapmaktadırlar. Bu tür anlaşmaların sonuç olarak vergilerin de kulüplere yansıdığı düşünülmektedir. Burada kulüpler vergi sorumlusu sıfatıyla ücretten kaynaktan kesinti yapıp devlete işveren gibi ödeme yapmaktadırlar. Bu durum hem kulüplere ek bir maliyet getirmekte ve vergi kaybına neden olmakta, hem de Anayasa'nın 73'ncü maddesi birinci fıkrası olan; *“Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür”* ifadesi ile yer bulan vergi adaleti ilkesi ile ters düşmektedir. 2019 Gelir Vergisi Tarifesine bakıldığı zaman arada ne kadar bir fark olduğu görülebilmektedir. Buna göre:

Tablo 2.4: Ücretliler için gelir vergisi tarifesi(2019)

Gelir Dilimi	Vergi Oranı (%)
18.000 liraya kadar	15
40.000 liranın 18.000 lirası için 2.700 lira, fazlası	20
148.000 liranın 40.000 lirası için 7.100 lira, fazlası	27
148.000 liranın fazlasından 148.000 lirası için 36.260 lira, fazlası	35

Kaynak: 193 Sayılı GVK'nın 103/1'nci maddesi

Tablo 2.4'e göre, yıllık ücreti 18.000 TL kadar olan vergi mükellefleri % 15 oranında gelir vergisine tabi iken, 40.000 TL 18.000 Lira için 2.700 TL, fazlası için % 20 vergi oranına tabi olmaktadır. Devamında mükelleflere 148.000 TL 40.000 TL için 7.100 TL, fazlası için ise, % 27 oranında vergi oranı uygulanmakta ve en son olarak da 140.000 TL fazlasından 140.000 TL için 36.260 TL, fazlası için % 35 vergi oranı uygulanmaktadır. Tablo 2.5'te yer alan aynı miktarda ücret geliri elde eden ile futbolcunun vergi oranlarının kıyaslanması örneğine bakıldığında 148.000 Lira yıllık kazanca sahip bir ücret geliri sahibi 46.060 Lira vergi öderken, aynı gelire sahip bir futbolcu ise 22.000 TL vergi ödemektedir. Aynı miktarda ücret geliri elde eden bu durumda futbolcuya göre 23.860 Lira daha fazla vergi ödemektedir. Yıllık 1.000.000 TL kazanca sahip bir ücret geliri sahibi 334.460 TL vergi öderken, aynı gelire sahip bir futbolcu ise yıllık 150.000 TL vergi ödemektedir. Ücret geliri elde eden bir genel müdür bir futbolcuya göre 184.460 TL daha fazla vergi ödemektedir. Söz konusu kıyaslama

örneklerine bakıldığında kazanç tutarı arttıkça iki örnekleme grubu arasındaki vergi farkı da artmaktadır. Altındaki tablo en üst ligde oynayan futbolcular baz alınarak hazırlanmıştır.

Tablo 2.5:Futbolculara sağlanan gelir vergisi teşvikinin hesaplanması

Yıllık 148.000 TL ücret geliri elde eden bir müdürün ödediği vergi	Yıllık 148.000 TL kazanan futbolcunun ödediği vergi
$18.000 \cdot 0,15 = 2.700$	$148.000 \cdot 0,15 = 22.200$
$22.000 \cdot 0,20 = 4.400 + 2.700 = 7.100$	
$108.000 \cdot 0,27 = 29.160 + 7100 = 36.260$	
Toplam 36.260 TL vergi öder	Toplam 22.200 TL vergi öder
Yıllık 1.000.000 TL ücret gelir elde eden genel müdürün ödediği vergi	Yıllık 1.000.000 TL kazanan futbolcunun ödediği vergi
$18.800 \cdot 0,15 = 2.700$	$1.000.000 \cdot 0,15 = 150.000$
$22.000 \cdot 0,20 = 4.400 + 2.700 = 7.100$	
$108.000 \cdot 0,27 = 29.160 + 7100 = 36.260$	
$852.000 \cdot 0,35 = 298.200 + 36.260 = 334.460$	
Toplam 334.460 TL vergi öder	Toplam 150.000 TL vergi öder

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur. 2019 yılı oranları kullanılmıştır.

Aynı ücret gelirini elde eden en alt ligde oynayan futbolcu ile işçi karşılaştırmasını da Tablo 2.6’da yer almaktadır.

Tablo 2.6:En alt ligde (3’ncü lig) oynayan futbolcu ile aynı miktarda ücret geliri elde eden kişinin gelir vergisi yükünün karşılaştırması

Yıllık 120.000 TL ücret geliri elde eden bir müdürün ödediği vergi	Yıllık 120.000 TL ücret elde eden 3.Lig futbolcusunun ödediği vergi
$18.000 \cdot 0,15 = 2.700$	$148.000 \cdot 0,05 = 6.000$
$22.000 \cdot 0,20 = 4.400 + 2.700 = 7.100$	
$80.000 \cdot 0,27 = 21.600 + 7100 = 28.700$	
Toplam 28.700 TL vergi öder	Toplam 6.000 TL vergi öder

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 3’ncü lig futbolcusu en alt dilimden, yani %5 gelir vergisi tevkifatına tabi tutulmaktadır. Aynı miktarda ücret geliri elde eden bir çalışana göre, 22.700 TL gibi büyük bir fark bulunmaktadır. Rakamlar arasındaki 6 katı bulan büyük farkı gözler önüne sermektedir. Bu durum vergilemede eşitlik ve adalet ilkeleriyle ters düşmektedir.

OECD’nin (Organisation for Economic Co-operation and Development) ele almış olduğu tanımda çifte vergilendirme kavramı şu şekilde açıklanmaktadır: Vergi

yükümlüsünü (mükellefi) iki ya da daha çok devletin aynı anda aynı vergi hususunda tekrardan vergilendirmesidir. Dikkat edilmesi gereken ayırım, ülke içerisinde herhangi bir vergi konusu üzerinde birden fazla vergi alınması durumu çifte vergilendirme değil, “çifte yük” olarak adlandırılmaktadır. Çifte vergilendirme kavramı denilince akla ilk gelmesi gereken anlam genelde uluslararası çifte vergilendirmedir (Pehlivan ve Öz 2011:61).

23 Nisan 2010 tarihinde OECD tarafından kabul edilip yayınlanan Model Vergi Anlaşması’nda yer verilen 17’nci maddede, yurtdışında oynayan sporcuların iki ülkede de gelir vergisi ödemesini öngörmektedir. İkamet edilen ülke ile çalışılan ülkede futbolcular vergi ödemekle yükümlüdürler. Birçok ülke yabancıların gelirlerini kaynak olarak görmekte ve bu alanda kaynak vergisi almaktadır ve oranlar %15 ile %30 arasında değişmektedir. Bu durumun nedeni, vergiden kaçınmayı önlemek ve mükelleflerin ikamet ülkesinde gelirlerini beyan edip etmeyeceklerinden emin olunmamasıdır. Çifte vergilemeyi önlemek için çoğu ülke vergi hakkını sınırlayan çifte vergileme anlaşmaları yapmaktadırlar. Bu anlaşmalar ile çifte vergilendirme iki şekilde önlenmektedir: Birincisi yabancı ülkede elde edilen gelirlerin istisnası iken, ikincisi ise yabancı ülkede ödenen verginin mahsup olmasıdır. İstisna yöntemi, Avrupa kıtasında, mahsup yöntemi ise ABD ve İngiltere’de uygulanmaktadır (Molenaar 2010:1-4). Bazı ülkelerin Türkiye ile çifte vergilendirmeye önleme anlaşması bulunmadığı için muhatap olan futbolcular her iki ülkeye de vergi ödemeleri halinde ekonomik olarak sıkıntı yaşamalarına neden olabilmektedir.

Türkiye’deki sporcular tarafından elde edilen gelirlerin çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik uluslararası anlaşmaları çerçevesinde Türkiye ile Almanya arasında imzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması¹⁹ çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik bir örnektir. Söz konusu uluslararası anlaşmanın 17’nci maddesi 1 numaralı bendinde; *“bir Akit Devlet mukimi olan ve tiyatro, sinema, radyo, televizyon artistliği yapan veya müzisyen olarak çalışan sanatçıların ve bunun*

¹⁹ 3264 Numaralı Kanun, 08 Mart 1986 Tarihli ve 19041 Sayılı Resmi Gazete.

yanı sıra sporcuların bağımsız faaliyetlerden elde ettikleri gelirler, bu faaliyetleri icra ettikleri Akit Devlette vergilendirilebilir” hükmü yer almaktadır. Mukimliğin tespitinde ise, anlaşmanın 4’üncü madde hükmü, “Bu Anlaşmanın amaçları bakımından, “bir Akit Devletin mukimi” terimi, o Devletin mevzuatı gereğince ikametgah, ev, kanuni merkez, iş merkezi veya benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergi mükellefiyeti altına giren kişi anlamına gelir” şeklinde uygulama alanı bulmaktadır. Çifte vergilendirmenin önlenmesi, ülke futbolu ve futbolcular açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Üst kısımda da belirtildiği üzere devlet bu vergilendirmenin önüne geçmek sureti ile diğer ülkelerde faaliyet gösteren kariyerleri futbolcuların Türkiye’de futbol oynamaya teşvik edilmesi amaçlamakta ve bu durum da ülke futboluna olumlu yansımaktadır.

Devlet tarafından futbolculara ve teknik adamlara yönelik yapılan teşviklerden birisi de futbolcuların sağlık sorunlarına ilişkin yapılan düzenlemelerdir. Futbolcuların sağlık sorunlarına devlet kayıtsız kalmamıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında 10 Nisan 2013 tarihinde sosyal güvenceye sahip olmayan amatör sporcuların tedavi giderlerinin karşılanmasına ilişkin imzalanan protokolde herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun sağlık yardımından yararlanamayan futbolcular ve tüm amatör sporcuların her türlü sağlık giderleri Gençlik ve Spor Bakanlığı adına Sağlık Bakanlığı’nca karşılanmaktadır (Spor Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu 2017:52). Söz konusu protokol sayesinde amatör futbolcuların sağlıkları üzerinden ekonomik olarak desteklenmesi devlet tarafından yapılan teşvik uygulamaları arasında yerini almıştır.

Devletin futbolculara yönelik teşvik uygulamaları dolaylı da olsa futbol kulüplerini ve futbolcu (amatör) işverenlerini de ekonomik olarak rahatlatmaktadır. Şöyle ki, amatör futbol ile ilgilenen kişilerin vergilendirilmelerinde devletin bu kişilerin bağlı olduğu işvereni GVK’dan istisna tuttuğu görülmektedir. 193 Sayılı GVK’nın 23’ncü maddesinin 15’nci bendinde, “... Yüz ve daha aşağı sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde bir, yüzden fazla işçi çalıştıran işyerlerinde iki, amatör sporcu çalıştıranların, her yıl milli müsabakalara iştirak ettiklerinin belgelenmesi ve bu amatör sporculara ödenen ücretler. (Asgari ücretin iki katını aşmamak kaydıyla)” gelir vergisinden muaf tutulmaktadır. Aynı Kanun’un 29’ncü maddesinin 3’üncü bendinde

spor yarışmalarına katılan amatör sporculara ödenen ödül ve ikramiyelerin teşvik gayesi ile verilmesinden hareketle Gelir Vergisi'nden müstesna tutulacağı belirtilmektedir.

2.3. Futbolcuların Vergilendirilmesine İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Sporcuların ve özellikle de futbolcuların vergilendirilmesi özellikle son zamanlarda büyük tartışmalara neden olmaktadır. Futbolcuların kazandıkları astronomik gelirler, lüks içinde geçen hayatları sansasyonel magazin haberlerine konu olmaları dikkati bu yöne çekmeye neden olmuştur. Devlet sporu ve sporcuyla her zaman korumuştur ve teşviklerle bunu desteklemiştir. Anayasa'nın 59'ncu maddesinde de "devlet başarılı sporcuyla korur, sporun kitlelere yayılmasına teşvik eder" ibaresi bunun en büyük kanıtıdır. Buna karşın yapılan bazı düzenlemelerde vergisel kolaylıklar sağlanmıştır. Burada asıl teşvik konusu çoğunlukla kulüpler olmuştur. Devlet bu sayede futbol kulüplerinin, iyi oyuncular transfer etmesi uluslararası alanda başarı kazanarak ülkemizin tanıtımı yapılması ve en güzel şekilde temsil edilmesi amaçlandığı düşünülmüştür.

Profesyonel futbolcuların vergilendirilmesine ilişkin geçmişten bugüne değin çıkarılmış olan kanuni düzenlemeler Tablo 2.7'de gösterilmiştir:

Tablo 2.7: Futbolcuları vergilendiren kanunların kronolojisi

Kanun No	Yürürlük Başlangıç Tarihi	Yürürlük Bitiş Tarihi	Yasal Hükümler
3946	26.12.1993	07 Mayıs 1994	Transfer ücretleri %15 tevkifata tabidir. Diğer bütün ödemeler artan oranlı vergilendirilir.
3986	07 Mayıs 1994	31 Aralık 2000	Transfer ücretleri % 15 tevkifata tabidir.
4369	09 Temmuz 1998	24 Nisan 2003	Tüm ödemeler artan oranlı vergilendirilir.
4842	24 Nisan 2003	31 Aralık 2007	Tüm ödemeler % 15 tevkifata tabidir.
5766	31 Aralık 2007	31 Aralık 2017	Lig usulüne tabi olan spor dallarında, En üst ligdeki sporcular için %15 Bir alt ligdeki sporcular için %10 En alt ligdeki sporcular için %5 oranlarında tevkifat yapılır.
7103	27 Mart 2018	-	Sporcu ücretlerinden tevkif yoluyla alınan gelir vergisinin amatör branşlarda harcanmak üzere iade edilmesine kadar verilmiştir.

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

193 sayılı GVK'nın 61'nci maddesinde ücret tanımlanmış olup, maddenin 6'ncı bendinde, sporculara transfer ücreti veya sair adlarla yapılan ödemeler ve sağlanan menfaatlerin de gelir vergisi uygulamasında ücret olarak sayılacağı, hüküm altına alınmıştır.

3986 sayılı Kanun'un²⁰ 15'nci maddesinde GVK'da yapılan düzenlemede: *"Sporculara transfer ücreti olarak yapılan ödemeler, 1.5.1994-31.12.2000 tarihleri arasında gelir vergisinden müstesna tutulmuştur. Bu ücretler üzerinden % 15 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılır. Bu istisnanın tevkif yoluyla ödenen gelir vergisine şümulü yoktur. Bakanlar Kurulu %15 oranını, %25 oranına kadar artırmaya veya kanunî oranına kadar indirmeye yetkilidir"* hükmü yer almaktadır. 4369 sayılı Kanun²¹ ile birlikte futbolculara yapılacak olan ödemelerin GVK'nın 94'üncü maddesinin 1'nci bendi hükümlerine göre GVK kapsamında yer aldığı belirtilmesine rağmen; 24/04/2003 yılında yapılan yeni düzenleme ile birlikte 4842 sayılı Kanun'un²² 17'nci maddesi ile GVK'ya eklenen 64'ncü maddede: *"31.12.2007 tarihine kadar sporculara ücret olarak yapılan ödemeler gelir vergisinden müstesnadır. Bu ücretler üzerinden %15 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılır. Bu istisnanın tevkif yoluyla ödenen gelir vergisine şümulü yoktur"* ibaresi yer almaktadır. Bu kanunda öngörülmüş olunan son tarih, 7063 sayılı "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"²³ ile uzatılmış olup, söz konusu Kanununun 1'nci maddesinde: *"31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun geçici 72'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan "31/12/2017" ibaresi "31/12/2019" şeklinde değiştirilmiştir"* hükmüne yer verilmiştir.

5766 sayılı Kanun'un²⁴ 06 Haziran 2008 tarihli düzenlemesinde yer alan 8'nci maddesinin ç bendinde bulunan geçici 72'nci maddesi ile ilgili bilgi 61'inci sayfada detaylı bir şekilde belirtilmiştir.İlgili kanun ile ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Bu düzenleme uyarınca 31 Aralık 2017 tarihine kadar sporculara yapılan ödemelerde belirtilen oranlarda gelir vergisi tevkifatı yapılması öngörülmüştür. 20 Aralık 2017

²⁰ 07 Mayıs 1994 Tarihli ve 21927 Sayılı Resmi Gazete.

²¹ 29 Temmuz 1998 Tarihli ve 23417 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

²² 24 Nisan 2003 Tarihli ve 25088 Sayılı Resmi Gazete.

²³ 20 Aralık 2017 Tarihli ve 30276 Sayılı Resmi Gazete.

²⁴ 06 Haziran 2008 Tarihli ve 26898 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

tarihli 7063 sayılı Kanun ile söz konusu son geçerlilik tarihi 31 Aralık 2019'a kadar uzatılmıştır.

Türkiye de milli futbol takımı ile uluslararası alanda elemelere ve şampiyonalara katılmaktadır. Bunun için yetenekli ve formda olan Türk oyuncuları mili takım kampına davet edilmekte ve maçlara, turnuvalara hazırlanmak amacıyla milli takım kampına katılmaktadırlar. Kampa alınan futbolculara ödeme yapılmaktadır. Bu ödemelerden %5 oranında tevkifat yapılır. Bu ödemeler üzerinden GVK 94'ncü madde kapsamında ayrıca tevkifat yapılmayacağı düzenlemesi getirilmiştir. Lig usulüne tabi olmayan spor dalları hakkında böyle bir düzenleme bulunmaktadır.

2.4. Diğer Bazı Ülkelerde Futbolcuların Vergilendirilmesi

Ülkelerin gelişmişlik durumları ve futbola uygulamış oldukları vergi oranları değerlendirildiğinde, ekonomik açıdan gelişmekte olan ülkelerin futbola yönelik uygulamış oldukları vergi politikaları ve oranları, kazanç elde etmekten daha çok ülkeye başarılı futbolcuları çekmeyi ve ülke adını uluslararası alanda duyurmayı amaçlamaktadır. Tüm bu düşüncelere rağmen reel göstergeler vergi oranı ile futbol kalitesi arasındaki ilişkiyi doğrulamamaktadır. Bu durumun meydana gelmesinde spora ve dolayısı ile futbola yapılan yatırımların, futbol altyapısı gibi etkenlerin etkili olduğu varsayılmaktadır. Futbol kültürü ve başarısı önemli altyapı çalışmalarının ve diğer teşvik politikaları gibi birçok etmenin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Söz konusu duruma örnek vermek gerekir ise, futbolculara uygulanan vergi oranlarının düşük olduğu Bulgaristan ve Çekya gibi ülkelerin uluslararası prestiji fazla değil iken, futbolculara uygulanan vergi oranının artan oranlı tarifelerde %43.5'i bulduğu İspanya şu an dünya futbolunun zirvesini temsil etmektedir. Türk futboluna bakıldığında 2019 UEFA futbol kulüpleri sıralamasında Beşiktaş 25'nci sırada, Fenerbahçe 45'nci sırada ve Galatasaray 67'nci sırada yer almaktadır. Bu veriler futbola sağlanan vergi teşvikleri ile başarılı olma durumu arasında ilişki olmadığını doğurmaktadır (Ulusoy 2017).

Başarılı futbolcuların birçoğunun yüksek vergi oranları uygulanmasına rağmen birçoğunun, İspanyol kulüplerini, İngiliz kulüplerini, Alman kulüplerini tercih ettikleri söylenebilir. Futbola yapılan yatırımların kulüplere dönüşü sadece prestij noktasında kendisini göstermemekte; aynı zamanda kulüplerin ekonomik getirilerinde de büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Futbolcuların vergilendirilmesinde Türkiye dâhil olmak üzere futbolda önde gelen çeşitli ülkelerinin vergi oranlarına aşağıda tablo olarak yer verilmiştir:

Tablo 2.8: Çeşitli ülkelerin futbolculara uyguladıkları marjinal vergi oranları

Ülke	Oran (%)	Ülke	Oran (%)
Katar	0	İngiltere	45
Bulgaristan	10	İtalya	47.2
Rusya	13	Almanya	47.5
Çekya	15	Japonya	50
Türkiye	15	Fransa	50.2
Romanya	16	Hollanda	50.2
Brezilya	27	Danimarka	55,8
Arjantin	35	Portekiz	56,2
İspanya	43.5	İsveç	57,1

Kaynak: EuropeanComission2017:30.

Tablo 2.8’de vergilendirme oranlarının en düşük olduğu ülkeler Doğu Avrupa ülkeleri olarak görülmektedir. Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Türkiye, Macaristan ve Romanya en düşük vergilendirme oranlarına sahip ülkeler olarak yer almaktadırlar. Bulgaristan’da futbolcular yıllık kazançlarının % 10’unu vergi olarak öder iken, bu oran Rusya’da %13, Çek Cumhuriyeti, Türkiye ve Macaristan’da %15, Romanya’da ise %16 olarak uygulanmaktadır. Futbolun mabedi olarak görülen İspanya’da vergi oranı artan oranlı tarifede %43,5’e ve İngiltere’de ise artan oranlı tarifede %45’e kadar uzanmaktadır. İsviçre’de de aynı yüzdenin yer aldığı tabloda, sırası ile İtalya artan oranlı tarifede %47,2, Almanya artan oranlı tarife %47,5, İrlanda %48, Fransa %50,2 vergi oranı ile yer almaktadır. Tablonun devamında Hollanda’da %52, Belçika’da %53,2 olarak yer alırken vergi oranları Danimarka’da %55,8, Portekiz’de %56,2 olarak yer almakta, vergi oranlarının zirvesini %57,1 ile İsveç oluşturmaktadır. Ülkeler bazında uygulanan vergi tarifeleri ve futbolcuların devlete ödemiş olduğu vergiler birbirinden farklıdır. Aşağıda İngiltere ve Almanya örneğinden hareketle ülkeler bazında futbolculara uygulanan vergi tarifeleri ve futbolcuların buna karşı ödemiş oldukları vergi oranları ele alınmıştır. Buna göre:

Tablo 2.9: İngiltere’de uygulanan gelir vergisi tarifesi

Vergi Dilimi	Vergi Oranı (%)
0 - 11.850 Pound	0
11.851 - 46.350 Pound	20
46.351 - 150.000 Pound	40
150.000 üzeri	45

Kaynak: <https://londra.life/para-ve-ekonomi/ingilterede-gelir-vergisi-sistemi.html> 10/04/2018’de erişildi.

Tablo 2.10: İngiltere’de yıllık 1 Milyon Pound ücret gelir elde eden futbolcunun gelir vergisi yükü

Vergi Dilimi	Vergi Oranı (%)	Ödediği Vergi(Pound)
0- 11.850	0	0
11.851- 46.350	20	6.899
46.351- 150.000	40	41.459
150.000- 1.000.000	45	382.500

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

İngiltere’deki vergi mükellefi futbolcu, mevcut 1 Milyon Pound geliri ile toplamda 430.858 Pound vergi ödemektedir. Aynı futbolcu Türkiye’de vergi mükellefi olsaydı düz oranlı %15 vergi oranı ile toplamda 150 Bin TL vergi ödeyecekti. Rakamsal olarak bakıldığında arada % 348 gibi ciddi bir fark olduğu gözlemlenmektedir. Aynı futbolcunun bu vergiyi tamamen kulübüne yansıttığı düşünülürse, bu futbolcunun vergi yükünden tamamen kurtulduğu görülmektedir. Bu bakımdan kariyer hedefi olmayan, orta yaş üzeri futbolcuların vergi avantajı nedeniyle Türkiye gibi düşük vergi oranı uygulayan ülkeleri tercih etmeleri beklenir. Bu kayıp hem bir vergi kaybı olmakta, hem cari açık ulaşılamayan kamu hizmetleri ve diğer vergi mükelleflerine yüklenen yük açısından Türkiye’nin ekonomi hanesine kayıp olarak yazılmaktadır.

Tablo 2.11: Almanya’da uygulanan gelir vergisi tarifesi

Vergi Dilimi*	Vergi Oranı (%)
0-8.820 Euro	0
8.821-54.027 Euro	14
54.028-256.303 Euro	42
256.304 üzeri	45

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

*Toplam ödenen verginin %5.5 oranında dayanışma vergisi ödenmektedir.

Tablo 2.12: Almanya’da 1 milyon Euro ücret geliri elde eden futbolcunun gelir vergisi yükü

Vergi Dilimi	Vergi Oranı (%)	Ödediği Vergi
8.820 Euro	0	0
8.821- 54.027	14	6.328 Euro
54.028- 256.303	42	84.955 Euro
256.304- 1.000.000	45	334.663 Euro
Dayanışma vergisi 425.946*0.05	5.5	23.427 Euro

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Almanya’daki 1 milyon Euro ücret gelirinine sahip bir futbolcu, gelirinin 449.373 Euro, yani %44,9 oranında bir vergi yüküne sahiptir. Türkiye ile karşılaştırma yapıldığında Almanya’daki vergi mükellefi futbolcu Türkiye’ye göre 3 kat daha fazla vergi ödemektedir. Bu futbolcu Türkiye’de bu ücret gelirini elde etmiş olsaydı 150.000 Euro vergi ödemesi gerekmekeydi. Avrupa ülkelerinde yer alan vergi oranları ile Türkiye’de bulunan futbolcuların ödemiş oldukları vergi oranlarının karşılaştırıldığında Türkiye’deki futbolcuların ekonomik olarak diğer Avrupa ülkelerinde çalışan meslektaşlarına göre oldukça iyi durumda oldukları ifade edilebilir.

Söz konusu durumun daha anlaşılır olabilmesi için Avrupa’da futbol oynamış ve sırasıyla İngiltere, Türkiye ve Bulgaristan’da en üst düzeyde oynamış ve 1 Milyon Euro ücret geliri elde etmiş bir futbolcunun ülkeler arasındaki vergisel durumu karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda ele alınmıştır. Buna göre:

Tablo 2.13:Bazı ülkelerde 1 Milyon Euro ücret elde eden futbolcuların gelir vergisi yükü karşılaştırılması

Ülkeler	Marjinal Vergi Oranı (%)	Ödenen Vergi (Euro)	Net Kazanç (Euro)
İngiltere	45	430.858	569.142
Türkiye	15	150.000	850.000
Bulgaristan	10	100.000	900.000
Almanya	45	449.373	550.627
Katar	0	0	1.000.000
Rusya	13	130.000	870.000
Fransa	45	430.350	569.650

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Ülkelerde futbol oynayan bu futbolcuların İngiltere’de kazancının yaklaşık % 43’ü vergiye giderken, Türkiye’de kazancının %15’i vergiye gitmekte, Bulgaristan’da ise kazancının yalnızca %10’u vergiye gitmektedir. Katar gibi ülkelerde ise futbolcunun

ücret geliri tamamen vergiden muaf tutulmuştur. Futbolcuların ülke tercihlerini yaparken kuşkusuz maddi olanakları da hesaplamaktadır. Burada futbolcu yalnızca kazanca yönelik tercih yapmaz. Futbolcu genç ve gelecek planları dâhilinde hareket ediyorsa, yani dünyaca ünlü kulüplerde forma giymek top koşturmak amacındaysa vergi oranına kazancına bakmaması beklenir. Bu futbolcu uluslararası alanda tanınmayı bir üne kavuşmak istiyorsa İngiltere, İtalya, İspanya gibi Avrupa'nın büyük liglerinde forma giymek istemesi rasyoneldir. Çünkü bu ligler Avrupa ve Dünya'da prestijli, takip edilirliliği diğer liglere nazaran çok yüksektir. Sosyal medyada bu takımlar ön planda yer almaktadır. Türkiye ile diğer ülkelerin vergisel oranları Tablo 2.13'te bu şekilde yer almaktadır. Çalışmada yapılmış olan röportajda, Boluspor kulübüne Fransa'dan transfer edilen Mamadou Diarra adında 19 yaşındaki futbolcunun Fransa'da aylık 1500-2000 Euro ücrete oynamasına rağmen (prim maç başı gibi ücret de yok), bu futbolcunun şu an Boluspor'dan almış olduğu yıllık net ücretin 65 bin Euro olduğu görülmektedir (Bkz. Ek-1: Mülakat).

Tablo 2.14: Dünyada en çok takipçisi bulunan kulüpler

Sıra	Kulüp İsmi	Takipçi Sayısı
1	Barcelona F.C (İspanya)	211.464.554
2	Real Madrid (İspanya)	210.554.121
3	Manchester United (İngiltere)	115.234.402
4	Chelsea (İngiltere)	78.472.447
5	Arsenal (İngiltere)	64.930.714
6	BayernMünchen (Almanya)	64.427.921
7	Liverpool (İngiltere)	50.390.822
8	Paris Saint Germain (Fransa)	49.166.530
9	Juventus (İtalya)	46.614.650
10	Manchester City (İngiltere)	45.628.617

Kaynak: Veriler spor kulüplerinin sayfalarından alınmış olup tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 2.14'te dünyanın en çok takip edilen kulüpleri, Avrupa'nın en büyük ligleri İspanya, İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya'dan çıkmıştır. Gerek ülke milli takımları gerekse ülkelerin futbol takımlarının uluslararası alandaki başarılarının futbolcu tercihlerini etkilediği görülmektedir. Sportif başarıları ekonomik veriler de desteklemektedir. Piyasa değeri en yüksek kulüplerde bu beş büyük ligden çıkmaktadır. Futbolda büyük bütçeleri bu liglerdeki takımlar oluşturabilmektedirler.

Tablo 2.15:Dünyadaki en değerli kulüplerin piyasa değerleri

Sıra	Kulüp	Ülke	Piyasa Değeri
1	Barcelona	İspanya	1.16 Milyar Euro
2	Manchester City	İngiltere	1.13 Milyar Euro
3	RealMadrid	İspanya	973 Milyon Euro
4	Liverpool	İngiltere	926 Milyon Euro
5	ParisSaintGermain	Fransa	899 Milyon Euro
6	Chelsea	İngiltere	882 Milyon Euro
7	Atletico Madrid	İspanya	875 Milyon Euro
8	Juventus	İtalya	809 Milyon Euro
9	TottenhamHotspur	İngiltere	808 Milyon Euro
10	ManchesterUnited	İngiltere	775 Milyon Euro

Kaynak: <https://www.transfermarkt.com.tr/spieler-statistik/wertvollstemannschaften/marktwertetop> (02 Ocak 2019'da erişildi.)

Tablo 2.15'e bakıldığında, bu listeye göre büyük liglerdeki takımların ambargo koyduğu söylenebilir. İdealleri peşinde koşan genç futbolcular yurt dışına çıkmak istemekte bu büyük liglerde futbol oynamanın peşinde koşmaktadır. Bu üst düzey liglerde oynamak, gerek fizik kondisyon gerekse profesyonel açısından daha çok emek ve çaba gerektirdiği gözlemlenmiştir. Çoğu oyuncu bu yük altında kalıp başarı sağlayamadan geri dönmektedir. Bu büyük liglerde kazanç elde etmek diğer liglere nazaran biraz daha zor olması yoğun mesai gerektirmesini futbolcuların bir kısmı kaldıramamakta olduğu söylenebilir.

Futbolcuların yurtdışı tercihlerinde yaşın da önemi bulunmaktadır. Özellikle futbol hayatının sonuna gelen 30 yaşın üzerindeki futbolcuların tercihlerinde ekonomik etkenlerin daha önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Nitekim ülkemizdeki yabancı futbolcuların yaş ortalaması 30 yaşın üzerindedir. Bu oyuncular para kazanma endişesi daha ön plana çıkmakta ve emeklilik yatırımı, emeklilik ikramiyesi olarak daha düşük ligleri tercih vergi sonrası gelirlerini artırmayı hedeflemektedirler. Nitekim son yıllarda bu konuda Katar, Çin, Suudi Arabistan furyası geçmişte isim yapmış başarılı olmuş futbolcuları büyük ücretler karşılığında ülkelerine çekmektedirler.

III. BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE FUTBOLA YÖNELİK TEŞVİKLERİNİN SEKTÖREL ETKİLERİ

Devletlerin görevleri; kamusal ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomik ve sosyal gelişimi sağlamak ve toplumsal refahı artırmaktır. Çoğu zaman ikincil düzeyde kalsa da spor da sosyal refaha katkı sağlayan kültürel faaliyetlerden biridir. Bu bakımdan birçok devlet sporu ve sportif faaliyetleri desteklemeye yönelik düzenlemeler yapmakta ve bu yatırımların sonucu olarak ilgili spor dallarında rekabetçi ve yarışmaya elverişli bir ortam sunmayı amaçlamaktadır.

Toplumsal refah artışıyla beraber insanların sporla ilgilenmesi, çeşitli dallarda ve daha çok sporcu yetişmesi ülkelerin tanıtımları açısından büyük önem taşımaktadır. Spor bu yüzden her alanda diğer ülkelerle yarışmaya elverişli bir ortam sunmayı da amaçlar. Bu yüzden devletler spor yatırımlarına büyük önem vermekte ve uluslararası spor organizasyonlarını ülkelerinde düzenlemek için yarışmaktadır. Bu durum, sporun gücünü ve ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Devlet her alanda olduğu gibi spor alanında da düzenleyici ve denetleyici olmanın yanında, bu alanda vazgeçilmez bir aktör konumdadırlar. Bir ülkedeki sportif faaliyetleri devletten bağımsız devlet destekleri olmaksızın icra etmenin bir hayli zor olduğu söylenebilir. Zira devletin bu alanı sadece özel sektöre bırakıp çekilmesi, bu alanda büyük eksiklik hissettireceği aşikâr konumdadır.

Türkiye'nin son yıllarda spor etkinlikleri, spor yatırımları, tesisleşme konusunda da büyük bir atığa kalktığı gözlemlenmektedir. Zira bugün spor faaliyetleri, devletin desteği ve müdahalesi olmadan yönetilememekte ve geliştirilememektedir. Bu devlet

için bir keyfiyet değil, aynı zamanda bir sorumluluk olarak görülmektedir. Zira bedensel, zihinsel ve ruhsal yönden sağlıklı bir toplum yetiştirmek, her devletin görmek istediği bir durumdur. Bu nedenle, ülkelerdeki beden eğitimi ve sporun yapısal örgütlenmeleri, yönetim anlayışları spor yönetimi açısından önem taşımaktadır.

3.1. Futbol-Devlet İlişkisi

Devletler toplumsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla sportif faaliyetlere yönelik çeşitli müdahalelerde bulunabilmektedir. Devletlerin bu noktada üstlenmiş olduğu amaç, ulusal ve uluslararası alanda ülke sporunun yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesinin sağlanması amacını taşımaktadır. Türkiye’de spor, Anayasa metnine dahil olacak derecede devletin gözetiminde yer almaktadır. Şöyle ki, 1982 Anayasası’nın²⁵ 59’ncu maddesinde “Sporun Geliştirilmesi” başlığını taşımakta ve *“Devlet, her yaşta Türkiye vatandaşı için beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur”* ibaresi yer almaktadır. Bu maddeye göre, devlet, sporun toplumda yaygınlaşması için çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir. Sporda başarılı olan vatandaşlarını ödüllendirme yolu ile takdir etmekte ve kitlelerin bu başarılar sayesinde spora yönelimini artırdığı düşünülmektedir. Devlet, çeşitli vergisel ve ekonomik desteklemeler, tesis yapımı, spor malzemesi desteği gibi çeşitli uygulamalar ile sporu ve sporcuyu korumakta, prim ödülleri gibi uygulamalar ile de başarılı sporcuların başarılarının devamlılığını amaçlamaktadır.

Devlet ile futbolun ilişkisi ele alındığında, toplumda iktidar erkini elinde bulunduranlar tarafından futbol, toplum nezdinde meşruiyet alanlarını güçlendirmek için kullanılmış oldukları bir zemin olarak yer bulmaktadır. Futbolun kitleleri peşinden sürükleyici yapısı iktidarların topluma uzanmasında bir araç görevi üstlendiği göze çarpmaktadır. İktidarların toplumun moral, kültürel ve entelektüel açıdan kontrolünde futbol önemli bir alanı teşkil etmektedir. Din, eğitim, basın-yayın gibi kitleleri manipüle

²⁵ 9 Kasım 1982 Tarihli ve 17863 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

eden bir etki oluşturmaktadır. Söz konusu hususa dünyada verilebilecek örnek Franco dönemi İspanya futboludur. O dönem İspanya’da spor örgütlenmesinin başında bulunan General Moscardo’nun: “*siyasal hedeflerimizi gerçekleştirmede spor ve futbol en önemli araçlarımızdan biridir*” sözü iktidar erki ile futbol arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır (Talimciler 2005:128). Futbol ile politika ilişkisine Kuper örneği de net bir görünüm sunmaktadır. Bu hususta Kuper, futbolun politika aracı kullanımına yönelik olarak toplumsal önemini: “*Napolili önce kendine yiyecek bir şeyler alır, sonra futbol maçına gider ve bunlardan arta kalan parası olursa da kendine oturabileceği bir ev ararmış. Brezilya’da ise en küçük köyde bile mutlaka bir kilise ve bir futbol sahası bulunurmuş. Bir oyun milyarlarca insan için önemli olduğu takdirde sadece bir oyun olmaktan çıkar. Bu yüzden, Futbol asla sadece futbol değildir!*” ifadeleri ile açıklamaktadır (Kuper 1996:1-2).

Türkiye futbolunda özellikle ilk kurulan Türk futbol kulüplerinin “yabancı karşıtlığı” söyleminden hareket etmiş oldukları görülmektedir. İlerleyen yıllarda Türk futbolunda özellikle Avrupa takımları ile olan müsabakalarda milli bir söylem takınıldığı görülmüştür. Galatasaray’ın UEFA şampiyonu olduğu ve Türkiye’nin dünya üçüncüsü olduğu yıllarda toplumda futbola yönelik ana tema “*Türk insanının her işi başarabileceği ve Türkiye’nin Avrupa’dan geri olmadığı*” vurgusudur (Talimciler 2005:129).

Futbol ile devlet ilişkisinde yer alan boyutlardan birisi de toplumun politikadan uzak tutulmasında dönem hükümetlerince futbolun zaman zaman bir araç olarak kullanılmasıdır. Hatta şöyle ki, medyanın da büyük etkisi ve algı operasyonu sayesinde önemli müsabakaların öncesi ve sonrası arasında geçen zaman dilimi içerisinde yapılan zamlar, borsada yaşanan ekonomik sıkıntılara toplum tarafından tepki verilmemiştir. Radikal Gazetesi’nin 28 Haziran 2002 tarihli “*Sahada Maç, Cepte Zam*” başlıklı haberinde Dünya Kupası sürecinde Türkiye’de yapılan zam haberlerine detaylı bir şekilde değinilmiştir (<http://www.radikal.com.tr/ekonomi/sahada-mac-cepte-zam-636635/>, 26 Mart 2018’de erişildi). Bu dönemde toplumun geneli futbol ile meşgul tutulmağa çalışılmış ve ekonomik olarak yapılan düzenlemeler geri planda kalmıştır.

Futbolun devlet ile olan ilişkisinin diğerk bir boyutunu ise siyasallaşma teşkil etmektedir. 1980'li yıllarla birlikte futbola siyasetin belediyeler kanalı ile ağırlıklı olarak girmiş olduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemde belediyelere bağılı olarak kurulan futbol kulüplerinin başkanlıklarına ya da yönetimlerine belediye başkanları girmeye başlamışlardır. Ankaraspor'da Melih GÖKÇEK'in başkanlığı bu duruma örnektir. Yine aynı süre diliminde belediyelerin kendi bünyelerinde kurmuş oldukları futbol kulüplerinde de belediye başkanları görülmektedir. Bu durum özellikle 1984-1985 yılı futbol sezonunda üçüncü ligin kurulması ile had safhaya ulaşmıştır. 2004 yılında yapılan yasal değışikliklerle söz konusu süreç sona ermiş olsa da yeni duruma uydurulan kurumsal yapı değışimi ile farklı şekillerde devam ettirilmiştir (Gökkaçtı 2008: 319-322; aktaran Karataş: 2014: 43). Belediyeler ile futbol kulüpleri arasındaki söz konusu ilişkiye bakıldığında: futbol kulüpleri ekonomik açıdan belediyelerin ve bu yolla merkezi yönetimin desteğini almayı amaçlar iken, belediyelerin ise taraftarların oylarını almayı amaçladıkları söylenebilir. Bu yüzden taraftarlara şirin gözükmek adına siyasiler yerel futbol kulüplerini bir araç, seçim yatırımı olarak görmektedirler.

Başarılı sporcuların devlet tarafından korunması, çeşitli spor dallarına yönelik altyapı çalışmalarının artırılması, spor kulüplerine başarılı olmaları dâhilinde çeşitli primlerin sağlanması gibi birçok teşvik uygulamaları devlet tarafından Gençlik ve Spor Bakanlığı nezdinde gerçekleştirilmektedir. Bu teşviklerin yanı sıra ekonomik açıdan çeşitli düzenlemeler de yer almaktadır. Devletin spora yapmış olduğu aynı ve nakdi katkılar yanında, kulüplerin ve sporcuların korunması bakımından bu kesimlerin vergilendirilmesinde pozitif ayırmacılık yapılmaktadır. Devletin spor gelirlerine ve harcamalarına uyguladığı vergi politikaları, sporun ve sporcuların gelişimini teşvik etme amacı taşımaktadır.

3.2. Devletin Türk Futboluna Çeşitli Açılardan Teşvikleri

Devletler ve toplumlar geçmişten bugüne küreselleşmenin sosyal, kültürel, ekonomik, politik, psikolojik ve birçok açıdan etkisinde kalmakta ve bu dönüşüm içerisinde etken veya edilgen olarak yer almaktadırlar. Küreselleşme olgusunun bir

süreç halinde tüm toplumları sınır tanımaksızın bu şekilde etkilemesi ve dünyanın büyük bir kent görünümüne evrilmesi aşamasında devletler önemli bir yere sahiptir. Devletler toplumsal değişimlerin seyircisi olmak yerine takipçisi, hatta aktif olarak düzenleyicisi konumunda bulunmaktadırlar. Bu ortam dâhilinde spor da devlet etkisinden nasibini almakta ve gerek ulusal gerekse uluslararası alanda devlet politikaları içerisinde kendisine yer bulmaktadır. Bu yer edinim durumu genellikle devletin çeşitli politikalarında ve uygulamalarında sporun bir araç olarak kullanılagelmesi ile yakından ilintilidir. Bu durumun en yaygın olarak yaşandığı spor branşı ise futboldur (Aykın ve Bilir 2013:240).

Sporun yıllarca siyaset mercii tarafından iktidarın meşruiyeti olarak kullanıldığı, bir bakıma propaganda aracı olarak toplumun siyasal erk tarafından yönlendirilmesinde rol oynadığı düşünülmektedir. Geçmiş dönemlerde Almanya, İspanya, Amerika gibi ülkelerde bu düşüncüyü destekleyen somut örneklere rastlamak mümkündür. Hatta 1978 Arjantin Dünya Kupası'nın yapılması, Arjantin'de yapılmış olan darbenin toplumsal etkilerini hafifletilmesinde kullanılmıştır. Türkiye'de ise 1980 darbesi ile gençleri ideolojik çatışmalardan uzak tutmak için bir takım düzenlemelere gidilmiştir. Ülkede yasaklı dönemde magazin ve futbol ön plana çıkartılarak gençlerin toplumdaki ideolojik çatışmaların dışında kalması amaçlanmıştır. Bu uygulama sporun ekonomik bir güç olarak kendisini göstermiş olduğu 1990 başlarına kadar etkili olmuştur. Futbolun toplumsal alanda geliştirilmesine yönelik üç alanda kurumsal devlet teşviki söz konusudur. Bunlar: sektörün gelişimine yönelik teşvikler, kulüplerin korunmasına yönelik teşvikler ve futbolculara/teknik adamlara yönelik teşviklerdir.

3.2.1. Sektörün Gelişimine Yönelik Teşvikler

Birçok ülkede devlet kurumları, futbol tesisleri ve altyapı çalışmalarına yönelik sermaye sağlayan ilk kaynak durumundadır. Futbolda gerçekleştirilecek ulusal ve uluslararası başarılar aynı zamanda söz konusu devletlerin de birer başarısı olarak görülmektedir. Futbolun ekonomik kalkınma ve toplum refahı için var olan önemi nedeniyle birçok ülke futbolla ilgili bakanlıklar, futbol otoriteleri ve kuruluşları oluşturmaktadır (Erdoğan 2008:34). Devletler politikalarının teşkilini halkın ihtiyaçları

oranında belirlemektedirler. Bu ihtiyaçlardan birisi de en fazla rağbet gören spor dalı olan futboldur. Spora gereken önem altyapı yatırımları ve tesisleşmenin desteklenmesi ile verilmektedir. Aynı zamanda çeşitli teşvik politikaları ve vatandaşların bu alana yönelimi sporun gelişimine büyük katkı sağlamaktadır (Göral 1999:257).

Futbolun diğer spor dallarından ayrılarak popüler bir hal alması üzerine geçmiş dönemlerde merkezi yönetimlerce alınan kararlar ülke genelinde futbol ve genel olarak spora ilişkin altyapı yatırımlarına yönelim olmuştur. Eski başbakan Bülent Ecevit iktidarı olarak bilinen 1999-2002 yılları arasında, ülke geneline vatandaşların spor yapabilecekleri semt sahalarının yapılması ve sporcu gençlerin doğal afetlerde gönüllü olarak görev almaları kararı merkezi yönetimin bu dönemde spor altyapısı alanında sağlamış olduğu bir gelişme olarak anılmaktadır (Aykın ve Bilir 2013:251).

2002-2003 yıllarında Abdullah Gül hükümeti zamanında merkezi yönetim ilk defa yoğun bir şekilde spor turizmine yönelmiş ve bu bağlamda esas olarak gönüllü, özel sektör ve yerel yönetimlerin işbirliği yapması sporda yerelleşmenin önünü açmıştır (Aykın ve Bilir 2013:251). Bu dönemde spor dalları arasında futbol da geçen dönemlere nazaran spor turizminde kendisine yer bulmuştur.

2016 yılında Kulüpler Birliği ile Cumhurbaşkanı ve Gençlik ve Spor Bakanı arasında yapılan görüşmeler neticesinde futbola devlet tarafından aşağıdaki desteklerin sağlanması kulüpler ve taraftarlarca olumlu karşılanmıştır. Bu kararlar (<http://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1294676-kuluplere-genis-capli-bir-devlet-destegi-geliyor> 25 Mart 2018'de erişildi):

- Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın futbol müsabakalarından ve stat isim haklarından almış olduğu %25'lik payların kaldırılması,
- Maç biletlerine uygulanan KDV oranının %18'den %8'e (tiyatro, sinema bileti oranı gibi) düşürülmesi,
- Amatör sporlara sponsorluk harcamalarının vergi matrahından indirilmesi,
- Federasyonun naklen yayın haklarından almış olduğu %12 kazanç payının %4'e düşürülmesi ve kalan %8'lik oranın kulüplere dağıtılması.

Devletin bu düzenlemeler ile sağladığı desteklere bakıldığında, devletin futbol üzerinden sağlamış olduğu gelirlerden el çekmesi ile alakalı olduğu görülmektedir. Futbol müsabakaları ve stat isim hakkından alınan paylar ile biletlere uygulanan %18'lik vergi oranı ve federasyona ödenen %12'lik kazanç payı kulüplerin hesap cetvellerinde gider kalemi olarak görülmektedir.

Türk Futbol Federasyonu'nun uygulamakta olduğu yabancı futbolcu sınırlaması da ülke içerisinde kulüplerde altyapıdan yetişen ve yerli futbolcuların kendilerini geliştirmelerinin önünde bir engel olarak bahane edilmektedir. Yerli oyuncu konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır. İsteyen kulüpler yabancı futbolcu kontenjanını kullanıp kullanmamakta özgürdürler. 2017-2018 yılı futbol sezonunda takımların kadro sayıları 18'den 21'e yükseltilmiş ve bu değişiklik ile yabancı futbolcu sayısı da 8'den 14'e çıkartılmıştır. Kulüpler Birliği ve TFF yabancı futbolcu sayısının düşürülmesi yönündeki çalışmalar yapmayı ve 2019-2020 futbol sezonundan itibaren uygulamaya koymayı düşünmektedir. 2019-2020 sezonunda yabancı futbolcu sayısı en fazla 8 olacak ve daha sonraki her yıl için 1'er azaltıma gidilerek 5'e düşürülecektir. Şu an 18 kulübün mücadele ettiği Süper Lig'de 13 kulüp yabancı kontenjanını doldurmuş durumdadır (<http://www.haberturk.com/yabanci-kurali-2019-20-den-itibaren-once-8-e-sonra-kademeli-olarak-5-e-dusecek-1634859-spor>, 25 Mart 2018'de erişildi). Yabancı sayısında yapılacak olan güncellemeler neticesinde yerli futbolcuların önünün açılması, altyapıya ağırlık verilmeli ve daha fazla performans gösterme durumlarının ortaya çıkması muhtemeldir. Bu konuda TFF'nin çalışmalarını da merkezi yönetim teşvikleri arasında yer verilebilir.

Tablo 3.1: Süper Lig’de yer alan kulüpler ve oyuncu bilgileri(2018-2019 sezonu)

KULÜP ADI	Oyuncu Sayısı	Yerli Oyuncu	Yabancı Oyuncu	Takım Yaş Ortalaması
MedipolBaşakşehir Futbol A.Ş.	30	16	14	27,13
Kasımpaşa A.Ş.	28	17	11	24,5
Beşiktaş A.Ş.	34	21	13	25,41
Galatasaray A.Ş.	30	17	13	25,3
Antalyaspor A.Ş.	37	24	13	26,24
Evkur Yeni Malatyaspor	31	18	13	25,64
Trabzonspor A.Ş.	27	14	13	27,44
Atiker Konyaspor	31	17	14	26,96
MKE Ankaragücü	35	20	15	27,34
Bursaspor	37	23	14	24,45
Göztepe Sportif A.Ş.	32	17	15	26,9
Demir Grup Sivasspor	29	17	12	27,31
Aytemiz Alanyaspor	34	19	15	29,08
B.B. Erzurumspor	29	17	12	27,06
Fenerbahçe A.Ş.	33	18	15	26,24
Akhisarspor	30	17	13	27,53
İstikbal Mobilya Kayserispor	29	16	13	26,89
Çaykur Rizespor A.Ş.	29	14	15	26,17
TOPLAM	555	322	233	26,53

Kaynak: <http://www.tff.org/Default.aspx?pageID=119> (9Aralık 2018’de erişildi)

Tablo 3.1’e bakıldığında Süper Lig’de mücadele eden 18 takımın 9 tanesi A.Ş. statüsünde mücadele etmektedir. 9 takım ise, faaliyetlerini dernek statüsünde devam ettirmektedir. Süper Ligde toplam 555 oyuncu mücadele etmekte olup, bunların 322 tanesi yerli futbolcu, 233 tanesi ise yabancı futbolcudur. Lig’de mücadele eden 18 kulübün 8 tanesinin yabancı futbolcu kontenjanını doldurmuş oldukları görülmektedir. Buna göre, Medipol Başakşehir, Atiker Konyaspor, MKE Ankaragücü, Bursaspor, Göztepe Sportif, Aytemiz Alanyaspor, Fenerbahçe ve Çaykur Rizespor yabancı kontenjanları doldurmuşlardır. Kadrosunda en az yabancı bulunduran kulüp 11 futbolcu ile Kasımpaşa A.Ş.’dir. Futbolcu sayılarına bakıldığında en fazla futbolcunun 37 futbolcu ile Antalyaspor ve Bursaspor’da yer aldığı görülmektedir. Bu kulüpleri 35 futbolcu sayısı ile Ankaragücü takip etmektedir. En az futbolcu sayısı ise 28 sayı ile Kasımpaşa A.Ş.’ye aittir. Yaş ortalamalarına bakıldığında, ligin genel yaş ortalaması 26,53’tür. Kadrosu en genç olan kulüp, 24,45 ile Bursaspor ve 24,5 ile Kasımpaşa A.Ş.’dir. En yüksek yaş ortalaması ise, 29,08 ile Aytemiz Alanyaspor’dadır. Bazı takımlarda yabancı futbolcu sayısı 14’den fazla görünmektedir, ancak bu sayılar kadrosunda bulunan yabancı futbolcu sayısı olup bunları 14 tanesi için oynatma hakkı “lisans” verilmektedir.

Futbol sektörünün gelişimine yönelik yapılan sübvansiyonlar ve çeşitli teşvikler sadece “*merkezi hükümet*” kanalı ile yapılmamaktadır. Aynı zamanda “*belediyeler*” kanalı ile yerel yönetimlerden de destek ve teşvikler yapılmaktadır. Halkın spor yapması, sporun her kesime ulaştırılmasında tıpkı okul ve kulüpler gibi belediyelerin de önemli bir rolü ve spor kulüplerine katkısı vardır. Bir başka deyişle belediyeler, kitle sporunu yaygınlaştırmanın aygıtlarından biridir. Spor kulüplerinin dernek çatısı altından çıkıp şirket bünyesinde varlıklarını devam ettirmeleri bu kulüplerin yerel yönetimlerce ekonomik olarak desteklenebilmelerinin önünü açmıştır. Yerel yönetim mevzuatındaki düzenlemeler, kulüplerin şirket haline gelmesi durumunda belediyelerin derneklere değil, “şirketlere” ayni ve nakdi yardım yapabileceğini göstermektedir (Öğüt 2014:39).

5393 sayılı Belediye Kanunu’nun²⁶ 14’ncü maddesi b bendinde belediyenin görevleri arasında, “*Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine ayni ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir*” hükmü bulunmaktadır. 18’nci maddenin p bendinde, belediye meclisinin görev ve yetkileri arasında, “*ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina vb. tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek*” hükümleri yer alırken; 77’nci maddesinde; “*Belediye; sağlık, eğitim, spor, çevre, sosyal hizmet ve yardım, kütüphane, park, trafik ve kültür hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular*” hükmü yer almaktadır.

Netice itibarı ile yerel yönetimler; amatör kulüplere ayni ve nakdi destek sağlamak, ücretsiz spor eğitimlerinin verilmesini sağlamak, spor kulüplerine rahatça kullanabilecekleri spor merkezleri sunmak, çeşitli projelerle insanların spora

²⁶ 13 Temmuz 2005 Tarihli ve 25874 Sayılı Resmi Gazete.

yönelimlerini arttırılmasında destek olmak, başarılı sporcuların ödüllendirilmesi gibi çeşitli teşvik uygulamaları ile sporun toplumdaki yerinin sağlamlaştırılmasında yardımcı olabilmektedir. Bolu Belediyesi Boluspor futbol takımına nakdi destek vermekten ziyade ihtiyaçların giderilmesinde, tesis ve saha yapımında destek vermektedir (Bkz. Ek-1: Mülakat).Böylece kaynakların yerinde kullanılmasını sağlamaktadır. Boluspor başkanı Necip Çarıkçı ile yapılan mülakatta da bu durum doğrulanmıştır.

3.2.2. Kulüplere Yönelik Teşvikler

Futbolun geliştirilmesine yönelik uluslararası kurumların aldığı kararlar genel olarak ülke futbol takımlarının ekonomik olarak korunması ve rahatlatılması yönündedir. Ücret Tavanı Modeli, şiddeti önlemeye yönelik uygulamalar, devletin vermiş olduğu altyapı teşvikleri, futbola yönelik tesislerin/statların yapılması gibi çeşitli kararlar ülke futbol kulüplerini ekonomik açıdan rahatlatmaktadır. Söz konusu uluslararası uygulamalar kulüplerin bu alanda daha az harcama yapmalarını sağlamakta ve kulüpler böylece tam karşılayamasa da gider kalemlerini altyapı yatırımlarına, tesis yenilemelerine ve çeşitli yapısal değişikliklere yöneltebilmektedirler.

“Ücret Tavanı Modeli” daha önce Amerika basketbol ligi NBA’da uygulanmış, oradan Avrupa futboluna geçmiştir. İlk 1946’da uygulanan bu sistem ile NBA’da takımların oyuncu transferlerinde belirlenen üst limitten daha yüksek bir ücret teklif edememeleri sağlanmıştır. Söz konusu uygulamaya göre takımların sezonluk harcamaları ve oyunculara sunacakları ödemeler, belirli bir üst limite bağlanmış ve sınırın aşılması durumunda harcanan her ücret için kulüplere ek vergi uygulanmıştır. Ücret Tavanı Modeli’nde kulübün ödeyeceği toplam ücrete getirilen üst limit, bu takımların alım kapasitesini etkilediği gibi dolaylı olarak oyunculara ödenecek ücretler hususunda da kulüplerin daha temkinli ve ölçülü davranmalarını sağlaması bakımından önemlidir (Doğru 2010:111-112). Bu uygulama ile aynı zamanda oyuncuların ücretlerinde oluşan uçurumun önüne geçilmekte ve takımlar arası rekabet dengesi de belirli bir şekilde kontrol altında tutulmaktadır. Bu uygulama ülkemizde uygulanmamaktadır.

Futbola yönelik sağlanan ekonomik katkılardan birisi sponsorlar tarafından yapılmaktadır. Sponsorların sporun geliştirilmesi yönünde sağlamış oldukları katkılar devlet tarafından teşvik politikaları ile desteklenmektedir. GVK'nın 29'ncu maddesinde teşvik amaçlı verilen ikramiye ve ödülleri gelir vergisinden muaf tutulmaktadır. Bu minvalde spor yarışmalarına katılan amatör sporculara ödenen teşvik ve ikramiyeler vergiden muaf tutulmaktadır. Ayrıca 50'nci Seri No'lu KDV Kanunu'nda²⁷ pazar payının artırımına yönelik sporcu ve kulüplerine verilen hizmetler, işin özelliğine uygun ve satışa konu edilmeyen ücret ödemeksizin kulüplere verilen mal ve hizmet gibi destekler KDV indirimi yapılmaktadır.

Sponsorlara yönelik verilen teşviklerden birisi de gider tespitinde yer almaktadır. Buna göre, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17 Haziran 1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si yıllık beyanname ile (Gelir Vergisi Mükellefleri açısından) bildirilen gelirden, (Kurumlar Vergisi Mükellefleri açısından) kurum kazancının tespitinde giderler olarak hasılatından indirilmektedir. Bu sayede sponsorlar daha az vergi ödemekle yükümlü olmaktadır.

Devletin futbola yönelik teşvik politikaları arasında sporda şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar da yer almaktadır. Futbolda görülen holiganizm gerek toplumsal düzeni bozmakta gerekse ülke futbolunun uluslararası görüntüsünü zedeleyebilmektedir. Devlet sporda şiddetin önlenmesine yönelik yaptığı çalışmalarla futbola toplumsal yönelimin artırılması sağlamaktadır. Bu konuda Avrupa Konseyi'nin "*Spor Karşılaşmalarında Özellikle de Futbol Maçlarında Seyirci Şiddeti ve Kötü Davranışı Konusunda Avrupa Sözleşmesi*", 25 Eylül 1986 tarihinde Strazburg'da, tüm Avrupa Konseyi ülkelerince imzalanmış, bu sözleşmeye Türkiye 3608 sayılı Kanun²⁸ ile 1990 yılında taraf olmuştur (Spor Genel Müdürlüğü 2017:118). Daha sonra 2004 yılında

²⁷ 25 Aralık 2015 Tarihli ve 22504 Sayılı Tebliğ.

²⁸ 26 Ocak 1990 Tarihli ve 20414 Sayılı Resmi Gazete.

5100 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun²⁹ çıkartılmış ve futbol fanatizminin ortaya çıkarabileceği zararları önleyici bir adım atılmıştır. 2004 yılında çıkartılmış olan söz konusu Kanun, 2011 yılında güncellenerek 6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun³⁰ olarak yerini almıştır.

6222 sayılı Kanun kapsamında uygulanacak tedbirleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Stat çevresi, taraftarların toplandığı alanlar, maçlara gelip giderken yol güzergâhlarında işlenecek her suç 6222 sayılı yasaya göre işlem görecektir.
- İl ve ilçe güvenlik kurullarında mutlaka kulüp temsilcileri bulunacaktır.
- Maçlarda güvenliğin sağlanması hususunda özel güvenlik yerine polis görevlendirilecektir. Polise günlük maç görevi başına yevmiye verilecektir. Maçlarda izinli polisler görev yapacaktır ve başlarında da bir şube müdürü görevli bulunacaktır.
- Polislerin görev ücretleri TFF tarafından ilgili emniyet müdürlüklerine gönderilecektir. TFF bunları kulüplerden kesecek ve polislere ödenecek miktar özel güvenliğe ödenen miktardan yekûn olarak daha az olacaktır.
- Seyircilerin maçlara girişlerinde biometrik yöntemle kimlik doğrulaması yapılacaktır. Herhangi bir suçtan aranan kriminal kişilerin stadyumlara girişi engellenecek, stadyuma girişte tespit edilirse direkt tutuklanacaktır. Stadyum girişleri pasaport geçişi gibi yüksek güvenlik protokolünde olacaktır.
- Stada yasak madde sokmak, müsabaka düzenini bozacak davranışlarda bulunmak, hakaret içeren sloganlar, kasten yaralama, yüze yarım ve tam maske takma cezaları iki kat artırılmıştır.
- Futbolcu ve yöneticilerin şiddeti teşvik eden açıklamalarına da 2 kat ceza uygulanacaktır.
- Elektronik biletle karaborsacılığa etkin ceza uygulanacaktır.

²⁹ Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 5100 sayılı Kanun, (Kabul Tarihi: 02 Mart 2004) (Bu kanun daha sonra 31 Mart 2011 yılında güncellenerek 6222 Sayılı Kanun adını almıştır).

³⁰ 14 Nisan 2011 Tarihli ve 27905 Sayılı Resmi Gazete.

- Cezaların uygulanması hususunda şahıslar ilk cezalarında bir yıl, ikinci cezalarında üç yıl ve üçüncü cezalarında beş yıl seyirden men edilecektir.

6222 Sayılı Kanun, içermiş olduğu çeşitli hükümler sebebi ile taraftarlar ve futbol otoriteleri tarafından yoğun bir şekilde tartışma konusu olmuştur. Özellikle yeni uygulanan elektronik bilet (e-bilet) büyük tartışmalara neden olmuştur; kişisel bilgilerin gizliliğinin ihlal edildiği, taraftar kavramının müşteriye dönüştürülmesini amaçlaması, her yıl aidat alınması, aidat ödemeyenlerin kartlara bilet satılmaması nedeniyle taraftarların maçlara girememesi, tribün kültürünü ve taraftar kimliğini yok etmeye yönelik olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca maçlara gelen taraftar sayılarında da büyük oranda azalma olacağı dile getirilmiştir. Tablo 1.2, bu konu ile ilgili bilgi vermektedir.

2003 yılından beri süregelen merkezi yönetimce büyük oranda tesisleşme ve stat yapımının merkezi yönetim politikası olduğu bilinmektedir. Bu dönem hükümet programında yer verilen tesisleşme hamlesine 2003-2012 yılları arasında yapılan 920 adet yeni spor salonunun varlığı somut gösterge oluşturmaktadır. Bu futbol sahaları artık boş zamanları değerlendirme amacı olarak kullanılmamış; aynı zamanda toplumsal sosyalleşme aracı olarak da hizmet vermiştir. 2000'li yılların başından bugüne kadar genel olarak gerçekleştirilen uluslararası müsabakalara ve üniversite oyunlarına Türkiye'nin ev sahipliği yapmış olması spora ve futbola yönelik yapmış olduğu yatırım hamlelerinin bir işareti olarak görülmektedir (Aykın ve Bilir 2013:251). Merkezi yönetimin 2017 yılı futbol tesis projeleri ile maliyet ve tamamlama bilgileri aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu projelerin dışında üzerinde çalışma yapılan birçok proje bulunmaktadır.

Tablo 3.2: Merkezi yönetimin 2017 yılı futbol tesis projeleri

İl	Proje Konusu	Maliyeti (Bin TL)	Durumu
Ankara / Çubuk	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 1000 Seyircili Betonarme Tribün, Soyunma Odası, Aydınlatma Sistemi, Spor Salonu Bakım Onarımı	4.270 TL	Tamamlandı
Artvin / Hopa	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası	1.000 TL	Devam
Bitlis / Mutki	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 2'li Soyunma Odası ve Çevre İhata Duvarı	1.300 TL	Devam
Elazığ / Maden	Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası, Soyunma Odası, Tribün ve Aydınlatma	2.000 TL	Devam
Eskişehir / Seyitgazi	Toprak Yüzeyle Futbol Sahasının Sentetik Sahaya Dönüştürülmesi, 500 Seyircili Tribün ve Aydınlatma Sistemi	1.310 TL	Devam
Gümüşhane / Kürtün	Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası ve 500 Seyirci Kapasiteli Tribün Yapımı	1.615 TL	Tamamlandı
Hatay / Belen	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası Yapımı	2.000 TL	Devam
Isparta / Şarkikaraağaç	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 2'li Soyunma ve 500 Seyircili Tribün Yapılması	915 TL	Devam
Kahramanmaraş / Ekinözü	Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası, 2'li Soyunma Odası, 500 Seyircili Tribün ve Aydınlatma Yapılması İkmal İnşaatı	1.295 TL	Devam
Kırklareli / Vize	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 500 Seyircili Portatif Tribün, 2'li Soyunma Odası ve Aydınlatma Yapılması	1.607 TL	Tamamlandı
Konya / Karatay	Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası 4'lü Soyunma Odası, 3 Adet 200 Kişilik Portatif Tribün, PVC Galvanizli Tel Örgü ve Çevre Düzenlemesi	2.923 TL	Tamamlandı
Ordu / Altınordu	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, Tribün, 4'lü Soyunma Odası, Işıklandırma ve Tel Örgü Yapılması	5.996 TL	Tamamlandı
Osmaniye / Sumbas	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, Tel Örgü, Aydınlatma, Portatif Tribün ve 2'li Soyunma Odası	1.785 TL	Devam
Rize / Kendirli	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 2'li Soyunma Odası, Aydınlatma, 500 Seyircili Portatif Tribün ve Açık Saha Tesisleri	2.305 TL	Devam
Samsun / Tekkeköy	Sentetik Yüzeyle Futbol Sahası, Aydınlatma, 500 Seyircili Tribün, 4'lü Soyunma Odası Yapılması	1.200 TL	Devam
Sinop / Merkez	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, Aydınlatma ve Tribün Yapılması	990 TL	Devam
Tekirdağ / Süleymanpaşa	Sentetik Çim Yüzeyle Futbol Sahası, 4'lü Soyunma Odası, Bay Bayan Hakem Odası ve 500 Seyircili Portatif Tribün	1.450 TL	Devam

Kaynak:Spor Genel Müdürlüğü 2017:152-165.

Spor Genel Müdürlüğünden elde edilen verilere bakıldığında, 2017 yılında genel olarak futbol tesisleşme verilerinde 16 adet futbol sahası yapımı başta olmak üzere 10 atletizm pisti, 32 yüzme havuzu, 102 adet spor salonu, 143 adet gençlik merkezi ve 50 adet diğer projeler olmak üzere toplamda 353 adet spora yönelik tesis yapımı bulunmaktadır. Spor Genel Müdürlüğü'nün 2017 yılı Faaliyet Raporu'ndan (Spor Genel

Müdürlüğü 2017:195) Spor Toto Teşkilat Başkanlığınca 2017 yılında üstlenilen mahalle tipi 976 adet spor tesisi (basketbol, voleybol ve futbol) tamamlandığı görülmektedir.

Sporu teşvik edici ve destekleyici tesis politikalarının yanı sıra devletin vermiş olduğu altyapı destekleri ile bazı vergisel düzenlemeler de futbol kulüplerinin maliyetlerini azaltmakta ve futbola yönelik yatırımların hızlandırılmasını sağlamaktadır. Son olarak 21 Mart 2018’de kabul edilen Vergi Kanunları ile Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’unun³¹ 35’nci maddesine eklenen Ek 12’nci Madde ile futbolcuların ücretlerine uygulanan vergilerin kulüplere iadesinin kanunlaştırılması sureti ile futbol kulüplerinin devlete olan vergi borçlarından vazgeçilmiştir. Söz konusu kanunun çıkartılmasındaki amaç, Ek 12’nci maddede yer alan a ve b fıkralarında açıklandığı üzere amatör spor dallarında faaliyet gösteren sporcuların, çalıştırıcılarının ve spor elemanlarının desteklenmesidir. Madde hükümleri ele alınacak olunduğunda:

“Spor Genel Müdürlüğü, Türkiye Futbol Federasyonu ve bağımsız spor federasyonlarına tescil edilmiş olan ve Türkiye’de faaliyette bulunan spor kulüpleri ve sportif alanda faaliyette bulunan sermaye şirketleri tarafından sporculara ödenen ücretlerden tevkif edilerek ilgili vergi dairesine kanuni süresinde beyan edilen ve ödenen gelir vergisi tutarları, ilgili işverence Türkiye’de kurulu bankalarda açılmış olan özel hesaplara, ödemeyi takip eden beş iş günü içinde ilgili vergi dairesi tarafından 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre, bu maddenin dördüncü fıkrası kapsamındaki alacaklar hariç, 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 23 üncü maddesi hükmü uygulanmaksızın red ve iade edilir”.

Söz konusu madde ile futbolculara ödenen ücretlerin vergileri devlet tarafından işveren olarak görülen kulüplere ödemeyi takip eden 5 iş gününde aktarılması bilgisi yer almaktadır. Bu ek madde ile kulüplere tevdi edilecek olan futbolcu ücretlerinin vergileri ise yine Kanun’da yer verilen maddelerle belirtilen yerler haricinde bir başka alanda

³¹ 27 Mart 2018 Tarihli ve 30373 Sayılı Resmi Gazete.

kullanılmamaktadır. Kulüplere iade edilen bu vergileri kulüpler istediği her alanda kullanması yasaklanmıştır. Kullanılabileceği alanlar şunlardır:

- “a) Amatör spor dallarında sportif faaliyet gösteren sporculara, bunların çalıştırıcılarına ve diğer spor elemanlarına yapılan ücret ve ücret sayılan ödemeler (Bu hesaptan yapılan ödeme, her bir sporcu, çalıştırıcı ve diğer spor elemanları için yıllık olarak 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 103 üncü maddesinde yazılı tarifenin üçüncü gelir diliminde yer alan ve ilgili yılda ücretler için geçerli olan tutarın üç katını aşamaz.)*
- b) Bu fıkranın (a) bendi kapsamındaki sporcu, çalıştırıcılar ve diğer spor elemanlarının, sportif faaliyetlerine ilişkin iaşe, ibate, seyahat, sağlık, eğitim-öğretim harcamaları ile amatör spor dallarına ilişkin hazırlık kampları, müsabaka, malzeme ve ekipman, federasyon vize, lisans, tescil ve katılım harcamaları.”*

Dikkat edilir ise, devlet söz konusu vergi iadesi hususunu kanunlaştırarak futbolculardan alınan vergileri kulüplere, amatör spor dallarına yönelik harcamalarda kullanmaları karşılığında iade etmektedir. Vergi iadesi olarak devletin bu teşvik uygulaması futbol kulüplerinin hesaplarına aktarılan bu tutarların amatör futbolculara, çalıştırıcılarına ve diğer spor mensuplarına harcanmasını ve bunların maddi yönden desteklenmesini sağlamaya yöneliktir. Devlet, burada bir bakıma futbolcuların ücretlerini futbol kulüpleri üzerinden bu çalışanlara aktarılmakta ve amatör futbolculara altyapıda oyuncu ve çalıştırıcıları ve diğer spor mensuplarının ekonomik olarak güçlendirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bakımdan futbol altyapısı kulüpler eli ile bir nebze olsun maddi olarak rahat bir nefes alacak ve profesyonel çalıştırıcı, futbolcu adaylarının önü açılmış olacaktır.

Vergisel teşviklerin yanında devlet kulüpler için son derece modern stadyumlar yapmışlardır. Bu harcamaların finansmanı da vatandaşın (vergiyi verenler arasında asgari ücretli, düşük ücretli çalışanlar, sabit gelirliler, çiftçi ve emekliler gibi) devlete ödemiş olduğu vergilerden sağlamıştır (Ulusoy 2017).

Futbolun gönüllülük ve amatör ruhunun gölgede kalmasıyla, özellikle büyük bütçelere sahip futbol kulüplerini ortaya çıkmasıyla futbolun endüstriyel bir hal aldığı görülmüştür. Bu kulüpler elde etmiş oldukları maddi güç sayesinde futbolda rekabetçi dengeyi etkiledikleri gibi sivil toplum örgütü şeklinde görünmeye başlamışlar ve toplumsal alanda baskı unsuru haline gelmişlerdir. Bu güçleri ellerinde bulunduran kulüpler, siyasi baskılar ve ekonomik yaptırımlarla birtakım avantajları uhdelelerinde toplamayı amaçlamaktadırlar. Bunlardan bir tanesi de zaman zaman kendilerine tanınmasını istedikleri vergi affıdır. Merkezi yönetim, çeşitli zamanlarda çıkarmış olduğu vergi afları ile gerek kulüpleri gerekse futbolcuları ekonomik olarak rahatlatmakta ve vergi olarak ödenmesi gereken paranın kulüp yatırımlarında kullanılmasının önünü açmaktadır. Geçmiş dönemlerde futbolcuların yıllık kazancı üzerinden alınan gelir vergisinin istisna kapsamına alınması uygulamalarına rastlanılmaktadır. Söz konusu uygulamaya örnek olarak 3986 sayılı Kanun'un 15'nci maddesinde GVK'da yapılan düzenleme ile 1 Mayıs 1994-31 Aralık 2000 yılları arasında yapılan sporcu transferlerindeki ödemelerin vergisinden müstesna olması hükmü verilebilir.

Futbol kulüplerinde iki çeşit örgütlenme vardır. Bunlar anonim şirket (A.Ş.) olarak faaliyet gösteren kulüpler ve dernek olarak faaliyet gösteren kulüplerdir. Anonim Şirket olarak faaliyet gösterenler KVK'ya, dernek olarak faaliyet gösterenler kulüpler ise Dernekler Kanunu'na tabidirler. Dernek olarak faaliyet gösteren kulüplerin ticari işletmeleri KVK'ya ve TTK'ya tabidirler. Devlet, KVK'yave Dernekler Kanunu'na yönelik yapmış olduğu çeşitli düzenlemeler ile bu kapsamda faaliyet gösteren kulüpleri desteklemektedir. Söz konusu düzenlemeler iki şekilde uygulanmaktadır. Bunlar (Boztaş 2007:121-128; Durmuş 2016:251-257):

Futbol Anonim Şirketlerine Verilen Teşvikler: Kimlerin kurumlar vergisi mükellefi olduğu Kurumlar Vergisi Kanunu'nun³² 1 ve 2'nci maddelerinde belirtilmiştir. Sermaye şirketlerinden olan Anonim ve Limited şirketler kurumlar vergisi mükellefidirler. Anonim şirket statüsünde faaliyet gösteren futbol takımları, TTK ve KVK'nın hükümlerine tabidirler. Ancak sporun ve futbolun desteklenmesi geliştirilmesi

³² 21 Haziran 2006 Tarihli ve 26205 Sayılı Resmi Gazete.

amacıyla bu kanunlarda kulüpler lehine çeşitli hukuksal düzenlemeler yapılmış ve vergisel avantajlar sağlanmıştır.

Bunlardan birisi Kurumlar Vergisi muafiyetidir. Anonim şirket şeklinde yapılmış bir futbol kulübünün KVK'nın 4'ncü maddesi 1 numaralı fırcası (j) bendi hükmünden yararlanabilmesi için sadece sportif faaliyetlerle bulunması gerekmektedir. Yani Kanun'daki tabirle “*sadece idman ve sportif faaliyet*” gösteriyor olması gerekmektedir. Burada en önemli konu ise hangi faaliyetlerin bu kapsamda değerlendirileceği konusudur. Bu faaliyetler, 1 No'lu KVK Genel Tebliği kapsamında yer alan “*İdman ve Sportif Faaliyet*” başlığı altında sıralanmıştır. Buna göre, maç bileti satışları, futbol takımı formalarına alınan reklamlar, maç yayın haklarının satılması, Sportoto isim hakları, yayın hakları gibi faaliyetler idman ve sportif faaliyet olarak değerlendirilmektedir. Bütün bu haklardan yararlanabilmek için futbol kulübü olan anonim şirketin TFF tarafından tescil edilmesi gerekmektedir. Aynı spor kulübüne bağlı, lisanslı ürün satış mağazaları, otopark, kafeterya işletmesi, spor salonu işletmeleri gibi faaliyetler idman ve spor faaliyetleri dışında kabul edilmekte ve faaliyetleri ayrı bir iktisadi işletme kazancı olarak Kurumlar Vergisi'ne tabi tutulmaktadır.

Bu duruma Antalya Vergi Dairesi'nin vermiş olduğu Özelge³³ emsal teşkil etmektedir. Özelge'de derneklerin kurumlar vergisi mükellefiyeti hakkında soru sorulmuştur. Buna cevaben, “*Derneklerin işlettiği kahvehane, tesis gibi işletmelerin hizmetlerinde bedel alınmaz ise Derneğinize ait iktisadi işletme söz konusu olmayacaktır. Ancak mal ve hizmet tesliminde bedel alınması durumunda, anılan faaliyetler nedeniyle Derneğinizin iktisadi işletme nezdinde kurumlar vergisi mükellefiyeti tesis edilmesi gerekecektir*” ibaresine yer verilmiştir.

Kamuya Yararlı Dernek Statüsündeki Spor Kulüplerine Sağlanan Teşvikler: Futbol takımlarının birçoğu Dernekler Kanunu'na tabidir ve dernek şeklinde faaliyet göstermektedirler. Bu nedenle spor kulübü derneklerine gerekli koşulları taşımaları halinde Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kamuya yararlı dernek statüsü verilebilir.

³³ Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı, 09 Haziran 2011 Tarihli ve B.07.16.01- KVK.2010.68-150 No'lu Özelge.

Hali hazırda faaliyet gösteren spor kulüplerinin bazıları (Beşiktaş Jimnastik Kulübü Derneği, Fenerbahçe Spor Kulübü Derneği, Galatasaray Spor Kulübü Derneği, Trabzonspor Kulübü Derneği, Gençler birliği Spor Kulübü Derneği, Bursa Spor Kulübü Derneği) bu statüye sahiptir. Aşağıda Bakanlar Kurulu'nca kamuya yararlı sayılan derneklere vergi kanunlarında sağlanan vergi avantajları toplu ve özet olarak verilmektedir. Buna göre:

- KDV İstisnası: KDVK'nın³⁴ 17'nci maddesinin 1 numaralı fırcasında, Cumhurbaşkanlığı'nca kamuya yararlı sayılan derneklerin spor tesisi işletmek veya yönetmek suretiyle ifa ettikleri faaliyetlerine ilişkin teslim ve hizmetleri KDV'den müstesnadır.
- Emlak Vergisi İstisnası: Emlak Vergisi Kanunu'nun³⁵ 4'ncü maddesinin e bendine göre, kamu menfaatlerine yararlı derneklere ait binalar (kurumlar vergisine tabi işletmelere ait olmamaları veya bunlara tahsis edilmiş bulunmamaları şartıyla) emlak vergisinden müstesnadır.
- Harç İstisnası: Harçlar Kanunu'nun³⁶ 59'ncü maddesinin (b) bendine göre, kamu menfaatlerine yararlı derneklerin iktisap edecekleri gayrimenkullerin ve sair aynı hakların tescilleri ve şerhi gerektiren işlemleriyle bu derneklere ait tesislerin ve bu tesislerin sonradan iktisap edecekleri gayrimenkullerin ve sair aynı hakların tescilleri ve şerhi gereken işlemleri ve bunların terkinleri harçtan müstesnadır.
- Bağış ve Yardımların Beyan Edilen Gelirden İndirimi: GVK'nın 89'ncü maddesinin 4 numaralı fırcasına göre, Cumhurbaşkanlığı'nca kamuya yararlı sayılan derneklere gelir vergisi mükelleflerince yapılan bağış ve yardımlar, beyan edilen gelirin %5'ini (kalkınmada öncelikli yörelerde % 10'unu) geçmemek üzere beyan edilen gelirden indirilebilmektedir.
- Bağış ve Yardımların Kurum Kazancından İndirimi: KVK'nın 10'ncü maddesinin 1'nci fırcasının (c) bendine göre, Cumhurbaşkanlığı'nca kamuya yararlı sayılan derneklere kurumlar vergisi mükelleflerince yapılan bağış ve

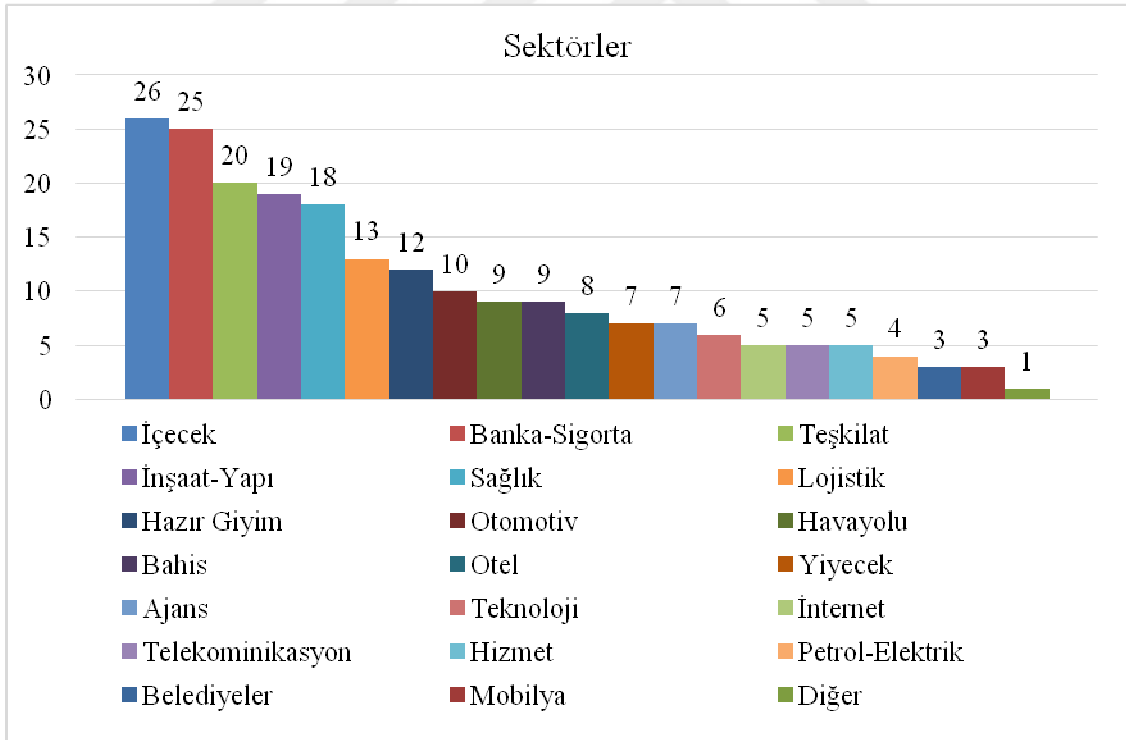
³⁴ 02 Kasım 1984 Tarihli ve 18563 Sayılı Resmi Gazete.

³⁵ 11 Ağustos 1970 Tarihli ve 13576 Sayılı Gazete.

³⁶ 17 Temmuz 1964 Tarihli ve 11756 Sayılı Resmi Gazete.

yardımlar, kurum kazancının %5'ini geçmemek üzere gider kaydedilebilmektedir.

Son olarak futbol kulüplerinin sponsorluk uygulamaları da futbolun gelişiminde önemli bir teşvik kanalıdır. Sponsorluk, reklam yapma ve tanıtımda bulunma, farkındalık oluşturma ve söz konusu futbol kulüplerini ekonomik olarak desteklemede futbol gelişimi açısından büyük oranda ekonomik getiriye sahiptir. Özellikle kulüpler ve futbolcular sponsorlar vasıtası ile ekonomik olarak büyük gelirler elde etmektedirler. Söz konusu kazançlar ile futbolda başarının sağlanması yönünde mali kararlar alınabilmektedir. Türkiye’de 2016-2017 futbol sezonunda Süper Lig’de mücadele eden 18 takımın, 146 farklı kurum ile 224 adet sponsorluk anlaşması bulunurken, sponsorluk sayılarına ve gelirlerinde bu yılın lig şampiyonu Beşiktaş’ın ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Grafik 3.1’e bakıldığında 2016-2017 sezonu Süper Lig’deki sponsorların sektörel dağılımı şu şekildedir (Ekolig 2017:57):

Grafik 3.1: Süper Lig sponsorların sektörel dağılımı (2016-2017) (Ekolig 2017:57)

Türkiye Süper Lig’de mücadele eden futbol kulüplerinin 2016-2017 futbol sezonunda 20’den fazla sektör ile sponsorluk anlaşmasına vardıkları görülmektedir. 26

firma ile içecek sekt6r6 en fazla sponsorluk yapan sekt6rd6r. Banka-sigorta sekt6r6 25 firma ile ikinci sırada yer almaktadır. En az sponsorluk sayısına sahip olan sekt6rler ise 3 firma sponsorluğu belediyeler ve mobilya olarak g6r6lmektedir.

S6per Lig'in 2015-2016 sezonu sonuna kadar isim hakkını elinde bulunduran Spor Toto, 5 sezon s6ren S6per Lig isim hakkı s6zleşmesi karşılığında T6rk futboluna toplam 125 Milyon USD kaynak aktarmıştır. T6rk futbol kul6pleri arasında ise son 3 futbol sezonunda ticari gelirleri en fazla olan takım Fenerbahçe olup, sarı lacivertli takım, 2016-2017 futbol sezonunda 78,2 Milyon TL'si reklam ve sponsorluk gelirleri olmak 6zere toplam 208 Milyon TL ticari gelir elde etmiştir.

Sponsor firmalar T6rk kul6pleri ile anlaşma yaptıktan sonra sadece bir 6lkenin futbol liginde sponsor olarak devam etmemekte, aynı s6re içerisinde bir başka 6lke takımına da sponsor olabilmektedir. 6rnek olarak Beşiktaş Futbol A Takımı formasının sırtında yer alan Beko; Hentbol ve Tekerlekli Basketbol Takımı sponsorlukları da dahil olmak 6zere Beşiktaş Kul6b6'ne 21 Milyon USD sponsorluk desteği verir iken aynı zamanda Barcelona Futbol A Takım formasının kolunda yer almak için de toplam 10 Milyon Euro 6demektedir (Ekolig 2017:61).

T6rk futbolunda sponsorluk gelirlerinin oranlarının en y6ksek olduğu takımlar Beşiktaş, Galatasaray, Fenerbahçe ve Trabzonspor'dur. D6rt b6y6klerin çeşitli sponsorluk gelirlerine bakıldığında;

Beko firması ile yapmış olduğu sponsorluk anlaşmasından 21 Milyon USD kazanç elde eden Beşiktaş, Vodafone ile 15 yıl stat ismi ve 5 yıl forma sponsorluğu anlaşması ile toplamda 145 Milyon USD gelir elde etmiştir.

Galatasaray ile tasarım ve inovasyon markası NEF arasında Ağustos 2016 tarihinde imzalanan 1+1+1 sezon opsiyonlu forma g6ę6s sponsorluğu anlaşmasına g6re NEF, Galatasaray Kul6b6'ne 2016-2017 futbol sezonu için 9,5 Milyon TL, 2017-2018 sezonu için 10,5 Milyon TL, anlaşmanın devam etmesi halinde 2018-2019 futbol sezonu için 11 Milyon TL olmak 6zere toplam 31 Milyon TL sponsorluk bedeli

ödeyecek; performans primleriyle birlikte bu rakam toplam 52,5 Milyon TL'yi bulacaktır. Galatasaray Futbol A Takımı formalarının sırtında yer alan Garenta markası, 2017-2018 futbol sezonu sonuna kadar devam edecek 3 yıllık anlaşma karşılığında sarı kırmızılı kulübe toplam 15,2 Milyon TL ödeyecektir. 2009-2010 futbol sezonunda başlayan ve 10 yıl devam edecek olan Türk Telekom Stadyumu isim sponsorluğu anlaşması ile her yıl 6,5 Milyon USD gelir elde etmektedir.

Fenerbahçe ise başta stadyum isim hakkı sözleşmesi olmak üzere, forma reklamları ve diğer sponsorluklardan 78,9 Milyon TL kazanırken, kulübün en uzun vadeli sponsorluk anlaşması stadyum isim hakkı sözleşmesidir. Ülker grubu ile 2015 yılında yapılan anlaşma neticesinde 2025 yılına kadar Fenerbahçe'nin stadyum isim sponsorluğundan 90 Milyon USD kazanç sağlaması kabul edilmiştir. 2016-2017 futbol sezonu boyunca Süper Lig maçları ve Ziraat Türkiye Kupası maçlarında forma göğsünde yer alan nesine.com, kulübe bir sezonluk anlaşma karşılığında toplam 9 Milyon TL'lik sponsorluk bedeli ödemiştir. Fenerbahçe Futbol A Takımı'nın 13 yıldır formalarını üreten Alman markası Adidas'ın 2019 yılına kadar devam edecek olan sportif ekipman üretim anlaşması ise sezon başına 8,5 Milyon USD değerindedir. Yakın zamanda Fenerbahçe forma önü reklamı için AVİS firması ile 35,5 Milyon TL + KDV karşılığında sponsorluk anlaşması yapmıştır.

Son olarak Trabzonspor'un sponsorluk geliri verilerine bakıldığında, 2015-2016 futbol sezonu lig maçlarını forma göğüs sponsoru olmadan tamamlayan bordo mavililer, Temmuz 2016 yılında Katar Ulusal Bankası QNB ile forma göğüs sponsorluğu için imzaladıkları sponsorluk anlaşması ile ticari gelirlerine önemli bir katkı sağlamıştır. QNB, Trabzonspor'a forma göğüs sponsorluğu karşılığında sezon başına 2,5 Milyon USD olmak üzere toplam 7,5 Milyon USD ödemiştir. 2015-2016 ile 2016-2017 sezonlarında "Resmi İçecek Sponsoru" olan ve Futbol A Takımı şortunda logosu yer alan Coca-Cola, bordo mavililere yıllık 1 Milyon TL sponsorluk bedeli ve 200 Bin TL'lik içecek tedarik sağlamıştır. Medical Park'ın, Trabzonspor'un 18 Aralık 2016 tarihinde açılan yeni stadyumu Şenol Güneş Spor Kompleksi'nin stadyum isim hakkı sponsorluğu ve forma sırt sponsorluğu için ödeyeceği 5 sezonluk toplam sponsorluk bedeli 29,5 Milyon Euro'dur (Ekolig2017:78-95).

Bilindiği üzere Türk futbol kulüpleri son yıllarda büyük transferler, büyük harcamalar içerisinde girmiş, yapılan söz konusu harcamalar da vergi yükünü arttırmıştır. Özellikle Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor'un diğer kulüplere nazaran yapmış oldukları büyük transfer harcamalar aynı zamanda vergisel olarak bu kulüpleri zora sokmuştur. Futbolda devlet teşviklerinden en fazla yararlanan kulüpler, aynı zamanda harcamaları en fazla tutara sahip olan kulüplerden oluşmaktadır. Vergi yükünün en fazla kendisini göstermiş olduğu alan, zaman zaman oldukça yüksek fiyatları bulan transfer ücretleridir. Aşağıda dört büyüklere ait son 10 yıllık vergi asıl borçları yer almaktadır. Söz konusu vergi borçları üzerinden kulüplerin yapmış olduğu harcamaların boyutu daha anlaşılır olacaktır. Bu harcamaların büyük bir kısmı futbolculara ödendiği varsayıldığında ne kadar büyük rakamların ödendiği anlaşılabilir. Ödenen bu rakamlarla hem kulüpler amaçlarına ulaşamamakta, hem de ülkemizden büyük oranda döviz çıkmaktadır.

Tablo 3.3: Dört büyük kulübün geçmiş dönem vergi borçları (Bin TL)

Sezon	Beşiktaş	Galatasaray	Fenerbahçe	Trabzonspor
2007-2008	1.326.571	589.286	91.321	102.165
2008-2009	2.695.734	495.442	119.127	102.751
2009-2010	642.089	32.501	249.511	28.504
2010-2011	3.747.776	1.395.552	167.242	72.133
2011-2012	16.419.806	3.603.000	2.127.138	8.265.928
2012-2013	13.590.985	9.782.825	843.984	14.461.563
2013-2014	11.432.986	3.723.400	2.028.315	17.960.362
2014-2015	19.412.751	7.148.115	3.939.725	1.312.325
2015-2016	15.441.217	7.387.384	15.498.712	15.385.292
2016-2017	18.236.706	6.650.868	16.815.193	11.903.310
2017-2018	28.039.793	7.833.599	10.910.937	12.845.283

Kaynak: http://sportif.galatasaray.org/35_bagimsiz-denetim-raporlari.aspx;
http://sportif.galatasaray.org/34_faaliyet-raporlari.aspx;
<http://trabzonspor.org.tr/tr/yatirimci-iliskileri/sportif-as-sirket-bilgileri/finansal-raporlar>;
<http://www.fenerbahce.org/fbfutbol/index.asp?CID=2>;
https://bjk.com.tr/sirketlerimiz/futbol_as/finansal_tablolar (30/04/2018'de erişildi.)

Tablo 3.3'e bakıldığında son 10 yıllık süre içerisinde dört kulübün de vergi borçlarında artış eğilimi gözlenmektedir. Galatasaray'ın 2008 yılında 589.286 Bin TL olan borcu 2018 yılına gelindiğinde 7.833.599 Bin TL'ye ulaşmıştır. Yıllık en yüksek vergi borcu ise 2013 yılında 9.782.825 Bin TL'dir.

Beşiktaş'a bakıldığında 2008 yılında 1.326.571 Bin TL olan vergi borcunun 2018 yılında 28.039.793 Bin TL'ye ulaşmış olup, en yüksek vergi borcuna 2018 yılında ulaşmıştır.

Fenerbahçe'nin 2008'de 91.321 Bin TL olan borcu, 2018 yılında 10.910.937 Bin TL olarak görülmektedir. 2017 yılının vergi borcu (16.815.193 Bin TL), bu kulübün en yüksek vergi borcunun olduğu yıldır.

Son olarak Trabzonspor'un borç oranına bakıldığında 2008 yılında 102.165 Bin TL olarak yer alan vergi borç oranı, 2018 yılında 12.845.283 Bin TL olarak görülmektedir. En yüksek vergi borcuna 2014 yılında ulaşan kulüp, 17.960.362 Bin TL tutarında devlete vergi ödeme yükümlüğü olmuştur.

Yakın dönemde vergi asıl borcunun yanında vergi zıyı cezasına muhatap olan futbol kulüpleri uzlaşma yoluna başvurarak devletin vergi indiriminden yararlanarak büyük tutarlara ulaşan vergi borçlarını hafifletebilmektedirler. Söz konusu hususa Galatasaray örneği verilebilir. Şöyle ki, Galatasaray Sportif Sınai ve Ticari Yatırımlar A. Ş. ve Bağlı Ortaklıklarının 31 Mayıs 2014 tarihli Konsolide Finansal Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu (2014:44)'na göre, 2009-2010 dönemine ait Beyoğlu Vergi Dairesine 29.307.385 TL tutarında vergi borcu aslı ve 29.307.385 TL tutarında vergi zıyı cezası ile Mecidiyeköy Vergi Dairesi Başkanlığı'na 6.950.366 TL vergi asıl borcu ve 10.424.589 TL tutarında vergi zıyı cezası olmak üzere toplamda 75.989.725 TL tutarında cezalı tarhiyat yapılmıştır.

Şirket 2015 yılında söz konusu borçlara ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığı Merkezi Uzlaşma Komisyonu Başkanlığı'na uzlaşma başvurusunda bulunmuştur. Daha sonra 1 Haziran 2010-31 Mayıs 2011 ve 1 Haziran 2011-31 Mayıs 2012 dönemlerine ait toplam iki yıllık vergi borcu 2017 yılında faiz oranları ile birlikte hesaplanmış ve 54 Milyon TL vergi aslı olmuştur. 69 Milyon TL vergi zıyı cezası olmak üzere toplam 123 Milyon TL tutarında tarhiyat yapılmıştır. Kulüp bu borçlarını ödeyemeyeceğini beyan ederek Gelir İdaresi Başkanlığı Merkezi Uzlaşma Komisyonu Başkanlığı'na uzlaşma talebinde bulunmuştur. Uzlaşma sonuçlanmış olup ödenecek vergi 19.931.684,54 TL olarak belirlenmiştir (Bağımsız Denetçi Raporu 2014:44).

Yukarıda yer aldığı üzere 2018 yılına değin dört büyük kulüplerin devlete olan vergi borçlarında artan bir seyir görülmektedir. Başarıların süreklilik arz etmemesi ve gelir gider yaşanan dengesizlikleri futbol kulüplerini borç batağına itmektir. Pazarlama, transfer ve genel yönetim giderleri olarak yapılan harcamaların azami tutarlara ulaşması ile birlikte kulüpler söz konusu harcamaları karşılayabilmek için çeşitli yollara başvurabilmekte, yaşanan ekonomik krizin aşılammaması durumunda yarı ortaklık kanalı ile yabancı şirketler ile birleşme yoluna gidilebilmektedir. Devlet kulüplerin yaşamış olduğu ekonomik krizlerde vergi indirimi, vergi istisnası gibi çeşitli teşvik politikaları ile futbol kulüplerine ekonomik olarak katkı sağlayıcı bir rol üstlenmektedir.

Kulüplere yönelik bir diğer teşvik ise spor kulüplerinde oynayan futbolcuların SGK ödemelerine yöneliktir. Futbolcular 4857 sayılı İş Kanunu'nun 4'üncü maddesi g fıkrası gereği işçi sayılmazlar. Yüksek kazanç elde eden sporcular için sosyal güvenlik priminin, asgari ücretin 6,5 katı belirlenmiştir (Üzüm, 2014). Bu rakam üzerinden prim hesaplanması durumunda %32,5 kesinti ile ödenecek prim 5.403 Lira olmaktadır. Brüt kazancı 100 Bin TL olan diğer bir ücret geliri sahibi ise 32,5 Bin Lira sosyal güvenlik primi ödemek durumunda kalacaktır. Bu faktör Türkiye'deki kulüplere Avrupa kulüplerine göre önemli bir kolaylık sunmaktadır. Aşağıdaki tablo ile bunu daha iyi görmek mümkün olacaktır.

Tablo 3.4:Bazı ülkelerde futbolcu sosyal güvenlik giderleri

Ülkeler	Net Ücret (Bin TL)	Gelir Vergisi Oranı (%)	Gelir Vergisi (Bin TL)	Sosyal Güvenlik Primi (İşçi) Payı(TL)	Brüt Ücret (Bin TL)	Sosyal Güvenlik Primi (Yıllık) (Bin TL)	Toplam Maliyet (Bin TL)
İngiltere	1.000	45	818.1	64.345	1.882	259.7	2.142
İspanya	1.000	45	818.1	15.673	1.833	73.8	1.907
Rusya	1.000	13	149.4	-	1.149	183.7	1.333
Türkiye	1.000	15	176.4	27.398	1.203	41	1.244
Bulgaristan	1.000	10	111.1	11.986	1.123	16.5	1.139

Kaynak:Büyük, Sedat (11 Temmuz 2018). "Türkiye'de ve Dünya'da Sporcu Gelirlerinin Vergilendirilmesi",<https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/sedat-buyuk/turkiye-de-ve-dunyada-sporcu-gelirlerinin-vergilendirilmesi.html> (09 Nisan 2019'da erişildi).

Futbolculara ödenen net ücretlerin aynı olduğu ülkeler arasında gelir vergisi oranından kaynaklı olarak oluşan sosyal güvenlik gider farklarına bakıldığında, futbolun

başarılı bir şekilde temsil edildiği İngiltere ve İspanya'ya kıyasla Rusya, Türkiye ve Bulgaristan'ın daha az sosyal güvenlik giderine sahip oldukları görülmektedir. %45 gelir vergisi oranı uygulanan İngiltere'de futbolcunun toplam sosyal güvenlik maliyeti 2.142 Bin TL olurken, bu rakam İspanya'da 1.907 Bin TL'dir. Buna karşın aynı ücreti alan futbolcunun %15 gelir vergisi uygulandığı Türkiye'de ise, bu rakam sadece 1.244 Bin TL olarak yer almaktadır. Bu noktadan bakıldığında Türkiye'de bir futbolcunun kulübüne maliyeti İngiltere ve İspanya gibi ülkelere nazaran oldukça düşüktür.

Devlet, son olarak futbol kulüplerine belli şartlar altında sponsor olan firmalara KDV desteği sunmaktadır. Söz konusu destek, 117 Seri No'lu KDV Tebliği'nde³⁷ Spor Kulüplerinin Yayın, Reklam ve İsim Hakkı Gelirlerine Konu İşlemleri başlığı altında değerlendirilmektedir. İlgili kısımda profesyonel spor kulüpleri tarafından yapılan:

- Sponsorluk ya da reklam almak yoluyla elde edilen reklam gelirleri,
- Spor müsabakalarının ya da kulübe dair faaliyetlerin yayınlanması ile elde edilen yayın gelirleri,
- Toplumsal şans oyunları ile diğer faaliyetlerde kulüp adının kullanım izninden kaynaklı isim hakkı gelirleri KDV'den muaf tutulmaktadır.

3.2.3. Futbolcular ve Teknik Adamlara Yönelik Teşvikler

Amatör futbolcuların vergiden istisna tutulması. Amatör futbolcular asgari ücretin iki katını aşmamak kaydıyla gelir vergisinden muaf tutulmuşlardır. Futbolcular yönelik teşvikler en önemlisi düz oranlı gelir vergisi tarifesi olduğu söylenebilir. Bunun dışında diğer teşvikler çifte vergilendirmenin önlenmesi, amatör sporcuların tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanması, genç futbolculara daha fazla forma şansı tanıyan kulüplerin ödüllendirilmesini öngören Genç Futbolcu Teşvik Sistemidir. Avrupa kupalarında başarı elde eden takımların ödüllendirilmesi gibi uygulamalar oluşturmaktadır.

³⁷ 04 Nisan 2012 Tarihli ve 28264 Sayılı Resmi Gazete.

193 sayılı GVK'nın 61'nci maddesinde futbolcuların kulüplerden elde ettikleri gelirler ücret olarak tanımlanmıştır. Bugüne kadar bu ücretlerin vergilendirilmesi konusunda kanunlar değişikliklere uğramış ve son olarak 06 Haziran 2008 tarihli 5766 sayılı Kanun'un geçici 72'nci maddesiyle %15 oranında gelir vergisi tevkifatı uygulanmaktadır. Şöyle ki futbolcunun geliri ne kadar olursa olsun en üst ligdeki futbolcular %15 düz oranlı bir tarife üzerinden vergilendirileceklerdir. Bu sayede Türkiye'de bu mesleği icra eden futbolcular, diğer Avrupa ülkelerindeki meslektaşlarına göre düşük ve düz oranlı gelir vergisine tabi tutulmuşlar ve önemli bir vergisel avantaja sahip olmuşlardır. Tablo 2.8'e bakarak daha iyi bir kıyaslama yapmak mümkündür. Türkiye'deki futbolcular, aynı ülkedeki ücret geliri elde eden diğer futbolculara göre de çok avantajlı bir konuma sahiptir. Tablo 2.5'te verilen örnek aradaki farkın daha iyi görülmesine yardımcı olacaktır. Bu durumun Türkiye'de futbola yönelimi artıran ve yabancı futbolcuların Türkiye'yi tercih etmesindeki etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir.

Burada bahsedilmesi gereken önemli bir husus ise, futbolcuların kulüpleri ile anlaşma yaparken alacakları net tutarlar üzerinden anlaşma yapmaları sonucu ödenecek vergilerin de kulüplere yansıtma ihtimalinin bulunmasıdır. Normalde kulüpler vergi sorumlusu sıfatıyla, futbolcuların ücretlerinden kaynakta kesinti yapıp, devlete işveren gibi ödeme yapmaktadırlar. Yansıma olması durumunda hem kulüplere ek bir maliyet getirmekte, hem muvazaalı anlaşmalar sonucu vergi kaybına neden olabilmekte, hem de Anayasa'nın 73'ncü maddesi birinci fıkrası olan: "*Herkes kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür*" hükmü (vergi adaleti) ilkesi ile ters düşmektedir. Bunun yanı sıra vergilemede kişilerin elde etmiş oldukları gelir unsurlarına göre vergilendirilmelerine olanak tanıyan "Ayırma Prensibi" de ödenecek olan vergilerin mahiyetine işaret etmektedir (Saraçoğlu 2001:61). Ücret gelirlerinin sermaye gelirlerine karşı korunması amacı ile ücretten sermaye gelirlerine göre daha az vergi alınması gerekmektedir. Ayırma prensibi Anayasa'nın 73'ncü maddesinde "*mali güce göre vergi ödeme*" hükmü gereği uygulanmaktadır. Emek gelirinin elde edilmesinin sermaye gelirine nazaran daha güç olmasından ve emek gelirinin sermaye geliri karşısında kırılganlığından söz edilmektedir. Çünkü emekten sağlanan gelir ancak kişinin fiilen çalışıyor olmasına, dolayısıyla emek harcanıyor olmasına bağlıdır. Zira

hastalık, sakatlık, yaşlılık ve benzeri hallerde emek harcanması sonucu sağlanması gereken gelir kısmen ya da tamamen ortadan kalkabilmektedir. Oysa sermayeden elde edilen gelir, sermaye sahibinin şahsi fiziki yeteneklerinden bağımsız olarak süreklilik arz etmekte; diğer bir deyişle sermaye sahibi, hastalansa da sakatlınsa da gelir sağlamaya devamlılığı bulunmaktadır. Hatta sermaye sahibinin ölümü halinde bile, sermaye geliri, mirasçılar için de bir gelir kaynağı olma özelliğini sürdürür. Emek geliri elde edenlerin gelirlerini artırmaları için çok daha fazla çalışmaları gerekmesine karşın, sermaye geliri elde edenler şahsi çalışmadan bağımsız olarak gelirlerini geniş ölçüde artırması mümkündür. Diğer bir deyişle gelir yaratma kapasitesi emek geliri elde edenlere nazaran daha yüksektir (Nadaroğlu, 2000:323).

Devlet tarafından futbolculara yönelik yapılan teşviklerden birisi de futbolcuların sağlık sorunlarına ilişkin yapılan düzenlemelerdir. Futbolcuların sağlık sorunlarına yönelik devlet kayıtsız kalmamıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında 10 Nisan 2013 tarihinde sosyal güvenceye sahip olmayan amatör sporcuların tedavi giderlerinin karşılanmasına ilişkin imzalanan protokolde herhangi bir sosyal güvenlik kurumunun sağlık yardımından yararlanamayan futbolcular ve tüm amatör sporcuların her türlü sağlık giderleri Gençlik ve Spor Bakanlığı adına Sağlık Bakanlığı'nca karşılanmaktadır (Spor Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu 2017:52). Söz konusu protokol sayesinde amatör futbolcuların sağlıkları üzerinden ekonomik olarak desteklenmesi devlet tarafından yapılan teşvik uygulamaları arasında yerini almıştır.

Devletin futbolculara vermiş olduğu desteklerden birisi de özellikle genç futbolcuların daha fazla forma giyerek tecrübelerini artırmaya yöneliktir. Profesyonel futbol liglerinde gençlerin daha fazla forma şansı bulması için 2014-2015 yılında merkezi yönetimce prim uygulaması başlatılmıştır. Genç Futbolcu Teşvik Sistemi olarak yer alan uygulama ile birlikte genç futbolcuların kendilerini ispatlamaları amaçlanmaktadır. Bu uygulamadan geçmiş dönemlerde çeşitli kulüpler yararlanmıştır. Genç Futbolcu Teşvik Sistemi şu şekildedir http://www.tff.org/default.aspx?pageID=687&ftxtID=18705&utm_campaign=DonanimHaber&utm_medium=referral&utm_source=DonanimHaber, 30 Nisan 2018'de erişildi):

- “1- Spor Toto Süper Ligi'ne dahil kulüplerin 2013-2014 futbol sezonu Spor Toto Süper Lig müsabakalarında, 12. yaş gününden itibaren müsabakanın oynanacağı tarihe kadar kesintili veya kesintisiz en az 2 yıl kulüpte tescili devam etmiş olan, 01.01.1994 ve daha sonra doğmuş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı futbolcuları sezon sonu itibariyle en az 1.170 dakika fiilen sahada oynatmaları halinde oynayan her bir futbolcu için kulübüne 150.000 TL,*
- 2- PTT 1.Ligi'ne dahil kulüplerin 2013-2014 futbol sezonu PTT 1. Lig müsabakalarında, 12. yaş gününden itibaren müsabakanın oynanacağı tarihe kadar kesintili veya kesintisiz en az 2 yıl kulüpte tescili devam etmiş olan, 01.01.1994 ve daha sonra doğmuş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı futbolcuları sezon sonu itibariyle en az 1.350 dakika fiilen sahada oynatmaları halinde oynayan her bir futbolcu için kulübüne 100.000 TL teşvik verilmesine karar verilmiştir.”*

TFF'nin 2014-2015 döneminde uygulamaya koymuş olduğu genç oyuncu oynatan kulüplere destek priminin verilmesini içeren söz konusu karar neticesinde Spor Toto Süper Lig'de; Gençlerbirliği, Ahmet Yılmaz Çalık isimli futbolcuyu müsabakalarda toplam 2601 dakika oynattığı için 150.000 TL, PTT 1. Lig'de Boluspor, Emre Kılınç isimli oyuncuyu müsabakalarda 2621 dakika oynattığı için 100.000 TL, Bucaspor, müsabakalarda Batuhan İşçiler isimli futbolcuyu 2752 dakika, Taylan Antalyalı adlı oyuncuyu ise 1977 dakika oynattığı için toplam 200.000 TL, Tekden Denizlispor, Şevki Çınar isimli futbolcuyu müsabakalarda toplam 1567 dakika oynattığı için 100.000 TL, Samsunspor ise Canberk Aydın adlı futbolcuyu müsabakalarda toplam 1353 dakika oynattığı için 100.000 TL teşvik almaya hak kazanmıştır (https://tr.eurosport.com/futbol/turkiye-1-ligi/2013-2014/genc-futbol-tesvik-sistemi-nden-faydalananlar-belli-oldu_sto4256539/story.shtml 30 Nisan 2018'de erişildi). TFF'nin söz konusu teşvik uygulaması ile birlikte futbol kulüplerinde genç futbolcular daha fazla forma şansı bulabilmekte; aynı zamanda futbol kulüpleri de ekonomik olarak desteklenmektedir.

Devletin futbolculara verdiği teşvikler ve destekler futbol kulüplerine bir anlamda can suyu olmuş ve futbolcu işverenlerine de ekonomik bir katkı sağlamıştır.

Şöyle ki, amatör futbol ile ilgilenen kişilerin vergilendirilmelerinde devletin bu kişilerin bağlı olduğu işvereni GVK'den istisna tuttuğu görülmektedir. 193 Sayılı GVK'nın 23'ncü maddesinin 15'nci bendinde, “...Yüz ve daha aşağı sayıda işçi çalıştıran işyerlerinde bir, yüzden fazla işçi çalıştıran işyerlerinde iki, amatör sporcu çalıştıranların, her yıl milli müsabakalara iştirak ettiklerinin belgelenmesi ve bu amatör sporculara ödenen ücretler. (Asgari ücretin iki katını aşmamak kaydıyla)” gelir vergisinden muaf tutulmaktadır. Aynı Kanun'un 29'uncu maddesinin 3'üncü bendinde, “spor yarışmalarına katılan amatör sporculara ödenen ödül ve ikramiyelerin teşvik gayesi ile verilmesinden hareketle Gelir Vergisi'nden müstesna” tutulacağı belirtilmektedir.

3289 sayılı GSGM Kuruluş Kanunu'nun Ek 3'üncü maddesi düzenlemesi gereğince, ulusal ve uluslararası yarışmalarda üstün başarı göstermiş sporcular ve kulüpler ile bu başarıda emeği geçen kişi, kurum ve kuruluşlara aynı ve nakdi ödül verilebilmektedir. Söz konusu Kanunda “Ulusal ve uluslararası yarışmalarda üstün başarı göstermiş sporcular ve kulüpler ile bu başarıya emeği geçen kişi, kurum ve kuruluşlara (futbol branşı dahil) aynı ve/veya nakdi ödül verilir. Bu ödüller Spor Genel Müdürlüğü bütçesinde bu amaçla kullanılmak üzere açılacak tertiplerden karşılanır” hükmüne binaen teknik adamların da ulusal ve uluslararası başarılarında ödüllendirilmeleri devletin teknik adamlara yönelik bir teşvik uygulaması olarak görülmektedir.

3.3. Devlet Teşviklerinin Futbola ve Futbolculara Etkileri

Devletin futbol sektörüne yönelik teşvikleri bu sektördeki tarafları memnun etmeyi, dolayısıyla toplumun sosyal ihtiyaçlarını tatmin edebilme adına kullandığı bir araçtır. Her alanda olduğu gibi devletin bu alanda da düzenleyici, denetleyici ve destekleyici rolünü yerine getirmektedir. Devletin sosyal amaçlarına ulaşmak için kullandığı bu regülasyonlar en çok da işin mutfağındaki futbolcu, kulüp, taraftarları ilgilendirmektedir. Talimciler (2005:148)'e göre, futbol 1980 askeri darbesi sonrasında kitleleri depolitize etmek amacıyla kullanılmış; bu ideolojik işlevi sayesinde kitleleri meşgul ederek var olan sorunlar üzerinde düşünmeyi engelleyici ve ülke içinde

yaratılmaya çalışılan huzur ve güven ortamını sağlayıcı bir işlev üstlenmiştir. Parasallaşmanın artması ve medyanın da etkisi ile futbol, toplumsal algı oluşturabilecek güce kavuşmuştur. Devlet, futbolun bu yönünü gözden kaçırmamış ve çeşitli teşvik ve yasal düzenlemeler ile futbol, futbolcular, futbola yönelim ve Türk futbolunun uluslararası arenada söz sahibi olmasını sağlamayı ve toplumsal ihtiyaçların giderilmesini amaçlamıştır. Bu amaçlar kapsamında uygulanan mali nitelikli teşvikler ile regülasyon niteliğindeki düzenlemeler sonucunda ortaya çıkan etkiler bu kısımda değerlendirilmiştir.

3.3.1. Futbolcular Üzerinde Oluşan Etkiler

Devlet teşvikleri deyince akla sadece tesis yapımı, altyapı çalışmaları, kulüplere sağlanan malzeme ve araç-gereç destekleri, vergi oranlarının düşük tutulması gibi teşvikler gelmemektedir. Bu teşvikler özellikle kulüpler açısından ekonomik değerler oluşturmakta ve kulüp maliyetlerinin karşılanmasına büyük katkılar sağlamaktadır. Tüm bunların yanında futbolculara yönelik düzenlenen çeşitli destek uygulamaları da söz konusudur. Devletin milli sporculara vermiş olduğu primler, bu sporcuların kazançlarının gelir vergisinden muaf tutulması, futbolcuların doping olaylarının önlenmesine yönelik yaptırımlar ve sağlık alanındaki uygulamalar birer teşvik olarak yer almakta; bu teşvikler futbolcular üzerinde olumlu/olumsuz birçok etki oluşturmaktadır. Buna göre:

Prim Uygulamaları: Prim sistemi genellikle futbolculara başarılı olmaları ya da belirli bir puan avantajını yakaladıkları takdirde kulüpleri tarafından yapılan maaş harici ek ödemelerdir. Kartal (2003:139)'a göre, kulüpler sporcularını motive etmek, verimlilik katsayılarını arttırmak amacı ile prim yoluna gitmektedirler. Prim uygulamaları kulüpçe yakalanan bir başarı neticesinde sporculara verilen bir teşvik uygulamasıdır. Prim sistemi çeşitli şekillerde uygulanabilmektedir. Alınan puan üzerinden prim verilebildiği gibi stratejik öneme sahip maçlara özel olarak da prim uygulamasına gidilebilmektedir.

Prim uygulamaları GVK'da futbolculara yapılan ücret ödemeleri kapsamında ele alındığı için (GVK 61'nci madde) devlet tarafından vergilendirilmektedir. Bu konu başlığı altında devletin prim uygulamasındaki teşviki ise milli maçlarda kendisini göstermektedir. Milli takım adına iştirak edilen müsabakalarda başarı sağlanması ülkelerin her zaman önem verdikleri bir konu olmuştur. Bu sebeple milli takımın başarılı olması neticesinde futbolcular ve teknik kadro ödüllendirilmektedir. Bu hususta futbolcuların motivasyonunu yükseltmek, kazanma isteklerini arttırmak gibi yollarla takımın başarılı bir maç çıkarması hedeflenmektedir. 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2'nci maddesinin n bendinde *"Başarılı sporculara ve çalıştırıcılarına ayni ve nakdi yardım yapmak ve yapılmasını sağlamak, ödüllendirmek"* hükmü yer almaktadır. Yine aynı Kanun'un 41'nci maddesinde yer alan *"Ödülve Sponsorluk"* başlığında bulunan Ek 3'ncü maddede, *"Ulusal ve uluslararası yarışmalarda üstün başarı göstermiş sporcular ve kulüpler ile bu başarıya emeği geçen kişi, kurum ve kuruluşlara (futbol branşı dahil) ayni ve/veya nakdi ödül verilir."* hükmüne binaen başarılı sporcuların devlet tarafından ödüllendirilmesi öngörülmektedir. Prim uygulaması bu bakımdan özellikle milli müsabakalarda futbolcuları motive eden, onların başarı azmini arttıran bir özelliğe sahiptir. Bu uygulamaya Türk Milli Futbol Takımı'nın 2002 yılında yapmakta olduğu son 3 eleme maçının kazanılması durumunda federasyon tarafından prim verileceği kararı örnek olarak verilebilir. Türkiye, bilindiği üzere o yıl Dünya Kupası'nda 3'üncü olmuş ve bu başarıyı elde eden sporcuları ödüllendirmiştir. Bu ödüller GVK'nın 29/1'nci maddesinde *"ülke bakımından faydalı işler"* kapsamında vergiden muaf tutulmuştur.

Vergisel Kolaylıklar: Devlet teşviklerinin futbolcular üzerinde etkisini en çok hissettiği husus da vergisel muafiyetlerdir. Özellikle uluslararası alanda başarı gösteren sporcuların elde etmiş oldukları kazançlar vergi muafiyetine tabi tutulabilmektedir. 267 Seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nin³⁸ 4'üncü konu alt başlığında: *"31/12/2017 tarihine kadar sporculara yapılan ücret ve ücret sayılan ödemeler üzerinden Lig usulüne tabi olmayan spor dallarındaki sporculara yapılan ödemeler ile milli sporculara uluslararası müsabakalara katılmaları karşılığında yapılan ödemelerden"*

³⁸ 24 Haziran 2008 Tarihli ve 26916 Sayılı Resmi Gazete.

%5 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır” hükmünde milli sporculara devlet uluslararası müsabakalara katılabilmeleri karşılığında gelir vergisinde tevkifat yapılmaktadır.

Türk futbolunda yer alan söz konusu vergisel bazı kolaylıklar özellikle yaş ilerlemiş ve buldukları takımda fazla forma imkânı bulamayan yabancı futbolcuların Türkiye’yi tercih etmelerinde önemli etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. Bu durum kulüplerde yabancı sayısını arttırarak yabancı kontenjanını doldurmakta ve yaş ortalamasına da olumsuz etki etmektedir. Süper Lig özelinde konuya bakıldığında bu kulüplerdeki yabancı oyuncu yaş ortalamaları şöyledir:

Tablo 3.5:Süper Lig takımlarının yabancı futbolcu bilgileri (2018-2019)

Takım adı	Yabancı	Takım Yaş	Yabancı Oyuncu
Beşiktaş A.Ş.	14	29.3	31.4
Fenerbahçe A.Ş.	15	28.4	30.3
Galatasaray A.Ş.	14	28.2	30.4
Trabzonspor A.Ş.	10	28.9	31
Medipol Başakşehir Futbol A.Ş.	14	27.13	31.3
Kasımpaşa A.Ş.	11	24.5	27.9
Antalyaspor A.Ş.	13	26.24	29.6
Evkur Yeni Malatyaspor	13	25.64	28.2
Atiker Konyaspor	14	26.96	27.1
MKE Ankaragücü	15	27.34	29.7
Bursaspor	14	24.45	28.2
Göztepe Sportif A.Ş.	15	26.9	29.4
Demir Grup Sivasspor	12	27.31	29.5
Aytemiz Alanyaspor	15	29.08	29.5
B. B. Erzurumspor	12	27.06	28.7
Akhisarspor	15	27.53	30.2
İstikbal Mobilya Kayserispor	13	26.89	30.3
ÇaykurRizespor A.Ş.	15	26.17	27.8

Kaynak:<http://www.tff.org/Default.aspx?pageID=130> (25 Nisan 2018’de erişildi.)

Tablo 3.5 incelendiğinde 2017-2018 sezonunda Trabzonspor haricinde diğer üç kulüp yabancı kontenjanını doldurmuş bulunmaktadır. Bunlardan Galatasaray’da bulunan yabancı futbolcuların yaş ortalaması 30,4’tür. Beşiktaş’ta bu oran 31,4 Fenerbahçe’de 30,3 ve Trabzonspor’da ise 31’dir. Futbol kulüplerinde yabancı yaş ortalamalarının 30 yaşının üzerinde olması Avrupa’dan Türkiye’ye yönelen futbolcuların yapısı hakkında bilgi vermektedir. Türkiye futbol hayatında isim yapmış ve formdan düşen futbolcuların uğrak yeri haline almıştır. Profesyonel futbolculukta 30 yaş büyük bir engel teşkil etmemektedir. Kaliteli yabancı oyuncular ülke futbolumuza

büyük katkı sağlayabilir. Ancak Türkiye'ye 30 yaşın üzerinde gelip başarılı yabancı futbolcu örneklerine nadir rastlanmaktadır. Bu futbolcular ülke futboluna önemli katkıları olan futbolcular, George Hagi, Pierre Van Hooijdonk, Didier Drogba bunların en önemlileri olduğu söylenebilir.

Türkiye'de yabancı oyuncuların sayısının yüksek bir oranı oluşturması, Türkiye'nin Avrupa'daki birçok ülkeden daha düşük vergi oranlarına sahip olması ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte kulüplerin birçoğunun kadrolarında bulunan yabancı futbolcuların neredeyse yerli futbolcu sayıları ile eşit olduğu görülmektedir. Futbol hayatının sonlarına gelmiş yabancı bir futbolcuya İspanya, İngiltere ve Türkiye liglerinden hangisinde oynamak isteyeceği sorusunun cevabı büyük olasılıkla ekonomik çıkarla ön planda tutarak cevap verecektir. Ekonomik olarak vergi oranının en düşük olduğu kazancının en yüksek olacağı ülke olması beklenmektedir. Söz konusu husus aşağıda tablolatırılmıştır. İki ülke arasındaki ödenen vergideki fark gözler önüne serilmiştir. Buna göre:

Tablo 3.6: Futbolcuların vergi sonrası net maaşları

	Türkiye	İngiltere
Brüt maaş	1.000.000 TL	1.000.000 Pound
Futbolda vergi oranı (%)	15	45
Vergi kesintisi	150.000 TL	430.858 Pound
Net maaş	850.000 TL	569.142 Pound

Kaynak: Tablo tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 3.6'ya bakıldığında aynı kazanca sahip futbolcular arasında % 64 fark vardır. Türkiye'deki oyuncu İngiltere'deki meslektaşına oranda daha yüksek bir gelir seviyesine sahip olmaktadır. Prestij, futbol kalitesi ve isim yapma gibi tercihlerin ekonomik tercih önüne geçmediği durumlarda genel olarak vergi oranları futbolcu tercihlerini etkilemektedir. Bu husus futbol kulüplerini iki yönden etkilemektedir. İlk olarak vergi oranının düşük olması kimi yıldız futbolcuların Türkiye'yi tercih etmelerini sağlamakta iken, ikinci olarak ise yaşı ileri düzeyde olan futbolcuların Avrupa'nın büyük kulüplerinde forma şansı bulamamaları üzerine ekonomik tercihle Türkiye'ye gelmeleridir. Bu durum bir bakıma kulüplere avantaj sağlarken, diğer yönden de performansı düşük yabancı futbolcuların gelişini arttıran olumsuz bir görüntü meydana

getirmediği düşünülmektedir. Söz konusu durumun çözümü, kulüplerin yabancı futbolcu tercihlerinde seçici davranmalarında yatmaktadır.

Doping Olaylarının Önlenmesine Yönelik Yaptırımlar: Futbolcuların doping kullanımlarına ilişkin yaptırımlar futbolda dürüst rekabet anlayışının sağlanmasına yönelik futbolcuların teşvik edilmesi olarak görülmektedir. Bir bakıma uygulamanın caydırıcı bir niteliğe sahip olması, futbolcuların bu yasaktan kaçınmaları sağlanmaya yöneliktir. Devletin söz konusu doping yaptırımları Türkiye Doping Mücadele Komisyonu tarafından uygulanmaktadır.

Türkiye Doping Mücadele Komisyonu, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi arasında 24 Mayıs 2011 tarihinde imzalanan protokole binaen kurulmuştur. Türkiye Doping Mücadele Komisyonu, söz konusu protokole göre Türkiye’de “Bağımsız Ulusal Doping Mücadele Kuruluşu” olarak görev yapan tek yetkili kuruluştur. Futbolcuların dopinge yönelik kural ihlali yapmaları hususunda 15 Aralık 2017 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Doping Mücadele Talimatı’nda “*yasaklı bir maddenin veya yasaklı bir yöntemin kullanılmasında veya kullanılmaya teşebbüs edilmesinde başarılı veya başarısız olduğu önemli değildir. Yasaklı maddenin veya yasaklı yöntemin kullanılması veya kullanılmaya teşebbüs edilmesi, tek başına dopingle mücadele kural ihlali için yeterlidir*” hükmü futbolcuları neticeye bakılmaksızın bağlamaktadır. Dopingle mücadele kural ihlalinin Türkiye Doping Mücadele Talimatı’nda çeşitli yaptırımları vardır. Bunlara bakıldığında (Türkiye Doping Mücadele Komisyonu 2017:27-28):

- Bir turnuva sırasında veya kapsamında gerçekleşen bir dopingle mücadele kural ihlali durumunda, turnuvayla ilgili yetkili kuruluşun kararına bağlı olarak, sporcunun bahsi geçen turnuvada elde ettiği bireysel kazanımların tümü iptal edilir ve Madde 10.1.1’in hükümleri³⁹ istisna olmak üzere kendisine verilen madalyalar, puanlar ve ödüller geri alınır.

³⁹ Madde 10.1.1’de “Sporcunun söz konusu ihlalde kusurunun veya ihmalinin olmadığını kanıtlaması halinde, sporcunun ihlali gerçekleştirdiği söz konusu müsabakanın dışındaki müsabakalarda elde ettiği sonuçlar sporcunun söz konusu ihlalinden etkilenmiyorsa, sporcunun diğer müsabakalardan elde ettiği bireysel sonuçlar iptal edilmez” hükmü yer almaktadır.

- İlgili dopingle mücadele kural ihlalinin tanımlanmış bir madde dışındaki yasaklı bir madde ile gerçekleştiği ve sporcunun veya diğer kişinin dopingle mücadele kural ihlalinin kasten olmadığı durumlarda; İlgili dopingle mücadele kural ihlalinin tanımlanmış bir madde ile gerçekleştiği ve Türkiye Doping Mücadele Komisyonu'nun veya yargılama makamının dopingle mücadele kural ihlalinin kasten olduğunu ispat ettiği durumlarda hak mahrumiyeti ceza süresi 4 yıl olup, bu durumların dışında hak mahrumiyeti cezası 2 yıldır.
- Kayıtlı doping kontrol havuzunda bulunan bir sporcunun on iki aylık bir süre içinde, doping kontrolü ve soruşturmalara ilişkin uluslararası standarda uygun olarak üç kez doping kontrolünü kaçırmaması ve/veya bildirim kusurunun bulunması durumunda hak mahrumiyeti cezası 2 yıldır.

Devletin futbolculara yönelik yaptırımlarından birisi olan doping uygulamasının hükümleri futbolcular nezdinde çeşitli zaman dilimlerini belirten hak mahrumiyetlerini göstermektedir. Doping uygulamasının pozitif çıktığı futbolcular devletin bu yaptırımından olumsuz etkilenmektedir. Devletin doping uygulamasına yönelik yaptırım sahibi olması, futbolcular arasında sportif rekabetin adil olarak yapılması, haksız kazancın en aza indirgenmesi amacına yöneliktir. Söz konusu uygulama, bu yönü ile devletin futbolcuları adil rekabete yönlendiren caydırıcı gücü yüksek bir teşviki olarak görülmektedir. Doping ile mücadelenin bir olumlu yanı ise sporcuların sağlığının korunmasına da katkı sağlamaktadır.

3.3.2. Futbol Kulüplerine Yansıyan Etkiler

Futbol kulüplerinin en büyük gider kalemleri, futbolcuların maaşları, futbolcuların sigorta primleri, ve futbolcular adına vergi sorumlusu sıfatıyla ödediği vergiler olarak sıralayabiliriz. Türkiye'de faaliyet gösteren futbol kulüplerinin futbolcu ücretlerinde yapmış oldukları gelir vergisi tevkifatı Avrupa kulüplerine nazaran oldukça düşük bir orandadır. Devletin uyguladığı düşük vergi oranı, Avrupa'daki futbolcular ile Türkiye'deki futbolcuların ödemekte oldukları gelir vergisi tutarları arasındaki farkın sebebidir. Şöyle ki, Avrupa'nın büyük liglerini inceleyen KPMG

Futbol Benchmark ekibi, bu liglerin Türkiye ile vergi uygulamalarını karşılaştırmış ve Türkiye'deki futbol kulüplerinin vergi konusunda oldukça avantajlı bir durumda olduklarını saptamıştır. Söz konusu vergi avantajı Türk futboluna Avrupa'dan yönelimleri arttırmakta ve bu durum Türk futbol kalitesinin artmasında önemli rol oynamaktadır. Bir diğer taraftan, yani futbolcuların nazarından duruma bakılacak olduğunda özellikle vergi oranının yüksek olduğu (İspanya, İsviçre gibi) ülkelerde futbolcular yıllık kazanımlarının takriben yarısını vergi olarak devlete ödemekle yükümlü tutulmuşlardır. Doğu Avrupa ülkeleri ile Türkiye gibi ülkeler bu nedenle futbolcular için birer ekonomik ferahlama alanları olarak görülmektedir. 1 Milyon Euro maaş alan bir futbolcu için ülkeler bazında kulüplerine maliyeti ile Türkiye'de kulüplere maliyetleri tablo 3.6'da karşılaştırılmıştır. Buna göre:

Tablo 3.7: Diğer bazı ülkelerde futbolcuların kulübüne maliyeti

Ülkeler	Ücret Geliri	Vergi ve Yasal Yükümlük Maliyeti	Toplam Maliyeti	Türkiye'den Farkı (%)
Türkiye	1 Milyon Euro	190 Bin Euro	1.19 Milyon Euro	-
Çin	1 Milyon Euro	780 Bin Euro	1.78 Milyon Euro	50
Almanya	1 Milyon Euro	900 Bin Euro	1.90 Milyon Euro	60
İspanya	1 Milyon Euro	910 Bin Euro	1.91 Milyon Euro	61
İtalya	1 Milyon Euro	970 Bin Euro	1.97 Milyon Euro	66
Hollanda	1 Milyon Euro	1.08 Milyon Euro	2.08 Milyon Euro	75
İngiltere	1 Milyon Euro	1.12 Milyon Euro	2.12 Milyon Euro	80
Portekiz	1 Milyon Euro	1.46 Milyon Euro	2.46 Milyon Euro	107
Fransa	1 Milyon Euro	1.74 Milyon Euro	2.74 Milyon Euro	130

Kaynak:Tahiroğlu, Figen (03/03/2017). "İşte Futboldaki Cennet Tablosu", <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/media/press-releases/2017/03/iste-futboldaki-cennet-tablosu.html> (17 Nisan 2018'de erişildi.)

Tablo 3.7'ye bakıldığında yıllık olarak 1 Milyon Euro kazandığı varsayılan bir futbolcunun kulübüne maliyeti Türkiye'de 1,19 Milyon Euro olurken bu rakam diğer ülkelerde daha fazla bir orana tekabül etmektedir. Söz konusu maliyet Çin'de 1,78 Milyon Euro olurken, Almanya'da bu rakam 1,90 Milyon Euro'dur. İspanya'da 1,91 Milyon Euro, İtalya'da 1,97 Milyon Euro, Hollanda'da 2,08 Milyon Euro, İngiltere'de 2,12 Milyon Euro, Portekiz'de 2,46 Milyon Euro ve Fransa'da 2,74 Milyon Euro olarak yer almaktadır. Bununla beraber futbolcuların maliyetlerinin yükselmesi aynı zamanda ödenen vergi tutarını da arttırmaktadır. Söz konusu şartlar dâhilinde Türk futbol kulüpleri Avrupa'daki kulüplere nazaran futbolcu transferinde vergisel bir avantaja sahiptir.

7103 Sayılı Vergi İadesi Kanunu'nun futbol kulüpleri açısından haksız rekabeti doğurması da muhtemeldir. Çünkü yüksek miktarda ücret ödeyen ekonomik açıdan güçlü kulüplere yapılan vergi iade oranı diğer kulüplere nazaran daha fazla olacak ve bu kulüpler amatör branşlara daha fazla para aktarımı yapıp futbolda rekabet dengesini kendi lehlerine bozmuş olacaktırlar. Akşar (<https://www.dunya.com/kose-yazisi/kuluplere-vergi-iadesi-haksiz-rekabete-neden-olur/409719,03/04/2018>'de erişildi)'a göre, daha önceden kulüpler futbolcularına ödemiş oldukları ücretler üzerinden kanunda yer alan orana göre kesmiş oldukları vergileri idareye ödemekte sıkıntı çekebiliyorlardı. Söz konusu durum nedeniyle vergi borçlarının birikmesi üzerine vergi affı ya da borç yapılandırması talebine başvurumaktadırlar. Çıkarılan yasa ile ödeyemedikleri borçların ödenmesi için fon bulup bunları devlete geri ödeyerek hem vergi borcunu kapatmış olacaklar hem de devlete aktarılan bu para yeniden kulüplerin kasalarında kalacaktır. Uygulamaya bir başka pencereden bakıldığında, devlet zaman zaman uygulamış olduğu vergi affı ile kulüplerin borçlarının silinmesi durumunu bu yeni yasa ile de mümkün kılmaktadır. Futbolcuların ücretlerinden devlete ödenmesi gereken bu meblağların kulüplere geri tevdi edilmesi de bir bakıma vergisel teşvik uygulaması olarak görülmektedir.

Devlet teşviklerinin futbol kulüplerini etkileyen bir diğer husus; futbolda takımlar arasında rekabetçi dengenin sağlanmasına yani kulüplerin eşit şartlarda mücadele edecek oldukları rekabet ortamının yaratılmasına yöneliktir. Şöyle ki, yukarıda siyaset ile futbolun ilişkisine değinilmiştir. Bilindiği üzere siyasiler sadece futbolun gelişimini sağlamak ve sporda başarı düzeyini arttırmak için futbola destek vermemektedirler. Futbolun toplumsal alandaki rolü ve etkisinin farkına varan siyasiler bu durumu kendi ikballeri ve parti politikaları için de kullanabilmektedirler. Siyasilerin futbol kulüplerine seçim öncesi vermiş oldukları ekonomik ve bürokratik desteklerle söz konusu kulüp taraftarlarının desteğini alma yoluna gitmektedirler. Siyasilerin bu desteğine de kayıtsız kalmayan futbol kulüpleri ekonomik ve bürokratik açıdan güçlenmek için bu isim ve partilerle çıkar ilişkisi içerisine girebilmektedirler. Çünkü kulüpler, kadrolarını güçlü tutmak için transfer yapmak, daha fazla seyirci toplayabilmek için modern stadyumlar inşa etmek, kulüp maliyetlerini karşılamak için parasal destek sağlamak zorundadırlar. Tüm bu gelişmeler siyaset-futbol arasındaki

çıkar ilişkisinin sebep ve sonuçlarının kaynağını oluşturmaktadır. Bazı siyasetçilerin oy toplamak, destek almak gibi nedenlerle yerel yönetimlerde kurulmuş ve Spor Toto Süper Ligi gibi profesyonel liglerde olan futbol kulüplerini gerek ekonomik gerekse bürokratik yönden destekleri bu şekilde karşılıklı çıkar ilişkisine dayandığı göze çarpmaktadır. Nitekim yerel yönetimlerden destek alamayan kulüp başkanları ve yönetimleri futbolda uzun ömürlü olamamaktadır. Siyasetçilerin bu yola başvurmaları futbola siyasetin girmesine neden olmakta ve bu durum futbol kulüpleri arasındaki rekabetçi dengeyi bozan bir etki yaratmaktadır. Yerel yönetimleri güçlü olan şehir takımları başarıyı daha kolay elde edebilmektedirler. Her yeni yönetim ve başkan adayı aday olmadan mevcut belediye başkanının deyim yerinde ise “icazet” alarak işe başlamaktadırlar. Belediyelerle fikir ayrılığına düşen destek alamayan kulüpler ise zor durumda kalmaktadırlar. Belediyeler verdikleri bu nakdi desteği nasıl verdiği ise bir diğer soru işaretidir. Belediye bütçesinden veriliyorsa bu belediyelerin asli görevi olan kamu hizmetlerini ulaştırmasında aksamaya neden olacak mıdır? Buradan hareketle ister istemez partilerle kulüpler karşılıklı çıkar ilişkisine girmesi temiz futbol anlayışını lekelemektedir. Boluspor başkanı ile yaptığımız röportajda bu konunun ülke futboluna siyaset bulaşacağı yönündeki endişelerini dile getirmiştir. Büyükşehirlerin takımların belediyelerden aldıkları destek küçük şehir takımları karşısında avantajlı bir konuma getirmektedir (Bkz. Ek-1: Mülakat). Yerel yönetimler kendi takımlarını kurmakta, şehirlerin diğer takımları tarihe karışmaktadır. Örneğin, Gaziantepspor borçları yüzünden futbol hayatından çekilirken yerine belediye destekli Gazişehir Futbol Kulübü gelmiştir. Bu anlayış tamamıyla siyasi çıkar anlayışının bir ürünü olarak spor ve futbol üzerinden geleceğe yatırım yapmak amacıyla siyasi rant hedeflenmektedir.

Tablo 3.8: Ülkeler Bazında Futbol Şirketlerin Maliyetleri(2014-2016)

Ülkeler	Şirket Maliyetleri (Milyon Euro)		
	2014	2015	2016
İngiltere	875	996	1.256
Almanya	858	916	1.038
İspanya	597	668	714
İtalya	595	628	591
Fransa	461	458	515
Türkiye	169	203	228
Hollanda	206	204	218
Belçika	158	141	168
Rusya	194	201	162

Kaynak: UEFA 2016:96; UEFA 2015:102; UEFA 2014:73.

Futbol kulüplerine çeşitli yollarla verilen devlet teşvikleri ile kulüpler her ne kadar şirket maliyetlerini azaltmaya çalışıyor olsalar da söz konusu tablonun pek iç açıcı bir görünüm sergilemediği aşîkârdır. UEFA'nın (Union of European Football Associations) stat harcamaları, transfer harcamaları, reklam ve sponsorluk gelirlerinden oluşan 2016 Yılı Bütçe Raporu verileri incelenecek olunursa Türk futbol kulüplerinin 2016 yılında şirket maliyetlerinin bir önceki yıla oranla %25 arttığı görülmektedir. Tablo gösteriyor futbol kulüplerinin giderleri gelirleriyle paralel olarak artan bir trende sahiptir. Artan rekabet ortamı giderlerin artmasında en büyük etken olduğu düşünülmektedir. Ülkelerin uluslararası rekabette öne çıkabilmek adına mücadele etmektedirler. Bu konuya ilişkin Tablo 3.8'de yer verilen bilgilere bakıldığında:

UEFA'nın 2014-2015-2016 yıllarına ait bütçe raporlarında şirketleşen futbol kulüplerin maliyetlerinin ülkeler bazında yer alan verilerine bakıldığında 2014 yılı verilerinde İngiltere 875 Milyon Euro ile şirket maliyetlerinde başî çekmektedir. Bu yıl Türkiye'deki futbol şirketlerinin maliyetleri 169 Milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. En düşük şirket verileri 158 Milyon Euro ile Belçika'nındır. 2015 yılı verilerinde İngiltere'nin şirket maliyet oranı 996 Milyon Euro iken, Türkiye'nin şirket maliyeti 34 Milyon Euro artarak 203 Milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. Rusya'nın şirket maliyetleri ise 201 Milyon Euro'dur. 2016 yılı verilerinde en fazla maliyetin 1,256 Milyon Euro ile İngiltere'ye ait olduğu görülmektedir. Onu 1,038 Milyon Euro ile Almanya takip etmekte ve 3'üncü sırayı da 714 Milyon Euro maliyet ile İspanya almaktadır. İtalya'nın 591 Milyon Euro, Fransa'nın ise 515 Milyon Euro olan şirket maliyet oranlarında Türkiye 25 Milyon Euro artışla 228 Milyon Euro'ya çıkarak Avrupa futbol kulüpleri ve Rusya arasında 6'ncı sırada yer almaktadır. Türkiye'yi 218 Milyon Euro ile Hollanda takip etmekte, devamında 168 Milyon Euro ile Belçika ve 162 Milyon Euro ile Rusya gelmektedir.

Futbolun gönüllülük esasından ayrılarak ekonomik bir kazanç kapısı haline gelmesi ile ekonomik çıkarlar ön plana çıkmıştır. Futbolda ekonomisinde bütçelerin giderek yüksek rakamlara ulaştığı görülmektedir. Buradan sonra kulüplerin sahadaki rekabeti daha da çetin bir hal almıştır. Bunun neticesinde çeşitli maliyetlerden sıyrılmak, ticari faaliyetlere girişmek için şirketleşen futbol kulüpleri, hedefledikleri

mali başarıyı şirket yapısına dönüştükten sonra da gerçekleştirememişlerdir. Tablo 3.8’de yer verilen UEFA’nın 2016 Yılı Bütçe Raporu’nda yer alan şirket maliyet verileri bu hususu doğrular niteliktedir. Sonuç olarak futbol içerisinde birçok alanda yapılan devlet teşvikleri, futbol üzerindeki yapıcı etkisine rağmen Türk futbolunun ekonomik anlamda zarara uğramasının önüne geçemediği tespit edilmiştir. Türkiye’deki futbol kulüplerinin borçları her yıl artarak astronomik düzeylere ulaşmıştır. Aşağıda “Dört Büyükler”in yakın zaman (2016-2017-2018 yılları) dönemine ait borç oranlarına bakıldığında durumun ciddiyeti anlaşılmaktadır. Dört Büyüklerin 2016-2018 yılına ait borç durumları Tablo 3.9’da yer almaktadır. Buna göre:

Tablo 3.9: Dört büyüklerin 2016-2017-2018 yıllarına ait borç verileri

Takımlar	2016	2017	2018
Beşiktaş	1.524 Milyar TL	1.885 Milyar TL	2.1 Milyar TL
Fenerbahçe	1.258 Milyar TL	1.753 Milyar TL	3.5 Milyar TL
Galatasaray	1.830 Milyar TL	2.585 Milyar TL	2.8 Milyar TL
Trabzonspor	453 Milyon TL	948 Milyon TL	1.1 Milyar TL

Kaynak:Çelik, Çağatay (25 Aralık 2018). “6 Yılda Dört Büyük Futbol Kulübünün Toplam Borcu 3.6 Kat Arttı”. <https://www.haberturk.com/dort-buyuklerin-mali-durumunu-deloitte-futbol-sektor-uzmani-cem-sezgin-e-sorduk-2271274-spor> (25 Nisan 2019’da erişildi.)

Tablo 3.9’a bakıldığında Beşiktaş’ın 2016 yılında 1.524 Milyar TL borcu görülmektedir. Bu rakam 2017’de 1.885 Milyar TL’ye yükselmiş ve 2018 yılında ise 2.1 Milyar TL’yi bulmuştur. Fenerbahçe’nin de 2016 yılında 1.258 Milyar TL olan borcunun 2017 yılında 1.753 Milyar TL’ye ve 2018 yılında 3.5 Milyar TL’ye yükseldiği görülmektedir. Galatasaray’ın 2016 yılında 1.830 Milyar TL olan borcunun 2017 yılında 2.585 Milyar TL’ye yükseldiği görülmekte ve bu kulübün 2018 yılında 2.8 milyar TL borca girdiği anlaşılmaktadır. Dört Büyükler arasında en az borç tutarına sahip olan Trabzonspor’un 2016 yılındaki borcu 453 Milyon TL iken, 2017 yılında bu tutarın 948 Milyon TL’ye yükseldiği ve 2018 yılında ise 1.1 Milyar TL’ye ulaştığı görülmektedir. Elde edilen veriler ışığında devletin spora vermiş olduğu mali desteğin yeterince etkili olmadığı görülmektedir. Çünkü sıkı bir mali denetimin yokluğu, verilen destekleri etkisizleştirmektedir.

3.3.3.Futbol Sektörüne Yönelim Hususunda Oluşan Etkiler

Devletin gerek merkezi gerekse yerel yönetimlerce uygulmuş olduğu teşvik politikaları halihazırda futbolcular ve futbol kulüpleri kadar futbol takipçilerini, amatör futbolcuları da etkilemekte ve toplumun futbola yönelik algısının çekilmesini sağlamaktadır. Ortaya çıktığı ilk dönemde gönüllülük esasına göre gelişen futbol, zamanla ekonomik kaygıların merkezine doğru kayma yapmış ve ekonomik bir gelir dalı olarak anılmaya başlanmıştır. Ayrıca medyanın da etkisi ile toplum tabanında daha geniş bir yankı bulan futbol, toplumun her kesimince takip edilen, ilgi gösterilen ve örnek model alınan bir spor dalı haline gelmiştir.

Doğanyığıt (1996:26)'e göre, devlet teşviklerinde özellikle yerel yönetimler, geçmiş dönemlerde parasal imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle yöre halkı için spora yönelik en önemli ihtiyaçları bile karşılayamamakta, personel giderlerini dahi ödenememektedir. Fakat 1990'lı yıllar ile birlikte yerelde siyasilerin futbol sektörünü politik hedeflere ulaşmak için bir çıkış noktası olarak görmelerinin ardından söz konusu kulüpler lehine değişmeye başlamıştır. Yukarıda yer verildiği gibi yerel kulüplerin başkanlığı ya da yönetim kurullarında siyasilerin yer almaya başlaması, yerel yönetimlerin futbolu toplumsal yönelimin odak noktası yapma amacından daha çok siyasi hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik birer meta olarak görmeleri sonucunu doğurmasına neden olduğuna değinilmiştir.

Yerel yönetimlerin kendi yönetim yapıları içerisinde spora ve dolayısı ile futbola gereken önemi vermedikleri, yöre halkının istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir spor politikalarının bulunmadığı, kendi politik kaygıları doğrultusunda futbola hizmet edecek şekilde yatırım yaptıkları ve şehir planlarında spor tesisleri için yeterli düzenlemeler yapmadıkları görülmektedir. Bu noktada Karataş (2014:118), spor hizmetlerinin halka ulaştırılması ve halkın sportif ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yerel yönetimlerce bir spor politikasının olmadığını; bu hususta sporda profesyonel olarak yer alan kişilerce bir kurul teşkil edilebileceğini; spor alanlarının ve tesis sayılarının yeterli düzeyde bulunmadığını; imar planlarında konut projeleri, parklar, eğlence yerleri gibi mahaller dışında spora ilişkin yerlerin yapılması gerektiğini; büyük bütçelerle oluşturulmuş olan

futbol kulüplerinden daha çok oluşturulması gereken amatör spor faaliyetlerine yer verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Türkiye'deki bölgesel gelişmişlik farkı da devlet teşviklerinin dağılımı noktasında futbola yönelimi etkileyen bir sebeptir. Çünkü yerel yönetimler eli ile futbolun geliştirilmesi uygulamalarına yönelik devletin vermiş olduğu teşvikler, bölgesel gelişmişlik engeli sebebi ile Türkiye'nin her yerinde aynı sonucu doğuramamaktadır. Bu konuya örnek vermek gerekir ise; nüfus farkının da etkisi ile İstanbul'da bulunan futbol okulları ya da amatör futbol kulüplerinin yetenekli futbolcu yetiştirme oranı ile Gümüşhane ya da Siirt gibi illerde bulunan amatör futbol kulüplerinin ya da futbol okullarının futbolcu yetiştirme oranları aynı olmamaktadır. Aynı şekilde ekonomik açıdan gelişmiş illerde kulüplere sağlanan parasal destekler ile ekonomik açıdan gelişmemiş illerde bulunan kulüplere sağlanan destekler aynı düzeyde değildir.

3.3.4. Türk Futbolunun Uluslararası Alandaki Durumuna İlişkin Etkiler

Futbol kulüplerine yönelik uygulanan vergi affı, vergi istisnası, yerel yönetim desteklemeleri, tesis ve altyapı desteklemeleri gibi ekonomik alanda yapılmış olan devlet teşviklerine rağmen Türk futbolunun uluslararası alandaki durumu istenen noktada değildir. Türk futbolu hem sportif açıdan başarının gerisinde kalmış hem de ekonomik açıdan başarılı olamamışlardır. Bu problem son yıllarda kendini daha fazla göstermeye başlamış, kulüplerimiz UEFA tarafından sıkı mali denetime alınmıştır. Zira UEFA'nın açıklamış olduğu borç bilançosuna göre 2016 yılında Türkiye Avrupa ülkeleri arasında en fazla borca sahip 3'ncü ülke konumundadır. Bu borçların her geçen gün artarak devam ettiği düşünülmektedir. Ülkemizdeki döviz kurları ve faizin artması bunun etkenlerinden biridir. Tablo 3.10'a göre:

Tablo 3.10: Ülkeler bazında gelir-gider ve borç tutarları

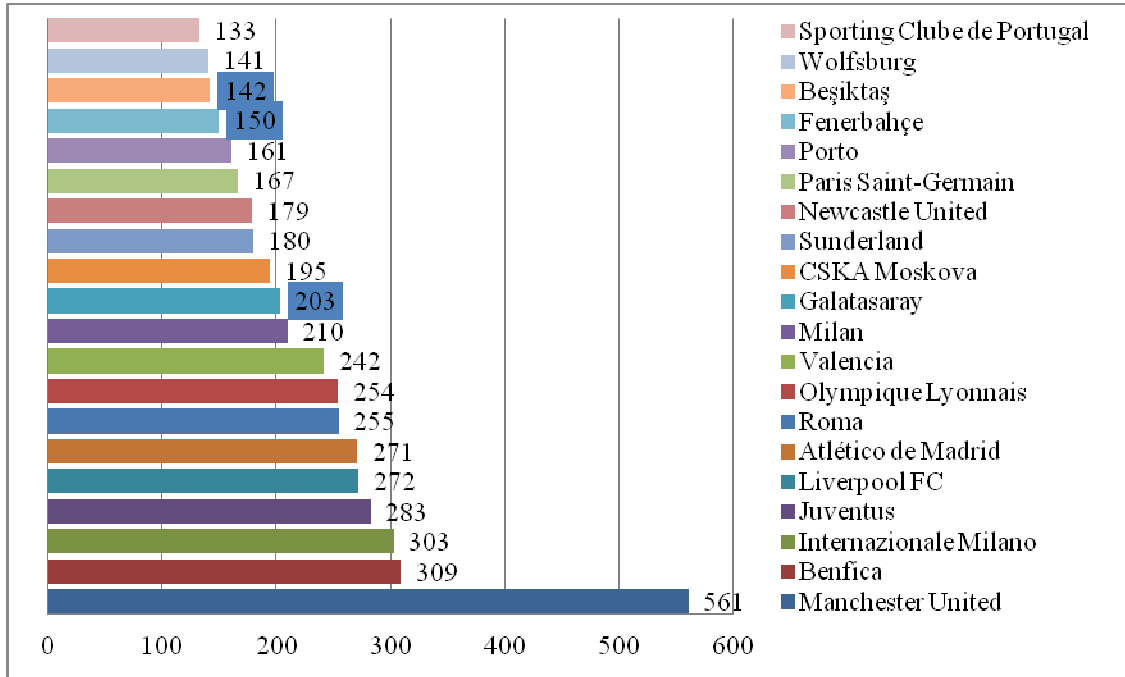
Ülkeler	Gelir/(Milyon Euro)	Gider/(Milyon Euro)	Borç/(Milyon Euro) ⁴⁰
İngiltere	4.900	6.425	1.525
İtalya	2.000	3.272	1.272
Türkiye	734	1.417	683
Portekiz	366	969	603
Fransa	1.500	2.061	561
İspanya	2.500	2.994	494
Rusya	701	1.017	316
Danimarka	293	444	151

Kaynak: UEFA 2016:59-121.

Tablo 3.10’da UEFA’nın 2016 yılı ülkeler bazında vermiş olduğu gelir, gider ve borç tutarları yer almaktadır. Buna göre, 2016 yılı içerisinde UEFA ülkeleri arasında İngiltere 4.900 Milyon Euro gelire, 6.425 Milyon Euro gidere ve 1.525 Milyon Euro ile en fazla gelir, gider ve borç tutarına sahiptir. İngiltere’yi 2.000 Milyon Euro gelir, 3.272 Milyon Euro gider ve 1,272 Milyon Euro borç ile İtalya takip etmektedir. Türkiye’ye bakıldığında, 734 Milyon Euro gelire, 1.417 Milyon Euro gidere sahip iken, 683 Milyon Euro borç ile üçüncü sırada yer almaktadır. Türkiye’yi 366 Milyon Euro gelir, 969 Milyon Euro gider ve 603 Milyon Euro borç tutarı ile Portekiz takip etmekte; Fransa’nın ise, 1.500 Milyon Euro gelir, 2.061 Milyon Euro gider ve 561 Milyon Euro borcu bulunmaktadır. İspanya’nın 2.500 Milyon Euro geliri, 2.994 Milyon Euro gideri ve 494 Milyon Euro borcu bulunmaktadır. Avrupa dışında Rusya’nın 701 Milyon Euro gelir, 1.017 Milyon Euro gider ve 316 Milyon Euro borç bilgisi yer almaktadır. Son olarak ise Danimarka’nın 293 Milyon Euro geliri, 444 Milyon Euro gideri ve 151 Milyon Euro toplam borcu bulunmaktadır.

2016 yılı borç bilgilerinin ülke sıralaması bu şekilde yer alırken, kulüplerin toplam borcunda ise Beşiktaş, Fenerbahçe ve Galatasaray’ın Avrupa futbol kulüplerinin en borçlu ilk 20 takımı arasında yer aldığı görülmektedir. Bu verileri Grafik 3.2’de görmek mümkündür:

⁴⁰Borç sütununda verilen rakamlar net borç olarak verilmiştir. Bunlar, banka kredisi, banka ve diğer krediler, ilişkili taraf kredi ve borçları ile devir alacakları ve nakit bakiyelerine karşı transfer borçlarından oluşmakta ve UEFA Kulüp Lisanslama ve Finansal Düzenlemeler Yönetmeliği tanımına göre hesaplanmaktadır (UEFA 2016:121).

Grafik 3.2:Avrupa kulüplerinin borç tutarları (Milyon Euro) (UEFA 2016:122).

Grafik 3.2’de yer alan verilere bakıldığında en fazla borç 561 Milyon Euro ile Manchester United kulübüne aittir. Türk futbol kulüplerinden Galatasaray 203 Milyon Euro ile 11’nci sırada yer alırken, Fenerbahçe 150 Milyon Euro ile 17’nci sırada bulunmakta ve Beşiktaş ise 142 Milyon Euro ile 18’nci sırayı almaktadır. Temmuz 2018 bağımsız denetim raporlarına göre 621 Milyon Euro borç ile en borçlu takım Fenerbahçe olduğu görülmektedir.

Yukarıda yer verilen düşük vergi uygulamaları, vergi afları, altyapı ve araç-gereç destekleri gibi devlet teşviklerine rağmen Türk futbolunun uluslararası alanda özellikle ekonomik anlamda zayıf kaldığı ifade edilebilir. Galatasaray’ın UEFA ve Süper Kupa başarıları ve Türk milli futbol takımının dünya üçüncüsü olması, 2008’de Türk milli futbol takımının Avrupa şampiyonasında yarı final oynamasından bu yana Türk futbol kulüplerinin uluslararası alanda herhangi bir başarısı söz konusu değildir. Tablo 3.10 ve Grafik 3.2’de yer alan rakamlar da göstermektedir ki, Türk futbolu ekonomik açıdan da Avrupa futbol kulüpleri arasında olumsuz bir görüntü sergilemektedir. Buna göre, Tablo 3.10’da Türkiye’nin geliri 734 Milyon Euro iken, gideri 1.417 Milyon Euro olarak görülmekte ve ortaya 683 Milyon Euro bir borç tutarı çıkmaktadır.2016 yılında yayımlanan UEFA Bütçe Raporu verileri Türkiye’nin

başarısızlığını ekonomik olarak doğrular bir nitelik taşımaktadır. Türk Futbolunun 2015 ve 2016 yılı kar-zarar tutarlarına bakılacak olursa durum daha anlaşılır bir görüntü çizmektedir. Buna göre:

Tablo 3.11: Ülkeler bazında kar-zarar tutarları (Milyon Euro)

Ülkeler	2015	2016
Almanya	74	176
İspanya	143	156
Rusya	-103	59
Fransa	-65	23
Ukrayna	64	-33
Portekiz	57	-50
Türkiye	-204	-183
İngiltere	84	-186
İtalya	-289	-203

Kaynak: UEFA 2016:104; UEFA 2015:111.

Tablo 3.11'e bakıldığında Avrupa kulüpleri arasında 2015 yılında en fazla kar eden ülke 143 Milyon Euro ile İspanya'dır. İngiltere 84 Milyon Euro ile ikinci sırada yer alır iken, Türkiye 204 Milyon Euro zarar yapmıştır. En fazla zarar 289 Milyon Euro ile İtalya'dadır. 2016 yılına gelindiğinde en fazla kar eden ülkenin 176 Milyon Euro ile Almanya olduğu görülmektedir. Onu 156 Milyon Euro ile İspanya takip etmektedir. 59 Milyon Euro ile Rusya 3'üncü sırada yer almakta, ardından 26 Milyon Euro ile Belçika ve 23 Milyon Euro ile Fransa gelmektedir. Yıllık net karın negatif görünüm gösterdiği Ukrayna 33 Milyon Euro zarar etmiştir. Yunanistan ve İsrail 36 Milyon Euro zarar ederken Portekiz'in 2016 yılı net zararı ise 50 Milyon Euro'dur. Türkiye bu tabloda bir önceki yıla nazaran zararı 21 Milyon Euro azaltmış ve 183 Milyon Euro zarar ile en fazla zarar eden 3'ncü ülke durumundadır. Türkiye'yi 186 Milyon Euro zarar ile İngiltere ve 203 Milyon Euro zarar ile İtalya takip etmektedir.

Türkiye futbolunun uluslararası alanda söz sahibi olabilmesi, yüksek bir başarı düzeyini yakalayabilmesi için takımların dernek statüsünden çıkması ve şirketleşmesi, sıkı mali denetim getirilmesi ve mevcut dönem içerisinde futbolcuların altyapıdan yetiştirilmesi ve kulüplerin ekonomik bağımsızlığa kavuşması gerekmektedir. Avrupa futbol kulüplerinin tesisleşme, altyapı yatırımları ve diğer gelir kalemlerinin işlevine bakıldığı zaman Türkiye'nin bu kulüplere nazaran oldukça zayıf bir görüntü çizmiş olduğu görülmektedir. Başarının sadece 10 yılda bir defa yakalanması Türk futbolunun

kalitesinin artmış olduğu anlamını taşımamaktadır. Futbolda günü birlik değil istikrarlı başarıların sağlanması halinde Türk futbolunun uluslararası alanda daha kaliteli, prestijli bir konuma sahip olduğundan bahsedilebilir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Futbol, tarihi binlerce yıl öncesine dayanan bir spor dalıdır. Spor dalları içerisinde en çok rağbet gören, takip edilen spor dalı olarak yer almaktadır. Yerine yenisi ekleninceye kadar da bu popülerliği devam edecektir. Asırlar boyunca toplumlar tarafından ilgi ile takip edilen futbol, bu yönü ile zamanla çeşitli çıkar grupların ilgisini üzerinde toplamıştır. Kamu otoritesi her alanda olduğu gibi sanat, spor, kültür alanında da ülkeyi geliştirmeyi hedeflemektedir. Devlet “sporun kitlelere yayılmasını teşvik etmek” ve “sporu ve sporcuyu” korumayı anayasal bir görev olarak kabul etmiştir. Devlet, toplum nezdinden almış olduğu meşruiyete dayanarak ekonomik ve sosyal olarak toplum düzeninin ve refahının sağlanması noktasında etkin bir işleve sahiptir.

Devletin sosyal ve ekonomik amaçlarına ulaşmak için kullandığı bir diğer araç regülasyonlardır. Devletler birçok alanda olduğu gibi düzenleyici rolüyle futbolda da aktif olarak yer almaktadırlar. Devletin, sporun geliştirilmesi ve uluslararası alanda başarı yakalanması, insanların spora yönlendirilmesi, genç nesillerin kötü alışkanlıklardan uzak tutulması gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Türkiye’de bu faaliyetlerin yerel, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılmasında devlet önemli bir yere sahiptir. Şöyle ki, devletin futbola spora yönelik teşvik politikaları futbolun geliştirilmesi ve topluma yaygınlaştırılmasını, ülke takımlarının uluslararası alanda başarılı olması amaçlamaktadır. Devlet genç nesillere sporu sevdirmek ve gençleri kötü alışkanlıklardan uzak tutmak için futbolu bir araç olarak görmektedir. Bu amaçla devlet tarafından çeşitli teşvik ve destekler verilmektedir.Devlet bu noktada merkezi yönetim eliyle;Türk futbolunun gelişimi amacıyla futbolculara, spor kulüplerine, sponsorlara çeşitli vergisel avantajlar yanında,stadyumların yapımı ve çeşitli altyapı desteği,yerel

yönetimler eli ile de çeşitli aynı yardım, tesisleşme ve malzeme yardımı gibi destekler sağlamaktadır.

Modern dönem öncesine kadar gönüllülük esasına göre yapılan futbol, modern dönem ile birlikte ekonomik olarak büyük bir gelişme göstermiş başlı başına bir sektör haline gelmiştir. Önceden karamacı güdülmeyen, eğlenmek ve sağlıklı bir hayat sürmek amacı ile yapılan spor, ekonomik olarak bir değer atfedilmesi ile birlikte revizyona uğramış ve toplum içerisinde bir gelir kapısı halini almıştır. Futbol kulüplerinin medyada sıkça yer alması, gelişen internet ağı, taraftar desteğinin büyük kitlelere ulaşması sektörün endüstriyel bir yapı halini almasının önünü açmıştır. Sektördeki bu gelişmeler beraberinde rekabeti de getirmiştir. Sahada kazanmanın ön koşulu iyi bir takıma sahip olmaktan geçmektedir. İyi bir takıma sahip olmanın yolu da hem bütçe hem de büyük çaba gerektirmektedir. Zamanla dev bütçeli kulüpler kaliteli transferler ile ülke gündemine oturmuş ve futbolda rekabetçi denge bozulmaya başlamıştır. 1995’de Bosmann Kararları ile futbolcu transferinde yeni bir dönem başlamıştır. Önceki dönemde kulübü ile sözleşmesi biten futbolcunun başka bir kulübe transferi, mevcut kulübünün iznine bağlı iken, söz konusu karar ile sözleşmesi sona eren futbolcuların serbest dolaşımının mümkün hale gelmesi, futbol kulüplerini transferlerde daha fazla rekabete sokmuştur.

Futbol kulüpleri arasında artan rekabet, futbolcu ücretlerini de arttırmış ve buna bağlı olarak futbol kulüpleri kaliteli bir takım oluşturmak için çok büyük bütçeler oluşturmaya başlamışlardır. Söz konusu gelişmeler kulüplerin dev bütçelerin oluşmasına ve bunun yanında şirketleşmesine giden yolu açan bir etken olmuştur. Bütçe oluşturmak için kaynak arayışına giren kulüpler yeni yollara başvurmuşlardır. Artan televizyon yayınları ve diğer iletişim olanakları beraberinde yayın ve sponsorluk gelirlerinin çoğalmasına da zemin hazırlamıştır. Bu gelirlerle de yetinmeyen kulüpler rekabet uğruna bütçelerini aşarak borçlanma yoluna girmişlerdir. Kulüplerin borçlanma yoluyla riske girerek kurdukları takımların hedeflenen başarıya ulaşamaması sonucu oluşan bütçe açıkları dış finansmanı artırmıştır. Bütçe açıkları ve buna bağlı etkenler kulüplerin mali krizlerle boğuşmasına neden olmuştur.

Kulüpler halka arz ve kulüp şirketlerine ortak yatırımcı bulmak suretiyle sermaye arayışına girmişler ve mali durumlarını düzeltmeyi amaçlamışlardır. Bu çabalar bazen olumlu sonuçlar vermesine karşın, bazen de kulüplerin tümüyle iş adamları ve büyük sermaye sahiplerine devir edilmesi sonucuna yol açmış ve taraftar ile gönül bağı olan kulüplerin kişisel sahipliğe dönüşmesi endişesi ortaya çıkmıştır. Halka arz uygulaması, futbol kulüplerinin hisselerinin büyük servet sahiplerinin ellerine geçmesine olanak sağlamıştır. Böylesi büyük kitlelerin ilgilendiği spor dalı reklam ve ün peşinde koşan iş adamlarının iştahını kabartmıştır. Chelsea, CSKA Moskova, Paris Saint Germain, Manchester City gibi futbol devlerinin bu şekilde büyük iş adamlara, sermaye gruplarına devir edildiği bilinmektedir. Bu gelişmeler futbolun dürüst, adil oyun yapısını alt üst etmiş ve futbolda parası olanın kazanma ihtimalini arttırdığı bir döneme girilmiştir. Futboldaki bu büyüme ve parasallaşma, sadece iş adamlarını kulüp çatısına çekmekle kalmamış, siyasiler de oy toplamak, siyasi kariyerine artı değer sağlamak gibi nedenlerle kulüplerin kapısını çalmaya başlamışlardır.

Çalışmada Türkiye’de futbola verilen teşvikler ve etkileri incelenmiştir. Futbola verilen en önemli teşvik futbolcu ücretlerinin düz ve düşük oranda vergilendirilmesi olarak gösterilebilir. Şöyle ki, ücret nev’indeki gelirler, GVK’ya göre artan oranlı tarifeye (%15-%35) tabi olmalarına rağmen, futbolcuların elde ettikleri ücret gelirleri üzerinden yalnızca %15 vergi kesintisi yapılmaktadır. Düz ve düşük oranlı vergilemedeki amaç, futbolcuların ülke takımlarına yöneliminin artırılması noktasında teşvik politikası niteliğindedir. Ancak mevcut durum göz önüne alındığına bu vergisel avantajların Türkiye’de futbolda başarıyı artırmadığı, nispeten futbol hayatının son dönemine gelen, formdan düşmüş, vergi sonrası geliri artırmayı ön planda tutan yabancı oyuncuların tercih ettiği bir ülke konumuna geldiği gözlemlenmiştir. Devlet kanalıyla verilen bu teşviklerin amacına hizmet etmediği görülmüştür. Her yıl bu vesile ile ülkemizden 100 milyon USD üzerinde döviz çıktığı görülmektedir.

Türkiye yaşlı ve formdan düşmüş futbolcular için Katar ve Çin’den önceki son durak halini almıştır. Bu sistemin Türkiye’de futbol oynayan Türk asıllı futbolcuların da Türkiye dışına çıkmamayı özendirdiği düşünülmektedir. Hatta zaman zaman Avrupalı

Türk oyuncuların, Türkiye'deki popülerliğin ve düşük vergilemenin etkisiyle tersine göçe başladıkları gözlemlenmiştir.

Futbolcu ücretleri üzerindeki bu vergi kolaylığı, vergi adaleti konusunda da bir takım endişeleri de barındırmaktadır. Türkiye şartlarında asgari ücret ile çalışan milyonlarca ücretli için zaman zaman gelir vergisi tevkifatı %20 oranında uygulanmakta iken, astronomik ücretler alan ve aynı ülkede yaşayan futbolcuların en üst ligde %15, bir alt ligde %10, en alt ligde ise %5 oranında vergilendirilmesi eleştirilmektedir. Hatta birçok oyuncunun bu düşük oranlı vergi yükünü kulüplerine yansıttıkları da tahmin edilmektedir. Çalışma kapsamında bu farkın ortaya konulması amacıyla Tablo 2.6 hazırlanmıştır. Buna göre, 120.000 TL ücret geliri elde eden 3'ncü Lig futbolcusu, aynı gelire sahip ücret geliri sahibine göre 22.700 TL avantaja sahiptir. Aynı oyuncunun Süper Lig'de oynadığı kabul edildiğinde de arada 28.000 Lira gibi bir fark ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de futbolda başarıya ne kadar ihtiyacı varsa vergilemede adalete en az onun kadar ihtiyacı olduğu ifade edilebilir. Bir asgari ücretli yılda yaklaşık 24.240 TL gelir elde etmektedir. Buna karşın bazı futbolcuların bu ücreti günde ya da haftada kazanabildikleri görülmektedir. Bu iki gelir grubunda insanların vergi oranların eşit olması ve yüksek gelir sahibinin daha düşük vergi oranından vergi ödemesinin adaletsizliğe neden olduğu düşünülmektedir.

27 Mart 2018 tarihinde yayınlanan 7103 sayılı Kanun ile futbolcu ücretlerinden kesilen gelir vergisinin, amatör oyunculara ve altyapıda harcamak şartıyla kulüplere iadesine olanak sağlanmıştır. İade edilen verginin bir havuzda toplanarak sadece altyapıda kullanılması öngörülmektedir. Söz konusu kanun devletin son dönemde Türk futbolunun gelişmesi amacıyla attığı somut ve önemli adımlardan biridir. Ancak iade edilecek bu verginin inisiyatifinin kulüplerde olması bazı endişeleri de beraberinde getirmektedir. Futbol kulüplerinin bu havuzu doğru yerlerde kullanıp kullanmayacakları bir soru işaretidir. Bu havuzun doğru yerlerde kullanılması projenin ana amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda sıkı bir denetim yapılması gerektiği açıktır. Bir diğer soru işareti bu kanunun büyük kulüpler ile küçük kulüpler arasında haksız rekabete neden olup olmadığı konusudur. Örneğin futbolcularına yıllık 300 Milyon TL ücret ödeyen bir kulüp 7103 sayılı Kanun sayesinde 45 Milyon TL destek alırken,

futbolcularına yıllık 50 Milyon TL ücret ödeyen kulüp ise 7,5 Milyon TL destek almaktadır. Aradaki bu fark iki takım arasındaki makasın daha da açılacağını göstermektedir.

Kamu otoritesinin futbol kulüplerine futbolcu maaşları ve sosyal güvenli primi konusunda da destek vermektedir. Sosyal güvenlik primi bireylerin aldıkları ücretlere göre hesaplanırken yaklaşık % 32 gibi (%20 işveren, %12 işçi payı) futbolcuların sosyal güvenlik primi hesaplamaları asgari ücretin 6,5 katına sabitlenmiş ve kulüpler büyük bir avantaj elde etmişlerdir.

Devletin merkezi yönetim ve yerel yönetim eli ile hayata geçirmiş olduğu yatırımlar, vergi istisnaları, vergi indirimleri ve diğer teşvikler, Türk futbol kulüplerine ekonomik açıdan katkı sağlamaktadır. Stat isim haklarından devlet tarafından alınan %25'lik payın kaldırılması, sponsorluk gelirlerinin vergiden düşürülmesi spor kulüpleri için muazzam derecede önemlidir. Belediyeler ve Toplu Konut İdaresi tarafından yapılan tesisler spor kulüplerine sembolik ücretlerle kiralanmaktadır. Bütün bu destekler kapsamında Türk futbolunun hak ettiği başarıyı gösterememişlerdir.

Çalışmada elde edilen veriler, irdelenen olgular futbolun geliştirilmesi, devlet desteğinin önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Futbol, çıkar gruplarının hegemonyasından, siyasi ideolojilerden oldukça uzakta tutularak gönüllülük esasına uygun bir hale dönüştürülmesinde devlet teşviklerinin öneminin büyük olduğuna işaret etmektedir. Tesisleşmenin, altyapı yatırımlarının ve özellikle futbolcu yetiştirme sayılarının artırılması bugün maalesef kulüpler eli ile sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilememektedir. Kulüplerin birçoğu borçlarından ve başarısızlık endişesinden dolayı altyapılara yeterli kaynak ayıramamakta, altyapıdaki genç oyunculara şans vermeye sıcak bakmamaktadırlar. Bu yüzden genç futbolcu teşvik sistemine geçilmesi gerekmektedir. Genç futbolculara şans veren kulüplere verilecek ödüller mali sıkıntılarla boğuşan kulüpleri teşvik edecektir. Hali hazırda kulüpler her geçen gün yeni çalışmalar yaparak gelirlerini artırmaya çalışmaktadır. Çünkü Türk futbol kulüplerinin gelirleri ve borçları arasındaki uçurumun her geçen gün arttığı gözlemlenmiştir. Spor Toto Süper Lig takımlarının toplam borcunun 10 milyar TL'yi geçtiği

ifadeedilmektedir. Kulüplerin bu borçları ödemek bir yana borçlarının faizini bile ödemekte zorluk çektikleri görülmektedir. Bu sebepten kulüpler devlet teşvikleri, banka kredileri, taraftar bağışları ile ancak ayakta durabilmekte ve yeni yatırımlara yeterince kaynak ayırmadığı bilinmektedir. Bu borçların bir anlaşma yapılarak Ziraat Bankası vasıtasıyla yapılandırılması gündeme gelmiş ancak herhangi bir somut adım atılmamıştır.

Türk futbolunun ekonomik büyüklüğü ile başarı düzeyi arasında son yıllarda ters orantılı bir ilişkinin bulunduğu ifade edilebilir. Türk futbolu naklen yayın gelirleri bakımından 298 Milyon Euro ile Avrupa'da 6'ncı sırada bulunmaktadır. Fakat bu güce rağmen Türkiye ülke takımlarının uluslararası maçlardaki başarılarına göre belirlenen ülke puanı sıralamasında 10'ncü sıralardan, 37'nci sıralara kadar gerilemiş ve daha da gerilemesi muhtemeldir. Ülkemizde spora değil, skora odaklı politikalar üretildiği için futbolda başarının uzağında kalmaktadır. Günlük başarılarla endeksli politikalar üreten kulüpler başarı sağlayamamış ve Avrupa kupası maçlarında başarılı sonuçlar elde edememiştir. Ekonomik açıdan da sıkıntı yaşayan kulüpler futbola gerekli olan yatırım ve transferleri yapamamakta ve bu durum sezon içerisinde kulüplerin başarı düzeyini etkilemektedir.

Çalışma kapsamında Türk futbolu ile ilgili önemli düzenlemelerden birinin de dernekler kanununun yeniden düzenlenmesi ve her yönetimin kendi döneminden sorumlu olması gerekliliğidir. Bu uygulamanın başlatılması Türk futbolu için hayati önem taşımaktadır. Kulüpler yöneticilerinin sorumsuz harcamaları yüzünden kapanmaya yüz tutmakta veya ekonomik krizlere gebe kalmaktadır. Dernekler kanununun düzenlenmesi sayesinde bu tür uygulamaların son bulacağı düşünülmektedir. Mali denetimin artırılması, yönetimlerin üzerine hukuki bir sorumluluk getirilmesi ile gereksiz harcamaların, çıkar ilişkilerinin önüne geçilmesi beklenmektedir. Bu sayede kulüplerin giderlerinde azalma söz konusu olacağı, yönetim değişikliği halinde yeni gelen yönetimlerin önceki yönetimlerin borç yükü altında kalmayacağı düşünülmektedir. Kulüpler bu sayede ayakta kalarak faaliyetlerine devam edebileceklerdir. Boluspor başkanı ile yaptığımız röportajda Türk futbolunun en elzem ihtiyacının bu olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. Kulüplere ne kadar destek

verildiği değil bu desteklerin nerede kullanıldığı hayati bir öneme sahiptir. Aksi halde bu desteklerin Türk futboluna değil çıkar gruplarına hizmet edecektir. Bu kanunun amacı yardım edilmiş kulüpler oluşturmak değildir. Yardıma muhtaç olmayan, yarınlara güvenle bakan sağlıklı kulüp yönetimleri oluşturmaadır.

Devletin yapmış olduğu teşvik uygulamalarının altyapılara ve genç oyunculara yönelik genişletilerek devam ettirilmesi, yakalanacak olan başarının sürekliliğini sağlaması aadıından önemlidir. Özellikle genç oyunculara daha fazla fırsat tanınması konusunda genç futbolcuları teşvik eden uygulamalar “Genç Futbolcu Teşvik Sistemi” yeniden uygulamaya konularak geliştirilmelidir. Bu sayede hem yeni yetenekler gün yüzüne çıkabilecek, hem de kulüplere verilecek para ödülleri sektördeki başarıya katkı sağlayabilecektir. Kulüpler altyapıya yönelerek hem daha az maliyetli oyuncular kazanacak, hem de bütçelerinden eksi vermek yerine kazanç sağlayacaktır.

Son yıllarda yatırımları ve ekonomisiyle adından söz ettiren bir ülke olan Türkiye’de futbol, gelir olarak Avrupa’da üst sıralardadır. Fakat FIFA’nın dünya sıralamasında 36’ncılığa kadar gerilemiştir. Futbol kulüplerinin ise son yıllarda hatırı sayılır bir başarısı bulunmamaktadır. Buradan da görüldüğu üzere teşvik edici uygulamaların Türk futbolunun gelişimine katkı sağlamakta tek başına yetersiz kaldığı görülmektedir. Kulüplere verilen bu destekler, yerli yabancı futbolculara özellikle yaşlı yabancı oyunculara aktarılmaktadır. Bu ücretler yabancı oyuncuları zengin ederken, kulüpleri ise ekonomik bir çıkmaza doğru sürüklemektedir. Bu anlamda özellikle Süper Lig için geçici olarak uygulanan düz ve düşük oranlı vergileme yönteminden vazgeçilmesinin, hem vergi kaybı hem vergi adaleti aadıından yerinde bir uygulama olacağı düşünölmektedir. Ülkemizin futboldaki başarıya ihtiyacı olduğu kadar vergilemede adalete de ihtiyacı bulunmaktadır. Vazgeçilen ve alınmayan vergilerin yabancı oyuncuları teşvik ederek yurt dışına aktarılması da milli ekonomiden bir kayıp olarak görülmektedir. Bu durum ölkemizin ekonomisine hem vergi kaybı hem de cari açık olarak yazılmaktadır.

Ülkemizde futbola verilmesi gereken bir diğer teşvik ise en üst lig ile en alt lig arasındaki gelir farklarında iyileştirme yapılmasıdır. Futbolcunun fabrikası ve mutfağı

amatör takımlar, alt liglerdir. Buralardaki sıkıntılar ileride kendini en üst ligde gösterecektir. Üst ligleri besleyen can damarlarının kesilmesi herkese zarar vermektedir. Boluspor başkanı ile yapılan mülakatta görüldüğü üzere en üst lig olan Spor Toto Süper Lig’de her kulübe yıllık 22 Milyon USD naklen yayın geliri ödenirken, bir alt lig olan Spor Toto 1.Lig’de bu rakam 2 Milyon USD’dir. Bu gelirin küçük bir kısmının alt liglere aktarılması bile, alt liglere can suyu olması muhtemeldir. Buralardaki şartların iyileşmesiyle yetiştirilen futbolcu sayısında artış olması kaçınılmazdır.

Teşvik ve destekten daha ziyade Türk futbolu için futbolunun kurtuluş reçetesi açıktır: Yetersiz kalan dernekler kanunu ve kulüplerin devlet nezdinde sıkı bir denetime sokulması gerekmektedir. Futbol yönetiminden siyasi ve ticari çıkar gruplarının hegemonyasından kurtarılması çok büyük önem arz etmektedir. Futbol aksi halde devlet olarak verilen desteklerin hiçbir önemi kalmamaktadır. Günün kurtaracak çözümler yerine, Türk futbolunun geleceğini kurtaracak çözümlere odaklanılmalıdır. Futbol kulüplerinin şirketleşmesi ile mali denetim yapısının güçlendirilmesi, altyapıya öncelik verilmesi ve genç futbolcu teşvik sistemi Türk futbolunun arzulanan istikrarı ve gelişimine katkı sağlayacaktır. Teşvik sistemiyerli ve genç futbolcuları oynatan kulüplerin ödüllendirmesine yönelik olarak konumlandırılmalıdır. Belki kısa vadede başarıdan uzak kalınabilir, ama uzun vadede kazanan Türkiye ve Türk futbolu olacaktır. Son dönemlerde ekonomik nedenlerden, transfer yasaklarından dolayı genç Türk futbolculara yönelen takımlarda yeni Türk yıldızlar çıkmaktadır. Trabzonspor bunlara verilebilecek en güzel örnektir. Ekonomik nedenlerden dolayı transfer yapamayan Trabzonspor kulübü altyapısına gençlerine yönelmiştir. Bunun sonucunda hem maliyetlerini düşürmüş hem de Türk futboluna Yusuf Yazıcı, Abdülkadir Ömür, Abdülkadir Parmak gibi yeni yıldızlar kazandırmıştır.

Spor yöneticileri, spor kulüplerini kurumsal bir şirket gibi kişisel hırs ve çıkarlarının dışında tutarak yönetmelidirler. Federasyon başkanı ve yöneticileri, kulüp başkanları ve yöneticilerinin futbola hizmet etmek için görev yapmaları gerekmektedir. Başkanlıktan ekonomik çıkar bekleyen, nemalanan başkanlar kulüplerin içinin boşalmasının, borçlanılmasının sebebi olarak gösterilebilir. Aksi halde günlük başarıların peşinden koşan kurumsallıktan uzak yönetimler neticesinde kadim Anadolu

takımları gibi diğer büyük takımlarda yok olup gitmesi muhtemeldir. Yıllık bütçesinin kat ve kat üzerinde borç yükü olan kulüplerin yarınları karanlıktır. Bu bağlamda Kocaelispor, Gaziantepspor, Mersin İdman Yurdu, Karşıyaka gibi örnekleri yarın Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe gibi örneklerle artırabilmek mümkündür.

KAYNAKLAR

Akşar, Tuğrul (2005). “*Endüstriyel Futbol*”. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Akşar, Tuğrul ve Merih, Kutlu (2006). “*Futbol Ekonomisi*”, İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Aktaş, Hüseyin ve Mutlu, Salih (2016). “Futbolda Finansal Sürdürülebilirlik Kapsamında “Finansal Fair Play Başabaş Kuralı” ve Beşiktaş Futbol Kulübü Üzerine Bir Uygulama”. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:14, Sayı:2.

Arıpınar, Erdoğan (1992). “*Türk Futbol Tarihi (1904-1991)*”. Cilt 1, Ankara: Türkiye Futbol Federasyonu Yayınları.

Atalay, Besim (2013). “*DivanuLûgat-it-Türk Tercümesi*”. Cilt I, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Aydın, Berkay, M., Hatipoğlu, Duygu ve Ceyhan, Çağdaş (2008). “Endüstriyel Futbol Çağında Taraftarlık”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* Sayı:26.

Aykın, Alparslan G. ve Bilir, Fatma P. (2013). “Hükümet Programları ve Spor Politikaları”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt:22, Sayı:2.

Başaran, Mehmet (02 Ağustos 2010). “*Sporcular ve teknik adamların vergilendirilmesi*”. <http://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/hukuk/172-murat-baaran/565-sporcular-ve-teknik-adamlarn-vergilendirilmesi.html> (22 Ocak 2019’da erişildi.)

- Başaran, Murat ve Altay, Tezcan (2003). “Sporcuların Ücret Gelirlerinin (4842 Sayılı Kanun Düzenlemeleri Uyarınca) Vergilendirilmesi-I”. *Yaklaşım Dergisi* Sayı:126.
- Bora, Tanıl ve Erdoğan, Necmi (1993). “Dur Tarih, Vur Türkiye”. *Futbol ve Kültürü*. Ed. Roman Horak, Wolfgang Rettke, Tanıl Bora. İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Boztaş, Hakan (2007). “Spor Kulüplerine Sağlanan Teşvikler”. *Vergi Dünyası Dergisi* Sayı:315.
- Bucher, Charles, A. ve Wuest, Deborah, A. (1987). “*Foundation of Physical Education And Sport*”. 10th Edition. New York: Times Mirror/MosbyCollege Publishing.
- Büyük, Sedat (11/07/2018). “Türkiye’de ve Dünya’da Sporcu Gelirlerinin Vergilendirilmesi”,<https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/sedat-buyuk/turkiye-de-ve-dunyada-sporcu-gelirlerinin-vergilendirilmesi.html> (09 Nisan 2019’da erişildi).
- Cerrahoğlu, Necati (2016). “Spor Ekonomisi Bilim Dalının Gelişim Analizi”. *Yönetim Bilimleri Dergisi* Cilt:14, Sayı:27.
- Çelik, Çağatay (25 Aralık 2018). “6 Yılda Dört Büyük Futbol Kulübünün Toplam Borcu 3.6 Kat Arttı”. <https://www.haberturk.com/dort-buyuklerin-mali-durumunu-deloitte-futbol-sektor-uzmani-cem-sezgin-e-sorduk-2271274-spor> (25 Nisan 2019’da erişildi.)
- Devecioğlu, Sebahattin, Çoban, Bilal, Karakaya, Yunus, E. ve Karataş, Özgür (2012). “Türkiye’de Spor Kulüplerinin Şirketleşmeye Yönelimlerinin Değerlendirilmesi”. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* Sayı:X(2).
- Devecioğlu, Sebahattin (2008). “Türkiye’de Futbolun Kurumsallaşması”. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* Sayı:26.

- Doğanyigit, Sadettin (1996). “Belediyelerin Spora Katkıları Ve Spor Kulüplerine Yardımları”. *Sayıştay Dergisi* Sayı:21.
- Durmuş, Neslihan K. (2016). “Spor Kulüplerinin Vergilendirilmesi”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* Sayı:27.
- Ekolig (2017). “2015-2016 / 2016-2017 Futbol Ekonomisi Raporu-2”.
- Ekonomik Forum (2013). “Futbol Ekonomisi Hızla Büyüyor”. *Ekonomik Forum Dergisi* Haziran.
- Erdoğan, İrfan (2008). “Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* Sayı:26.
- Eskiler Ersin ve Sarı İhsan ve Soyer Fikret (2011). “Takıma Psikolojik Bağlılık Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* Sayı:8(1).
- EuropeanComission (2017). “Taxation Trends in the European Union: Data fort the EU Member States, İcelandand Norway”. Luxemburg.
- Ferah, Ozan (2007). “Türklerde Futbol: TepüktenFutbola”. <https://anatolian.wordpress.com/turklerde-futbol/> (10 Temmuz 2018’de erişildi).
- FIFA. “Associations”.
- <http://www.fifa.com/associations/index.html> (09 Temmuz 2018’de erişildi).
- FIFA (2011). “The History of The FIFA Corporate Mark”. 2nd Edition.
- Gökacı, Mehmet, A. (2008). “Bizim İçin Oyna: Türkiye’de Futbol ve Siyaset”. İstanbul: İletişim Yayınları.

Göral, Mehmet A. (1999). “Türkiye Kitle Sporunun Teşviki Açısından Tesis Politikaları”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı:2, Haziran.

Güneş, İsmail (2006). “Türkiye Ligi’nin Rekabetçi Denge Açısından Analizi”. *Futbol Ekonomisi ve Rekabetçi Denge*. (Ed. Tuğrul Akşar, Kutlu Merih). İstanbul: Literatür Yayınevi.

Güngör, Ayşegül (2014). “Avrupa Futbol Pazarının Ekonomik Boyutu ve Avrupa Futbol Kulüplerinde Finansal Performans Analizi”. *İstanbul Girişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt:1, Sayı:2, Ekim.

Gürdal, Temel ve Yardımcıoğlu, Fatih ve Beşel Furkan (2016). “Türk Vergi Sisteminin Popülerlik Analizi”. *Maliye Araştırmaları Dergisi* Cilt:2, Sayı:2, Yıl:2.

https://bjk.com.tr/sirketlerimiz/futbol_as/finansal_tablolar (30/04/2018’de erişildi.)

<https://londra.life/para-ve-ekonomi/ingilterede-gelir-vergisi-sistemi.html> (10 Aralık 2018’de erişildi).

http://sportif.galatasaray.org/34_faaliyet-raporlari.aspx (30 Nisan 2018’de erişildi)

http://sportif.galatasaray.org/35_bagimsiz-denetim-raporlari.aspx (30 Nisan 2018’de erişildi)

https://tr.eurosport.com/futbol/turkiye-1-ligi/2013-2014/genc-futbol-tesvik-sistemi-nden-faydalananlar-belli-oldu_sto4256539/story.shtml (30 Nisan 2018’de erişildi).

<http://www.bumko.gov.tr/TR,7453/2017-butcesi-vergi-gelirlerinin-dagilimi.html> (12 Ocak 2019’da erişildi).

<http://www.fenerbahce.org/fbfutbol/index.asp?CID=2> (30 Nisan 2018’de erişildi).

<http://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/1294676-kuluplere-genis-capli-bir-devlet-destegi-geliyor> (25 Mart 2018'de erişildi).

<http://www.haberturk.com/yabanci-kurali-2019-20-den-itibaren-once-8-e-sonra-kademeli-olarak-5-e-dusecek-1634859-spor>(25 Mart 2018'de erişildi).

<https://www.kap.org.tr/tr/Bildirim/614110> (27 Haziran 2018 tarihinde erişildi).

<http://www.radikal.com.tr/ekonomi/sahada-mac-cepte-zam-636635/> (26 Mart 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4ff36c5545d9.62649218 (10 Mart 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f68b41fd046.24066481 (03 Mart 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4ff70d9132e0.20380388 (26 Ocak 2019'da erişildi)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f645946d634.78037129 (27 Şubat 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f64036989b5.69902884 (10 Şubat 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f637daf7353.85860439(9 Şubat 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c4f62f07a1ea5.68277362(27 Aralık 2018'de erişildi).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c2499a2e48619.75390935 (27 Temmuz 2018'de erişildi).

<http://www.tff.org/default.aspx?pageID=293> (08 Temmuz 2018’de erişildi).

http://www.tff.org/default.aspx?pageID=687&ftxtID=18705&utm_campaign=DonanimHaber&utm_medium=referral&utm_source=DonanimHaber (30 Nisan 2018’de erişildi).

<http://trabzonspor.org.tr/tr/yatirimci-iliskileri/sportif-as-sirket-bilgileri/finansal-raporlar> (30 Nisan 2018’de erişildi).

<https://www.transfermarkt.com.tr/spieler-statistik/wertvollstemannschaften/marktwertetop> (02 Ocak 2019’da erişildi.)

https://www.transfermarkt.com.tr/super-lig/besuchertzahlen/wettbewerb/TR1/saison_id/2018 (06 Ocak 2019’da erişildi)

<https://www.yeniakit.com.tr/ansiklopedi/spor/759/super-lig-nedir> (09 Ocak 2019’da erişildi).

İçöz, Ahmet (2015). “Finansal Adil Oyun Kuralları Çerçevesinde Futbol Kulüplerinin Mali Durumu ve Beşiktaş Futbol Kulübü Örneği”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* Yıl:3, Sayı:21.

İkiz, Mete (2007). “*Spor Hukuku Dersleri*”. (Ed: Kısmet Erkiner ve Ali Soysüren). İstanbul: Kadir Has Üniversitesi Yayınları.

İmamoğlu Selma H. (2003). *Sponsorluk Sözleşmesi*. İstanbul: Yetkin Yayınları.

İnan, Tuğbay (2007). “*Türkiye’deki Futbol Kulüplerinin Gişe Gelirlerini Arttırmaya Yönelik Uygulamaların İncelenmesi*”. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Karataş, Özgür (2014). “Türkiye’de Futbol ve Siyaset İlişkisi”. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* Sayı:1(2).

- Karayılmazlar, Ekrem (2004). “Piyasa Ekonomisine Geçiş Sürecinde Vergi Kültürü: Türkiye Örneği”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:22, Sayı:2.
- Karpavicius, Tomas ve Jucevicius, Giedrius (2009). “The Application of the Business System Concept to the Analysis of Football Business”. *İnžinerine Ekonomika-Engineering Economics*. Kaunas University of Technology, Nu:3, Kaunas.
- Kartal, Zihni (2003). “Sporcu Ücretleri”. *Vergi Dünyası* Sayı:262, Haziran.
- Klose, Andreas (2001). “Televizyon Futbolu: Medya Yapımı Bir Ürün Gerçekliği Nasıl Değiştiriyor?”. *Futbol ve Kültürü*. (Ed. Roman Horak, Wolfgang Retter ve Tanıl Bora). İstanbul: İletişim Yayınevi.
- Kocaoğlu Necip K. (2011). “Futbol Şirketlerinin Halka Açılması”. *Ankara Barosu Dergisi* Sayı:4.
- Koning, Ruud, H. (2000). “Balance in Competition in Dutch Soccer”. *The Statistician* Part:3.
- Krabenbos, Tim (2013). “*Commercialization Strategies in Football*”. Master Thesis, Twente: University of Twente.
- Kuper, Simon (1996). *Futbol Asla Sadece Değildir*. (Çev: Sinan Görtunca), İstanbul: Sabah Kitapları
- Küçükgüngör, Erkan (1999). “Türk Hukukunda Sporcuların Hukuki Durumu”. *Ankara Barosu Dergisi* Sayı:1.
- Lumpkin, Angela (1990). “*Physical Education And Sport A Contemporary Introduction*”. Missouri: Times Mirror/Mosby College Publishing.
- Molenaar, Dick (2010). “International Artistes and Sportsmen Article 17 OECD Model Problem of Double Taxation”. *All Arts (Tax Advisers)*. Rotterdam.

Nadaroğlu, Halil (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*.İstanbul: Beta Yayınevi.

Okay, Aydemir (1998). *Sponsorluk*.3. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayınları.

Öğüt, Esra E. (2014). “Türkiye’de Spor Yönetiminin Neoliberal Dönüşümü”. *Amme İdaresi Dergisi* Sayı:47(4).

Öz, Ersan ve Akçay, Fatih (2013). “Futbolcular Özelinde Sporcuların Vergilendirilmesi”. *Vergi Sorunları Dergisi* Sayı:300.

Özer, Uğur (2017). “*Spor Ekonomisi*”.

http://web.hitit.edu.tr/dersnotlari/ugurozer_15.02.2017_1N8Z.pdf (11 Şubat 2018’de erişildi).

Pehlivan, Osman ve Öz, Ersan (2011). *Uluslararası Vergilendirme*. Trabzon: Dünya Kitabevi.

Saraçoğlu, Fatih (2001). “Gelir Vergisi Sisteminde Ayırma İlkesi Uygulaması ve Değerlendirilmesi”. *İ.Ü. İktisat Fakültesi Maliye Araştırmaları Merkezi Konferansları* Sayı:40.

Sarı, İbrahim (2017). “*Türklerde Spor*”. Antalya: Net Medya Yayıncılık.

Schmidt, Daniel (2007). *The Effects of the Bosman-Case on the Professional Football Leagues With Special Regard to the Top-Five Leagues*. Bachelor Thesis, Universite of Twente.

Shank,Matthew. D. (1999). “*Sports Marketing, A Strategic Perspective*”. New Jersey: PrenticeHall.

Spor Genel Müdürlüğü (2017). “*2017 Faaliyet Raporu*”.

- Sultanoğlu, Banu (2008). “*Hisseleri Halka Arz Edilen Türk Futbol Kulüplerinin Mali Tablolarının Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde İncelenmesi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sunay, Hakan (2004). “Spor Kulüplerinde Şirketleşme (Bazı Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’den Örnekler)”. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* Sayı: IX (2).
- Şen, Çağrı, S. (2014). “*Finansal Fair Play Nedir? Uyulması Gereken Kurallar Neler?*”https://tr.eurosport.com/futbol/finansal-fair-play-nedir-uyulmasi-gereken-kurallar-neler_sto4509997/story.shtml 30 Temmuz 2018’de erişildi.
- Şentürk, Suat, H. (2017). “Vergilemede Fayda İlkesine İlişkin Geleneksel ve Modern Yorumların Karşılaştırmalı Analizi”, *Global Journal of Economics and Business Studies*, Vol:6, Issue:11.
- Tahiroğlu, Figen (03/03/2017). “*İşte Futboldaki Cennet Tablosu*”, <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/media/press-releases/2017/03/iste-futboldaki-cennet-tablosu.html> (17 Nisan 2018’de erişildi.)
- Talimciler, Ahmet (2005). “*Türkiye’de Futbol ve İdeoloji İlişkisi: Medya’daki Futbol Söylemi Üzerine Bir İnceleme*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Talimciler, Ahmet (2008). “*Futbol Değil İş: Endüstriyel Futbol*”. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi Sayı:26.
- TDK (1998). *Türkçe Sözlük 1-2*. 8. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tokmak, Gizem ve Aksoy, Ramazan (2016). “Futbol Taraftarlarının Takımın Forma Sponsor Markasına Olan Satın Alma Niyetlerini Etkileyen Faktörlerin Lojistik Regresyon Analizi ile Tespit Edilmesi”. *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* Cilt:6, Sayı:2.

- Tolu, Abdullah (2014).“Futbolcu Transferi Nedeniyle Ödenen Bonservis Bedellerinde KDV Var mı? Yok mu?”. *Yaklaşım Dergisi*, Sayı:261.
- TFF (2016). “*Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı*”. Ağustos.
- UEFA (2014). “*The European Club Footballing Landspace: Club Licensing Benchmarking Report Financial Year 2014*”.
- UEFA (2015). “*The European Club Footballing Landspace: Club Licensing Benchmarking Report Financial Year 2015*”.
- UEFA (2016). “*The European Club Footballing Landspace: Club Licensing Benchmarking Report Financial Year 2016*”.
- Ulusoy, Ahmet (14 Temmuz 2017). “*Vergi Cenneti Yanıbaşımızda: Türkiye Futbol Ligi*”.<https://www.yenisafak.com/yazarlar/ahmetulusoy/vergicennetiyanibasimiz-da-turkiyefutbolligi-2038970> (19 Mart 2019’da erişildi).
- Urartu, Ümit (1994).*Futbol*. 5. Baskı. İstanbul: İnkılap Kitapevi Yayınları.
- Üzüm, Bekir (2014). “Profesyonel Spor Kulüplerinin Sosyal Güvenlik Kurumu Prim Ödemeleri”, *Mali Hukuk Dergisi* Sayı: 169.
- Yanıklar, Cengiz (2010). “Tüketim Kültürü, Kapitalizm ve İnsan İhtiyaçları Arasındaki İlişki Üzerine Bir Tartışma”. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt:34, Sayı:1.
- Yıldıran, İbrahim (1997). “Tepük Futbol mudur?: XI. Yüzyıl Türk Spor Faaliyetlerinden “Tepük” Oyununun Mahiyeti Üzerine Bir Araştırma”. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*Sayı: 2(1).
- Yiğit, Ercüment (2012). “*Kapitalizm Sürecinde Futbolun Ticarileşmesi*”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kanun/Yönetmelik/Kanun Hükmünde Kararname/Özelge Verileri

06 Haziran 2008 Tarihli ve 26898 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

06 Haziran 2008 Tarihli ve 26898 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

07 Mayıs 1994 Tarihli ve 21927 Sayılı Resmi Gazete.

21 Haziran 2006 Tarihli ve 26205 Sayılı Resmi Gazete.

24 Haziran 2008 Tarihli ve 26916 Sayılı Resmi Gazete.

27 Mayıs 1988 Tarihli ve 3461 Sayılı Resmi Gazete.

28 Mayıs 1986 Tarihli ve 19120 Sayılı Resmi Gazete.

Antalya Vergi Dairesi Başkanlığı, 09 Haziran 2011 Tarihli ve B.07.16.01-KVK.2010.68-150 No'lu Özelge.

Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 5100 sayılı Kanun,
(Kabul Tarihi: 02 Mart 2004)

11 Temmuz 1964 Tarihli ve 11751 Sayılı Resmi Gazete.

17 Temmuz 1964 Tarihli ve 11756 Sayılı Resmi Gazete.

01 Ağustos 1964 Tarihli ve 11779 Sayılı Resmi Gazete.

11 Ağustos 1970 Tarihli ve 13576 Sayılı Gazete.

09 Kasım 1982 Tarihli ve 17863 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

9 Kasım 1982 Tarihli ve 17863 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

02 Kasım 1984 Tarihli ve 18563 Sayılı Resmi Gazete.

3264 Numaralı Kanun, 08 Mart 1986 Tarihli ve 19041 Sayılı Resmi Gazete.

26 Ocak 1990 Tarihli ve 20414 Sayılı Resmi Gazete.

24 Nisan 1996 Tarihli ve 22620 Sayılı Resmi Gazete.

29 Temmuz 1998 Tarihli ve 23417 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.

24 Nisan 2003 Tarihli ve 25088 Sayılı Resmi Gazete.

23 Kasım 2004 Tarihli ve 25649 Sayılı Kanun.

23 Kasım 2004 Tarihli ve 25649 Sayılı Resmi Gazete.

13 Temmuz 2005 Tarihli ve 25874 Sayılı Resmi Gazete.

03 Nisan 2007 Tarihli ve 26482 Sayılı Resmi Gazete.

03 Nisan 2007 Tarihli ve 26482 Sayılı Tebliğ.

14 Nisan 2011 Tarihli ve 27905 Sayılı Resmi Gazete.

04 Nisan 2012 Tarihli ve 28264 Sayılı Resmi Gazete.

25 Aralık 2015 Tarihli ve 22504 Sayılı Tebliğ.

20 Aralık 2017 Tarihli ve 30276 Sayılı Resmi Gazete.

27 Mart 2018 Tarihli ve 30373 Sayılı Resmi Gazete.

Bolu Vergi Dairesi'nin 05 Nisan 2019 Tarihli ve E.5631 Sayılı Resmi Yazısı.

GİB. 28 Şubat 2012 Tarihli ve 4.41.15.01-GVK -2011/11-53 Sayılı Özelgesi.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın B.07.1.GİB.4.16.16.02-300.10.151-30 Sayılı ve 20 Ocak 2012 Tarihli Özelgesi.

Bursa Vergi Dairesi Bşk. 17192610-125[ÖZG.12-21]-341 Sayı ve 16 Ağustos 2012 Tarihli Özelgesi.

EKLER

EK-1: BOLUSPOR Başkanı Necip ÇARIKÇI ile Mülakat**1- Futboldaki devlet teşvikleri nelerdir?**

TFF katılım payı olarak destek geliyor. Spor Toto 1. Ligde mücadele eden bir takıma yayın hakkı olarak 8 Milyon Lira (Süper Lig'de 22 Milyon Dolar) ve 2 Milyon Lira Spor Toto teşkilatı tarafından nakdi destek sağlanıyor. Ayrıca futbol sahası tesisler anlamında bir proje yapıp Türkiye Futbol Federasyonu'na gönderiliyor. Sonra gelen heyet tarafından inceleme yapılıyor ve destek sağlanıyor. Ve Türkiye Futbol Federasyonu altyapıdan çıkardığımız genç oyuncuları oynattığımız için futbolcu başı 150.000 lira destek veriyor.

2- Bu destekler yeterli mi?

Bu destekler yeterli değil. Kulüpleri yönetmek açısından Süper Lig ve alt ligler arasında uçurum var. Örneğin Süper Lig'de sadece yayın geliri 22 Milyon Dolar. İkisi de şehir takımı ve her galibiyete 2.5 Milyon Lira prim veriliyor. Bize gelen destekler yeterli değil. Bu gelen desteklerin üzerinde biz reklam, sponsorluk bulmaya uğraşıyoruz. Bir belediye takımı değiliz ki her şeyi belediye devlet kaynakları ile yapalım. Bolu belediyesi de destek sağlıyor. Otopark gelirleri en somut örnek ve bir proje yaparsak oraya destek veriyorlar. Saha yapılması, saha ekipmanları, otobüs alımı konusunda destek veriyorlar.

3- Türkiye'de futbolcu ücretleri üzerinden alınan vergi % 15. Avrupa ülkelerine göre çok düşük olması yabancı futbolcu getirilmesi konusunda teşvik edici oluyor mu?

Öncelikle bir yabancı oyuncu getirmekten yana değiliz. Alt yapımızdan yeni yetenekler yeni oyuncular çıkarmak bizim hedefimiz. 80 milyon nüfuslu ülkede neden yabancı getirelim. Yerli olsun milli olsun. Vergi oranı mesela, biz dün Fransa'dan geldik % 49 vergi var. Türkiye'de % 15 vergi var. Bunu da futbolcu kulüplere ödetiyor, kendisi de ödemiyor. Kazanç konusunda büyük fark var. Örneğin, Diarra adında 19 yaşında bir futbolcu aldık. Fransa'da aylık 1500-2000 Euro ücrete oynuyordu. Prim maç

başı gibi ücret de yok. Biz bu oyuncuya Boluspor'da yıllık 65 bin Euro ödüyörüz fark ortada. Futbolcu bunu bildiği için net eline geçen parayı biliyor.

4- 7103 sayılı Vergi Kanunu ile alınan bu vergiler bir fonda toplanıyor. Alt yapıda kullanılmak maksadıyla kabul edilen bu kanunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Haksız rekabete neden oluyor mu?

Bizim için çok iyi bir gelişme oldu. Bu kanun üzerinde çalışan herkese teşekkür ediyorum. Bu parayı tesis için ekipman için altyapı için kullanacağız. Ama diğer kulüpler bunu yapacak mı? Hayır. Çoğu bu parayı başka yerlerde kullanacaklar. Türkiye'de kulüplere milyar da versen yetmez. Kendi ligimizdeki takımlarla haksız rekabete neden olmaz ancak İstanbul takımlarının bütçeleri çok yüksek olduğu için haksız rekabete neden olabilir.

5- Son olarak devletin ülke futbolu konusunda ne gibi teşvikler vermesini isterdiniz?

Türkiye'de kulüplere ne kadar çok para verirsiniz verin bu para yetmez. Çünkü kanunlar bağlayıcı değil. Gelen yönetim kurulu başkan istediği gibi borç yapıp illegal yollara girip kulüpleri borç batağında bırakıp gidiyor. Biz bir teklifte bulduk: her yönetim kurulu görevde olduğu dönemin borcundan sorumlu olsun istedik. Bu kanun olmadığı müddetçe gelen giden yönetimler şuursuz harcama yapmaya devam eder, kulüpler düşer. Devletimiz burada düzenleyici ve denetleyici durumda dursun, saha anlamında, tesis anlamında, stadyum anlamında futbola destek versin, ama futbola müdahil olmasın. Taraf tutan bürokratlar vekiller bakanlar olduğu zaman asıl o zaman haksız rekabet olmuyor. Boluspor'un başbakanı yok bakanı yok Bolu belediyesinin bütçesi belli diğer şehirlerde belediyeler 10-15 milyon destek verebiliyor. Bizde Bolu'da kapı kapı dolaşıp esnaftan işadamlarından reklam bulmaya çalışıyoruz. Bakanlar, milletvekilleri şahsi çıkarları için, oylarını artırmak amacıyla kulüpleri kullanmasın. Belediye takımları çoğalıyor. Gaziantep Futbol Kulübü, Ümraniye Spor, Erzurum Büyükşehir Belediye Spor, bunlar hep belediye takımı. Bütçelerini belediye karşılıyor, onlar harcıyor. Belediye kulüplerinin ortalama harcama oranı 30-35 Milyon Lira arası iken bizde bu oran 20 milyon lira. Bizde belediye desteği, bakan desteği,

milletvekili desteği yok. Bu anlamda ortaya çıkan görüntü haksız rekabete neden olmaktadır. Bakanlar, milletvekilleri belediyelerde siyasetten elini ayağını çekmesi lazım. Biz kulüp olarak transfer döneminde futbolcu ile anlaşıyoruz bir siyasi, bakan vs. araya girip transferi engelliyor. Futbolcunun kendi seçim bölgesinin takımına gelmesini sağlıyor. Profesyonel yönetim anlayışını benimsemesi gerekmektedir. Her yönetimin kendi döneminden sorumlu olduğu hukuki bir dayanağa ihtiyaç duymaktadır. Aksi halde devletin parası bu alanlarda boş yere kılı bacaklara heba olmaktadır. Devletin ekonomi, siyaset, askeri işlerle ilgilenmesi daha uygundur. Herkes statlara hükmetmek istiyor. Bu yüzden futbol siyasete alet ediliyor. Siyasilerin kendişlerini yapması, futbola, spora destek verirken karşılıksız çıkar beklemeden oy beklemeden profesyonel yönetimlere destek vermesi halinde ancak Türk sporu, Türk futbolu çok daha başarılı bir yapıya ulaşacaktır.

Yerli futbolcu teşvik sistemi kurulmalı ve acilen işlemeye başlaması gerekiyor. Yerli futbolcu yetiştiren oynatan takımlara parasal demeler avantajlar verilmesi gerekiyor. Genç futbolcu oynatmak büyük bir risk olarak görüyor hem takımlar hem de teknik direktörler burada başarılar sonuçlara endeksli sonuçlar kötü olursa kimse sana bakmaz genç futbolcu yetiştirdi oynattı Türk futbolu kazandı ama takım kaybetti yönetimlerin ve teknik direktörlerin kaderleri sonuçlara bağlanmış durumda. Bu yüzden risk almaya herkes yanaşmıyor. Bu sistemin acilen faaliyete geçmesi gerekiyor.

ÖZ GEÇMİŞ

Gökhan SAYIN 5 Temmuz 1990 yılında Bolu Mudurnu’da doğdu. Çiftçi bir ailenin ilk çocuğu. İlkokulu Mudurnu’da liseyi Bolu merkezde bulunan Abant lisesinde tamamladı. Sonrasında Akdeniz Üniversitesi Alanya Meslek Yüksek Okulu Bankacılık ve Sigortacılık bölümünü 2011 yılında bitirdi. Sonrasında Abant İzzet Baysal üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü’ne kayıt oldu. 2015 yılında lisans eğitimi tamamladı. 2016 yılı şubat ayında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Maliye Bölümü’nde Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2017 yılında mali müşavirlik staj başlatma sınavında başarılı oldu ve şuan stajyer mali müşaviri. Çalıştığı işyerinden ayrılarak askerlik görevini yerine getirmek üzere Türk Silahlı Kuvvetleri’ne katıldı. Yedek subay olarak askerliğini Ağrı Doğubayazıt ilçesi Telçeker köyünde ifa etti. Askerlik görevinden sonra mali müşavir stajyeri olarak mali müşavirlik firmasında çalıştı. Şuan ülkemizdeki genç işsizler ordusunun bir mensubu.